

ΝΕΟΣ
ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

LIBRAIRIE ET IMPRIMERIE

CI-DEVANT

E. J. BRILL.

LEIDE — 1904.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΠΕΡΙ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ

ΕΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΙΣ ΚΩΔΙΞΙ

ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΙΣ ΣΥΛΛΟΓΑΙΣ ΕΣΠΕΡΙΩΝ ΛΟΓΙΩΝ

Εἰς πάντας εἶνε γνωστή ἡ ὠφέλεια, ἣν ἠρύσθη ἡ λατινικὴ ἐπιγραφικὴ ἐκ κωδίκων, ἐξ ὧν παρελήφθησαν ἀρχαῖαι λατινικαὶ ἐπιγραφαί. Ἀλλὰ μόλις που εἴλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχαιολόγων ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος περὶ τῶν ἐν κώδιξι σωζομένων ἐλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἐξαιρουμένων τῶν ἀντιγραφεισῶν ὑπὸ Κυριακοῦ τοῦ ἐξ Ἀγκῶνος, οὗ τὰ κατάλοιπα δικαίως ἰδιαζούσης τυγχάνουσι μελέτης ἀπὸ τινῶν ἐτῶν. Ἡδὴ δὲ τῷ 1875 ὁ Kaibel, ἐκδίδων ἀνεκδότους λεσβιακὰς ἐπιγραφὰς περισυλλεγείσας ὑπὸ τοῦ Κυριακοῦ, ἔγραψε τὰ ὀρθὰ ταῦτα: *Rarae sane aves adhuc fuere tituli Graeci ex solis libris manuscriptis traditi; sed Mommseni exemplum latinarum inscriptionum copia mirifice illinc aucta probatum luculentissimam nobis spem aperuit, fore ut eisdem tandem diligentius aditis fontibus etiam graecarum emergant haud exigua incrementa* ¹.

Ταῦτα δὲ εἰπὼν ὁ Kaibel, οὗ ἡ γνώμη μόλις ἐπ' ἐσχάτων περιῆλθεν εἰς ἐμὴν γνώσιν, δὲν ἔχει ἄδικον, καθ' ἃ μέλλει νάποδειχθῆ ἐκ τῶν σημειωμάτων τούτων, ὧν τὴν ὕλην πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἠρξάμην συγχομίζων.

¹ *Kaibel* *Oyriaci Anconitani inscriptionum Lesbicaearum Sylloge meditata* ἐν τῇ *Ephemoris Epigraphica* Τόμ. Β' σ. 1.

Ἀληθῶς δ' Ἀγκωνίτης ἀρχαιοδίφης τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος δὲν εἶνε, ὡς συνήθως πιστεύεται, ὁ πρῶτος ἀξιῶσας λόγου τὰς ἀρχαίας ἐπιγραφάς. Εἰς δὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιγραφικῆς θὰ προσετίθετο κεφάλαιον ἀξίον λόγου, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς περὶ ἀρχαίων ἐλληνικῶν ἐπιγραφῶν μελέτας τῶν Βυζαντινῶν. Ἀλλὰ τοῦτο μέχρι τινὸς μόνον εἶνε κατορθωτὸν, καὶ ἐπετεύχθη μέχρι τοῦδε, καθ' ἕσπον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐμμέτρους ἐκεῖνας ἐπιγραφάς τὰς ἐχούσας ἐπιγραμματικὸν τύπον. Τὰ τοιαῦτα ἐπιγράμματα δὲν ἔπαυσαν ἀντιγραφόμενα, μελετώμενα καὶ συλλεγόμενα ὑπὸ τῶν λογίων τοῦ Βυζαντίου, γνωστόταται δὲ εἶνε αἱ ἀνθολογίαι τοῦ Κωνσταντίνου Κεφαλᾶ καὶ τοῦ Μαξίμου Πλανούδη, εἰς ἃς πλὴν βυζαντιακῶν ἐπιγραμμάτων συμπεριελήφθησαν καὶ ἀρχαῖα.

Αἱ μέχρι τῆς σήμερον ἐπιχειρηθεῖσαι ἔρευναι ἀποδεικνύουσιν ἀληθῶς, ὅτι ἡ περὶ τὰρχαῖα ἐπιγράμματα ἀσχολία τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἡ πολλάκις ἐκ τῶν λίθων ἄμεσος τῶν τοιούτων ἐπιγραμμάτων ἀντιγραφή ἐξηκολούθησεν ἀδιαπτῶτως ἀπὸ τῶν πρώτων βυζαντιακῶν χρόνων μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς ἀλώσεως. Καὶ μέχρι μὲν τινος ἦτο δυσχερῆς ἡ παρακολούθησις τῆς τοιαύτης περὶ τὴν ἐπιγραφικὴν ἀσχολίας τῶν Βυζαντινῶν. Ἀλλὰ σήμερον πολὺ εὐκολώτερον δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ κατ' αὐτὴν μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Preger τῷ 1891 ἐν Λειψίᾳ ἔκδοσιν τῶν *Inscriptiones Graecae metricae ex scriptoribus praeter Anthologiam*, ἔργου πολυμόχθου, ἐν ᾧ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας συνελέχθησαν τὰ ἔμμετρα ἐπὶ λίθων ἐπιγράμματα, ὅσα παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς οὐ μόνον οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ Βυζαντινοί. Πράγματι δὲ δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει εἶδος συγγραφέων ἐν Βυζαντίῳ μὴ ἀσχοληθέντων περὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μετάδοσιν τὸ μὲν πλεῖστον γνησίων, ἐνίοτε δὲ καὶ πλαστῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν.

Εἶνε δὲ οἱ συγγραφεῖς οὗτοι

α') πατέρες τῆς ἐκκλησίας καὶ φιλόσοφοι ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος μέχρι καὶ τοῦ ἐνδεκάτου, ὡς Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς¹, ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας², Βασίλειος ὁ μέγας³, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος⁴, Συνέσιος ὁ Κυρήνης⁵, Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας⁶, Ἰσιδωρος ὁ Πηλουσιώτης⁷, ὁ Θεοδώρητος Κύρρου⁸, Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς⁹ καὶ Εὐστράτιος ὁ Νικαίας¹⁰.

β') σοφισταὶ καὶ ῥήτορες, ὡς ὁ Ἰουλιανὸς¹¹, ὁ Χορίκιος¹², ὁ Ψευδοδίων¹³ καὶ ὁ Ἰωάννης Σικελιώτης¹⁴.

¹ Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως Στρωμ. IV, 22 σ. 628 ἐκδ. *Dindorf* αὐτόθι V, 1 σ. 652, VII, 4, 26 (*Migne* Τόμ. Η' σ. 1061). Προτρεπτικός 48 (*Migne* Τόμ. Η' σ. 152). Πρβλ. *Preger* σ. 164 ἀρ. 207, σ. 168 ἀρ. 213, σ. 184, σ. 208 ἀρ. 261.

² Εὐσέβιου Χρονικῶν (*Cramer* *Anecdota Parisiensia* Τόμ. Β' σ. 155, 171). Πρβλ. *Preger* σ. 107 ἀρ. 133.

³ Βασιλείου τοῦ μεγάλου Ἐπιστ. 39 (*Migne* *Patrologia Graeca* Τόμ. ΛΘ' σ. 341 Β). Πρβλ. *Preger* σ. 125 ἀρ. 158.

⁴ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Ὁμιλία Γ' (*Migne* *Patrologia Graeca* Τόμ. ΞΒ' σ. 676). Πρβλ. *Preger* σ. 179.

⁵ Συνεσίου Ἐπιστ. 75 (*Migne* Τόμ. ΞΓ' σ. 1441). Ἐπὶ τοῦ δώρου ἀστρολαβίου αὐτόθι σ. 1585 Β). Πρβλ. *Preger* σ. 134 ἀρ. 173, σ. 155 ἀρ. 194.

⁶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας Κατὰ Ἰουλιανοῦ 10 σ. 342 σ (*Migne* Τόμ. ΟΓ' σ. 1028). Πρβλ. *Preger* σ. 179.

⁷ Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου Ἐπιστ. 3, 224. (*Migne* Τόμ. ΟΗ' σ. 908). Πρβλ. *Preger* σ. 26 ἀρ. 31.

⁸ Θεοδώρου Κύρρου Θεραπευτικὴ ἐλληνικῶν παθημάτων (*Migne* Τόμ. ΠΓ' σ. 961, 1149). Πρβλ. *Preger* σ. 168 ἀρ. 213, σ. 184.

⁹ Συμεὼν Μεταφραστοῦ Βίος ἁγίου Ἀδερκίου 40 κ. ι. (*Acta Sanctorum* Ὀκτωβρ. Τόμ. Θ' σ. 513). Πρβλ. *Preger* σ. 22 ἀρ. 34.

¹⁰ Εὐστρατίου Νικαίας εἰς Ἡθικὰ Νικομάχεια III, 2 φ. 40 Β ἐκδ. Ἀλδου. Πρβλ. *Preger* σ. 34 ἀρ. 39.

¹¹ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου Ἐπιστ. 12 σ. 381 D. Πρβλ. *Preger* σ. 125 ἀρ. 158.

¹² Χορικίου Παιδοκτόνος μελέτη ἐκδ. *Boissonade* σ. 215. Πρβλ. *Preger* σ. 233 ἀρ. 287.

¹³ Ψευδοδίωνος Χρυσοστόμου Λόγ. ΛΖ' ἐκδ. *Reiske* σ. 107, 109, 532. Πρβλ. *Preger* σ. 6 ἀρ. 6, σ. 20, σ. 57 ἀρ. 69.

¹⁴ Ἰωάννου Σικελιώτου ἐκδ. *Walz* 6, 95. Πρβλ. *Preger* σ. 91 ἀρ. 110.

γ') Ἱστορικοὶ ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου, ὡς ὁ Εὐνάπιος¹, Ἡσύχιος ὁ Μιλήσιος², ὁ Προκόπιος³, ὁ Ἀγαθίας⁴, Ἰωάννης ὁ Λυδὸς⁵, ὁ Ζώσιμος⁶, ὁ Μαλάλας⁷, ὁ Γεώργιος Μοναχὸς⁸, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ πορφυρογέννητος⁹, ὁ Συμεὼν λογοθέτης¹⁰, ὁ Ἰωάννης Σκυλίτζης¹¹, ὁ Γεώργιος Κεδρηνὸς¹², ὁ Ἰωάννης Ζωναρᾶς¹³, ὁ Κωνσταντῖνος Μανασσῆς¹⁴, ὁ Ἰωάννης Κίνναμος¹⁵, ὁ Νικήτας Χωνιάτης¹⁶ καὶ ὁ Κωδινός¹⁷.

δ') βιογράφοι¹⁸, εἰς οὓς δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὸν

¹ Εὐνάπιος ἐν *Historici Graeci minores* ἐκδ. *Dindorf* Τόμ. Α' σ. 242. Πρὸς *Preges* σ. 27 ἀρ. 33.

² Ἡσύχιου Μιλήσιου Πέτρα παρὰ *Müller* (*Fragmenta Historicorum Graecorum* Τόμ. Δ' σ. 151, 152). Πρὸς *Preges* σ. 150, σ. 129 ἀρ. 165.

³ Προκοπίου Γοτθ IV, 22 ἐκδ. Βόννης σ. 575. Πρὸς *Preges* σ. 86 ἀρ. 104.

⁴ Ἀγαθίου Π 10 καὶ 19 (*Historici Graeci minores* ἐκδ. *Dindorf*. Τόμ. Β' σ. 197 καὶ 208 κ. ε.). Πρὸς *Preges* σ. 229 ἀρ. 281, σ. 231 ἀρ. 282.

⁵ Ἰωάννου Λυδοῦ Περὶ ἀρχῶν III, 46. ἐκδ. Βόννης σ. 239 κ. ε. Πρὸς *Preges* σ. 174 ἀρ. 224, 225.

⁶ Ζωσίμου III, 34 (ἐκδ. Βόννης σ. 172). Πρὸς *Preges* σ. 30 ἀρ. 35.

⁷ Μαλάλα ἐκδ. Βόννης σ. 19, 9. Πρὸς *Preges* σ. 91 ἀρ. 111.

⁸ Γεωργίου μοναχοῦ ἐκδ. Βόννης σ. 19, 9. Πρὸς *Preges* σ. 184.

⁹ Περὶ θεμάτων ἐκδ. Βόννης σ. 27, 61, 63. Πρὸς τὸν υἱὸν Ῥωμανὸν σ. 99, 9. Πρὸς *Preges* σ. 172 ἀρ. 218, σ. 231, σ. 150, σ. 229 ἀρ. 280.

¹⁰ Συμεὼν λογοθέτου Χρονικὸν κώδ. Παρισίων 1702 σ. 73 κ. ε. Πρὸς *Preges* σ. 90 ἀρ. 109.

¹¹ Ἰωάννου Σκυλίτζη ἐκδ. Βόννης σ. 238. Πρὸς *Preges* σ. 166 ἀρ. 210.

¹² Γεωργίου Κεδρηνοῦ ἐκδ. Βόννης σ. 539, 565, 755. Πρὸς *Preges* σ. 85 ἀρ. 101, σ. 30 ἀρ. 35, σ. 229 ἀρ. 280.

¹³ Ζωναρᾶ XIII, 13. XIV, 7 καὶ 10. Πρὸς *Preges* σ. 30 ἀρ. 35, σ. 172 ἀρ. 218, σ. 166 ἀρ. 211.

¹⁴ Μανασσῆ Βίος Ὀππιανοῦ ἐν Βιογράφοις ἐκδ. *Westermann* σ. 68. Πρὸς *Preges* σ. 31 ἀρ. 36.

¹⁵ Κιννάμου ἐκδ. Βόννης σ. 261. Πρὸς *Preges* σ. 161 ἀρ. 201.

¹⁶ Νικήτα Χωνιάτου ἐκδ. Βόννης σ. 417, 11. Πρὸς *Preges* σ. 185.

¹⁷ Κωδινὸς σ. 10 ἐκδ. Βόννης. Πρὸς *Preges* σ. 150 ἀρ. 190.

¹⁸ Βίος Αἰσχύλου ἐν Βιογράφοις ἐκδ. *Westermann* σ. 120. *Kirchhoff* σ. 380. Πρὸς *Preges* σ. 205 ἀρ. 257, σ. 34 ἀρ. 39. — Ἀριστοτέλους ἐκδ. *Robbe* σ. 6. Πρὸς *Preges* σ. 227 ἀρ. 278. — Δημοσθένους ἐκδ. *Westermann* σ. 308, 176 ἐν παραβολῇ πρὸς Ψευδοπλουτάρχου Βίος δέκα ῥητόρων αὐτόθι σ. 158 καὶ Ζωσίμου βίον Δημοσθένους αὐτόθι σ. 145. Πρὸς *Preges* σ. 126 ἀρ. 159. — Εὐριπί-

ἀνώνυμον τὸν γράψαντα τὸν Ἀγῶνα Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου¹.

ε') γραμματικοί, λεξικογράφοι καὶ ἐπιτομῆς ἀρχαιοτέρων γραμματικῶν καὶ λεξικογράφων, οἳ οὐδ' Ἡρωδιανὸς², ὁ Ἡφαιστῖων³, ὁ Πρόκλος⁴, ὁ Ἰούλιος Πολυδεύκης⁵, ὁ Ἡσύχιος⁶, ὁ Στοβαῖος⁷, τὸ Μέγα Ἑτυμολογικόν⁸, ὁ Φώτιος⁹, ὁ Σουΐδας¹⁰, ὁ Ἰωάννης Ἰζέτζης¹¹, ὁ Εὐστάθιος Θεσσαλονί-

δου ἐκδ. *Westermann* σ. 1, 35. Πρὸς *Preges* σ. 206 ἀρ. 259. — Ὀμήρου ἐκδ. *Westermann* σ. 23, 71. Πρὸς *Preges* σ. 131 ἀρ. 167. — Ὀππιανοῦ βίος I ἐκδ. *Westermann* σ. 84. II αὐτόθι σ. 66. Πρὸς *Preges* σ. 31 ἀρ. 36. — Πινδάρου. *Vita Pindari Vratislaviensis* σ. 44 ἐκδ. *Schneider*. Πρὸς *Preges* σ. 227 ἀρ. 277. — Πλάτωνος ἐκδ. *Westermann* σ. 393. Πρὸς *Preges* σ. 210-211 ἀρ. 264, 265. — Σοφοκλέους ἐκδ. *Westermann* σ. 131. Πρὸς *Preges* σ. 205 ἀρ. 258.

¹ Ἀγῶν Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου ἐκδ. *Nietzsche* 205, 263, 294. Πρὸς *Preges* σ. 69 ἀρ. 81, σ. 79 ἀρ. 94, σ. 118 ἀρ. 149.

² Ἡρωδιανοῦ Περὶ μονήρους λέξεως 45. Πρὸς *Preges* σ. 98 ἀρ. 118.

³ Ἡφαιστῖωνος Ἐγχειρίδιον 29 καὶ 116 (ἐκδ. *Westphal* *Scriptores mathematici Graeci* σ. 16 καὶ 61). Πρὸς *Preges* σ. 120 ἀρ. 152, σ. 105 ἀρ. 129.

⁴ Πρόκλου Χρηστομάθεια σ. 232, 20. Πρὸς *Preges* σ. 69 ἀρ. 81.

⁵ Ἰουλίου Πολυδεύκου IV, 92. V, 47, 48. Πρὸς *Preges* σ. 113 ἀρ. 143, σ. 41 ἀρ. 51, σ. 42 ἀρ. 52.

⁶ Ἡσύχιος ἐν λ. *Βάστα Κάρας καὶ Σκιαγραφίαν*. Πρὸς *Preges* σ. 90 ἀρ. 110, σ. 154 ἀρ. 193.

⁷ Στοβαίου Ἀνθολ. I, κεφ. 49, 52 (ἐκδ. *Wachsmuth* σ. 421, 11). Πρὸς *Preges* σ. 76 ἀρ. 88.

⁸ Μέγα Ἑτυμολογικόν ἐν λ. *Ἐρυθραίων πέλαγος*. *Περιοκέπτω*, *Σαμάρεια πόλις*. Πρὸς *Preges* σ. 181 ἀρ. 328, σ. 95 ἀρ. 113, σ. 180 ἀρ. 227.

⁹ Φωτίου Λεξικόν ἐν λ. *Ἀντ' εὐεργεσίας*, *Ἐρμῆς τετρακέφαλος*, *Θάσιος παῖς*, *Κυρηνιδῶν ἀνάθημα*, *Σαυτὴν ἐπαινεῖς*. Βιβλιοθήκη ἐκδ. *Becker* σ. 488, 494. Πρὸς *Preges* σ. 158 ἀρ. 198, σ. 148 ἀρ. 188, σ. 138 ἀρ. 179, σ. 43 ἀρ. 53, σ. 125 ἀρ. 158, σ. 125 ἀρ. 157, σ. 126 ἀρ. 159.

¹⁰ Σουΐδας ἐν λ. *Ἀντ' εὐεργεσίας*, *Δημοσθένης*, *Ἡσιόδειον γῆρας*, *Ἰαπίας*. *Κυρηνιδῶν*, *Πανσανίας*. *Ποικίλη στοά*, *Σαρδανάπαλλος*, *Σαυτὴν ἐπαινεῖς*, *Φίλιππος*, *Χάραξ*. Πρὸς *Preges* σ. 158 ἀρ. 198, σ. 199 ἀρ. 249, σ. 212 ἀρ. 267, σ. 43 ἀρ. 53, σ. 73, σ. 159 ἀρ. 199, σ. 185, σ. 125 ἀρ. 158, σ. 126 ἀρ. 159, σ. 130 ἀρ. 166, σ. 134 ἀρ. 172.

¹¹ Ἰωάννου Ἰζέτζου *Χιλιάδες* I, 632, 634. III, 450. VIII, 273, 425. XI, 107. XII, 644. Πρὸς *Preges* σ. 204, σ. 184, σ. 203 ἀρ. 255, 256, σ. 226 ἀρ. 296, σ. 228 ἀρ. 279, σ. 113 ἀρ. 142. — Ἐπιστολαὶ ἐκδ. *Pressel* σ. 97, 100, 101. Πρὸς *Preges* σ. 33 ἀρ. 38, σ. 147 ἀρ. 187, σ. 109 ἀρ. 136. — *Cramer Anecd. Oxoniensis* Τόμ. Δ' σ. 143. Πρὸς *Preges* σ. 125 ἀρ. 158. — Σχόλια εἰς Ὀμηρικὰ, 48 (κώδ. Αὐγουστείου 354 φ. 476). Πρὸς *Preges* σ. 132 ἀρ. 168. — Ἐξή-

κης¹, Γρηγόριος ὁ Κορίνθιος² καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος³.
 ς') παραδοξογράφοι, ὡς ὁ Ψευδαριστοτέλης⁴ καὶ ὁ Ψευδο-
 σωτίων (Ἰσίγονος ὁ Νικαεύς)⁵.

ζ') ἐπιστολογράφοι, οἷος ὁ Ψευδοδιογένης⁶.

η') γεωγράφοι, ὡς Διονύσιος ὁ Βυζάντιος⁷ καὶ Στέφανος ὁ
 Βυζάντιος⁸.

θ') μυθιστοριογράφοι, ὡς Ξενοφῶν ὁ Ἐφέσιος⁹.

ι') παροιμιογράφοι, ὡς ὁ Ζηνόβιος¹⁰, ὁ Μιχαήλ Ἀποστόλης¹¹,

γῆσις εἰς Ἰλιάδα σ. 24 (ἐκδ. *Hermann* ἐν ἐκδ. Δράκοντος Στρατονικίως). Πρβλ. *Preger* σ. 182 ἀρ. 230. — Σχόλια εἰς Λυκόφωνα ἐκδ. *Müller* σ. 258, σ. 417 (στ. 589), σ. 794 (στ. 805). στ. 1194. Πρβλ. *Preger* σ. 79 ἀρ. 94, σ. 121, σ. 204, σ. 162 ἀρ. 204. — Βίος Ἡσιόδου ἐκδ. *Westermann* σ. 49. Πρβλ. *Preger* σ. 200 ἀρ. 249.

¹ Εὐστάθιου Εἰς Ἰλιάδα σ. 9, σ. 121, 40, σ. 224, 36, σ. 746, 68, σ. 766, 55, σ. 984, 7, σ. 1009, 33, σ. 1313, 45, σ. 1353, 8, σ. 1591, 12, σ. 1612, 36. Πρβλ. *Preger* σ. 227 ἀρ. 277, σ. 125 ἀρ. 158, σ. 185, σ. 1 ἀρ. 1, σ. 120 ἀρ. 152, σ. 180 ἀρ. 227, σ. 77 ἀρ. 90, σ. 148 ἀρ. 188, σ. 113 ἀρ. 142, σ. 153 ἀρ. 191. — Εἰς Ὀδύσειαν σ. 1447, 30 σ. 1457, 24, σ. 1591, 12, σ. 1761, 25. Πρβλ. *Preger* σ. 184, σ. 40 ἀρ. 47, σ. 113 ἀρ. 142, σ. 114 ἀρ. 144. — Εἰς Διονύσιον Περιηγητὴν σ. 396 ἐκδ. *Müller*. Πρβλ. *Preger* σ. 192 ἀρ. 234. — Βίος Πινδάρου ἐκδ. *Christ* σ. XVII. Πρβλ. *Preger* σ. 227 ἀρ. 277.

² Γρηγορίου Κορινθίου (Ψευδοτρύφωνος) Περὶ τρόπων ἐκδ. *Walz* (Rhetores Graeci Τόμ. Η' σ. 728). Πρβλ. *Preger* σ. 98 ἀρ. 119.

³ Θωμᾶ μαγίστρου Βίος Εὐριπίδου 38 ἐκδ. *Westermann*. — Παρὰ *Mai* *Voterum scriptorum nova collectio* Τόμ. Γ' 3, 197. Πρβλ. *Preger* σ. 206 ἀρ. 259, σ. 100.

⁴ Ψευδαριστοτέλους Περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων 133. Πρβλ. *Preger* σ. 79 ἀρ. 95.

⁵ Ψευδοσωτίωνος Παραδοξογράφοι ἐκδ. *Westermann* σ. 186, 187. Πρβλ. *Preger* σ. 169 ἀρ. 215, σ. 171 ἀρ. 216, 217.

⁶ Ψευδοδιογένους Ἐπιστ. 36 (*Hercher* *Epistolographi* σ. 249). Πρβλ. *Preger* σ. 167 ἀρ. 213.

⁷ Διονυσίου Βυζαντίου 111 σ. 34 ἐκδ. *Wescher*. Πρβλ. *Preger* σ. 150 ἀρ. 190.

⁸ Στέφανος Βυζάντιος ἐν λ. Ἀγρίαι, Ἀγχιάλη, Βόσπορος, Θούριος. Πρβλ. *Preger* σ. 132 ἀρ. 169, σ. 184, σ. 150, σ. 33 ἀρ. 38.

⁹ Ξενοφῶντος Ἐφεσίου III 13 (*Hercher* Ἑρωτικῶν λόγων συγγραφῆς Τόμ. Α' σ. 362). Πρβλ. *Preger* σ. 232 ἀρ. 285.

¹⁰ Ζηνοβίου Παροιμ. II, 11. Πρβλ. *Preger* σ. 158 ἀρ. 198.

¹¹ Μιχαήλ Ἀποστόλης VII 57α, VIII 41α. Πρβλ. *Preger* σ. 121, σ. 214.

ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρσένιος ὁ Μονεμβασίας¹ καὶ ἄλλοι τινὲς ἀνώ-
 νυμοι².

ια') πολυίστορες, ὡς ἡ Εὐδοκία Μακρεμβολίτισσα (Κων-
 σταντῖνος Παλαιόκαππας)³ καὶ ὁ Μάξιμος Πλανούδης⁴.

ιβ') παμπληθεῖς σχολιασταὶ ἀρχαίων συγγραφέων, οἱ πλεῖ-
 στοὶ ἀνώνυμοι⁵.

Οὐχὶ δὲ πάντες οἱ προμνημονευθέντες συγγραφεῖς καὶ ὅσοι
 ἄλλοι ἠδύναντο νὰ προστεθῶσιν εἰς αὐτοὺς ἀντέγραψαν τὰ ἐπι-
 γράμματα κατ' εὐθεΐαν ἐκ τῶν λίθων. Οἱ πλεῖστοι δ' αὐτῶν
 μετέγραφον ταῦτα ἐκ προγενεστέρων συγγραφέων ἢ καὶ συλ-
 λογῶν. Τρανὴν δ' ἀπόδειξιν τῆς τοιαύτης ἀταλαιπώρου ἐργα-

¹ Ἀρσενίου XXIV, 18. - 119, 137. Πρβλ. *Preger* σ. 214, σ. 87 ἀρ. 105, σ. 91 ἀρ. 110.

² Appendix proverbiorum IV, 92 (Bodl. Vatic). — Collectio prov. Cois-
 liniana ἐν λ. Βάτα Κάρας (Palaemio-graphi ἐκδ. von *Leutsch* καὶ *Schreidewin*
 Τόμ. Α' σ. 386 ἐν σημ. Coll. Vatic. I, 6. Bodl. 242). Πρβλ. *Preger* σ. 199 ἀρ.
 249, σ. 91 ἀρ. 110.

³ Ἰωνία ἐκδ. *Flach* σ. 372. Πρβλ. *Preger* σ. 184.

⁴ Μάξιμος Πλανούδης παρὰ *Walz* (Rhetores Τόμ. Ε' σ. 543). Πρβλ.
Preger σ. 109 ἀρ. 136.

⁵ Σχόλια εἰς Αἰσχίνην I, 36 ἐκδ. *Schultz* σ. 261. III, 187 καὶ 311 σ. 350. Πρβλ.
Preger σ. 123 ἀρ. 154, σ. 217 ἀρ. 270, σ. 127 ἀρ. 161. — εἰς Ἀριστέδην σ. 136,
 154, 209 ἐν παραβολῇ πρὸς σ. 525 καὶ 533 ἐκδ. *Dindorf*. Πρβλ. *Preger* σ. 5 ἀρ.
 5, σ. 225 ἀρ. 274, σ. 213 ἀρ. 269, σ. 203 ἀρ. 255-256, σ. 280 καὶ 289 ἐκδ. *From-
 mel*. Πρβλ. *Preger* σ. 159 ἀρ. 199. — εἰς Ἀριστοτέλην (τοῦ Δαβίδ) σ. 26α,
 10, παρὰ τῷ *Cramer* ἐν τοῖς *Anecdota Parisiensia* Τόμ. Α' σ. 267. Πρβλ.
Preger σ. 226 ἀρ. 276, σ. 26 ἀρ. 32. — εἰς Ἀριστοφάνους Νεφέλας στ. 331,
 Ἀχαρνεῖς στ. 214, Ὀρνίθας στ. 1021. Πρβλ. *Preger* σ. 33, σ. 112 ἀρ. 142,
 σ. 184. — εἰς Ἑρμογένους στίσεις VII, 1 ἐκδ. *Walz* σ. 193. Πρβλ. *Preger* σ.
 212 ἀρ. 267. — εἰς Διονύσιον Θράκα *Behker* *Anecdota* σ. 784. Πρβλ. *Preger* σ.
 168 ἀρ. 214. — εἰς Εὐριπίδου Ἰππόλυτον στ. 230, 264 Φοινίσσας στ. 1062. Πρβλ.
Preger σ. 104 ἀρ. 128, σ. 52 ἀρ. 65, σ. 163 ἀρ. 206. — εἰς Ἡσιόδου Ἔργα καὶ ἡμέρας
 652. Πρβλ. *Preger* σ. 69 ἀρ. 81. — εἰς Θουκυδίδη I, 6. Πρβλ. *Preger* σ. 119 ἀρ.
 151. — εἰς Κλήμεντα Ἀλεξανδρεῖα ἐκδ. *Dindorf* I σ. 429. Πρβλ. *Preger* σ. 174
 ἀρ. 222. — εἰς Λιβανίου ἐπιστολὴν 317 σ. 153. Πρβλ. *Preger* σ. 125 ἀρ. 158. — εἰς
 Ὀμήρου Ἰλιάδος Δ 319 (σχολ. Α, Β, Λ, Τ), Ο 112 (σχολ. Β, Λ), Σ 570 (σχολ.
 Townl.), X 414 (σχολ. Β, Τ). Πρβλ. *Preger* σ. 181 ἀρ. 229, σ. 180 ἀρ. 227,
 σ. 196 ἀρ. 240, σ. 199 ἀρ. 248, σ. 40 ἀρ. 49. — εἰς Πινδάρου Ὀλυμπ. ΙΓ' 33. Πυθ.
 Α' 155. Πρβλ. *Preger* σ. 54, σ. 71.

σίας παρέχει τὸ χωρίον ἐκεῖνο τοῦ Σουίδα ἐν ᾧ λέγει· εὖρον ἐν ἀρχαίῳ βιβλίῳ ἐπίγραμμα οὕτως ἔχον¹.

Τέλος δ' εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ πολυωνύμους ἐκείνους Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς τοὺς μελετήσαντας ἢ μεταδόντας εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἀρχαίας ἐπιγραφὰς δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὸν ἀνώνυμον συγγραφέα τῶν Χρονικῶν παραστάσεων, ἃς ἐξέδωκεν ὁ Peger ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1336 Παρισιακοῦ κώδικος, γεγραμμένου περὶ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα. Ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ, ἐκδοθείσῃ μετὰ τὰς Inscriptiōnes Graecae meliores, περιλαμβάνονται αἱ ἐξῆς δύο ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί·

1) Ἀπόλλων παγκρατῆς ἐπὶ ἀγάλματος ἠνιόχου κειμένου ἐν τοῖς Ἀμαστριανοῦ². 2) Θεῶ παντεπόπτη· Ἰουλιανὸς Πανεάδι εἰς δῶρον ἄγει ἐπὶ ναοῦ ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ ἐν τοῖς Πανεάδος μέρεσι τῇ ἐπονομαζομένῃ Καισαρεῖα τῆς Φιλίππου³.

Πλὴν δ' αὐτῶν μνημονεύει ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς πρῶτον μὲν ἐπιγραφὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου εἰς τὸν Ἀσκληπιόδωρον καὶ ἐγκεκολαμμένην εἰς τὸ ζώδιον τῆ μέγα, τὸ (γρ. τὸν) ἐν τῷ Ἰππικῷ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ προσώπου κατέχοντα. Περὶ τούτων λέγει· Καί τις αὐτῷ ἐπέδειξε γράμματα ἐν τῷ μαρμάρῳ, ἀλλὰ δὲν ἀναγράφεται ἡ ἐπιγραφή⁴. Γίνεται δὲ παρ' αὐτῷ μνεῖα καὶ ἄλλης τινὸς ἐπιγραφῆς, ὁμοίως μὴ ἀναγραφομένης. Ἔχουσι δὲ τὰ περὶ αὐτῆς λεγόμενα ὧδε· Ὁ τρίπους ὁ ἐν τῷ Στρατηγίῳ τῷ μεγάλῳ, καθὰ Προμούντιος Ἀλέξανδρον λέγει εἶναι τὸν Μακεδόνα. Ἐπιστώσατο δὲ καὶ ἐκ τῶν γραμμάτων, καὶ ὅσοι τοῖς γράμμασιν

¹ Σουίδα ἐν λ. Χάραξ.

² Anonymi Byzantini Παραστάσεις σύντομοι χρονικά. Edidit Theodorus Peger. Programm des königlichen Maximilians - Gymnasiums. Ἐν Μονάχῳ. 1898 σ. 19, 15.

³ Αὐτόθι σ. 24, 1.

⁴ Αὐτόθι σ. 31, 16.

αὐτοῦ ἐμφιλοχωροῦσι, μάλιστα οἱ τοῖς μαντείοις στοιχειοῦντες, ἐπιγινώσκουσι τὸν Ἀλέξανδρον εἶναι¹.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἐπιγραμμάτων τῶν χάριν τῆς ποιητικῆς αὐτῶν μορφῆς συλλεγομένων καὶ μελετωμένων ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ πρὸς ἄλλας ἐπιγραφὰς τῶν ἀρχαίων χρόνων, ιστορικὴν ἢ φιλολογικὴν μόνον ἐχούσας σημασίαν, δὲν ὑπῆρξαν ὅλως ἀδιάφοροι. Οὐδ' ἐπετρέπετο νὰ φαντασθῶμεν τοῦτο περὶ ἀνδρῶν οἱοὶ ὁ Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης, ὁ Μιχαὴλ Ψελλός, ὁ Μιχαὴλ Ἀχομινᾶτος, εἰ καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ προσαγάγωμεν ἐκ τῶν γνωστῶν αὐτῶν συγγραφῶν ῥητὰ χωρία μαρτυροῦντα ἰδίαν τινὰ προσοχὴν δοθεῖσαν εἰς τὰς ἀρχαίας ἐπιγραφὰς. Καὶ ὁμοίως ἡδυνάμεθα νὰ ἀναμῆνωμεν τοῦτο παρὰ μὲν τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ ἐν τῇ πραγματείᾳ περὶ τῶν ἀθηναϊκῶν τόπων καὶ ὀνομάτων², παρὰ δὲ τοῦ Ἀχομινάτου ἐν τοῖς χωρίοις ἐνθα ποιεῖται μνεῖαν τῶν ἀρχαιοτήτων τῶν Ἀθηνῶν.

Οὐκ ἀναξία δὲ προσοχῆς θὰ ἦτο καὶ ἡ συναγωγὴ καὶ παρακολούθησις τῶν χωρίων ἐκείνων τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ χρησμῶν ἀρχαίων εὐρεθέντων ἐπὶ πλακῶν ἢ περὶ γραμμάτων ἐπὶ λίθου ἐγκεκολαμμένων³. Ἐν τοῖς τοιούτοις χωρίοις ἔχομεν κατ' ἐμὴν γνώμην τὴν ἀπόδειξιν τῆς προσοχῆς μεθ' ἧς ὁπωσδήποτε καὶ αὐτοὶ οἱ ἀμαθέστεροι προσεῖχον εἰς τὰ πρὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐπὶ λίθων ἐγκεχαραγμένα γράμματα, ἀλλὰ καὶ τῆς συγχύσεως ἣν ἐπέφερον εἰς τὴν ὅλως στοιχειώδη ἐκείνην ἐπιγραφικὴν ἐπεμβαίνουσα καὶ ἄγουσα εἰς παρερμηνείας ἢ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐπιχωριάζουσα ἀστρολογικὴ καὶ χρησμολογικὴ δεισιδαιμονία. Ἀρκείτω δ' ἐνταῦθα ἡ μνεῖα δύο τοιούτων χωρίων ἐξῆς ἰδίου λόγου.

¹ Αὐτόθι σ. 32, 18 κ. ε.

² Boissonade Ψελλός σ. 44 κ. ε. Migne Patrologia Graeca T. PKB σ. 1156 κ. ε.

³ Καὶ τῶν ἐπτὰ σοφῶν τὰ παραγγέλματα περιστάνονται ὡς ἐπὶ λίθου ἐγκεκολαμμένα. Οὕτως ἐν τῷ κώδικι XXI-1 τῆς ἐν Νεαπόλει Βιβλιοθήκης dell' Oratorio (Gerolaini) εὑρηται α' Ἐπὶ τῶν ἐπτὰ σοφῶν παραγγέλματα· ἅπερ εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς κλονος. Ἴδε Jorio Codici ignorati nelle Biblioteche di Napoli. Ἐν Λειψίᾳ. [1892] σ. 3. Τούτων κέκτημαι φωτογραφίαν, ἐξ ἧς θέλω ἐκδώσει αὐτὰ ἄλλοτε.

Καὶ δὴ, ἀνοικοδομουμένων τῶν Τράλλεων ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου μαρτυρεῖ ὁ Παχυμέρης¹ τάδε· ὡς γοῦν ἤπιοντο καὶ προῦκοπτον ἀνοικοδομοῦντες, τὴν εἰς τὸ ποιεῖν προθυμίαν καὶ μᾶλλον ἐπηύξει χρησιμὸς ἐκεῖσε ἐγγεγραμμένος μαρμάρῳ ὡς δῆθεν ἀναστήσαντός τινος ταύτην πεσοῦσαν καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον ἢ πρότερον ἐπανάξοντος. Ταῦτά δὲ διὰ μακροτέρων διηγεῖται, παρέχων καὶ τὸν χρησμὸν αὐτὸν, ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς²· ἀνοικοδομουμένης, ὡς εἰρήκαμεν, τῆς πόλεως ταυτησὶ εὔρηται λίθος πάλαι πολὺν κατωρυγμένος ἐκεῖ που τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ἐνεγέγραπτο χρησιμὸς οὕτως· τῆς δὲ πόλεως Τράλλεως τὸ κάλλος χρόνοις ἐσεῖται σβεννύμενον. Τὸ δὲ πολλοστὸν ταύτης καταλειφθὲν ἐν ὑστάτοις ἐκφοβηθήσεται ἔθνη ἀνάρχῳ· ἀλώσεται δὲ οὐδαμῶς. Ἀνακαινισθήσεται δὲ παρὰ δυνατοῦ νικωνύμου, ὃς ὀκταπλῆν ἀγλαῶς ἐννάδα βιώσει δίσκων καὶ τρεῖς ἐπτὰ κυκλῶν πόλιν Ἀττάλου λαμπρυνεῖ· ᾧ καὶ πόλεις ἐσπέραι ὑποκύνουσι, καὶ ἀγέρωχοι ὑποκλιθήσονται παιδικῶς. Οὗτος ὁ χρησμὸς τοῖς πολλοῖς οὐ παλαιὸς ἐδόκει χρησιμὸς, ἀλλὰ νεωτέρων πλάσμα τινῶν, ἦσαν δ' οἱ καὶ πιστὸν ἠγοῦντο καὶ ἀληθῆ· καὶ πολλοὺς ἐντεῦθεν ὑπέτεινον χρόνους τῷ βασιλεῖ τῆς ζωῆς. Οὐ γὰρ ἐπὶ μόνην ἴσταντο τὴν ὀκταπλῆν ἐννάδα, ἢ πρὸς δύο καὶ ἐβδομήκοντα ἀναλύεται ἔτη· ἀλλὰ καὶ τοὺς τρεῖς ἐπτὰ προσετίθεσαν κύκλους, ὡς ἔτη γίνεσθαι ἅμα τὰ πάντα τρία καὶ ἐνεήκοντα.

Τοῦ ἐν Τράλλει εὑρεθέντος τούτου κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα ἀρχαίου χρησμοῦ ἀντίγραφον περιλαμβάνεται τοῦτο μὲν κατὰ μικρότατον μέρος ἐν τῷ Λαυρεντιακῷ Plut. LIX cod 17, τοῦτο δὲ πλήρες ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 253 φιλολογικῷ κώδικι τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἀμβούργου τῷ περιλαμβάνοντι τὰ ἐπιγραφικὰ ἀντίγραφα τοῦ κατὰ τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα Γερμανοῦ ἀρχαιομαθοῦς νομοδιδασκάλου Φρειδερίκου Lindenbroch, αὐτῷ

¹ Παχυμέρους Τόμ. Α' σ. 469, 45.

² Νικηφόρου Γρηγορᾶ Τόμ. Α' σ. 142, 23-143, 15.

ἐκείνῳ τῷ κώδικι, ὅστις ἐν τῷ Corpus Inscriptionum Graecarum ὀνομάζεται οὐκ ὀρθῶς κώδιξ τοῦ Langermann. Ἄλλ' οὔτε ὁ τὸν κώδικα τοῦτον ἀξιώσας ἰδίας περισπουδάστου μελέτης κ. Erich Ziebarth, ὅστις καὶ ἐξέδωκεν ἐξ αὐτοῦ τὴν ἐν Τράλλεσιν ἐπιγραφὴν¹, οὔτε ὁ πρὸ αὐτοῦ ἐκδοὺς τὸ ἐν τῷ Λαυρεντιακῷ σωζόμενον μέρος κ. Preger εἶχον ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν εἰς τὰ δύο ἐκεῖνα χωρία τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων. Εἶχον δὲ ἤδη ἐγὼ συσχετίσει πρὸς αὐτὰ τὸ Ἀμβούργειον ἀπόγραφον ἅμα τῇ πρὸς με φιλικῇ ἀποστολῇ τῆς συγγραφῆς τοῦ κ. Ziebarth κατὰ Ἰούλιον τοῦ παρελθόντος ἔτους, ὅτε μετ' οὐ πολὺ δῶς ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς ἐμῆς εἰς οὐδέν' ἀνακοινωθείσης διαγνώσεως ἐκείνης συνεσχέτισαν τὰ χωρία ταῦτα πρὸς τὸ ἀμβούργειον ἀπόγραφον οἱ κ. κ. Brinekmann καὶ Wegenhaupt³.

Ἐκ τῶν λεγομένων ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ γίνεται σαφεστάτη ἢ μεταξὺ ἐπιγραφικῆς καὶ φιλολογικῆς κριτικῆς ἐξ ἑνὸς καὶ χρησιμολογίας ἐξ ἑτέρου ἐπικρατοῦσα σύγχυσις ἐν Βυζαντίῳ. Προϊοῦσα δὲ ἡ τοιαύτη σύγχυσις ἤγαγεν ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων αὐτόχρημα καὶ εἰς δημιουργίαν χρησμῶν ἐγκολαπτομένων εἰς λίθους παρουσιαζομένους ὡς ἀρχαίους. Τοιοῦτος δ' ἐπὶ λίθου χρησμὸς ἦτο τὸ παρά τὸν ἰσθμὸν μακρὸν ἐπίγραμμα, ὅπερ ἀντέγραψεν ὁ Κυριακός· εὔρηται δ' ἐκδεδομένον ἐν τῇ ἐπιγραφικῇ αὐτοῦ συλλογῇ ὡς Epigramma ad Peloponesiacum Isthmum quod oraculum Delphis et Apolline Pythio responsum fertur⁴. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἄρχεται διὰ τοῦ στίχου

ΔΙΖΕΑΙ ΜΑΘΕΕΙΝ ΤΡΙΑΙΝΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΑΥΛΗΣ ΠΕΡΙ.

Ἐνεκα δὲ τῆς μεγάλης σημασίας, ἣν εἶχεν ὁ ἰσθμὸς τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα διὰ τὰς ἀρξάμενας ἐπιδρομὰς τῆς Πε-

¹ Eine Inschriftenhandschrift der Hamburger Stadtbibliothek. Ἐν Ἀμβούργῳ. 1903 σ. 6 κ. ε.

² De epigrammatis Graecis meletemata selecta. Ἐν Μονάχῳ. 1889 σ. 47.

³ Ids Rheinisches Museum Τόμ. 58 (1903) σ. 638-640.

⁴ Inscriptiones seu Epigrammata Graeca et Latina reperta per Illyricum a Cyriaco Anconitano. Ἐν Ῥώμῃ. 1747 σ. XXXI.

λοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων. ὁ χρησμὸς οὗτος εἴλκυσε πολλῶν τὴν προσοχὴν· διὸ βλέπομεν αὐτὸν ἀντιγεγραμμένον ἐν πολλοῖς κώδιξι. Τοιοῦτοι εἶνε ὁ ὑπ' ἀρ. III-B-1 κώδιξ τοῦ Ἡροδότου, ὃν ἐξέγραψε τῷ 1439 ὁ διάκονος καὶ δευτερεύων τῆς μητροπόλεως Λακεδαιμονίας Ἰωάννης ὁ Χανδακηνός, ὁ ὑπ' ἀρ. XXII-I τῆς ἐν Νεαπόλει βιβλιοθήκης Oratoriana (Gerolamini), ὁ Μαρκιανὸς Zan. 333, ὅστις εἶνε αὐτόγραφος τοῦ πολλοῦ Βησσαρίωνος, ὁ Ἀμβροσιακὸς H 57 sup, ἐν ᾧ φέρει παραδόξως τὴν ἐπιγραφὴν *Χρησμὸς εἰς τὸν τῆς Πελοποννήσου ἰσθμὸν εὐρεθὺς ἐν Ῥόδῳ*, καὶ ὁ Λαυρεντιακὸς Plut. LXXIV cod. III, περιλαμβάνων μικρὸν μόνον μέρος τοῦ χρησμοῦ μετὰ διαστίχων σχολίων, ἐκδοθὲν κακῶς ὑπὸ τοῦ Bandini².

Καὶ ἄλλη δὲ μεσαιωνικὴ ἐπιγραφὴ ἐν τῷ ἰσθμῷ εἴλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν βιβλιογράφων. Οὕτως ὁ Παρισιακὸς κώδιξ 1278 περιέχει ἐν φ. 172^b σημείωμα περὶ τοῦ Ἑξαμιλίου, ἐν ᾧ λέγονται καὶ τάδε· *Εὐρέθεισαν καὶ γράμματα ἐν μαρμάρῳ λαξευτὰ κατὰ τὸ μέρος τὸ ἐν Ἑλλάδι λέγοντος* (γρ. λέγοντα) οὕτως. Ἐπιτεταὶ δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ἐκείνη τῶν ἰουστινιανείων χρόνων, ἧτις καὶ συνεξεδόθη μετὰ τοῦ σημειώματος ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Πασχαλίου Χρονικοῦ³. Τὴν ἐπιγραφὴν δὲ ταύτην ἀνεῦρε πράγματι τῷ 1893 ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Ἀνδρέας Σκιαῆς, φέρει δ' αὐτὴν « μέγα μάρμαρον ἐξ ἀρχαίου κτιρίου εἰλημμένον » καὶ εὐρισκόμενον ἐν Νέᾳ Κορίνθῳ πρὸ τοῦ Δημαρχείου. Παραλαμβάνων δ' ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ κ. Σκιαῆ⁴

² Martini Catalogo dei manoscritti Greci esistenti nelle biblioteche d'Italia. Τόμ. Α' σ. 397. Ὁ χρησμὸς οὗτος δὲν περιλαμβάνεται ἐν τῷ ἀρχαίῳ πίνακι τοῦ κώδικος παρὰ τῷ Jorio Codici ignoti nelle biblioteche di Napoli. Ἐν Δελφῶ σ. 2.

³ Catalogus Codicum Graecorum Bibliothecae Laurentianae. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1770 Τόμ. Γ' σ. 135. Τὸ ἐπίγραμμα ταῦτο θέλω ἐκδώσει ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπ' ἐμοῦ γανομένης ἀντιβαλῆς ἀπάντων τῶν εἰρημένων κωδίκων ἐν ταῖς Πηγαῖς τῆς ἱστορίας τοῦ δεσποτάτου τῆς Πελοποννήσου.

⁴ Ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 254. Ἐξ αὐτοῦ ἐκανελήφθη καὶ ἐν O. I. G. ἀρ. 8640.

⁵ Ἐν Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1893 σ. 123.

παραθέτω αὐτὴν ἐνταῦθα ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὸ ἐν τῷ Παρισιακῷ σημειώματι ἀντίγραφον.

Κορινθιακὸν μάρμαρον

+ ΦΩΣ ΕΚΦΩΤΟΣ ΘΕΟΣ
 ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΕΚΘΕΟΥ ΑΛΗΘΙΝΟΥ
 ΦΥΛΑΞΗ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ
 ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ
 ΠΙΣΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΔΟΥΛΟΝ
 ΒΙΚΤΩΡΙΝΟΝ ΑΜΑΤΟΙΣ
 ΟΙΚΟΥΣ ΕΙΝΕΝ ΕΛΛΑΔΙ Τ^ΤΧ Κ^ΤΘΕΩΝ
 ΖΩΝΤΑΣ + ~
 ΦΥΛΑΞΗ

Παρισιακὸν ἀντίγραφον

ΦΩΣ · ΕΚ · ΦΩΤΟΣ · ΘΕΟΣ
 ΑΛΗΘΙΝΟΣ · ΕΚ · ΘΕΟΥ · ΑΛΗΘΗΝΟΥ
 ΦΥΛΑΞΗ · ΤΟΝ · ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ·
 ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΝ · ΚΑΙ · ΤΟΝ
 ΠΙΣΤΟΝ · ΑΥΤΟΥ · ΔΟΥΛΟΝ ·
 ΒΙΚΤΟΡΙΝΟΝ ΚΑΙ · ΠΑΝΤΑΣ
 ΤΟΥΣ · ΕΝ · ΕΛΛΑΔΙ · ΟΙΚΟΥΝΤΑΣ
 ΤΟΥΣ · ΕΝ · ΘΕΩΙ · ΖΩΝΤΑΣ

Ἡ ἀντιπαραβολὴ δὲ αὕτη ἀρκεῖ, ὅπως δείξῃ τὴν ἀνεπιστάσιαν τοῦ Βυζαντινοῦ ἀντιγραφέως.

Ἀρχαίων δ' ἐπιγραφῶν ῥητὴν μνηεὶαν ποιεῖται καὶ ὁ Μονεμβασίας Ἰσιδωρος ἐν ἀνεκδότῳ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Μανουὴλ Παλαιολόγον, περισωζομένη ἐν τῷ κώδικι Vaticanus Graecus 914, φ. 53^a. Ταύτην μετ' ἄλλων ἐπιστολῶν αὐτοῦ καὶ λόγων μέλλω νὰ ἐκδώσω ἐν ταῖς Πηγαῖς τῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ δεσποτάτου ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων. Ὁ Ἰσιδωρος, ἀφηγούμενος τὸν εἰς τὸ Οἰτυλον κατάπλουν αὐτοῦ, γράφει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τάδε· *Ἐπεὶ προσεῖχεν ἡ ναὺς τῇ Πελοπον-*

νήσω παρὰ τὸν τῶν Β[ο]ιτυλαίων λιμένα, καὶ ἡμεῖς ἀπεβαίνομεν ἤδη, πόλιν ὑπὲρ τὴν ἀκρόωσιαν ἐωρῶμεν· ὁμώνυμος δὲ ἡ πόλις τῷ λιμένι, ἀρχαία καὶ ἑλληνικὴ, ὅσον ἐκ τῶν ἐγκεκολλημένων ταῖς κύρβεσι κατενοοῦμεν. Εἶνε δὲ λυπηρὸν, ὅτι ὁ Ἰσίδωρος δὲν ἀντέγραφέ τινας τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ἐπιγραφῶν τοῦ Οἰτύλου, περὶ ὧν ποιεῖται λόγος ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ. Θὰ ἠδυνάμεθα τότε νάνακηρύξωμεν αὐτὸν τὸν πρῶτον συλλογέα ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν πρὸ τοῦ Ἰάνου Λασκάρειος, οὗ εἶνε προγενέστερος κατὰ τινας δεκαετηρίδας, μετὰ τοὺς ἀντιγράψαντας ἐκ λίθων τὰρχαῖα ἐπιγράμματα τὰ συμπεριληφθέντα εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Κεφαλαῖ καὶ τοῦ Πλανούδη καὶ τοὺς ἄλλους ἀντιγραφεῖς ἐμμέτρων ἐπιγραμμάτων περὶ ὧν ἔγεινε λόγος ἀνωτέρω. Οὐδ' ἔχω νάναγράψω ἐνταῦθα ὀνομαστικὴν συλλογέα τινὰ ἐπιγραφῶν πρὸ τοῦ δεκάτου ἑκτου αἰῶνος, ὅτε συναντῶμεν τὸν Χῖον Μιχαὴλ Σοφιανόν καὶ τὸν Κρηῖτα Ζαχαρίαν Σχορδύλην, περὶ ὧν γενήσεται λόγος κατωτέρω.

Πολὺ δὲ πρὸ αὐτῶν ἤδη τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα εὐρίσκομεν τὸν ἀρχαιότατον τῶν περισωζομένων κωδίκων, ἐν ᾧ φέρεται ἀπόγραφον ὄχι μὲν συλλογῆς ὅλης, ἀλλὰ μιᾶς καὶ μόνης ἀρχαίας ἐπιγραφῆς. Εἶνε δ' ὁ κώδιξ οὗτος ὁ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ Cod. Reg. Svec. 166, οὗ ἐν φ. 13^b ἀναγινώσκουμεν μικροῖς γράμμασι τὰδε·

Ἐπίγραμμα ὃ εὐρέθη ἐγκεχαραγμένον ἐνὶ τῶν μαρμάρων ἐν Ἀθήναις:

“Ὅστις καὶ τίνος εἶμι τὰ πρῶτα γράμματα φράσει
ἀμφὶ δ' ἐμῆς μοίρας πῶς ἐδάκρυσεν λεῶς
οὐνεκεν οὐκ ἔφθην χλαῖναν περὶ αὐχένα θέσθαι
κομῶ ἐν νγαθέῳ παυσάμενος βίотου: -

Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο μετὰ καὶ πέντε ἄλλων ἐπιγραμμάτων, ὧν ἐν μὲν Πέτρου Σερβιλίου εἰς Πορφύριον, δύο βυζαντιὰ καὶ δύο εἰς στήλην Νεμέσεως, τὰ ἐν τῇ Παλατινῇ Ἀνθολογίᾳ XVI, 223-224 ἐκδομένα, εὐρητὰ ἐν τῷ πρώτῳ βομβυκίνῳ

μέρει τοῦ τὸ Χρονικὸν Κωνσταντίνου Μανασσῆ περιλαμβάνοντος κώδικος, γεγραμμένου τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα· ἄλλα δὲ πέντε τῶν βυζαντιακῶν χρόνων περιέχει τὸ δεύτερον μέρος τοῦ κώδικος, γεγραμμένον ἐπὶ χάρτου τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα¹. Κατὰ ταῦτα τὸ μόνον κοινόν, ὅπερ ἔχει ἡ ἀπασχολοῦσα ἡμᾶς ἐνταῦθα ἀρχαία ἐπιγραφή πρὸς τὰ μετ' αὐτῆς ἐν τῷ συνανήκοντι πρώτῳ μέρει τοῦ κώδικος συναντιγεγραμμένα ἐπιγράμματα εἶνε τὸ ἔμμετρον αὐτῆς, οὐδὲ πρόκειται ἐνταῦθα περὶ συλλογῆς ἀρχαίων ἐπιγραφῶν. Ἄξιον δὲ λόγου εἶνε μόνον τὸ προτασσόμενον τῆς ἐπιγραφῆς σημείωμα, ἐξ οὗ ἐξάγεται, ὅτι ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀντεγράφη ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐξ αὐτοῦ τοῦ λίθου, ὅστις ἐσώζετο ἐν Ἀθήναις, σώζεται δὲ καὶ μέχρι τῆς σήμερον, ἀποκείμενος ἄλλοτε ποτε παρὰ τὸ Ὀρολόγιον τοῦ Ἀνδρονίκου Κυρρήστου, νῦν δ' ἐν Ὁξωνίῳ, ἐνθα μετηνέχθη ὑπὸ τοῦ Dawkins.

Ἐχει δὲ τὸ ἐπίγραμμα ἐπὶ τοῦ λίθου ἰκανὰς διαφορὰς ἀπὸ τοῦ βατικανικοῦ ἀπογράφου, ὡς ἐστὶν ἰδεῖν ἐκ τοῦ κατωτέρω κειμένου, ὅσον παραλαμβάνω ἐκ τῶν ἐκδόσεων², ἐν ᾧ τὰς διαφορῶς ἐν τῷ ἀπογράφῳ ἐχούσας λέξεις ἀποτυπῶ διὰ παχέων γραμμάτων.

“Ὅστις καὶ τίνος εἶμι, τὰ πρῶθεν γράμματα φράζει
ἀμφὶ δ' ἐμῆς μοίρας πῶς ἐδάκρυσεν λεῶς
οὐνεκεν οὐκ ἔφθην χλαῖναν περὶ αὐχένα θέσθαι
κόμῳ ἐν ἡγαθέῳ παυσάμενος βίотου.

Αἱ διαφοραὶ δὲ αὗται ἀρκοῦσι νὰ δείξωσιν, ὅτι ὁ ἀντιγράφας τὸ ἐπίγραμμα δὲν ἦτο δεινὸς στηλοκόπας. Ἄλλον δὲ λόγον

¹ Ἴδε τὴν ἀρχὴν τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων πάντων παρὰ *Henr. Stevenson Codices manuscriptorum Graecorum Regiae Svecorum et Pii PP. II Bibliothecae Vaticanae*. Ἐν Ῥώμῃ, 1887 σ. 113.

² *Corpus Inscriptionum Graecarum* Τόμ. Α' ἀρ. 427. *Corpus Inscriptionum Atticarum* Τόμ. Γ' μέρος α' σ. 159 ἀρ. 751. *Kaibel Epigrammata ex lapidibus confecta*. Ἐν Βερολίῳ, 1878 σ. 39 ἀρ. 114.

ἔχει ἢ κυριωτάτη τῶν διαφορῶν, ἢ παράλειψις δῆλα δὴ τῶν ἐπὶ τοῦ λίθου προτασσομένων τοῦ ἑμμέτρου ἐπιγράμματος τῶνδε: *Ψηφισαμένης τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς τὸν υἱὸν τοῦ κοσμητοῦ Αὐρ. Ἀφφριανὸν Χρῆστον Μαραθῶνιοι οἱ περὶ τὸ Διογένειον συνάρχοντες ἀρετῆς ἕνεκεν*. Παρελείφθησαν δὲ ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως τῶν ἐπιγραμμάτων, ἅτε ἀποσκοποῦντος εἰς μόνον τὸ ἑμμετρον ἐπίγραμμα καθ' ἑαυτό.

Ἀλλὰ τὸ ἀθηναϊκὸν τοῦτο ἐπίγραμμα περιλαμβάνουσι καὶ δύο ἑλληνικοὶ κώδικες τῆς ἐν Μεδιολάνῳ Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης, ὁ ὑπ' ἀρ. N 234 sup. καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. Q 114 sup., γεγραμμένοι ἀμφότεροι τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τούτων τῶν κωδίκων ἢ ἐπιγραφή εὐρηται δις, ἐν φ. 6^a καὶ 13^a, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἅπαξ μόνον ἐν φ. 24^a. Ἐν ἅπασιν δὲ τοῖς ἀντιγράφοις προηγείται τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς τὸ σημεῖωμα *Ἐν μαρμάρῳ ἀθήνησι*· λείπουνσι δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐν τοῖς τρισὶν ἀπογράφοις τὰ προηγούμενα τοῦ ἐπιγράμματος ἐπὶ τοῦ λίθου *Ψηφισαμένης τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς* κτλ. Εἶνε δὲ τὰ πόγραφα ταῦτα (A=N 234 sup. φ. 6^a. B=N 234 sup. φ. 13^a. Γ=Q 114 sup. φ. 24^a) πολὺ πιστότερα τοῦ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Βατικανοῦ, καθ' ἃ δεικνύει ἢ παρατιθεμένη ἀντιβολὴ αὐτῶν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ λίθου ἔκδοσιν¹.

στ. 1 φράζει : φράσσει ABΓ.

στ. 3 χλαῖναν : χλαίναν ΒΓ.

στ. 4 βιότου : βιότοιο ΒΓ.

Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον, ὅτι τὸ ἀπόγραφον Γ ἀπέρρευσε ἐκ τοῦ Β, ὅτι δὲ ταῦτά τε ὡς καὶ τὸ Α δὲν ἀντεγράφησαν ἐκ τοῦ

¹ Τὴν ἀντιβολὴν ταύτην χρεωστῶ εἰς τὸν ἐν Μεδιολάνῳ διδάκτορα κ. Δομίνικον Bassi, τὸν μετὰ τοῦ Martini συντάξαντα τὸν ὅσον οὐπω ἐκδιδόμενον Κατάλογον τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης. Ὁ κ. Bassi, παρακληθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, οὐ μόνον τάντιγραφα ταῦτα τῆς ἀθηναϊκῆς ἐπιγραφῆς ἀντέβαλε χάριν ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς λοιπὰς εἰδησεις περὶ τῶν ἐν τοῖς ἀμβροσιακοῖς κώδιξιν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀπέστειλέ μοι καὶ τὴν ἐκτετυπωμένην μὲν ἤδη, ἀλλ' ἀνέκδοτον ἔτι περιγραφὴν τοῦ κώδικος N 234 ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσίν μου, ἐφ' ᾧ ἐκφράζω αὐτῷ μυρίας χάριτας.

ἐν τῷ Βατικανῷ κώδικος, ἀλλὰ πιθανῶς ἀμέσως ἐκ τοῦ λίθου ἢ ἐξ ἄλλου τινὸς ἀπ' αὐτοῦ ληφθέντος ἀπογράφου. Ἀξία δὲ λόγου εἶνε ἢ γενομένη μοι ὑπὸ τοῦ κ. Bassi ἀνακοίνωσις, ὅτι ἀμφότεροι οἱ κώδικες προέρχονται ἀναμφηρίστως ἐκ χειρὸς Ἑσπερίου βιβλιογράφου, ἢ, ὀρθότερον εἰπεῖν, ἢ χεὶρ ἢ γράψασα τὸ ἐπίγραμμα εἶνε λογίου ἐκ τῆς Δύσεως¹.

Περιέχουσι δ' οἱ αὐτοὶ δύο κώδικες τῆς Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης πλὴν τινῶν βυζαντιακῶν ἐπιγραμμάτων καὶ ἄλλας τινὰς ἀρχαίας ἐπιγραφάς.

Καὶ δὴ ἐν μὲν τῷ κώδικι N 234 sup. μεταξὺ τῶν φ. 4^b καὶ 5^b εὐρίσκονται τάδε:

α') C. I. G. ἀρ. 2237. Ἄρχ. *Ἐβδομον εἰς δέκατόν τε βίου λυκάβαντα περῶντα*². Ἐπιγραφή εὐρεθεῖσα ἐν Χίῳ καὶ ἐκ τῶν ἀπογράφων τοῦ Sylburg ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Gruter³.

β') C. I. G. ἀρ. 2236. Ἄρχ. *Βιττώ καὶ Φαινίς*⁴. Καὶ αὕτη χιακὴ ἐπιγραφή, ἐκδοθεῖσα ὁμοίως τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Gruter ἐκ τῶν ἀπογράφων τοῦ Sylburg⁵.

γ') C. I. G. ἀρ. 2229. Ἄρχ. *Ἑρμῆν τὸν κλέπτην*⁶. Ἐπίγραμμα ἐκ Χίου, ὁμοίως ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἀπογράφων τοῦ Sylburg ὑπὸ τοῦ Gruter⁷.

δ') C. I. G. ἀρ. 2240. Ἄρχ. *Ἄρτι σε τὸν θάλλοντα*⁸.

¹ Entrambi i codici sono indubbiamente di provenienza occidentale, o per meglio dire la mano che scrisse l'epigramma è di un amanuense occidentale.

² Πρβλ. *Kaibel Epigrammata Graeca ex lapidibus conlecta* σ. 86 ἀρ. 231. *Cougnay Epigrammatum Anthologia Palatina* ἐκδ. *Αιδότου*. Ἐν Παρισίαις. 1890 Τόμ. Γ' σ. 119 ἀρ. 193.

³ *Gruter Thesaurus* σ. XXXVI ἀρ. 9.

⁴ Πρβλ. *Kaibel* ἐνθ' ἀν. σ. 86 ἀρ. 232. *Cougnay* ἐνθ' ἀν. σ. 120 ἀρ. 196.

⁵ *Gruter Thesaurus* σ. MXXXIX ἀρ. 10.

⁶ Πρβλ. *Kaibel* ἐνθ' ἀν. σ. 499 ἀρ. 1108. *Cougnay* ἐνθ' ἀν. σ. 445 ἀρ. 24 καὶ 459.

⁷ *Gruter Thesaurus* σ. MXXXIX.

⁸ Πρβλ. *Kaibel* ἐνθ' ἀν. σ. 87 ἀρ. 233. *Cougnay* ἐνθ' ἀν. σ. 120 ἀρ. 197.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη μετὰ τοῦ σημειώματος εὑρέθη ἐν Χίῳ, ἦτο προσγεγραμμένη κομποῖς γράμμασιν εἰς τὴν ἐπιγραφικὴν συλλογὴν τοῦ Ἰάνου Λασκάρως τὴν ἐκδοθεῖσαν ἐν Παρισίοις τῷ 1544, ἐξ αὐτῆς δ' ἐξέγραψεν αὐτὴν πρῶτος ὁ Ὁλλανδὸς φιλόλογος Tollius¹.

ε') C. I. G. ἀρ. 2415. Ἄρχ. Φράζε τίνος γονέος, σέο τ' οὔνομα καὶ πόσιν αὔδα². Εἶνε δ' ἐπίγραμμα τοῦ Διονυσίου Μάγνητος ἐπὶ λίθου, ὃν κατὰ τὸν Reiske³ ἤνεγκεν ἐξ Ἑλλάδος μετὰ δύο ἄλλων ἐπιγραμμάτων ὁ ἐν Ἰταλίᾳ διδάξας καὶ τῷ 1565 ἐν Φερράρᾳ ἀποθανὼν Μιχαὴλ Σοφιανός. Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ λεγομένων πατρία Πάρος εἰκάζει ὁ Böckh⁴, ὅτι ὁ λίθος εὑρίσκετο ἀρχῆθεν ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ. Μετακομισθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ Σοφιανοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀπέκειτο ἐν Βενετίᾳ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ οἴκου Γριμάνη, ἔπειτα δὲ περιῆλθεν εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τῆς Μαρκιανῆς, ἐνθα καὶ ἐξέγραψεν ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐπίγραμμα ὁ πρῶτος ἐκδοὺς Maffei⁵.

ς') C. I. G. ἀρ. 2569. Ἄρχ. Οὔρεσι Ταλλαίοισιν⁶. Ἐπίγραμμα κρητικὸν εὑρεθὲν in agro Rhythymnaeo παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἰδῆς καὶ ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Gruter⁷. Κατὰ δὲ σημείωμα τῶν συνταξάντων τὸν ἔτι ἀνέκδοτον κατάλογον τῶν Ἀμβροσιακῶν κωδίκων κ. κ. Bassi καὶ Martini ἐν σ. 568 huic sexto epigr. praefigitur Διονύσιος Μάγνης ποιητῆς ἔγραψεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐπίγραμμα τοῦ Διονυσίου Μάγνητος εἶνε ὄχι τοῦτο, ἀλλὰ τὸ ἀμέσως προηγούμενον, ὑποθέτω, ὅτι τὸ σημείωμα τοῦτο ἐπιτάσσεται μᾶλλον εἰς τὸ ἐπίγραμμα

ἐκεῖνο, καθ' ἃ καὶ ἐν τῷ λίθῳ, κακῶς δ' ἐξελήφθη προτασσόμενον τοῦ κρητικοῦ ἐπιγράμματος.

ζ') Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἐν μαρμάρῳ ἐνετίησι τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν λέξεων Πῶλλα ἢ Περιγένου (N 234 sup. φ. 5⁶, καὶ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Muratori¹ ἐξ ἐπιταφίου ἀναγλύφου ἀποκειμένου ποτὲ ἐν Βενετίᾳ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ Ζένῳ, εἰς ὃν εἶχεν ἀποστείλει αὐτὸ ὁ Ὀκτάβιος Rocchi, ἔπειτα δ' ἐπανεκδοθὲν ἐν τῷ Corpus² καὶ παρὰ τῷ Kaibel³. Εἶνε δὲ ὁ λίθος σμυρναϊκός, ὡς εἶχεν εἰκάσει ὁ Franz⁴. Ἄλλ' ὁ Kaibel⁵ ἀπορρίπτει ταύτην τὴν γνώμην.

Ἄντιβαλλόμενον δὲ τὸ ἡμέτερον ἀπόγραφον (A) πρὸς τὴν ἐν τῷ Corpus (C) καὶ τὴν παρὰ Kaibel (K) ἔκδοσιν παρέχει τὰς ἐξῆς διαφοράς:

Πῶλλα ἢ A : Πόλλα C : Πώλλα K Δικίννιε χαῖρε A : Δικινρία χαῖρε CK καὶ A : καὶ C : καίχ K

πῶλλαν A : Πόλλαν C : Πώλλαν K λοιπὸν καὶ ἐν τῇ ῶα ω πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ γραφέντος ο τοῦ λοιπὸν : λιπὼν CK.

η') Ἐπίγραμμα ἀνέκδοτον, ὅσον οἶδα, δέκα στίχων, φέρον ἐπιγραφὴν ἐν προκοπήσῳ (N 234 sup. φ. 5⁶), ἔχον δὲ ὡδε ἐν τῷ κώδικι κατ' ἀκριβὲς ἀντίγραφον σταλέν μοι ὑπὸ τοῦ διδάκτορος κ. Δομνίκου Bassi.

Καὶ τίνα σ' ὦ δάμαρ μυθήσομαι ἄξιον ἕμνον
τίπτε δέ σευ πρῶτον μνήσομαι ἢ πύματα
πίσιν ἀμεμφεῖ ἦν ἀρετὴν λέχος αἶμα φίλανδρον
εὐκρύνοον σοφὴν στέμμα σαοφροσύνης.

5 Τοῦνεκα σοὶ καὶ ἐμοὶ πολυεργέα τύμβον ἔτευξα

¹ Τόμ. Γ' σ. MDCCXXVII, 4.

² C. I. G. Τόμ. Δ' σ. 24 ἀρ. 6862.

³ Ἐνθ' ἀν. σ. 187 ἀρ. 468.

⁴ C. I. G. ἔνθ' ἀν.

⁵ Ἐνθ' ἀν.

¹ Tollius Epist. Itiner. σ. 5. Ἴδε καὶ Jacobs Paralipomena σ. 761 καὶ Appendix σ. 127. Πρβλ. Cougny ἔνθ' ἀν. σ. 237.

² Πρβλ. Kaibel ἔνθ' ἀν. σ. 80 ἀρ. 218. Cougny ἔνθ' ἀν. σ. 145 ἀρ. 339.

³ Reiske in Anthologia Graeca. Ἐν Λειψία. 1759 σ. 110 ἀρ. 650.

⁴ Böckh Corpus Inscriptionum Graecarum Τόμ. Β' σ. 352.

⁵ Maffei Museum Veronense. Ἐν Οὐηρῶνι. 1749 σ. CCCLXXV. Galliae antiquitates. Ἐν Παρισίοις. 1739 σ. 71. Lettre à M. de Mazaugues.

⁶ Kaibel ἔνθ' ἀν. σ. 331 ἀρ. 815. Cougny ἔνθ' ἀν. σ. 36 ἀρ. 237.

⁷ Gruter Thesaurus σ. MLXVIII.

ὄφρα τις ἀμφοτέρων μνήσεται ἐν ὀψιγόνοις,
 ἄλλυτον αὐτόστυλον¹, εὐζοον αὐτόροφόν τε
 νηδὸν ἄγαλμα τάφος σῆμα πολυφραδίη,
 ἀνεργον δοίει σὺ πολλὰ ἐσὶ τόσσα τεχνήσας
 10 ἔστις ὅτι βασιλεὺς θυρβίκη εἰκονίῳ :

Ἡ αὐτὴ δ' ἐπιγραφή ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι
 καὶ κατωτέρω, ἐν φ. 9⁶, μετὰ τῶν ἐξῆς διαφορῶν γραφῶν·
 στ. 6 μνήσαιτ' ἀντὶ μνήσεται στ. 9 δοίη ἀντὶ δοίει
 ἐπὶ ἀντὶ ἐσὶ.

Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶνε, ὅτι περὶ τῶν τριῶν τούτων ἐπι-
 γραφῶν (ς' - η') ἐν τῇ ᾧα τοῦ φ. 5^a τοῦ κώδικος ἀναγινώσκει-
 ται τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχαιομαθοῦς τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶ-
 νος τελευτῶντος Βικεντίου Pinelli γεγραμμένον σημείωμα τόδε·
 queste tre si ritrouano intagliate nella spelonca di Melidoni
 nell'Isola di Candia nel distretto di Retimo, nella uina pie-
 tra d'essa spelonca à man sinistra. . . Ἄλλ' οὐκ ὀρθῶς λέ-
 γονται αὗται ἐγκεκολλημέναι ἐν τῷ ἀντρῷ Μεληδόνη τῆς
 Κρήτης, ἀφ' οὗ περὶ μὲν τῆς ὑπ' ἀριθ. ζ' ῥητῶς δηλοῦ-
 ται, ὅτι εὐρίσκειται ἐν μαρμάρῳ ἐνετίησι, περὶ δὲ τῆς η' ὅτι
 εἶνε ἐγκεκολλημένη ἐν προκονήσῳ, μόνον δὲ τὸ ἔκτον ἐπί-
 γραμμα εἶνε κρητικὸν καὶ φέρεται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Ζαχαρίου
 Σκορδύλη Μαλαφάρᾶ, καθ' ἃ θέλομεν ἴδει κατωτέρω, ὑπάρ-
 χον ἐν τῷ ἀντρῷ Μεληδόνη.

θ') Ἐπίγραμμα Παντελείου εἰς Καλλίμαχον καὶ Κυναίγει-
 ρον (N 234 sup. φ. 6^a). Παρέχει δὲ τὸ ἐν τῷ κώδικι ἀντί-
 γραφον Α τὰς ἐξῆς διαφορὰς ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως Dübner².

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Παντελείου Α : Παντελείου εἰς Καλλίμα-
 χον καὶ Κυναίγειρον D στ. 4 πίπτουσιν Α : πίπτουσι D
 στ. 6-7 ἔστηκε Α : ἔστηκεν ἀτειρέος Ἄρεος εἰκῶν, | δέν-
 δρον δ' ὡς ἔστηκε D.

¹ Ὁ κ. Bassi γράφει αὐτόστυλον

² Epigrammatum Anthologia Palatina Τόμ. Β' σ. 607 (XVI 6^a).

ι') Ἐπίγραμμα τετράστιχον ἀνέκδοτον, εἰλημμένον πάντως
 ἐκ λίθου (N 234 sup. φ. 6^a), ἔχον δ' ἐν τῷ κώδικι ὧδε κατ'
 ἀκριβὲς ἀντίγραφον τοῦ κ. Bassi, ὅστις μοι ἀπέστειλεν εὐγε-
 νῶς καὶ τὰ κατωτέρω ἀντίγραφα κατ' ἐμὴν παράκλησιν.

Πληθὺν ἀπολλυμένων¹ ἐσορῶν ξένε ταῖςδ' ἐν ἀρούραις
 δαπτομένων πτηνοῖς θηρσί τ' ὄρεσιδάτοις
 παῦσαι θαυμάζων· τούτοις γὰρ πάτριον ἦν²
 δοίζεσθ'³ ἐν πολέμῳ οὐ τάφον ἀλλὰ κλέος.

ια') Ἐπιγραφή ἐπιγραφομένη ἐν προκονήσῳ, ἄρα ἐκ λίθου
 ἀντιγεγραμμένη (N 234 sup. φ. 9), ἔχουσα δ' ἐν τῷ κώ-
 δικι ὧδε·

Αὔρ' ἐρμῆ τειμοθέου ὁ κατεσκεύασεν
 ἑαυτῷ καὶ τῇ γλυκυτάτῃ μου γυναικὶ αὔρ.
 γαῖαν ἠδιοδώρου⁴ καὶ τοῖς τέκνοις ἡμῶν
 τοῖς ἀρρηνικοῖς· τοὺς δὲ λοιπούς ἀπαγορεύω·
 εἰ δέ τις τολμήσει ἕτερόν τινα καταθέσθαι
 εἰς τοῦτο μνημα δώσει προστείμου τῆ
 λαμπροτάτῃ κυζικηνῶν πόλει.

ιβ') Ἐπιγραφή ἀνέκδοτος τρίστιχος (N 234 sup. φ. 9⁶)
 λίαν ἐφθαρμένη ἐν τῷ κώδικι ὧδε·

αὔξει προκόνησος τῷ αἰῶνι
 αὔξει ἱερὰ τέχνη τῷ αἰῶνι,
 αὔξει θάλασσος ἐπιτροπῶσῳ ἀναναιώτης.

ιγ') « Ἐκ τοῦ δεκάτου τοῦ Πορφυρίου εὐλογιῶν φιλοσοφίας »
 (N 234 sup. φ. 10^a). Ἐπίγραμμα ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἀμβροσια-
 κοῦ κώδικος ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Ἀγγέλου Mai⁵, ἀλλὰ

¹ Γράφει ἀπολλυμένων.

² Ὁ στίχος εἶνε ἐφθαρμένος.

³ Γραπτέον δέξεσθ' ;

⁴ Γράφει Ἡλιοδώρου.

⁵ Ἐν Μεδιολάνοις. 1816.

πρὸ αὐτοῦ ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Steuch¹, τελευταῖον δὲ μετ' ἄλλους προεκδόντας ἐκ νέου ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Cougny². Εὐρηνται δ' ἐν τῷ Ἀμβροσιακῷ ἀπογράφῳ (A) αἱ ἐξῆς διαφοραὶ ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως ταύτης τοῦ Cougny (C):

Ἐπιγραφή Ἄλλος. Περὶ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀθανάτου C : λείπει A   στ. 1. Ἀθανάτων C : Ἀθάνατέ τε A   στ. 2. δεσποτα C : δεσπότα A   στ. 5. οὐς C : οὐ' A   στ. 6. σὴ C : σοὶ A   στ. 8. ὑπερηώρησαι C : ὑπὲρ αἰώρησας A   στ. 9. ὄχετοῖσι C : ὄχετοῖς A   στ. 10. κνεῖ C : κύνει A   τεκνούμενος C : τεκνώμενος A   στ. 11. ὅτε C : ὅτι A   στ. 12. ἐπεισεύουσι C : ἐπιστροφύουσι A   στ. 13. παντοκράτορ, βασιλεύτατε C : παντοκράτορ βασιλεῦ τε A   στ. 15. γεραῦται C : γεραῶσαι A   ἕκαστα C : ἕκασται A   στ. 17. ποιήσας C : ποίησας A   στ. 18. οἱ ῥ' ἐκὼς ἡμᾶρ ἄγουσιν ἀνυμνεῖοντες C : οἱ σε κατ' ἡμᾶρ ἄδουσι καθυμνεῖοντες A   στ. 19. βουλόμενόν σ' C : βουλόμενον ῥ' A   ἀοιδιάσουσι δ' ἐσῶδε C : ἀεὶ διάγουσι δ' ἐς ὦπα A   στ. 22. ἀρμονίη C : ἀρμονία A

ιδ') C. I. G. ἀρ. 3019. Ἀρχ. Ὀκτωκαιδεκάτου κατερχόμενον λυκάβαντος³ (N 234 sup. φ. 10⁶). Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἐξεδόθη ἐν τῷ Corpus καὶ παρὰ τοῖς ἐξ αὐτοῦ παραλαβοῦσιν ὡς ἐφesiaκῆ, ὅταν σημειώνει ὁ πρῶτος ἐκδοὺς Gruter⁴. Ἄλλ' ἐν τῷ Ἀμβροσιακῷ κώδικι σημειοῦνται πρὸ αὐτῆς αἱ λέξεις Ἐν Περίνθῳ. Εὐρίσκομεν δ' ἐν τῷ Ἀμβροσιακῷ ἀπογράφῳ (A) τὰς ἐξῆς διαφορὰς ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Cougny (C):

στ. 4. κούκέτ' ἐς C : κούκέτι εἰς A   στ. 5. αὐτοκασίγνητος C : πατροκασίγνητος A   στ. 6. φέρειν C : φέ-

ρων A   στ. 7. οὐδ' Ἀχέροντος C : οὐκ ἀχέροντα A
στ. 8. σοφοῖσιν ἐνι C : σοφοῖσι μένει A

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐν τῷ κώδικι N 234 sup. Ἐν δὲ τῷ κώδικι Q 114 sup. πλὴν τινῶν τῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ προμνημονευθέντος κώδικος εὐρηνται καὶ ἐννέα ἐπιγραφαί, ἃς εὐρίσκομεν ἀπάσας ἐκδεδομένας ἐν τῷ Corpus Inscriptionum Graecarum. Τούτων μία μὲν εἶνε ἐκ Χίου, μία δ' ἐκ Κρήτης, δύο δ' ἐκ Ῥώμης, αἱ δὲ λοιπαὶ πᾶσαι εὐρίσκονται ἐπὶ λίθων μετηγεγεμένων ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὴν Βενετίαν.

(Ἐπεται τὸ τέλος).

¹ De peregrini philosophia libri X καὶ De Eugubii, urbis meae, nomine. Ἐν Λουγδούνῳ τῷ βαταβικῷ. 1540.

² Ἐνθ' ἀν. σ. 519 ἀρ. 261.

³ Πρὸβλ. *Kaibel* ἐνθ' ἀν. σ. 85 ἀρ. 228. *Cougny* ἐνθ' ἀν. σ. 128 ἀρ. 241.

⁴ *Gruter* Thesaurus σ. MXXXV.

¹ *Miscellanea eruditionis antiquitatis* σ. 340 ἀρ. LXI.

² Τόμ. B' σ. DCLVI. 1.

³ *Corpus Inscriptionum Graecarum* Τόμ. B' σ. 417.

Η ΚΤΙΣΙΣ ΚΑΙ Ο ΚΤΙΤΩΡ

ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ

Ὁ Μαρτῖνος Κρούσιος ἐν ταῖς σημειώσεσιν εἰς τὴν Πατριαρχικὴν ἱστορίαν τοῦ Μαλαξοῦ, ποιούμενος λόγον περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Παμμακαρίστου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Γερλαχίου σταλεισῶν εἰδήσεων, λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τάδε: In eodem Conditor templi, ejusdem uxor eleganter depicti sunt, forma Archiducali, cum inscriptione: *Μιχαὴλ Δούκας Γλαβᾶς Τραχανιώτης ὁ Πρωτοστράτωρ καὶ κτίτωρ. Μαρία δούκαινα Κομνηνὴ Παλαιολογίνα Βλάχαινα ἡ Πρωτοστρατιόρισα καὶ κτιτόρισα* ¹.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης συνάγεται, ὅτι ὁ κτίτωρ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ παριστάνοντο ὁμοῦ μᾶλλον ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ εἰκότι, φερούση διπλὴν ἐπιγραφὴν, ἐξ ἑνὸς μὲν ἐπεξηγοῦσαν τὸν παριστανόμενον ἄνδρα, ἐξ ἑτέρου δὲ τὴν ἐξεικονιζομένην γυναῖκα. Τῆς ἑτέρας δὲ τούτων τῶν ἐπιγραφῶν, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὸν κτίτορα, ἀπόγραφον εἶνε πιθανώτατα τὸ ὑπ' ἐμοῦ εὑρεθὲν ἐν φ. 214^b τοῦ Cod. Reg. Svec. Gr. 166 τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, γεγραμμένης τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα. Γέγραπται δ' ἐν τῷ κώδικι ἡ ἐπιγραφὴ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα ὑπερμεσοῦντα. Λυποῦμαι δὲ μὴ προφθάνων ἔνεκα καθυστερήσεως τῆς παραγγελθείσης εἰς Ῥώμην φωτογραφίας νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὸ πανομοιότυπον αὐτῆς, ἐκδοθησόμενον ἐν τῷ προσεχέτι τεύχει.

Κάτωθεν δ' εἶνε γεγραμμένα τάδε: Οὗτος ἐστὶ κτίτωρ τῆς μονῆς Παμμακαρίστου ἢ νῦν πατριαρχεῖον ἐστὶ:

Ἀναγινώσκοντες δὲ τὴν μονοκονδυλικῶς γεγραμμένην ταύτην ἐπιγραφὴν, μόνως διαφορὰς ἀπὸ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ σταλέντος εἰς τὸν Κρούσιον ὑπὸ τοῦ Γερλαχίου, λαβόντος πιθανῶς παρὰ τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλαῶ, εὑρίσκομεν τὴν βρεῖταν τοῦ Γλαβᾶς, τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἄρθρου πρὸ τοῦ πρωτοστράτωρ καὶ τοῦ καὶ μετὰ τὴν λέξιν ταύτην. Δεικνύει δὲ τὸ παρατεθὲν πανομοιότυπον τῆς ἐπιγραφῆς, ὅτι τὸ τέταρτον ὄνομα πρέπει νὰ ἀναγνώσθῃ *Τραχανιώτης*, ὡς εὑρηται ἐν τῇ Τουρκογραφίᾳ, ἢ *Ταρχανιώτης*, καὶ ὄχι *Ταρχανειώτης*, καθ' ἃ παρὰ τῷ Ducange, εἰ καὶ τὸ ὄνομα γράφεται καὶ διὰ τῆς διφθόγγου, ὡς γράφω καγὼ αὐτὸ κατωτέρω. Δικαιούμενοι δὲ νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὸ ἐν τῷ Βατικανῷ κώδικι πανομοιότυπον εἶνε πιστότερον τοῦ παρὰ τῷ Κρουσίῳ ἀπογράφου, ἀλλὰ βλέποντες ὅπωςδὴποτε, ὅτι μεθ' ἱκανῆς ἀκριβείας ἀντέγραψεν ὁ Γερλάχιος ἢ μᾶλλον ὁ Θεοδόσιος Ζυγομαλαῶς, εἰκάζομεν, ὅτι καὶ ἡ ἄλλη ἐπιγραφὴ, ἡ τῆς κτιτορίσεως, εἶχεν ἐν τῷ συνόλω καλῶς.

Ἀλλὰ τίς εἶνε ὁ κτίτωρ οὗτος Μιχαὴλ Δούκας Γλαβᾶς Ταρχανειώτης καὶ πότ' ἐκτίσθη ἡ μονὴ τῆς Παμμακαρίστου, εἰς ἣν ἀπὸ τοῦ Γενναδίου βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐγκατέστη τὸ πατριαρχεῖον;

Ὁ Πασπάτης, καίπερ ἐκ τοῦ Κρουσίου¹ παραλαβὼν τὸ ὄνομα τοῦ κτίστου, ἀνάγει τὴν κτίσιν εἰς τὸν δωδέκατον αἰῶνα². Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κ. Μανουὴλ Γεδεῶν, ὅστις εἰς τὸν Κρούσιον καὶ τὸν Δουκάγγιον κυρίως ἀναφέρεται³. Ἄλλ' ἀμφότεροι ὁμῶς πλανῶνται. Τοῦ κτίστου ἔχομεν ῥητὴν μνείαν διαλαβοῦσαν τοὺς ἐρευνητὰς τούτους. Εὑρίσκω δ' αὐτὴν παρὰ τῷ

¹ *Turcograecia* σ. 189. Πρὸς καὶ *Ducange Constantinopolis Christiana*. Βιβλ. Δ' ἐκδ. 1729 σ. 63, ἐνθα φέρεται *Ταρχανειώτης, Παλαιολογίνα, Βλάχαινα, πρωτοστρατιόρισα καὶ κτιτόρισα*.

¹ *Orisius Turcograecia* σ. 189.

² Πασπάτη Βυζαντιναὶ μελέται σ. 298.

³ Μαν. Γεδεῶν Χρονικά τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1884 σ. 53 καὶ σ. 59 κ. ἔ.

Παχυμέρει ἐνθα, γινομένου λόγου περὶ τοῦ ἐκ Σωζοπόλεως μοναχοῦ τοῦ κατὰ κόσμον καλουμένου Κοσμᾶ καὶ μετ' οὐ πολὺ πατριάρχου Ἰωάννου ΙΒ', λέγονται καὶ τάδε· Ὁ μέντοι γε *τηνικάδε μέγας κοντοσταῦλος* (γρ. *κοντόσταυλος*) ὁ *Ταρχανειώτης Γλαβᾶς*, ὃν καὶ πρωτοστράτορα ὁ κρατῶν μετὰ ταῦτα ἐποίει, πολὺ τοῖς τῆδε τόποις ἐνδιατρίβων· καὶ γὰρ ἐπετέτραπτό οἱ τάκει πρὸς βασιλέως· *ιδὼν κάκεινον* (τὸν Κοσμᾶν), ἄλλως τε καὶ φιλομόναχος ὢν καὶ φιλόρετος ἐνησιμίζε τῷ τοῦ ἀνδρός ἡθει, καὶ οἷον συντακεῖς αὐτῷ κατὰ τινα διάθεσιν πολλοῖς τισὶν (γρ. *τισιν*) ἐδωρεῖτο καὶ ἐκυβέρνα οἰκτιροῦ τρόποις καὶ χάριτος. *Εἶτα καὶ βασιλεῖ ἀναγγέλλει τὰ περὶ τούτου, καὶ οἱ ποιεῖται τὸν ἄνδρα ἐράσιμόν τε καὶ ποθεινὸν ἰδεῖν. Διὰ ταῦτα καὶ ἄγων συνίστησιν τε αὐτῷ βασιλεῖ καὶ τὴν ἰδίαν μονὴν τὴν τῆς Παμμακαρίστου Θεοτόκου εἰς χεῖρας δίδωσι.*

Αὕτη εἶνε ἡ πρώτη παρὰ Βυζαντινοῖς μνημεῖα τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου. Κατὰ ταῦτα ὀφείλομεν νὰ ποδεχθῶμεν αὐτὴν κτισθεῖσαν βραχὺ πρὸ τοῦ 1294, ὅτ' ἐχειροτονήθη πατριάρχης ὁ Ἰωάννης ΙΒ', εἰς οὗ τὴν ἡγουμενεῖαν ἀνέθηκεν αὐτὴν ὁ κτίστης. Ὅτι δὲ νεόκτιστος ἦτο ἡ μονὴ καὶ πρῶτος αὐτῆς ἡγούμενος ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης σημαίνουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Παχυμέρους λεγόμενα περὶ τοῦ Ταρχανειώτου Γλαβᾶ, ὅτι τὴν *ἰδίαν μονὴν τὴν τῆς Παμμακαρίστου Θεοτόκου εἰς χεῖρας δίδωσιν*. Οὐδὲ πρέπει νὰ ξενίσῃ τὸν ἀναγνώστην ἡ περὶ ἀνδρός δοκιμωτάτου καὶ κηδεστοῦ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου παράλειψις τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματος Μιχαὴλ καὶ τοῦ ἐπωνύμου Δούκας. Αἱ τοιαῦται παραλείψεις εἶνε συνηθέσταται παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς· διὸ πολλάκις ἀγνοοῦμεν πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τὸ μικρὸν ὄνομα. Οὐδεμία δὲ κατὰ τὰλλα δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι ὁ πρωτοστράτωρ Ταρχανειώτης Γλαβᾶς εἶνε αὐτὸς ὁ Μιχαὴλ Δούκας Γλαβᾶς Ταρχανειώτης πρωτοστράτωρ, ὁ

¹ Παχυμέρους ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 182,8-184,14.

κτίτωρ τῆς μονῆς κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς εἰκότος. Γινώσκομεν δ' ἄλλως τὸν αὐτὸν ἄνδρα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ ἐπαρκῶς ἐκ τε τοῦ Γρηγορᾶ καὶ διαφόρων ἐπιγραμμάτων τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ¹.

Ἄλλ' εἰς τὴν κατ' ἐμὲ κριτὴν ἀναμφήριστον ταύτην γνώμην φαίνονται ἀντιτιθέμεναι μαρτυρίαι τινὲς τῶν προτέρων ἐρευνητῶν, ἅς ἐπιλαμβάνομαι νὰ ἐξετάσω ἐνταῦθα. Καὶ ὁ ῥητῶς μνημονεύει ὁ Γερλάχιος, ὅτι ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου εὕρισκετο πλήν διαφόρων λειψάνων τῶν ἀρχαίων χρόνων τῆς ἐκκλησίας καὶ ὁ τάφος τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ². Καὶ τὰ μὲν ἅγια λείψανα κατ' οὐδὲν προσκόπτουσιν εἰς τὸν παρ' ἡμῶν ὀρισθέντα χρόνον τῆς κτίσεως τῆς μονῆς, ἐπειδὴ, καὶ ἐν ἧ περιπτώσει ἤθελε κτισθῆ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, ὅα ἦσαν πρὸς αὐτὴν οὐχ ἥττον ἀρχαῖα, πάντως δὲ μετεφέρθησαν εἰς αὐτὴν μετὰ τὴν κτίσιν ἄλλοθεν ἢ, ἀλλαχοῦ πρότερον ἀποκείμενα, ἀνετέθησαν εἶτα εἰς αὐτὴν. Ἀλλὰ τελείως ἤθελε διασαλεύσει τὴν περὶ τῆς μεταγενεστέρως ἢ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα κτίσεως τῆς μονῆς γνώμην ἢ ἐν αὐτῇ ὑπαρξίς τοῦ τάφου τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ἂν ἦτο ἀληθής.

Ἄλλ' ἐξετάσωμεν ὁπότερος τῶν αυτοκρατόρων τῶν φερόντων τὸ ὄνομα Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἦτο ὁ ἐν τῇ μονῇ τεθαμμένος, Ἀλέξιος ὁ Α' ὁ θανὼν τῷ 1118 ἢ Ἀλέξιος ὁ Β' ὁ θανὼν τῷ 1183. Ὁ ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου φερόμενος τάφος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἦτο ὁ τοῦ Ἀλεξίου Α', ἐπειδὴ ῥητῶς λέγεται περὶ τούτου, ὅτι ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Φιλανθρώπου, ἣν αὐτὸς εἶχε κτίσει ζῶν³. Ἄλλ' οὐδὲ Ἀλέξιος

¹ Νικηφόρου Γρηγορᾶ ἐκδ. Βόννης Τόμ. Α' σ. 150. *Em. Miller* Manuelis Philae Carmina Τόμ. Α' σ. 74, 75, 115-8. Τόμ. Β' σ. 107, 240 κ. ἑ.

² *Crusius* Turcograecia σ. 189. Τὴν εἰδησιν παραλαμβάνουσιν ἐκ τῆς Τουρκοκρατίας ὁ Παδπάτης ἐνθ' ἀν. καὶ ὁ Γεδεῶν ἐνθ' ἀν. σ. 59. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῶν εὕρεται αὕτη καὶ ἐν τῇ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου Κωνσταντινιάδι ἐκδ. 6' σ. 94.

³ Νικίτα Χωνιάτου ἐκδ. Βόννης σ. 12, 16. Ἠρῶλ. *Ducange* Familiae augustae Byzantinae ἐκδ. 1729 σ. 147. *Muralet* Essai de chronographie Byzantine 1057-1453 σ. 120. *Chalandon* Essai sur le règne d'Alexis Ier Comnène. Ἐν Παρισίῳ. 1900 σ. 276.

ὁ Β' ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχη τεθαμμένος ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ, ὡς οὐδὲ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ. Πράγματι εἶνε γνωστὴ ἡ πρὸς τὸν ἀνήλικον τοῦτον νεανίσκον ὠμότης τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Ἀνδρονίκου καὶ ὅτι τὸ μὲν πτώμα τοῦ Ἀλεξίου, οἰκτρῶς φονευθέντος, ἐμβληθὲν εἰς βαρεῖαν μολυβδίνην θήκην κατεποντίσθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀπερρίφθη ἐν παραδύστῳ εἰς τὴν λεγομένην Καταβατὴν, τὸν Κεάδαν τοῦτον τοῦ Βυζαντίου.

Ἄλλ' οὐδὲ περὶ τοῦ Ἀλεξίου Ἀγγέλου, ὅστις προσεπωνυμεῖτο Κομνηνός, δύναται νὰ γείνη λόγος, καθ' ὅτι οὗτος ἐτελεύτησεν οἰκτρῶς τὸν βίον ἐν Νικαίᾳ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων ὡς δεσμώτης τοῦ γαμβροῦ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρως.

Κατὰ ταῦτα τάφος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ αὐτοκράτορος οὐδαμῶς ὑπῆρχεν ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ ὑπάρχη. Ἴσως δὲ μόνον κενοτάφιόν τι τοῦ Ἀλεξίου Β' Κομνηνοῦ ἀνηγέρθη ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ ἢ μᾶλλον ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ ἴσως τάφος μεταγενεστέρου τινὸς Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, τοῦ πατρὸς ἢ ἄλλου συγγενοῦς τῆς συζύγου τοῦ κτίστου, ἧτις προσωνομάζετο, καθ' ἃ εἶδομεν, καὶ Κομνηνή. Ἄλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ ὑποθέσεις θὰ ἦσαν ἄλλως περιτταί, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ ἔλως πλαστὰ διηγήσεις περὶ αὐτοκρατόρων καὶ συγχύσεις προσώπων καὶ χρόνων δὲν λείπουσιν ἐν ταῖς παραδόσεσι τῶν μονῶν. Οὕτως ἡ παράδοσις τῶν μοναχῶν τοῦ Ἐηροποτάμου ἀνάγει τὴν κτίσιν τῆς μονῆς ταύτης εἰς τὴν πρεσβυτέραν Πουλχερίαν τὴν ἀδελφὴν Θεοδοσίου Β', ἐκ συγχύσεως πρὸς τὴν ὁμώνυμον ἀδελφὴν τοῦ πολλῶ μεταγενεστέρου Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ¹. Πλαστὰς δὲ διηγήσεις, αἵτινες συνδέονται κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν πρὸς τὸ ὄνομα αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ἔχομεν δύο. Καὶ δὴ οἱ μὲν μοναχοὶ τῆς Βαρνάκωδας ἐν Δωρίδι ἐπίστευον, ὅτι ἐν τῇ μονῇ

αὐτῶν ὑπῆρχεν ὁ τάφος τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ, ὃν εἶδομεν ταφέντα ἐν τῇ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μονῇ τοῦ Φιλανθρώπου¹. Ὁμοίως δὲ πλαστὰ ἐξηλέγχθησαν αἱ παραδόσεις περὶ τῆς εἰς Πάτμον καὶ Ἀμοργὸν ἐπιδημίας τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ μετὰ τινος Γερασίμου ἀγίου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκδόσεως χρυσοβούλλου ὀρίζοντος τὴν συναδέλφωσιν τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τῆς ἐν Ἀμοργῷ μονῆς τῆς Χοζοβιοτίσσης².

Καὶ τῆς Ἄννης δὲ Κομνηνῆς, τῆς λογίας θυγατρὸς τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Α', ὁ τάφος λέγεται ὑπάρχων ἐν τῇ μονῇ. Λέγουσι δὲ τοῦτο ὁ Πασπάτης³ καὶ ὁ κ. Γεδεών⁴, ἀναφερόμενοι εἰς μόνον τὸν πατριάρχην Κωνσταντίνον⁵. Ἄλλὰ καὶ αὕτη ἡ εἰδησις οὐδαμῶς δύναται νὰ εἶνε ἀκριβής, ἐπειδὴ ῥητῶς γινώσκουμεν, ὅτι ἡ Ἄννα Κομνηνὴ διήγαγε τὰ τελευταῖα τοῦ βίου ἔτη μετὰ τῆς μητρὸς Εἰρήνης ἐν τῇ ὑπὸ ταύτης κτισθείσῃ μονῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Κεχαριτωμένης, ἧς σώζεται καὶ τὸ τυπικόν⁶. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ μονῇ πιθανώτατα καὶ ἐτάφη.

Οὕτω διαλύεται ὁ θρῦλος περὶ τάφου αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ Ἄννης τῆς Κομνηνῆς ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου· οὐδὲν δ' ἐντεῦθεν ἐπιπροσθεῖ ἐμπόδιον πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος ὡς χρόνου τῆς κτίσεως τῆς μονῆς. Ἄλλὰ καὶ τὰ περὶ ἀναγωγῆς τοῦ κτίστου εἰς τὸν δωδέκατον αἰῶνα παρά τινων τῶν νεωτέρων γραφέντα ἐξελέγχονται ἔλως ἀνακριβῆ καὶ πεπλανημένα. Οὕτως ὁ Πασπάτης,

¹ Ν. Σολωμοῦ Ἡ μονὴ Βαρνάκωδας ἐν Παρνασσῷ Τύμ. Α' (1877) σ. 685.

² Α. Μηλιαράκη Ἀμοργός ἐν Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας Τύμ. Α' σ. 601 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει σ. 33. Σακκελίωνος Παραχαραχθέντος βασιλικῶ χρυσοβούλλου ἔλεγχος ἐν τῷ αὐτῷ Δελτίῳ Τύμ. Β' σ. 266.

³ Πασπάτη ἐνθ' ἄν. σ. 302.

⁴ Ἐνθ' ἄν. σ. 61.

⁵ Ἐνθ' ἄν. σ. 94.

⁶ Ἐκδέδεται ὑπὸ τοῦ Montfaucon (Analecta Graeca, Ἐν Παρισίοις, 1868 σ. 136 κ.έ.) καὶ κατ' αὐτὸν ὑπὸ Migne (Patrologia Graeca Τόμ. ΡΚΖ' σ. 985 κ.έ.) καὶ Miklosich - Müller (Acta et diplomata Τόμ. Ε' σ. 327 κ.έ.).

¹ Νέου Ἑλληνομνημονος Τόμ. Α' σ. 121.

ἀπατηθεὶς βεβαίως ἐκ τοῦ μυθεύματος περὶ τοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου τάφου τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, λέγει, ὅτι ἡ Μαρία Δούκαινα, ἡ σύζυγος τοῦ κτίστου, ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ¹. Νοεῖται δ' ἐνταῦθα Ἀλέξιος Κομνηνός Α' ὁ κατωτέρω ὑπὸ τοῦ Πασπάτη συμνημονεύομενος μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἄννης τῆς Κομνηνῆς². Καὶ εἶχε μὲν ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός πράγματι ἀδελφὴν Μαρίαν, ἀλλ' αὕτη ὑπῆρξε σύζυγος Μιχαὴλ Ταρωνίτου καὶ ὄχι Μιχαὴλ Ταρχανειώτου³. Εἰρήσθω δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸν κτίστην Μιχαὴλ Δούκαν Γλαβᾶν Ταρχανειώτην τὸν πρωτοστράτορα οὐδὲ πρὸς τὸν πρωτοστράτορα Μιχαὴλ Δούκαν τὸν ἀδελφὸν τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ πρέπει νὰ συγχύσωμεν. Εὐρίσκομεν δὲ ταύτην τὴν σύγχυσιν παρὰ τῷ κ. Γεδεών⁴, ὅστις, ποιούμενος λόγον περὶ τοῦ κτίστου τῆς Παμμακαρίστου, παραπέμπει εἰς τὸν Δουκάγγιον⁵ ἔνθα οὗτος ποιεῖται λόγον περὶ Μιχαὴλ Δούκα τοῦ γυναικαδέλφου τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Ἡ ἀνεψιὰ τοῦ Μιχαὴλ Δούκα τούτου Ἄννα Κομνηνὴ, καίπερ μεθ' ἱκανῆς λεπτομερείας ἀναγράφουσα τὰ κατὰ τοὺς πολεμικοὺς ἄθλους τοῦ Θείου, οὐδεμίαν ποιεῖται μνεῖαν γάμου αὐτοῦ· ἄλλως δὲ δὲν θὰ ἡμέλει βεβαίως νὰ μνημονεύσῃ τῆς ὑπ' αὐτοῦ κτίσεως τῆς μονῆς Παμμακαρίστου, ἂν οὗτος ἤθελε πράγματι ὑπάρξει ὁ κτίστης αὐτῆς.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλον θρύλον περὶ τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου δέον νὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα. Ἐν τῷ Cod. Hist. XCVIII τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης περιέχεται συνταγμάτιον περὶ βυζαντιακῶν ἐπιγραφῶν καὶ κωδίκων ἐν Κωνσταντινουπόλει, συντεταγμένον μὲν τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, περιελθὸν δ' εἰς ἡμᾶς ἐν ἀντιγράφῳ τοῦ δεκάτου ἔκτου καὶ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ κ.

¹ Πασπάτη ἐνθ' ἀν. σ. 298.

² Πασπάτη ἐνθ' ἀν. σ. 302.

³ Ducange Familiae augustae Byzantinae ἐκδ. 1729 σ. 144.

⁴ Γεδεών ἐνθ' ἀν. σ. 59.

⁵ Ducange ἐνθ' ἀν. σ. 138.

Förster¹. Ἐν τούτῳ δ' ἀναγινώσκομεν καὶ τάδε περὶ τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου·

Τὴν σήμερον ἡμέραν εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἤγουν εἰς τὴν Παμμακάριστον τὴν Παναγίαν εἶναι γράμματα γλυπτὰ τὸ γύρωθεν τῆς ἐκκλησίας ὡςπερ ἓνα ζωνάρι· καὶ ὡς δηλοῦν τὰ γράμματα καὶ αἱ ιστορῖαι αἱ παλαιαί, ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ τοῦ πορφυρογεννήτου ἦτον ἓνας ὀνόματι Μιχαὴλ Δούκας Γλαβᾶς, καὶ ἐτίμησέ τον ὁ βασιλεὺς πρωτοστράτορα καὶ ἔδωκέν τον τὸ φοσητόν ὄλον τὸ ῥωμαϊκόν καὶ ἐμπιστεύθη καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν κατὰ Περσῶν ἡγουντῶν Κιζιλμπάσιδων καὶ ἐπολέμησε καὶ ἐπόρθησε πολλὰς χώρας τῶν Περσῶν καὶ τελείως ἠφάνισε πολλούς· ὁ αὐτὸς δὲ πρωτοστράτωρ εἶχε γυναῖκα ὀνόματι Μάρθα, καὶ ἦτονε μαθηματικὴ εἰς τὰ γράμματα πολλὰ καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἐμπειρὴ καὶ ἰδόντας τὸν ἄνδρα αὐτῆς ὅτι ἐποίησε χρόνους τρεῖς εἰς τὸ στρατόπεδον, νὰ πολεμάῃ τὸν Πέρσην, συκόνεται καὶ γίνεται καλογραῖα καὶ κείρεται μοναχὴ καὶ τὰ ὀσπήτιά της τὰ πατρικὰ τὰ ἔκαμε μοναστήριον γυναικεῖον· καὶ τὴν ἐκκλησίαν ὠνόμασε Χριστὸν καὶ ἔναι ἕως τὴν σήμερον εἰς τὸ κρῖκκισιμέ· καὶ κρίζουν τα οἱ παλαιοὶ τῆς Κυραμάρθας τὰ ὀσπήτια· λοιπὸν ὅταν ἦλθεν ὁ ἄνδρας της ἀπὸ τὸν Πέρσην μετὰ τοῦ στρατοῦ, ἠύρεν τὴν γυναῖκάν του καλογραῖαν· τότες οὖν ἀφῆκε καὶ αὐτὸς τὸν στρατὸν καὶ ἔγινε μοναχὸς καὶ τὰ ὀσπήτιά του τὰ πατρικὰ τὰ ἔκαμε μοναστήριον ἀνδρῶν· καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐπωνόμασε Παναγία ἡ Παμμακάριστος· μετὰ ταῦτα ἀπόθανε πρῶτον ἐκεῖνος καὶ ἔθαψαν αὐτὸν μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ὡς ἂν τὸν ἐκήδευσαν, ἦλθε ἡ γυναῖκά του ἡ καλογραῖα, ἣν εἴπομεν ἄνωθεν, καὶ ἔκαμε τὸ ἐπίγραμμα, ὅπου ἠύρισκεται γύρωθεν τῆς ἐκκλησίας τοῦ πατριαρχείου καὶ ἔχει οὕτως·

Μὴ πάλιν εὐρῶν ὁ στρατὸς σε συγχέη,
κἂν δεῦρο τὸν χοῦν ἐκτινάξας ἐκρύβης,
ἢ τοῦ πάχους ρεύσαντος ἀρπαγῆς ἄνω,
πάνοπλον ἀφείς ἐκκρεμῖς τῷ παττάλῳ·
τὰς γὰρ ἐπὶ γῆς ἐβδελύξω παστάδας,
ἐν εὐτελεῖ τρίβωνι φυγῶν τὸν βίον

¹ Richardi Foersteri De antiquitatibus et libris manuscriptis Constantinopolitanis Commentatio. Rostochii. 1877 σ. 15 κ. ε.

καὶ πρὸς νοητοὺς ἀντετάξω πατράπας
στερρὰν μετένδῦς ἐκ Θεοῦ πανοπλίαν·
ὡς ὄστρεον γοῦν ὀργάνωσαι τὴν στέγην,
ἢ κόχλον ἢ κάλυμμα κεντρώδους βύτου.
Μάργαρέ μου, πορφύρα γῆς ἄλλης (ξένης) ῥόδου,
εἰ καὶ τρυγηθὲν ἐκπιέζη τοῖς λίθοις,
ὡς καὶ σταλαγμοὺς προξενεῖν μοι δακρύων,
αὐτὸς δὲ καὶ ζῶν καὶ θεὸν ζῶντα βλέπων
ὡς νοῦς καθαρὸς τῶν παθῶν τῶν ἐξ ὕλης
τὸν σὸν πάλιν θάλαμον εὐτρέπιζέ μοι.
Ἡ σύζυγος πρὶν ταῦτα σοὶ Μάρθα γράφει,
πρωτοστράτωρ κάλλιστε καὶ τεθαμμένων¹.

Ἡ διήγησις αὕτη, ἂν εἶχον ἀληθῶς τὰ ἐν αὐτῇ, θάνετρεπεν ἄρδην τάνωτέρω περὶ τῆς κτίσεως καὶ τοῦ κτίστου τῆς Παμμακαρίστου ἐξευρημένα καὶ θὰ ἐπανάφερεν ἡμᾶς εἰς τὸν δωδέκατον αἰῶνα. Ἄλλ' ἴδωμεν τὰ καθ' ἕλαστα.

Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ πρέπει νὰ διαστείλωμεν δύο ἀπ' ἀλλήλων διάφορα μέρη, τὸ ἐν τέλει ἐπίγραμμα καὶ τὸ προηγουμένον αὐτοῦ ἱστόρημα. Καὶ τὸ μὲν ἐπίγραμμα οὐδαμῶς διαμφισβητῶ· εἶνε τοῦτο ἑλλιπὲς μέρος μακροτέρου ἐπιγράμματος, ὅπερ εὐρίσκωμεν μεταξὺ τῶν τοῦ Φιλῆ²· ἔτι δὲ μικρότερον τούτου μέρος σώζεται καὶ νῦν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ζωστῆρι τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Χριστοῦ, εἶνε δὲ πάντως τὸ αὐτὸ, οὐ ποιεῖται μνεῖαν ὁ Γερμανὸς περιηγητῆς τοῦ ἀρχομένου δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος Σολομῶν Schweigger³.

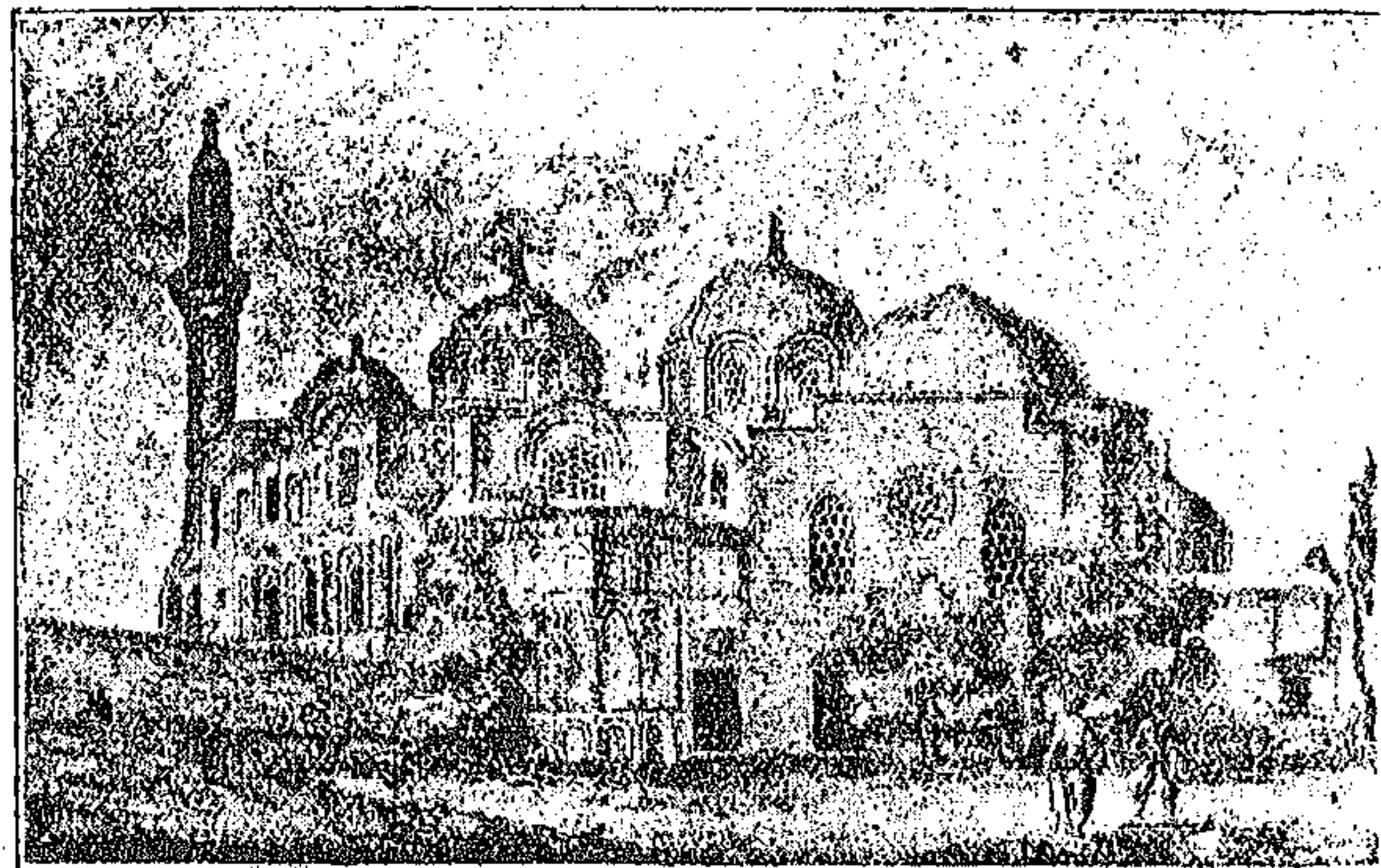
Ὅποιόν τι δὲ εἶνε τὸ πεζὸν ἱστόρημα; Ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ λέγεται, ὅτι πηγαὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐκτιθεμένων εἶνε τοῦτο μὲν γράμματα γλυπτὰ τὸ γύρωθεν τῆς ἐκκλησίας ὡςπερ ἓνα ζωνάρι, τοῦτο δὲ αἱ ἱστορίαι αἱ παλαιαί. Τῶν δύο τούτων πηγῶν ἡ

¹ Förster ἐνθ' ἀν. σ. 15-16.

² Em. Miller Manuelis Philae Carmina Τόμ. Α' σ. 117 κ. ε.

³ Extrinsicus in turri ecclesiae: Schweigger Itin. σ. 120 παρὰ τῷ Förster ἐνθ' ἀν. σ. 7 ἐν σημ. 2.

πρώτη, ἡ περίξ τῆς ἐκκλησίας ἐγκεκολλημένη ἐπιγραφή, ἡ εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ Schweigger μνημονευομένη, περὶ ἧς λέγει ὁ Πασπάτης «Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τείχους τῆς ἐκκλησίας, ἐπὶ μαρμαρίνου ζωστῆρος, σώζεται διεξοδικὴ ἐπιγραφή λίαν δυσανάγνωστος»¹, ἡ ἄλλη ἔσωθεν τοῦ παρεκκλησίου. Εἶνε δὲ πιθανῶς τὸ ἕτερον τῶν δύο ὡς ἀπὸ προσώπου τῆς πρωτοστρατορίσεως ἐπιγραμμάτων τοῦ Φιλῆ². Ἀφ' οὗ λοιπὸν τοῦτο ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Φιλῆ, εἶνε σαφέστατον, ὅτι οὐδεὶς λόγος περὶ

Ἡ μονὴ τῆς Παμμακαρίστου.

χρόνων ἀρχαιοτέρων τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος καὶ ὅτι αἱ περὶ τοῦ κτίστου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ παλαιαὶ ἱστορίαι, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ ἀναγωγὴ τῆς κτίσεως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰωάννου Κρμνηνοῦ εἶνε ἀπλῶς μυθεύματα τῶν μοναχῶν, συγχεόντων τοὺς χρόνους καὶ τὰ πράγματα καὶ θελόντων νὰ παραστήσωσιν ἀρχαιοτέραν τὴν μονήν.

¹ Πασπάτης ἐνθ' ἀν. σ. 302.

² Miller Manuelis Philae Carmina Τόμ. Α' σ. 74.

Καί πράγματι ἡ αἰσθησις ἦν ἐμποιεῖ τὸ ἱστορῆμα εἶνε ἀνάλογος πρὸς ἐκείνην ἣν γεννῶσι καθ' ὅλου αἱ παραδοξογραφικαὶ διηγήσεις (Mirabilia). Τὸ ἐπίγραμμα τῆς Μάρθας, καταλείπον πολλὰ τάσαφῆ καὶ δεόμενον ἐρμηνείας, προεκάλεσεν, ὡς εἶκός, θρύλους ἀναφερομένους εἰς τὸν κτίστην καὶ τὴν κτίσιν τῆς μονῆς. Ἄλλως δὲ καὶ ἄλλα τινὰ σκοτεινὰ σημεῖα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς μονῆς, ἅτινα ἔτι μᾶλλον συνέχεε τὸ ἐπίγραμμα τῆς Μάρθας, ἔδει νὰ διαφωτισθῶσι. Κυριώτατον δὲ χάσμα ὑπῆρχεν ἐν τῇ μεταπτώσει τῆς τὸ πρῶτον ὡς ἀνδρῶας κτισθείσης μονῆς εἰς μοναστήριον γυναικῶν. Οὐδέν' ἀληθῶς ἔχομεν λόγον νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι ἐν ᾧ χρόνῳ ἐγκαθίδρυσεν ὁ Γεννάδιος τὸ πατριαρχεῖον ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ, αὕτη ἦτο μονὴ γυναικεία. Μαρτυροῦσι τοῦτο ῥητῶς ὁ Φραντζῆς καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Πολιτικῆς ἱστορίας¹. Ἀπὸ τίνος δὲ χρόνου ἤρχισαν ἐνδiciaτῶμεναι ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ μοναχαὶ ἀγνοοῦμεν. Πάντως δὲ τοῦτο συνέβη μετὰ τὸ 1420. Μέχρις ἐκείνου δὲ τοῦ χρόνου τὸ μοναστήριον ἦτο ἀνδρῶον. Ἄνῆρ ὑπῆρξεν ὁ κτίστης αὐτοῦ, ἀνδρας δὲ εἶχεν ἡγουμένους ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς πρώτου κατὰ τὰνωτέρω ῥηθέντα Κοσμᾶ, ὅστις ὡς πατριάρχης Ἰωάννης Β' ἀπεσύρθη ἔπειτα καὶ πάλιν ἐπὶ τινὰ χρόνον εἰς αὐτὴν², μέχρι τοῦ 1397, ὅτε βλέπομεν τὸν ἡγούμενον αὐτοῦ Νίφωνα χειροτονούμενον μητροπολίτην Παλαιῶν Πατρῶν³, τοῦ 1400, ὅτε ὁ ἡγουμενεύων Θεοφάνης ἀνεδείχθη μητροπολίτης Ἡρακλείας⁴, καὶ τοῦ 1420, ὅτε μνημονεύει καλογήρων ἐν αὐτῇ ὁ Δούκας⁵. Ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ μονὴ δὲν ἦτο ἀνέκαθεν γυναικεία, ὡς ἀποδέχονται ὁ Πασπάτης⁶ καὶ ὁ

¹ Φραντζῆ ἐκδ. Βόννης σ. 307. Πολιτικῆς ἱστορίας αὐτόθι σ. 82, 18.

² Νικηφόρου Γρηγορᾶ Τόμ. Α' σ. 210, 18· ὁ δὲ ἀπελθὼν ἠσύχασε μέχρι τινὸς παρὰ τὴν μονὴν τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος, τῆς Παμμακαρίστου.

³ Miklosich Müller Acta et diplomata Τόμ. Β' σ. 275.

⁴ Αὐτόθι σ. 312.

⁵ Δούκας σ. 153.

⁶ Ἐνθ' ἄν. σ. 298.

κ. Γεδεῶν¹, καὶ ὅτι δὲν εἶνε οὗτος ὁ λόγος, δι' ὃν σπανιώτατα ἀναφέρεται ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἱστορίᾳ, διότι ἀπ' ἀρχῆς κατῴκησαν αὐτὴν αἱ μοναχαί².

Οὕτως ἡ παράδοσις, ἔχουσα πρὸ αὐτῆς τὸ ἐπίγραμμα τῆς Μάρθας, τὸ γεγονὸς τῆς μεταγενεστέρως μετατροπῆς τῆς Παμμακαρίστου εἰς μονὴν γυναικείαν καὶ τὸν φερόμενον ἐν τῇ μονῇ τάφον Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τινος, ἔπλεξε περὶ ταῦτα τὸν ἱστὸν αὐτῆς. Ἐντεῦθεν ἐξεπήγασαν τὰ διηγήματα περὶ τῆς Μάρθας καὶ τοῦ Μιχαὴλ Δούκα, ἐνέχοντα πολλὴν τὴν σύγχυσιν τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων· ἐντεῦθεν ἡ ἀναβίβασις τοῦ κτίτορος εἰς τοὺς χρόνους Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ· ἐντεῦθεν τέλος πιθανῶς ἡ παράστασις τῆς Μάρθας ὡς γυναικὸς λογίας, αὐτῆς γραφάσης τὸ ἐπίγραμμα, ἐν ᾧ τοῦτο ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Φιλῆ ὡς ἀπὸ προσώπου αὐτῆς.

Ὅτι δὲ ἡ Μάρθα ἦτο ὅλως ἄσχετος πρὸς τοὺς χρόνους τῶν Κομνηνῶν, εἰς οὓς ἀνάγει αὐτὴν τὸ διήγημα, γίνεται σαφέστατον ἐξ ὅσων γινώσκωμεν περὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς κτισθείσης μονῆς. Ὑπῆρχε πράγματι ἐν Κωνσταντινουπόλει γυναικεία μονὴ φερώνυμος αὐτῆς. Παρὰ τῷ Καντακουζηνῷ ἀναγινώσκωμεν τάδε περὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου Β' Θεοδώρας τῆς ὡς μοναχῆς μετονομασθείσης Θεοδοσίας· ἔπειτα τὸν νεκρὸν (τῆς μητρὸς) ἐξαγαγοῦσα παρὰ τὴν μονὴν, τῆς πρὸς μητρὸς ἐκείνης μᾶμμης ἀδελφῆς τοῦ πρώτου τῶν Παλαιολόγων βασιλέως Μιχαὴλ τῆς Μάρθας προσαγορευομένην, ἐν τοῖς πατρίοις κατέθηκε τάφοις³. Ἦτο δὲ αὕτη ἡ Μάρθα, ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἀνακτήσαντος τὴν Κωνσταντινούπολιν Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, σύζυγος Νικηφόρου Ταρχανειώτου τοῦ μεγάλου δομεστίκου⁴. Ὅτι δὲ αὕτη ἔγεινε μοναχῆ, ὅτε καὶ ὠνομάσθη

¹ Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 53.

² Πασπάτης Ἐνθ' ἄν. σ. 298.

³ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ Τόμ. Α' σ. 222, 23-223, 2.

⁴ Παχυμέρους Τόμ. Α' σ. 33, 24· τὴν τῆς αὐταδέλφης τοῦ Παλαιολόγου Μαρίας ἦτοι καὶ Μάρθας κόρην Θεοδώραν, ἣν τῷ Ταρχανειώτῃ μεγάλῳ δομοστίκῳ ἐπέκθη γενένηκεν. Πρὸς τὸν Τόμ. Α' σ. 109, 2 κ. ε.

Μάρθα ἀντὶ Μαρίας, μανθάνομεν παρὰ τοῦ Παχυμέρους¹. Ἄφ' οὗ δὲ οὕτω κορυφαῖον σφάλμα περιλαμβάνει ἡ διήγησις, παριστάνουσα τὸν σύζυγον τῆς Μάρθας καλούμενον μὲν Μιχαήλ ἀντὶ Νικηφόρου, ζήσαντα δ' ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ ἀντὶ τῶν χρόνων Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου, οὐδεμίαν ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ παράσχωμεν πίστιν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ περὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς λεγόμενα ἐν αὐτῇ. Καθ' ἃ συνεχύθησαν οἱ χρόνοι, οὕτω συνανεφύρθησαν καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ ἐν μέρει ἐπλάσθησαν αἱ κατ' ἐπίρασιν ἱστορικῆς λεπτομερείας καὶ ἀκριβείας ἀναγραφόμεναι περιπέτειαι.

Ἄλλ' εἰς τίνα σχέσιν εὐρίσκεται ἀληθῶς ἡ Μάρθα ἢ κτίσασα τὴν φερόνυμον ἑαυτῆς γυναικείαν μονὴν πρὸς τὸ ἀρχῆθεν ἀνδρῶν μοναστήριον τῆς Παμμακαρίστου; Ἐχει τινὰ συγγένειαν ὁ κτίστης ταύτης πρὸς ἐκείνην; Ὁ Ἐαρχανειώτης Γλαβᾶς ὁ πρότερον μὲν κοντόσταυλος² καὶ πρωτοβεστιάριος³, εἶτα δὲ εἰς πρωτοστράτορα τιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου⁴ εἶνε πάντως αὐτὸς ὁ υἱὸς τῆς Μάρθας Μιχαήλ, ὅστις ἦτο σύζυγος θυγατρὸς τοῦ ναυάρχου τοῦ Μιχαήλ Παλαιολόγου Ἀλεξίου τοῦ Φιλανθρωπικοῦ⁵. Καὶ τὸ μὲν ὄνομα τῆς νύμφης τῆς Μάρθας μανθάνομεν ἐκ δύο τῶν προμνημονευθέντων ἐπιγραμμάτων τοῦ Φιλῆ, ὅστις ῥητῶς καλεῖ αὐτὴν Μαρρίαν⁶. Τὰ δ' ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς μονῆς ἐπώνυμα Κομνηνῆ καὶ Παλαιολογίνα προετιμήθησαν τοῦ ἐκ πατρὸς Φιλανθρωπικῆ διὰ τὸ ἐπιφανέστερον γένος τῶν Παλαιολόγων, πρὸς οὓς συνεδέετο διὰ τοῦ συζύγου, καὶ τῶν Κομνηνῶν, τίς οἶδεν ἂν μὴ τῶν τῆς Τραπεζοῦντος, πρὸς οὓς εἶχεν ἴσως ἄγνωστον συγγένειαν αὐτῆ ἢ ὁ ἀνήρ. Ἄγνωστός μοι δὲ εἶνε ἄλλοθεν ἢ ἐπωνυμία Βλάκενα, ἂν

ἢ λέξις αὕτη θεωρηθῆ ὀρθῶς μεταδοθεῖσα εἰς τὸν Κρούσιον ὑπὸ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστειλάντων, ἢ Βλάχαινα ὡς ἔγραφεν ὁ Ducange, ἄγνωστον ποῦ ἐπερείδων τὴν διόρθωσιν.

Ἄν δ' οὕτως ἔχωσιν ἀληθῶς τὰ πράγματα, δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν τὰ λεχθέντα, εικάζοντες, ὅτι ἡ πρωτοστρατόρισα Μάρθα διέταξε τὴν ἐπιχάραξιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ ποιηθέντος ἐπιγράμματος ἐπὶ τῷ συζύγῳ, ὃν, προαποθανόντα τῆς μητρὸς, ὁ εὐλαβὴς υἱὸς ἔθαψεν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσῃ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου. Ἐν αὐτῇ δ' ἐτάφη ἴσως καὶ ὁ πενθερὸς Ἀλέξιος Φιλανθρωπικὸς, ὅστις, ἂν τυχόν, ὡς δὲν εἶνε ἀπίθανον, ἐπωνυμεῖτο καὶ Κομνηνός, θὰ παρεῖχε τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος τῆς μαρτυρίας περὶ τῆς ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου διασώσεως τοῦ τάφου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Ὁ δὲ τάφος ἐκεῖνος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Φιλανθρωπικοῦ, τοῦ πενθεροῦ τοῦ κτίστου τῆς μονῆς, παρερμηνευθεὶς ὡς δῆθεν καλύπτων τὰ ὅσῃα τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἢ πιθανῆ μεταξὺ τοῦ 1420 καὶ τῶν περὶ τὴν ἄλωσιν χρόνων δι' ἄγνωστον λόγον συγχώνευσις τῶν δύο μονῶν, τῆς τῆς Μάρθας καὶ τῆς Παμμακαρίστου, εἰς ταύτην, μεταβληθεῖσαν εἰς γυναικείαν, ὑπῆρξαν τὰ κυριώτατα αἷτια τῆς συγχύσεως τῶν περὶ τῆς μονῆς παραδόσεων, ἣν προσεπαθήσαμεν νὰ διαλύσωμεν διὰ τῆς κριτικῆς ἐξετάσεως τῶν περὶ αὐτῆς παραδοθεισῶν διηγήσεων.

Εἶχεν ἤδη στοιχειοθετηθῆ ἡ ἀνωτέρω πραγματεία, ὅτε περιῆλθεν εἰς γνῶσίν μου ἡ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως ἀξία πολλοῦ λόγου ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Ε. Α. Σιδερίδου Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Παμμακαρίστου καὶ τῶν κτιτόρων αὐτῆς (Ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ Παράρτημα τοῦ Κ-ΚΒ' Τόμου σ. 19-32). Χαίρων δὲ εἶδον, ὅτι ἡ ἐμὴ μελέτη, καίπερ ὄλως ἀνεξαρτητως γενομένη, συμπίπτει ἐν τοῖς καιρίοις πρὸς τὰ ἐξερευθέντα ὑπὸ

¹ Τόμ. Α' σ. 295,13.

² Παχυμέρους Τόμ. Α' σ. 12,13.

³ Κωδινού Περὶ ὀφφικίων ἔκδ. Βόννης σ. 8,16.

⁴ Ἰδὲ τὸ χωρίον τοῦ Παχυμέρους ἀνωτέρω ἐν σ. 286.

⁵ Παχυμέρους Τόμ. Α' σ. 206,10.

⁶ Empt. Müller Manuelis Philae Carmina Τόμ. Α' σ. 74-75.

τοῦ κ. Σιδερίδου. Διάφορα δὲ κυρίως εἶνε τὰ ἐμὰ πορίσματα περὶ τοῦ νομιζομένου τάφου τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ πρὸς τὴν εἰκασίαν τοῦ κ. Σιδερίδου περὶ τῆς λάρνακος αὐτοῦ, ἣν εἰκάζει μετακομισθεῖσαν εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου εἰς τὴν τῆς Παμμακαρίστου. Ἀλλ' ἡ εἰκὼν τῆς λάρνακος ταύτης, ἣν δημοσιεύει ἐν σ. 22, παραλαμβάνων παρὰ τοῦ Schwoigger, μοὶ φαίνεται πείθουσα διὰ τε τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπ' αὐτῆς μονοκεφάλου ἀετοῦ καὶ τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς, ὅτι τὸ κατασκευάσμα ἐκεῖνο δὲν εἶνε γνησίως βυζαντινὸν. Πιθανῶς δ' ἔφερε μὲν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἡ λάρναξ, οἷαν ἐσχέδιασεν ὁ Schwoigger, ἀλλ' αὕτη ἦτο μεταγενεστέρα, γραφεῖσα ἐπὶ λάρνακος ἐγκλειούσης τὰ ὀστέα τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Φιλανθρωπηνοῦ, καθ' ἣν ἀνωτέρω ἐξήνεγκον εἰκασίαν. Τὴν δὲ ἀμάρτυρον γνώμην, καθ' ἣν μετὰ τὴν ἄλωσιν μετέστησαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου αἱ μοναχαὶ τῆς μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου Χριστοῦ, θεωρῶ ἥττον πιθανὴν τῆς ὑπ' ἐμοῦ εἰκασθείσης μετὰ τῆς Παμμακαρίστου συνενώσεως τῆς γυναικείας μονῆς τῆς κτισθείσης ὑπὸ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου. Τέλος δ' ἀπίθανον θεωρῶ τὴν εἰκασίαν τοῦ κ. Σιδερίδου ἐκείνην, καθ' ἣν τὸ Βλάκενα παρανεγνώσθη ἀντὶ τοῦ Κλαβενα (= Γλάβαινα).

ΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΑΙ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΡΜΑΡΑ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΟΚΕΙΑΝΟΥ

ΚΑΙ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἄξια λόγου ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις εἶνε τὰ περισωθέντα σημειώματα ἐν οἷς ἀναγράφονται τὰ χειρόγραφα ὄσα ἐκέκτηντο βιβλιόφιλοι τῶν μέσων αἰώνων. Εἶνε δὲ τὰ τοιαῦτα τόσῳ μᾶλλον περισπούδαστα καθ' ὅσον εἶνε καὶ σπάνια. Ἰκανὰς δὲ τοιαύτας ἀναγραφὰς περιέχει τὸ Supplementum epitomes bibliothecae Gesnerianae τοῦ du Verdier¹. ἄλλας δ' ἐξέδωκεν ὁ Förster² καὶ ὁ J. Müller³. Τοιαύτη δὲ εἶνε καὶ ἡ διαθήκη τοῦ Νείλου Νταμυλᾶ ἀναγράφοντος τὰ χειρόγραφα αὐτοῦ βιβλία, ἣν πρῶτος μὲν ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ ἐν Μονάχῳ κώδικος ὁ μακαρίτης Legrand⁴, ὀρθότερον δ' ἐγὼ κατόπιν⁵. Τοιοῦτον δὲ κατάλογον περιλαμβάνει καὶ ἡ Διάταξις Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου⁶. Τοιαύτη δὲ τέλος εἶνε καὶ ἡ ἀναγραφή τῶν ἐν κελλίῳ τινὶ τῆς Νικαίας κωδίκων ἐν τῷ Παλατιῳ κώδικι τοῦ Λυσίου⁷.

Εἰς τὰς γνωστὰς δὲ ἤδη ταύτας μεσαιωνικὰς ἀναγραφὰς δεόν νὰ προστεθῶσιν αἱ δύο κατωτέρω ἐκδιδόμεναι τῶν βιβλίων τοῦ Ἰωάννου Μαρμαρᾶ καὶ τοῦ Ἰωάννου Δοκειανοῦ.

¹ Ἴδε Νέου Ἑλληνομνημῶνος Τόμ. Α' σ. 107.

² De antiquitatibus et libris manuscriptis Constantinopolitanis. Rostochii. 1877.

³ Neue Mittheilungen über Janos Laskaris ἐν τῷ Centralblatt für Bibliothekswesen Τόμ. Α' (1884) σ. 366 κ. ἐ.

⁴ Revue des études Grecques Τόμ. Δ' (1891) σ. 178 κ. ἐ.

⁵ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Δ' (1895) σ. 585 κ. ἐ.

⁶ Σάθα Μεσαιωνικῆς βιβλιοθήκης Τόμ. Α' σ. 49.

⁷ Ἴδε Schöll ἐν τῷ Hermes Τόμ. ΙΑ' σ. 202 κ. ἐ.

Καὶ ἡ μὲν τοῦ Ἰωάννου Μαρμαρᾶ περιλαμβάνεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 508 κώδικι τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου, γεγραμμένῳ ἐπὶ βομβυκίνου χάρτου τῷ 1357 καὶ περιέχοντος Πρακτικὰ τῆς Συνόδου κατὰ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου. Ἐν τῷ δευτέρῳ ἐν ἀρχῇ παραφύλλῳ τοῦ κώδικος τούτου, μὴ συναριθμουμένῳ τοῖς λοιποῖς φύλλοις αὐτοῦ, εὔρον διὰ χειρὸς τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος γεγραμμένον τὸ σημείωμα τόδε·

+ Ἐγὼ Ἰωάννης Μαρμαρᾶς ἔδωσα εἰς τὸ σαμματὰ βιβλία μίζονα ζ' καὶ ἀκολουθίας ἀναγκαίας δ' σοῦμα γύνονται ια' κομάτια, Θεολόγον, Πράξεις τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐξυγιμένες, Φυσιολόγον, Χρισστομικόν, Ἐροτοἀπόκρισιν, Ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἀποδουπνίου, τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Θεολόγου ἐξυγιμένην, τοῦ Ἀνδρίου τοῦ σαλοῦ λόγους πάνυ ὀφέλημους, Λαυσαϊκόν, Συνοδικόν, Ἀκουκολουθία τοῦ σχήματος, Μηνίον ἓνα δια μνημόσυνον ὑμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν ἐμοῦ τε καὶ τῆς συμβίου μου με ἀφορισμὸν τὰ ἰδώσαμεν ὅτι να μηδὲν τολμήσι τίς καὶ ἡστερῆσι τίς ἐν ἐξ αὐτῶν, θέλη εἴστε ἀφορισμένος ἀπὸ τοῦ πρόσωπον τοῦ θεοῦ· καὶ ἐγὼ ἀσύμε ἔξω ἀπὸ τὸ κρίμα. Καὶ τοῦτο ἐγὼ τὸ ἔδωσα ἐν ο λέγεται Συνοδικῶν¹.

Ἐν δὲ φ. 145_ε τῆ αὐτῆ χειρὶ τοῦ Ἰωάννου Μαρμαρᾶ εὑρηγται γεγραμμένα τάδε·

Κἀγὼ Ἰωάννης Μαρμαρᾶς ἔδωσα σὺν τούτῳ τὸ βιβλίῳ δέκα βιβλία καὶ εἴ τις ἡστερῆσι ἐν ἐξ αὐτῶν ἐνῶ ἰδώθησαν εἰς το σαμματα ψυχικῶ² παρ ἐμοῦ να ἔχει τὰς ἀράς τῶν τι καὶ η' θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαία συνόδου καὶ τοῦ Χριστοῦ τὴν ὀργῆν³.

Τὰ δύο ταῦτα σημειώματα γεννῶσι τὸ πρῶτον ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βιβλίων, ὧν ἦτο κτήτωρ ὁ Μαρμαρᾶς. Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ἀριθμοῦνται ἐν ὄλφ (σοῦμα) ἔνδεκα χειρόγραφα (ια' κομμάτια). Πρὸς ταῦτα δὲ φαίνεται διαφω-

¹ Τὸ σημείωμα ἀντεγρᾶφη πιστῶς. Μόνη δὲ διαφορά εἶνε αἱ στίξεις καὶ ἡ ἐνταῦθα κεφαλαιογράφησις τῶν κυρίων ὀνομάτων.

² Ἴδε περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ψυχικοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος Τόμ. Α σ. 103 κ. ἐ.

³ Μόνον τὸ σημείωμα τοῦτο εὑρηγται παρὰ τῷ *Hardt* (Catalogus codicum manuscriptorum Graecorum Bibliothecae R. Bavaricae Τόμ. Ε' σ. 240), ἀλλ' ἀνακριδῶς ἀντιγεγραμμένον. Ἐν δὲ τῷ κειμένῳ ἀνωτέρῳ ἐξεδόθη κατὰ τὸ ἐμὸν πιστόν ἀντίγραφον, γενόμενον τῷ 1877.

νοῦν τὸ δεύτερον σημείωμα, ἐν ᾧ λέγει· σὺν τούτῳ τὸ βιβλίῳ δέκα βιβλία. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παρερμηνεύσωμεν τὰ λεγόμενα. Δὲν ἐννοεῖ ὁ Μαρμαρᾶς δέκα βιβλία ἐν συνόλῳ, ἀλλὰ δέκα· πλὴν τοῦ ἀνά χειρας, διότι ταύτην βεβαίως τὴν ἐννοίαν ἔχουσι παρ' αὐτῷ αἱ λέξεις σὺν τούτῳ τῷ βιβλίῳ, σημαίνουσαι πλὴν τούτου τοῦ βιβλίου, μετὰ τοῦ βιβλίου τούτου μὴ συνυπολογιζομένου εἰς τὰ δέκα. Ὡστε πάλιν νοοῦνται τὰ βιβλία ἔνδεκα ἐν ὄλφ. Ἐπανερχόμενοι δ' εἰς τὸ πρῶτον σημείωμα, βλέπομεν ἐν τέλει αὐτοῦ τὰς λέξεις καὶ τοῦτο ἐγὼ τὸ ἔδωσα ἐν ο λέγεται Συνοδικῶν. Ἀλλὰ τὸ βιβλίον τοῦτο ὑπολαμβάνω ὅν τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο Συνοδικόν τὸ ἀναγραφέν ἤδη ἀνωτέρῳ, περὶ οὔ ποιεῖται καὶ πάλιν ἴδιον λόγον ἐν τέλει. Ἀλλὰ καὶ τούτου τοῦ τελευταίου μὴ θεωρουμένου νέου τινὸς καὶ χωριστοῦ, τὰ ἰδία ἀνωτέρῳ ἀναγραφόμενα δὲν εὑρίσκονται ὄντα ἔνδεκα, ἀλλὰ δώδεκα, οὐδ' ἐξευρίσκω ἐν τῇ εἰδικῇ ἀναγραφῇ αὐτοῦ τὰς τέσσαρας ἀκολουθίας περὶ ὧν ποιεῖται λόγον ἐν ἀρχῇ, ἅς διαστῆλαι τῶν ἐπτὰ μεγάλου σχήματος χειρογράφων, τοῦθ' ὅπερ βεβαίως σημαίνει ἡ λέξις μίζονα (μίζονα). Ἀνεπίτευκτος δὲ φαίνεται μοι ἡ λύσις τούτων τῶν ἀποριῶν.

Τίς δὲ ὁ Ἰωάννης Μαρμαρᾶς ὁ κεκτημένος τὴν ἀξίαν λόγου μικρὰν ταύτην βιβλιοθήκην, ἥτις πλὴν τοῦ Φυσιολόγου συνέκειτο καθ' ὀλοκληρίαν ἐκ κωδίκων ἐκκλησιαστικῶν καὶ θεολογικῶν, δὲν εἶνε μέχρι τοῦδε γνωστόν. Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ἐξεύρωμεν τὸν τε χρόνον καθ' ὃν ἔζη καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ διέτριβε καὶ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ἐκ συνδυασμοῦ πρὸς σημείωμα ἄλλου κώδικος τοῦ Μονάχου, τοῦ ὑπ' ἀρ. 514. Ἐν αὐτῷ, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα καὶ περιέχοντι Σύνοψιν ἐξηγήσεων τοῦ Βουλγαρίας Θεοφυλάκτου εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, εὔρον ἐν ἀρχῇ σημείωμα νεώτερον, γεγραμμένον τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα καὶ ἔχον ὡδε·

Τοῦτο τὸ βιβλίον ἠγόρασά το ἐγὼ ὁ Νικήτας πριμικήριος τοῦ σκεβοφύλακος Σύμηθεν διὰ δουκάτα χρυσὰ ῥοδίτικα ὀκτώ.

Ἐν δὲ τῷ προτελευταίῳ φύλλῳ τοῦ αὐτοῦ κώδικος ἡ αὐτὴ χεὶρ παρεσημείωσε τάδε·

Τὸ παρὸν βιβλίον ἠγόρασα το ἐγὼ ὁ Νικήτας πριμικήριος τοῦ σκευοφύλακος Σύμηθεν ὁ δομέστικος διὰ δουκᾶτα χρυσᾶ ροδίτικα ὀκτώ ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Μπελιστρήν τὸν Κύπριον τὸν ἐπονομαζόμενον Καπετάνον. Ἐπλήρωσα δὲ αὐτὸν εὐθέως γενομένου τοῦ ἰσασμοῦ ἔμπροσθεν τοῦ ἱερέως τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ ἐτέρων τινῶν.

Ὁ ἱερεὺς Ἰωάννης Μαρμαρᾶς, οὗ ἐνώπιον ἔγεινεν ἡ συμφωνία περὶ τῆς πωλήσεως τοῦ κώδικος τούτου καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ πληρωμὴ αὐτοῦ, εἶνε πάντως ὁ αὐτὸς καὶ ὁ Ἰωάννης Μαρμαρᾶς ὁ δωρησάμενος τὰ χειρόγραφα τὰ ἀναγραφόμενα ἐν τῷ κώδικι 508. Οὐ μόνον ἀμφοτέρων τῶν κωδίκων τὰ σημειώματα εἶνε γεγραμμένα τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τεκμήρια πείθουσιν ἡμᾶς, ὅτι ἔχομεν ἐν ἀμφοτέροις ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνδρα. Τοῦ κώδικος 514 ὁ μὲν ἀγοραστής εἶνε Συμαῖος, ὁ δὲ πωλητὴς Κύπριος. Ἄρα πιθανώτατα ὁ τόπος τῆς πράξεως, εἰς ἣν παρέστη καὶ ὁ Ἰωάννης Μαρμαρᾶς, εἶνε χώρα τις τῆς Ἀνατολῆς. Τίς δὲ αὕτη ἀποδεικνύει τὸ τίμημα, τὰ δουκᾶτα χρυσᾶ ροδίτικα ὀκτώ. Καὶ δὴ τὰ δουκᾶτα τῶν μεγάλων μαγίστρων τῆς Ῥόδου ἦσαν μὲν διαδεδομένα καὶ ἐκτὸς τῆς νήσου¹, ἀλλὰ κυρίως ἐγένετο χρῆσις αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἔδρᾳ τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν, οὐδ' ἔχομεν λόγον νάποκλείσωμεν τῆς ὑποθέσεως ἡμῶν αὐτὴν τὴν Ῥόδον, ἂν καὶ ἄλλως συμβιβάζονται τὰ πράγματα.

¹ Ὅτι τὰ νομίσματα τῶν ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου ἐκυκλοφόρουν καὶ ἐκτὸς τῆς νήσου εἶνε μὲν καὶ καθ' ἑαυτὸ πιθανόν, γίνεται δὲ βέβαιον ἐκ τοῦ ἐν ἔτει 1871 κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἐφέσου γενομένου αὐτοῦ ἐυρήματος ροδιακῶν νομισμάτων. Ἴδε Numismatie Chronicle 1872 σ. 120 κ. ἑ. καὶ P. Lambros Monete inedite dei gran Maestri dell'ordine di S. Giovanni di Gerusalemme in Rodi. Ἐν Βενετίᾳ. 1865 σ. 7-8. Χρυσᾶ δὲ νομίσματα κατὰ μίμησιν τῶν βενετικῶν, καλούμενα δουκᾶτα ἢ καὶ *Florini di Rodi*, ἤρχισαν κόπτοντες οἱ μεγάλοι μάγιστροι ἀπὸ Δεοδάτου de Gozon (1346-1353) μέχρι καὶ τοῦ Almeri d'Amboise (1503-1512). Ἡ δ' ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀδιάκοπος αὕτη χάραξις χρυσῶν δουκᾶτων τῆς Ῥόδου συνεχῶς κυκλοφορούντων οὐδαμῶς διευκολύνει ἡμᾶς εἰς περιορισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἔγεινεν ἡ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα συναμολογηθεῖσα πράξις τῆς πωλήσεως τοῦ Μοναχεῖου κώ-

Ἦτο λοιπὸν δυνατὸν νὰ ἦτο Ῥόδιος ἢ τοῦλάχιστον νὰ διέτριβεν ἐν Ῥόδῳ ὁ ἱερεὺς τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος Ἰωάννης Μαρμαρᾶς; Πρὸς λύσιν τοῦ ἐρωτήματος τούτου ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα ποῦ ἐδώρησε τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἀναγραφόμενους κώδικας. Τί εἶνε τὰ σαμματὰ ἢ σαματα ὅπου ἐδωρήθησαν; Ἡ μαρτυρία, ὅτι ἡ δωρεὰ ἔγεινε διὰ μνημόσυνον τοῦ δωρητοῦ καὶ τῆς συμβίου ἢ ὡς *ψυχικόν*, καὶ αἱ ἀραι, ἃς οὗτος ἐπισειεὶ κατὰ παντὸς ἱεροσύλου, δστις ἤθελε τυχὸν ἀφαιρέσει ἐν τῶν δωρουμένων βιβλίων, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι πρόκειται περὶ μονῆς, εἰς ἣν προσηλώθησαν τὰ χειρόγραφα. Ἐχομεν δὲ πλήν τῆς ἐν Βοιωτίᾳ μονῆς Σαγματᾶ τοπωνυμίαν τοιαύτην καὶ ἐν Ῥόδῳ, καθ' ἃ μ' ἐβεβαίωσαν Ῥόδιοι φοιτηταί. Περὶ ταύτης λοιπὸν τῆς δευτέρας πρόκειται πάντως ἐνταῦθα, αἱ δὲ συμπώσεις αὗται ἄγουσιν εἰς πίστωσιν τῶν ἡμετέρων εἰκασιῶν περὶ τοῦ τόπου τῆς διατριβῆς τοῦ Ἰωάννου Μαρμαρᾶ, ὃν, συνδυάζοντες τὰ σημειώματα τῶν δύο Μοναχείων κωδίκων, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἀσφαλῶς ἔγγαμον Ῥόδιον ἱερέα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Ἄγνωστον δὲ εἶνε, ἂν εἶχε τέκνα, καὶ ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ μεταξὺ τῶν φερόντων τὸ αὐτὸ οἰκογενειακὸν ἐπίθετον παρακολούθησις τῶν τυχὸν ἀπογόνων αὐτοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Ἰωάννου Μαρμαρᾶ. Ὁ δὲ Ἰωάννης Δοκειανός, οὗ ὁμοίως ἀνεύθρον ἀναγραφὴν τῶν βιβλίων, εἶνε γνωστὸς βιβλιογράφος καὶ λόγιος, ἀκμάσας ἐν Πελοποννήσῳ ἐν ταῖς ἡμέραις Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ὡς δεσποτῶν. Καὶ ἱκανὰ μὲν εἶνε ἤδη γνωστὰ περὶ αὐτοῦ, πολὺ δὲ πλείονα ἔχω συναγάγει ἐγὼ, ἅτινα μετὰ καὶ πολλῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ θέλω ἐκδώσει ἐν τῇ ἐμῇ Ἱστορίᾳ τοῦ δεσποτάτου τῆς Πελοποννήσου.

δικος. Περὶ δὲ τῆς ἀναλογίας τῆς ἀξίας τῶν δουκᾶτων τῆς Ῥόδου πρὸς τὰ βυζαντινὰ ὑπέρπυρα καὶ τὰ βενετικὰ νομίσματα ἴδε P. Lambros ἐνθ' ἂν. σ. 18 κ. ἑ. καὶ ἐν Monnaies inédites des grands maîtres de Rhodes de l'ordre de Saint Jean de Jérusalem (Extrait des Mélanges de Numismatique 1re Série. Τόμ. Β' 1877 σ. 9 κ. ἑ.).

Ἡ ἀναγραφή αὐτῆ τῶν χειρογράφων βιβλίων τοῦ Δοκειανοῦ εὑρήται ἐν φ. 344 τοῦ ὑπ' ἀρ. G 69 sup. κώδικος τῆς ἐν Μεδολάνοις Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης, ἐξ οὗ ἐξέγραψ' αὐτὴν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1903. Τὸν κώδικα τοῦτον θεωρῶ αὐτόγραφον, ὃ δὲ διευθυντῆς τῆς Ἀμβροσιακῆς αἰδεσιμώτατος κ. Ἀντώνιος Ceriani θεωρεῖ καὶ αὐτὸς τοῦτο πιθανόν, εἰ μὴ βέβαιον. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ τελευταίου ξυλίνου περικαλύμματος τοῦ κώδικος φέρεται ἔνδοθεν τὸ αὐτόγραφον σημεῖωμα· Ἡ βίβλος ἦδε τοῦ Δοκειανοῦ πέλει. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δὲ περικαλύμματος ἀναγινώσκονται διάφοροι μονοκονδυλῖαι, ἐν αἷς καὶ Θεόδωρος Σεβαστόπουλος καὶ Ἰωάννης ὁ Δοκειανός. Αὐτόγραφος δὲ εἶνε καὶ ἡ ἀναγραφή τῶν βιβλίων τοῦ Δοκειανοῦ, ἔχουσα ὧδε·

Τὰ βιβλία μου ὅσα κέκτημαι εἰσὶ ταῦτα·

[1]+ Τὸ παρὸν ἀναχείρας ἔχον καταρχὰς τοὺς Αἰσχίνου λόγους:

[2]+ Ἔτερον τὸ ἔχον καταρχὰς τὰ τοῦ Ξενοφῶντος παραλειπόμενα:

[3]+ Ἔτερον τὸ ἔχον καταρχὰς τοῦ ἁγίου τοῦ Ἐφέσου λόγον εἰς τὸν προφήτην Ἡλίαν:

[4]+ Ἔτερον Θεολόγον ἔχον λόγους αὐτοῦ τοῦ μεγάλου λδ':

[5]+ Ἔτερον τοῦ μακαρίου Θεοδώριτου ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία καὶ περὶ προνοίας καὶ ἑλληνικῶν παθημάτων θεραπευτικὴν:

[6]+ Ἔτερον ἔχον καταρχὰς γραμματικὴν, εἶτα τρία στοιχεῖα τοῦ Ὀμήρου:

[7]+ Ἔτερον ἔχον καταρχὰς τοῦ ἁγίου τοῦ πατριάρχου κυροῦ Πενναδίου εὐχὰς, εἶτα λόγον εἰς τὴν Πεντηκοστὴν:

[8]+ Ἔτερον ἔχον καταρχὰς ἐπιστολὰς τοῦ ἁγίου τοῦ πατριάρχου κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου:

[9]+ Ἔτερον ἡ λογικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους μετὰ τῆς τοῦ Ἀμωνίου ἐξηγήσεως:

[10]+ Ἔτερον ἔχον κατ' ἀρχὰς συλλογὴν τῶν θεολογικῶν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου:

[11]+ Ἔτερον ἔχον καταρχὰς τὴν φυσικὴν ἀκρόασιν τοῦ Ἀριστοτέλους:

[12]+ Ἔτερον ποιητικὸν ἔχον ποιητὰς διαφόρους

[13]+ Ἔτερον ῥητορικὸν τοῦ Ἑρμογένους:

[14]+ Ἔτερον τὸ τοῦ Φιλῆ ἰαμβικὸν μέτρον ἅπαν:

[15]+ Ἔτερον ἔχον τὰ τοῦ Μαξίμου τοῦ Τυρίου¹:

[16]+ Σχεδαριῶδες τὸ ἔχον Ἡσιόδον καὶ ἄλλα διάφορα:

[17]+ Ἔτερον τὸ ἔχον Θεμιστίου διάφορα καὶ ἐπιστολὰς:

[18]+ Ἔτερον ἀστρονομικὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν πᾶν ἀναγκαῖον:

[19]+ Ἔτερον Ζωναρᾶς τὸ βον καὶ λογοθέτου τοῦ Ἀκροπολίτου χρονικὸν ἀπ' ἀρχῆς ἀλώσεως ὑπὸ Λατίνων τῆς Πόλεως μέχρι πάλιν τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων ἀλώσεως:

[20]+ Ἔτερον τὸ ἔχον καταρχὰς τοῦ Ἡρακλείας Θεοφάνους συγγράμματα:

[21]+ Τὸ κατὰ Λουκᾶν ἄν διαφόροις διδασκάλοις ἐξηγηθῆν:

[22]+ Τὸ πρόχειρον νόμιμον ἔχον τὴν Ἑξαήμερον καὶ δύο λόγους τοῦ μεγάλου Βασιλείου:

[23]+ Τὰ κατὰ Μανουὴλ τοῦ Καλῆκα τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν τοῦ Ἐφέσου:

[24]+ Ἡ γραμματικὴ κυροῦ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ:

[25]+

Τὰ τέσσαρα τελευταῖα βιβλία καὶ ὁ μετ' αὐτὰ σταυρὸς, πρὸς ὃν οὐδὲν ἀνταποκρίνεται βιβλίον, εἶνε γεγραμμένα δι' ὠχροτέρου μέλανος. Καὶ ἡ ὄλη δὲ ἀναγραφή δὲν εἶνε συντεταγμένη διὰ μιᾶς ἀλλὰ κατὰ διαφόρους χρόνους, καθ' ἃ δεικνύει ἡ διαφορὰ τοῦ μέλανος καὶ αὐτῆς δὲ πως τῆς γραφῆς, εἰ καὶ ἀγινώσκειται ὅπως δῆποτε ἡ αὐτὴ χεὶρ. Συνάγεται ὁ ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Δοκειανὸς ἐπηύξανε τὴν ἀναγραφὴν σὺν τῷ προϊόντι πλουτισμῷ τῆς ἰδίας βιβλιοθήκης.

Ἦτο δὲ αὐτῆ, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τῆς ἀναγραφῆς αὐτῆς, πολλοῦ λόγου ἀξία ὡς συλλογὴ βιβλίων τῆς θύραθεν παιδείας. Πράγματι ὁ Δοκειανὸς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀναγραφομένων εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἐν 849 κωδίκων ἐκέκτητο δέκα περιέχοντας ἐκκρίτους συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος ἢ τῶν ἀμέσως κα-

¹ Πρῶτον εἶχε γραφῆ τρία δράματα τοῦ Εὐρυπίδου, εἶτα δὲ τὸ μὲν τρία διημερώθη εἰς τοῦ, αἱ δὲ λέξεις δράματα τοῦ Εὐρυπίδου διεγράφησαν, ἀντικατασταθεῖσαι ὑπὸ τῶν κατόπιν γραφέντων Μαξίμου τοῦ Τυρίου.

τόσπιν χρόνων. Ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ Αἰσχίνης (1), ὁ Ξενοφῶν (2), ὁ Ὀμηρος (6), ὁ Ἀριστοτέλης (9, 11), ὁ Ἑρμογένης (13), Μάξιμος ὁ Τύριος (15), ὁ Ἡσίοδος (16), ὁ Θεμίστιος (17) καὶ κωδιξ περιέχων διαφόρους ποιητὰς (12). Ἄγνωστον δὲ εἶνε πῶς ἔχουσι τὰ πράγματα ὡς πρὸς τὰ τρία δράματα τοῦ Εὐριπίδου, ἄτινα, ἀναγραφέντα τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἀριθμῷ 15, εἶτα διεγράφησαν ἀντικατασταθέντα ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Τυρίου.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλοι πάντως συγγραφεῖς περιλαμβάνοντο ἐν τοῖς κωδιξι τοῖς συνειλεγμένοις ὑπὸ τοῦ Δοκειανοῦ. Δὲν γινώσκωμεν δ' αὐτούς, ἐπειδὴ πολλῶν κωδικῶν μόνον τὸ ἐν ἀρχῇ πρῶτον περιεχόμενον (καταρχὰς = κατ' ἀρχάς) ἀναγράφει ὁ Δοκειανός. Δὲν ἦτο δὲ τοῦτο ἄηθες παρὰ τοῖς ἀναγράφουσι τοὺς κωδικὰς ἐν τοῖς μέσοις αἰῶσι, καθ' ἃ βλέπομεν ἐκ τῶν περιωζομένων μεσαιωνικῶν καταλόγων· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατόπιν καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων τὸ κακὸν τοῦτο ἔθος τὸ ὅλως ἀπελθὴ παρέχον ἔννοιαν τῶν κωδικῶν ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον. Ἐνιαχοῦ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς μοναῖς, ἔνθα ὑπάρχουσι πρόχειροι ὑπ' αὐτῶν τῶν μοναχῶν συντεταγμένοι κατάλογοι τῶν χειρογράφων βιβλίων.

Εὐχάριστον δὲ θὰ ἦτο ἂν κατωρθοῦτο ὁ ταύτισμός τοῦλάχιστον τῶν δέκα κλασικῶν κωδικῶν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Δοκειανοῦ. Ἄλλὰ τοῦτο περὶ ἐνὸς μόνου τῶν κωδικῶν τούτων ἐπιτυγχάνεται ἀσφαλῶς. Καὶ δὴ τὸ δεύτερον χειρόγραφον τὸ ἔχον καταρχὰς τὰ τοῦ Ξενοφῶντος παραλειπόμενα εἶνε ὁ κωδιξ ὁ ἀποκείμενος ἐν τῇ κατὰ τὴν Νεάπολιν βιβλιοθήκῃ Oratoriana τῇ κοινῶς λεγομένῃ dei Gerolamini καὶ φέρων ἐν αὐτῇ τὸν ἀριθμὸν XXII-I. Τὸν πολυμιγῆ τοῦτον κωδικα, οὗ πρῶτον περιεχόμενον εἶνε κατὰ τὸν ἐν ἀρχῇ πίνακα Ξενοφῶντος τὰ παραλειπόμενα ἅπερ καὶ ἑλληνικὰ ἐκάλεσεν· εἰς ὁκτώ βιβλία διαιρούμενά, περιέγραψε διὰ μακρῶν ὁ Jorio, ἔστις καὶ φωτογραφικὸν πανομοιότυπον τῆς μονοκονδυλίας τοῦ Δοκειανοῦ ὡς

κτῆτορος τοῦ κωδικῶς ἐξέδωκε¹. Τὸ δ' ἔκτον χειρόγραφον τὸ ἔχον καταρχὰς γραμματικῆν· εἶτα τρία στοιχεῖα τοῦ Ὀμήρου δὲν εἶνε πάντως ὁ νῦν ὑπ' ἀρ. 2685 Παρισιακὸς κωδιξ, ὃν περιγράφει ὁ Omont διὰ τῶν λέξεων Homeri Ilias. Ἐκ τούτων ἐξάγεται, ὅτι ὁ κωδιξ περιλαμβάνει ὅλην τὴν Ἰλιάδα. Τοῦτο δὲ γίνεται σαφές καὶ ἐκ τῶν ἐν φ. 464⁶ τοῦ κωδικῶς δύο στίχων τοῦ Δοκειανοῦ ὡς βιβλιογράφου, οὓς ἐκδίδω κατ' ἀντίγραφον τοῦ κ. Omont, προθύμως ἀνταποκριθέντος τῷ 1898 εἰς τὴν περὶ τούτου παράκλησίν μου·

Τέρμ' εὐκτὸν λάχ' Ὀμηρος Ἰωάνναο
βασιλίδος πολίταο, ἐκ γενεῆφι Δοκειῆς.

Κατὰ ταῦτα ὁ κωδιξ, αὐτόγραφος ὢν τοῦ Ἰωάννου, εἶνε γεγραμμένος τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα καὶ ὄχι τὸν δέκατον ἔκτον, καθ' ἃ σημειώνει ὁ Omont.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλοι κωδικεὶς σώζονται μὴ περιλαμβανόμενοι ἐν τῇ Ἀμβροσιακῇ ἀναγραφῇ, οὓς εἶτ' ἔγραψεν εἶτ' ἐκέκτητο ὁ Δοκειανός. Τοιοῦτος εἶνε ὁ τῆς Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων ὑπ' ἀρ. 1290, ἔστις ὑπὸ τοῦ Omont περιγράφεται ὡς Georgii Scholarii tomus primus adversus Latinos de processione S. Spiritus². Οὐδὲν δὲ βεβαίως ἔχει οὗτος τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἀναγραφῇ ὑπ' ἀρ. 7 χειρόγραφον τὸ ἔχον καταρχὰς τοῦ ἀγίου τοῦ πατριάρχου κυροῦ Γενναδίου εὐχὰς, εἶτα λόγον εἰς τὴν Πεντηκοστήν. Φέρονται δ' ἐν φ. 310^a τοῦ κωδικῶς τούτου οἱ ἐξῆς στίχοι τοῦ Δοκειανοῦ πρὸς τὸν Γεννάδιον, ὧν ὁμοίως ἀντίγραφον ἀπέστειλέ μοι εὐγενῶς ὁ κ. Omont·

¹ Giuseppe Jorio Codici ignorati delle biblioteche di Napoli. Fascicolo I. Ἐν Λειψία, 1892. Πρὸς καὶ Martini Catalogo di manoscritti Greci esistenti nelle biblioteche Italiane Τόμ. Α' σ. 397.

² Omont Inventaire sommaire des manuscrits Grecs de la Bibliothèque Nationale Τόμ. Γ' σ. 25.

³ Omont ἐνθ' ἂν. Τόμ. Α' σ. 289.

Ἰωάννου τοῦ Δοκειανοῦ

Ἐν οὐρανοῖς μὲν συγχορεύεις ἀγγέλοις,
πάτερ, μεταστάς ἀγίοις τ' ἀρχιθύταις
κάνταυθα συζῶν τῇ θεοῦ ἐκκλησίᾳ
πιστῶν ἐψᾶς, ὑπὲρ ἧς ἠγωνίσω.

5 Ἰαῖς πανσόφοις πυκτίσιν ἐκ σῶν χειλέων
νικᾶς, καθαιρεῖς τὴν ὄφρυν τῶν Λατίνων,
καὶ πᾶσαν ἄρδεις κτίσιν ἐν θείαις λόγοις¹.

Τοῦ Δοκειανοῦ δὲ κτῆμα ἦτο, καθ' ἃ δεικνύει τὸ σημεῖωμα
'Η βιβλὸς ἡδε τοῦ Δοκειανοῦ πέλει, καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. CCCLVI
κῶδιξ τοῦ Ταυρίνου, ὅστις δυστυχῶς ἔγινε παρανάλωμα τοῦ
πυρὸς πρὸ ὀλίγων μηνῶν. Περιεῖχε δὲ ὁ κῶδιξ κατὰ τὴν περι-
γραφὴν τοῦ Pasini ἐπιστολὰς τοῦ Γεωργίου Κυπρίου, μύ-
θους, ἐπιστολὰς τοῦ Λιβανίου καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ
ἄλλα².

Τέλος δὲ δὲν φαίνονται αὐτόγραφοι κῶδικες τοῦ Δοκειανοῦ ὁ
τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἐσκουριάου Υ-Π-4³ καὶ ὁ τῆς βι-
βλιοθήκης τῆς Παναγίας τοῦ Pilar ἐν Σαραγόσση ὑπ' ἀρ. 51⁴.
Ἐν αὐτοῖς περιέχονται ἀξιοσπούδαστοι ἐπιστολαὶ τοῦ Δο-
κειανοῦ, ἃς ἔχω ἀντιγεγραμμένας ἐκ φωτογραφιῶν, ὧν τὰς
τῆς Σαραγόσσης ἀπέστειλέ μοι εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ ἐν Ὀ-
βιέδφ τῆς Ἰσπανίας φίλου συναδέλφου κ. Ραφαήλ Altamira
ὁ ἐν Σαραγόσση καθηγητῆς κ. Ἰουλιανὸς Ribera. Ἀπωλέ-
σθη δὲ δυστυχῶς ὁ πρωτότυπος κῶδιξ ἐπιστολῶν καὶ λόγων

¹ Οἱ στίχοι οὗτοι τοῦ Δοκειανοῦ οὐδὲν ἔχουσι τὸ κοινὸν πρὸς τοὺς ὄπισθεν τοῦ αὐ-
τοῦ φύλλου (φ. 310^b) κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Legrand (Bibliographie
Hellénique, aux XVe et XVIe siècles Τόμ. Β' σ. 323 σημ. 1).

² Pasini Codices manuscripti bibliothecae Regiae Taurinensis Τόμ. Α' σ. 484.

³ Miller Catalogue des manuscrits Grecs de la bibliothèque de l' Escorial σ. 195.

⁴ Martén Notices sommaires des manuscrits Grecs d'Espagne et de Por-
tugal ἐν τοῖς Nouv. Archives des missions scientifiques 1892 Τόμ. Β' σ.
207 κ. ε.

τοῦ Δοκειανοῦ, ἐξ οὗ τὰντίγραφα τοῦ Κρουσίου τὰ σωζόμενα
ἐν τῷ κῶδιξι Μβ 36 τῆς πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης τῆς
Τυβίγγης¹, καθ' ἃ ἔγεινεν ἡ ἔκδοσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Tafel²
καὶ κατ' αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Hopf³.

Ἐν τέλει δὲ παραθέτω ἐνταῦθα τὸν τοῦ Ἀμβροσιακοῦ κώ-
δικος προτασσόμενον πιθανώτατ' αὐτόγραφον τοῦ Δοκειανοῦ
πίνακα τῶν περιεχομένων, ἀντιγραφέντα ὑπ' ἐμοῦ ἐκ φωτο-
γραφίας, ἣν μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ἀπέστειλέ μοι κατ'
αὐτὰς ὁ ἐν τῇ εἰρημένῃ βιβλιοθήκῃ διωρισμένος διδάκτωρ κ.
Α. Ratti. Ἐχει δὲ ὁ πίναξ οὗτος ὡδε:

Πίναξ ἀκριβοῦς, τῆς παρουσίας πυκτέδος: †

Αἰσχίνου ῥήτορος· Ἀθηναίου· υἱοῦ Ἀτρομήτου· κατὰ Κτησιφῶν-
τος· λόγος οὗ ἡ ἀρχὴ, Τὴν μὲν παρασκευὴν ὁρατε ὦ ἄνδρες Ἀθη-
ναῖοι: † α

Τοῦ αὐτοῦ, ὑπὲρ τῆς παραπρεσβείας· οὗ ἡ ἀρχὴ, Δέομαι ὑμῶν
ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι: ~ β

Τοῦ αὐτοῦ, κατὰ Τιμάρχου· οὗ ἡ ἀρχὴ, Οὐδένα πάποτε τῶν
πολιτῶν ὦ Ἀθηναῖοι: ~ γ

Ἀρισταίδου ῥήτορος· ἐπικήδειος εἰς Ἐτεωνέα· οὗ ἡ ἀρχὴ, Ἡ
μὲν ἐπίδειξις, οὐδαμῶς: ~ δ

Ἀποφθέγματα παλαιῶν καὶ διαφόρων σοφῶν: † ε
Φιλοστράτου Λημνίου· ἠρωικός· οὗ ἡ ἀρχὴ, Ἴων ὁ ξένος ἡ πό-
θεν: † ς

Τοῦ αὐτοῦ εἰκόνες· τὸ πρῶτον καὶ δεῦτερον βιβλίον: † ζ
Ἡρωδιανοῦ· τῆς μετὰ Μάρκον βασιλείας, ἱστορία· εἰς ὀκτὼ διαι-
ρουμένη βιβλία: † η

Πυθαγόρου· Σαμίου·⁴ τὰ λεγόμενα· Χρυσᾶ ἔπη: ὧν ἡ ἀρχὴ,
Ἀθανάτους μὲν πρῶτα: ~ θ

¹ Wilhelm Schmid Verzeichniss der griechischen Handschriften der K.
Universitätsbibliothek zu Tübingen. Ἐν Τυβίγγῃ. 1902 σ. 69.

² Ἐν τῷ Τυβίγγῃ προγράμματι τοῦ 1827.

³ Chroniques Gréco-Romanes σ. 246 κ. ε.

⁴ Ἡ λέξις σαμίου προστίθεται κατόπιν ὑπὸ τῆς αὐτῆς μὲν χειρὸς, ἀλλὰ διὰ γραμ-
μάτων οὐχ ὁμοίως εὐσταθῶν.

Σύριγξ τοῦ Θεοκρίτου: Καὶ ἐξήγησις ταύτης τοῦ σοφωτάτου χαρτοφύλακος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς: +

Πλάτωνος· Εὐθύφρων· ἢ περὶ ὁσίου: οὐ ἡ ἀρχὴ, Τί νεώτερον ὦ Σώκρατες γέγονεν: +

Τοῦ αὐτοῦ Σωκράτους ἀπολογία· οὐ ἡ ἀρχὴ Ὅτι μὲν ὑμεῖς ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι: +

Τοῦ αὐτοῦ Κρίτων· ἢ περὶ πρακτοῦ: οὐ ἡ ἀρχὴ, Τί τῆνικαδε ἀφίξει ὦ Κρίτων: ~

Τοῦ αὐτοῦ Φαίδων· ἢ περὶ ψυχῆς: οὐ ἡ ἀρχὴ, Αὐτός ὦ Φαίδων παρεγένου Σωκράτει: +

Τοῦ αὐτοῦ Θεάγης· ἢ περὶ σοφίας· οὐ ἡ ἀρχὴ, ὦ Σώκρατες ἐβουλόμην ἄττα σοι: ~

Θεμιστίου σοφιστοῦ καὶ ἐπάρχου· λόγος α^{ος} περὶ τῶν ἠτυχηκότων ἐπὶ Οὐάλεντος: ~ οὐ ἡ ἀρχὴ· Οἶμαι σε θαυμάζειν ὦ βασιλεῦ ἤδη ποτε: +

Τοῦ αὐτοῦ· λόγος β^{ος}· ἐπὶ εἰρήνης Οὐάλεντι: οὐ ἡ ἀρχὴ, Ὁμην ἐγὼ σοι κατακορῆς ἤδη: ~

Τοῦ αὐτοῦ προτρεπτικὸς Οὐαλεντινιανῶ νέω· λόγος γ^{ος}· οὐ ἡ ἀρχὴ, Ὡ παῖ δυοῖν ἀηττήτων πατέρων: ~

Τοῦ αὐτοῦ ὑπατικὸς· πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰοβιανόν λόγος δ^{ος}· οὐ ἡ ἀρχὴ· Βασιλεῦ: +

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖον· λόγος ε^{ος}· οὐ ἡ ἀρχὴ, Αἰγύπτιοι τὴν Ἀθηναῖν: ~

Τοῦ αὐτοῦ· πρὸς τὸν αὐτοκράτορα· ἐγκωμιάσαντα αὐτὸν πρὸς τὴν γερουσίαν εὐχαριστήριος· αὐτὸν ἀποδεικνύς τὸν βασιλέα μάλιστα φιλοσοφίας μετέχοντα· λόγος ς^{ος}· οὐ ἡ ἀρχὴ, Ἄρ' ἄν, ὑμῖν ὦ ἄνδρες δοκοῖν χρέους ἀποστερῶν: ~

|| Τιμαῖος ὁ Λοκρός· οὐ ἡ ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ ἦδε: Τιμαῖος ὁ Λοκρός τάδε ἔφα.

Ἀριστοτέλους ἐκ τῶν ἠθικῶν, ὅροι ἀρετῶν καὶ κακιῶν: ~

Περικλέους ἐπιτάφιος· ἐκφερόμενος ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Θεουκιδίδου ἱστοριῶν: ~

Δημοσθένους ῥήτορος· ἐπιτάφιος· οὐ ἡ ἀρχὴ, Ἐπειδὴ τοὺς ἐν τῷδε τῷ τάφῳ κειμένους: +

Κανόνια δ' τῶν ὥρῶν ἐκάστου κινήματος τῆς ζ^{ης}: ~ Ὀνοματοποιία τῆς τοῦ ἀνθρώπου διαπλάσεως: +

Σεβήρου σοφιστοῦ Ἀλεξανδρῶς· ἠθοποιαὶ καὶ διηγήματα: ~

Ἰουλιανοῦ αὐτοκράτορος τοῦ παραβάτου· μισοπῶγων ἢ ἀντιοχικός· οὐ ἡ ἀρχὴ· Ἐκρέοντι τῷ ποιητῇ¹ πολλὰ ἐποιήθη μέλη σεμνὰ καὶ χαρίεντα: ~

Κανὼν τῆς τοῦ οὐρασμίου καὶ μεγάλου Πάσχα εὐρέσεως: +

Κανόνες ἀστρονομίας μετὰ τῆς ἑαυτῶν μεθόδου γεγυμνασίας παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου μητροπολίτου Ἐφέσου κυροῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ δι' ὧν εὐρίσκεται ἢ τε καὶ καὶ αἱ τῶν δύο φωστήρων ἀκριβῶς ἐποχαὶ καὶ αἱ τούτων ἐκλείψεις: ~

Τρίτη δ' ἀναγραφὴ βιβλίων εὑρηται ἐν τῷ κώδικι Βαροσσιανῦς 76 τῆς Βοδληιανῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ὁξωνίου, γεγραμμένῳ διὰ διαφόρων χειρῶν τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἐν φ. 436a-437a. Ἡ ἀναγραφὴ αὕτη, ἀντιγραφεῖσα ὑπ' ἐμοῦ ἐν μέρει μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ κώδικος τῷ 1876, ἐν μέρει δ' ἐκ φωτογραφίας, ἦν κατὰ παράκλησίν μου προθύμως ἀπέστειλέ μοι κατ' αὐτὰς ὁ διευθυντῆς τῆς Βοδληιανῆς κ. Cowley, ἔχει ὧδε·

Ἱστορικοί.

+ Ἡρόδοτος· + Θεουκιδίδης· + Ξενοφῶντος Κύρου παιδεία· Ἀνάβασις· Παραλειπόμενα τοῦ Θεουκιδίδου· Ἀπομνημονεύματα· Οἰκονομικά καὶ ἄλλα· + Ἀριανός εἰς τὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου· + Πλουτάρχου βίοι καὶ ἀποφθέγματα ἐκάτερα· καὶ τὰ Ἠθικά· λόγοι π.

+ Διόδωρος διάφορα τούτου μ βιβλία.

+ Εἰς τὰ ῥωμαϊκὰ Πολύβιος· + Δίων.

+ Ἀπιανός· + Διονύσιος Ἀλικαρνασεύς· καὶ ἄλλοι.

+ Ἰώσηπος εἰς τὰ Ἰουδαϊκά.

+ Προκόπιος Καισαριεύς³ εἰς τὰ τοῦ Βελισαρίου καὶ Ἰουστινιανῶν.

¹ Μεθ' ὑπογεγραμμένης ἐν τῷ κώδικι.

² Ἀξίαι σημειώσεως αἱ, ὅσον οἶδα, πρωτοφανεῖς αὗται βραχυγραφίαι τῶν λέξεων ἡμισέληνος καὶ πανσέληνος.

³ Ἐπὶ τοῦ πρώτου ε βαρεῖα διαγεγραμμένη.

νοῦ· ἐνὶ τὰ Περσικά· τὰ Ἱταλικά· κατὰ Γότθων· τὰ Λιβυκά· τὰ
... λικά¹· ἐπιθυμῶ ταῦτα ἔχειν.

+ Πausanias εἰς τὴν διαγραφὴν τῆς Ἑλλάδος.

+ Ζήτησον εὐρεῖν Ἡρακλείδην Ποντικὸν πλατωνικὸν φιλόσοφον
εἰς τὰς ἀλληγορίας τοῦ Ὀμήρου· ὀλίγον ἐνι.

+ Οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους ὡς λέγεται εἰσὶ ξ²· εἰσὶ δὲ οἱ ἀνα-
γινωσκόμενοι κδ³· οἱ μὴ ἀναγινωσκόμενοι ιη⁴· καὶ τινες ἐπιστολαὶ ὀλί-
γαι· ὧν ἔχω ε⁵· ἡ πέμπτη³ ἧς ἡ ἀρχὴ· Δημοσθένης τῆ βουλή⁴
καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν· περὶ μὲν τῶν⁵ κατ' ἑμαυτὸν ἃ μοι
παρ' ὑμῶν ἐνόμιζον· || μετὰ φύλλα μικρὰ ε⁵ λείπει τὸ τέλος ἐν-
τεῦθεν ἀλλὰ ρημάτων μοι καὶ φιλανθρωπίας ψθονοῦντες ἀν-
ούτω τύχη⁶.

+ Λόγοι τοῦ Ἀριστοίδου πολλοὶ καὶ διάφοροι ἀναγινωσκόμενοι
καὶ μὴ· οἱ πρῶτοι· ὁ Παναθηναϊκός· δ⁶ οἱ ὑπὲρ τῶν τεσσάρων· + ἡ

¹ Ἡ λέξις αὕτη, δυσξυμβλήτος οὔσα, γέγραπται ἐν τῷ κώδικι πανομοιότυπως ὡδε·

ἐπιτιμῶ

Θεωρῶ δὲ περιττὸν νὰ προτείνω ματαίας εἰκασίας πρὸς ἀνάγνωσιν αὐτῆς. Ἴσως
ἄλλοι τις κατορθώσῃ νὰ ἀναγνώσῃ αὐτήν. Ἐγὼ δ' ὁμολογῶ, ὅτι μόνην τὴν κατάληξιν
λικὰ θεωρῶ ἀσφαλῶς ἀναγινωσκομένην. Ἀλλ' οὐχ ἦττον δὲν δύναται ἡ λέξις αὕτη,
ὡς κωδικοῦ καὶ ἀν συμπληρωθῆ, νὰ σημαίη τὰ Ἀνέκδοτα ἢ τὰ Περὶ κτισμάτων.
Διὸ ἐπιτραπήτω ἡ ἐξῆς γνώμη. Αἱ προηγούμεναι ἐπιγραφαί, τὰ Περσικά, τὰ Ἱταλικά
κατὰ Γότθων, τὰ Λιβυκά, δηλοῦσι τὰ διάφορα βιβλία τῶν Ἱστοριῶν τοῦ Προκόπιου
κατὰ τὴν τάξιν τήνδε· Τετράδος Α' βιβλία α'- δ', Β' α'- γ', γ'- δ'. Κατὰ ταῦτα
ἐν τῇ δυσξυμβλήτῳ λέξει νομίζω ὅτι ἐναποκρύπτεται ἐπιγραφή τις ἴδια τοῦ εἰς τὰς ἀνω-
τέρω ἐπιγραφὰς μὴ συμπεριλαμβανομένου τετάρτου βιβλίου τῆς Τετράδος Β' τοῦ περιέ-
χοντος οἰανεὶ τὸ παράρτημα τῶν ἐπτά προτέρων ἱστορικῶν βιβλίων τὸ ἀναγόμενον εἰς
τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 551-554. Εἶνε δὲ τὸ πρᾶγμα περιέργον, καθ' ὅτι ἡ ἐπιγραφή
αὕτη, ἃς ὡς καὶ τὰς ἄλλας τῶν ἄλλων βιβλίων προσῆψαν εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο οἱ μετα-
γενέστεροι καὶ ὄχι αὐτός ὁ Προκόπιος, διαστέλλεται ἀκριδῶς τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ἐν
τῇ ἀρχῇ τοῦ βιβλίου ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, ἐκείνων μὲν ἐχόντων ὁμοειδῆ
ὑλὴν κατὰ χώρας διακρινομένων πολέμων, ταῦτα δὲ περιλαμβάνον γεγονότα σύμμικτα
οὕτως, ὥστε ἱστορίαν τε αὐτῶν ἐπάναγκες ποικίλην ξυγκεῖσθαι.

² Τοῦ ἀριθμοῦ ξ προηγείται λ διαγεγραμμένον.

³ Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶνε ἡ τρίτη τῶν ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν. Ἴδε Δημοσθένους
σ. 1485.

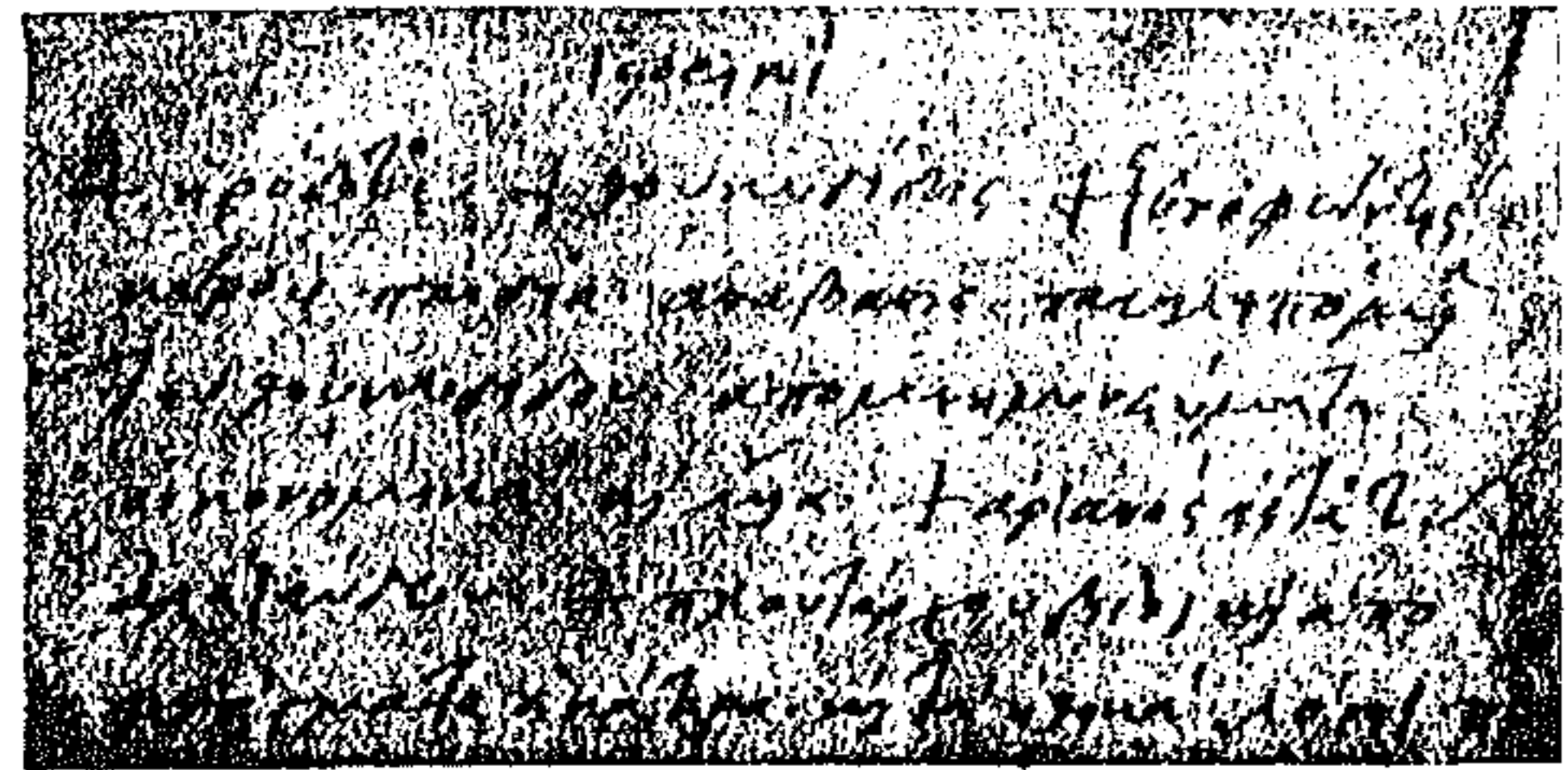
⁴ Ἐν ταῖς λέξεσι τῆ βουλή καὶ τῷ δήμῳ ἡ ὑπογεγραμμένη φέρεται ἐν αὐτῷ τῷ
κώδικι.

⁵ Τῆς λέξεως τῶν προηγείται οὖν διανέγραμμένον.

⁶ Τὸ τύχη ἀνευ ὑπογεγραμμένης.

κοινὴ ἀπολογία¹· οἱ ὑπὲρ² ῥητορικῆς· γ³ συμβουλευτικοὶ διάφοροι·
καὶ ἡ οἱ Λευκτρικοὶ καλούμενοι· Ἐπιτάφιος εἰς Ἀλέξανδρον· Αἴγυ-
πτιακὸς περὶ Νείλου· οἱ καλούμενοι Ἱεροί· οἱ πάντες ἐγγὺς τῶν πεν-
τήκοντα· + Λόγοι τοῦ Γοργίου ἀν εὐρεθῶσι· + Λόγοι³ Λυσίου τοῦ
Κεφάλου· ἔχω ι.

Ἡ τρίτη αὕτη ἀναγραφὴ διαφέρει τῶν δύο προτέρων κατὰ
τοῦτο, ὅτι εἶνε ἀνώνυμος. Οὐδὲ εἶνε εὐκολος ἢ εὐρεσις τοῦ γρά-
ψαντος. Διὸ παρέχω ἐνταῦθα πανομοιότυπον τῶν πρώτων στί-
χων ὅπως, εἰ δυνατὸν, διὰ τῆς ἀντιβολῆς αὐτογράφων κωδί-

Πανομοιότυπον τῆς ἐν τῷ Barberianus 76 ἀναγραφῆς βιβλίων.

κων καταστῆ δυνατὸς ὁ ταύτισμός τοῦ γράψαντος. Τοῦτο δὲ
μόνον παρατηρῶ, ὅτι ἡ γραφὴ αὕτη οὐδαμῶς μοι εἶνε ἄγνω-
στος, ἀλλὰ δὲν δύναμαι δυστυχῶς νὰ ἐνθυμηθῶ ἀν εἶδον αὐ-
τὴν ἐν κώδικι γνωστοῦ βιβλιογράφου καὶ τίς οὗτος, οὐδ' ὁμοιά-
ζει πρὸς τὴν γραφὴν τινος τῶν κωδίκων τοῦ δεκάτου πέμ-
πτου αἰῶνος, ὧν κέκτημαι πανομοιότυπα ἢ φωτογραφίας⁴.

¹ ἀπολογία.

² Προηγείται περὶ διαγεγραμμένον.

³ Ἐπιτετα τοῦ διαγεγραμμένον.

⁴ Τὸ χειροθέσιον τῆς ἀναγραφῆς ταύτης, παραβληθὲν ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τὰ τοῦ Omonit
Fac-similés de manuscrits Grecs aux XVe et XVIe siècles, πρὸς οὐδὲν τῶν ἐν
τῇ συλλογῇ ταύτῃ αὐτογράφων διαφόρων βιβλιογράφων τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος
ἐξηλέγχθη ὁμοιάζον.

Ἄλλὰ καὶ περὶ ἄλλο τι οὐσιωδῶς διαφέρει ἡ ἀναγραφή αὕτη τῶν τοῦ Ἰωάννου Μαρμαρᾶ καὶ Ἰωάννου Δοκαιοῦ. Ἐν ἐκείναις μὲν ἔχομεν τὸν κατάλογον βιβλίων ἅτινα πάντα ἐκέκτηντο οἱ ἀναγράφοντες. Ἐν ταύτῃ δὲ ὀλίγα ἀναγράφονται ῥητῶς τὰ ἤδη κατεχόμενα ὑπὸ τοῦ γράψαντος. Ἴδε στ. 26 ὧν ἔχω ε' στ. 44 ἔχω ι. Ἐγκαταμιγνύεται δὲ ἡ περὶ τούτων δῆλωσις πρὸς καθολικώτερον σημείωμα, περιλαμβάνον βιβλία ἱστορικῶν μετὰ τῆς ἰδίας ἐν ἀρχῇ ἐπιγραφῆς Ἱστορικοί, καὶ ῥητόρων, οἵτινες προστίθενται ἐν συνεχείᾳ εἰς τοὺς ἱστορικούς ἀνευ ἰδίας ἐπιγραφῆς. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ παρεμβάλλεται ὁ Παυσανίας, ὅστις καὶ ὡς εἰς τοὺς ἱστορικούς ταχθεὶς δύναται νὰ θεωρηθῆ, καὶ ἡ εἰς τὰς ἀλληγορίας τοῦ Ὀμήρου συγγραφή Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ. Ἄλλ' ὁποῖόν τι τὸ σημεῖωμα τοῦτο καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν ἐγράφη; Καὶ δὴ τὸ μὲν εἰς τοὺς ἱστορικούς ἀναφερόμενον μέρος δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἶνε πλήρες· πράγματι δ' ἐν αὐτῷ περιλαμβάνονται ἅπαντες οἱ μεγάλοι καὶ οἱ λοιποὶ τῶν κυριωτέρων καὶ συνηθῶς ἀναγινωσκομένων καὶ ἀντιγραφομένων Ἑλλήνων ἱστορικῶν. Ἀτελὲς δὲ εἶνε τὸ τοὺς ῥήτορας περιλαμβάνον μέρος τοῦ σημειώματος, ἐν ᾧ κατὰ τυχαίαν ἐπιλογὴν ἐσημειώθησαν ὀλίγοι μόνον τῶν ῥητόρων. Πρὸς τίνα λοιπὸν σκοπὸν συνετάχθη τὸ σημεῖωμα τοῦτο; Ἀναγραφή τῆς βιβλιοθήκης τοῦ γράψαντος δὲν εἶνε βεβαίως. Καὶ ἡδύνατο μὲν νὰ ὑποτεθῆ, ὅτι τὰ ἐν στ. 26 καὶ 44 σημειώματα περὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν λόγων τοῦ Λυσίου, ὧν ἔχω ε, ἔχω ι δεικνύουσι τάτελῶς ὑπὸ τοῦ γράψαντος κεκτημένα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἄλλα ὑπ' αὐτοῦ ἀναγραφόμενα βιβλία, ἅτινα ἐκέκτητο πλήρη. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις εἶνε ἀπίθανος· ἀντιστρατεύονται δ' εἰς αὐτὴν τὰ ἐν στ. 12 ἐπιθυμῶ ταῦτα ἔχειν περὶ πάντων τῶν ἔργων τοῦ Προκοπίου ἢ περὶ μόνων τῶν τελευταίων ἐν τῇ περὶ αὐτοῦ παραγράφῃ σημειουμένων, ὡς καὶ τὰ ἐν στ. 14 ζήτησον εὑρεῖν περὶ τῶν εἰς τὸν Ὀμηρον ἀλληγοριῶν Ἡρακλεί-

δου τοῦ Ποντικοῦ καὶ τὰ ἐν στ. 28 ἂν εὑρεθῶσι περὶ τῶν λόγων τοῦ Γοργίου. Ἄλλὰ πῶς ἐγράφησαν τὰ σημειώματα ἐπιθυμῶ ταῦτα ἔχειν καὶ ζήτησον εὑρεῖν; Ἐγράφη ταῦτα ὁ συντάξας τὴν ἀντιγραφὴν πρὸς ὑπόμνησιν χάριν ἑαυτοῦ; Ὁχι βεβαίως. Προφανῶς δ' ἔγραψεν αὐτὰ ἀπευθυνόμενος πρὸς ἄλλον τινὰ καὶ παραγγέλλων τὴν εὑρεσιν ἢ μᾶλλον ἀντιγραφὴν τῶν ζητούμενων. Πρὸς ὁδηγίαν δ' αὐτοῦ προσετέθη ἐν στ. 15 περὶ τοῦ Ἡρακλείδου, ὅτι ὀλίγον ἐνι, τοῦθ' ὅπερ προὑποθέτει τὴν ἐκ προτέρου χρόνου ἐξ αὐτοψίας ὑπὸ τοῦ παραγγέλλοντος γνώσιν τῆς συγγραφῆς ταύτης.

Ἄλλ' ἄρα τοιοῦτον εἶχε σκοπὸν ἡ δὴ ἀναγραφή; Παραγγέλλεται δι' αὐτῆς βιβλιογράφος τις νὰ ἀντιγράψῃ χάριν τοῦ γράψαντος τὸ σημεῖωμα ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῷ παραγγελλόμενα; Δύσκολον νὰ πιστευθῆ τοῦτο διὰ δύο λόγους. Πρῶτον μὲν φιλίστων ἀνὴρ, ἄριστα εἰδὼς τοὺς κορυφαίους τῶν ἱστορικῶν, καθ' ἃ ἀποδεικνύει ἡ ἀναγραφή αὐτῶν, οὐδέν' αὐτῶν ἐκέκτητο αὐτὸς καὶ παρήγγελλε διὰ μιᾶς πάντας; Ἀδυνατῶ νὰ πιστεύσω τὸ πρᾶγμα, ὅπερ δεύτερον θὰ ἦτο ἀπίθανον διὰ τὸ ἀληθῶς μέγιστον ποσὸν τῆς ἀπαιτουμένης δαπάνης κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐν τοῖς μέσοις αἰῶσι τιμῆς τῶν χειρογράφων βιβλίων. Εἰκάζω λοιπὸν, ὅτι ἡ ἀναγραφή αὕτη εἶνε ἀντίγραφον καταλόγου συνημμένου εἰς ἐπιστολὴν πρὸς φιλόβιβλον ἢ βιβλιογράφον ἐρωτήσαντα περὶ ἱστορικῶν καὶ ῥητόρων καὶ περὶ ἐκείνων μὲν ζητοῦντα καθολικᾶς εἰδήσεις, περὶ τούτων δὲ μόνον συμπληρωτικᾶς ὧν ἔγραψεν ἐν τοῖς ἐρωτήμασιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ τὴν ἀναγραφὴν ἐπιστέλλων, ἀπαντῶν εἰς τὰς προβληθείσας αὐτῷ ἐρωτήσεις, εὔρεν εὐκαιρίαν κατάλληλον, ὅπως σημειώσῃ τὰ ἴδια ἑαυτοῦ *Desiderata* καὶ παραγγείλῃ ἀντίγραφα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ βιβλιοθήκης. Τὰς δὲ εἰς τὸν Ὀμηρον ἀλληγορίας Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ, ἃς ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ, κατέταξεν ἐν τέλει τῆς ἀναγραφῆς τῶν ἱστορικῶν βιβλίων ἐνθυμηθεὶς αὐτὸν τοῦ λόγου ὄντος περὶ ἱστοριο-

γράφων, ἅτε γράψαντα Περὶ πολιτειῶν, Περὶ τῶν Πυθαγορείων, Περὶ εὐρημάτων, Περὶ νήσων, Περὶ χρηστηρίων, κτίσεις ἱερῶν. Ἄλλὰ, ἂν ἡ ἡμετέρα εἰκασία περὶ τῆς ἀφορμῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ὅλης ἀναγραφῆς τυγχάνη τοῦ ὀρθοῦ, διὰ τί δὲν συνανέγραψε καὶ τὰς ἱστορικὰς ταύτας συγγραφὰς τοῦ Ποντικοῦ; Ἡ ἄγνοια αὐτῶν κατ' οὐδένα λόγον δύναται νὰ νοηθῆ παρ' αὐτῷ ἐν ἀναγραφῇ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιστάσιος καὶ ἀκριβείας γεγραμμένη, διότι ἄλλως θὰ ἔμενε παντελῶς ἀνεξήγητος ἡ συγκατάταξις τοῦ Ἡρακλείδου εἰς τοὺς ἱστορικούς. Μία λοιπὸν φαίνεται μοι μόνη δυνατὴ ὑπόθεσις, ὅτι ὁ ἐρωτήσας εἶχε γράψει ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ περὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἡρακλείδου ὡς γνωστῶν ἑαυτῷ ἢ κεκτημένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὅτι αἱ ἄξιοι λόγου αὐταὶ ἱστορικαὶ συγγραφαὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος, ὧν σήμερον ἔχομεν μόνον ἀποσπάσματα, ἐσώζοντο ἀκόμη κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα.

ΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΠΑΪΣΙΟΥ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΡΟΔΟΥ

Περὶ τοῦ μητροπολίτου Ῥόδου Παΐσιου ἐλάχιστα ἦσαν γνωστὰ μέχρι τοῦ 1891. Μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου ὁ λόγιος μητροπολίτης μόνον τοῦ Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου καὶ τοῦ Νικολάου Κατραμῆ τὴν προσοχὴν εἶχεν ἐλκύσει, οὔτινες εἶχον πραγματευθῆ διὰ βραχείων τὰ κατ' αὐτόν¹. Ἄλλ' ἀμφότεροι τὸν Παΐσιον ἐγίνωσκον ἀπλῶς ὡς συγγραφέα τῶν ἐν τῷ Μαρκιανῷ κώδικι ὀμιλιῶν, καὶ μόνον ὁ Κατραμῆς ἐποιήσατο κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Μανουὴλ Γεδεῶν μνείαν ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγᾶ πρὸς τὸν Παΐσιον, ἐξ ὧν ἐγινώσκετο, ὅτι οὗτος μέχρι μὲν τοῦ 1598 ἦτο εἰσέτι ἱερεὺς, μεταξὺ δὲ τοῦ 1601 καὶ 1603 ἦτο μητροπολίτης Ῥόδου. Πολὺ δὲ περαιτέρω προέβη ἐν τῇ διαφωτίσει τῶν κατὰ τὸν Παΐσιον τῷ 1891 ὁ κ. Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσεως τῆς ἐμμέτρου Ἱστορίας τοῦ Σινᾶ¹, στηριζόμενος εἰς ἄλλας τε νέας πηγὰς καὶ τὰς ἐν τῷ Ἱεροσολυτιμικῷ κώδικι 534 ἐπιστολάς.

¹ Ἀνδρ. Δημητρακοπούλου Ὁρθόδοξος Ἑλλάς σ. 141. Νικ. Κατραμῆ Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα Ζακύνθου σ. 307 - 8.

¹ Παΐσιου Ἀγιοποστολίτου, μητροπολίτου Ῥόδου, Ἱστορία τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ καὶ τῶν περιχώρων αὐτοῦ, ἑμμέτρον σύγγραμμα συνταχθὲν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1577 - 1592 ἐκδιδόμενον νῦν τὸ πρῶτον μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου Κεραμῆως καὶ συνοδευόμενον μετὰ ῥωσικῆς μεταφράσεως τοῦ κ. Γαβριήλ Β. Δεστούνη. Ἐν Πιερρούπολει. 1891.

Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Κεραμέως γραφέντων γίνεται γνωστὸν, ὅτι ὁ Ζακύνθιος Παΐσιος, ἀνήκων εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀγιαποστόλι- τῶν, ἀνεδείχθη μητροπολίτης Ῥόδου τῷ 1597 καὶ ἔμεινε τοι- οῦτος μέχρι τοῦ 1603, ὅτε καθήρεθη συνοδικῆ ἀποφάσει διὰ τὴν ἀπειθειαν καὶ ἀνευλάβειαν πρὸς τὸν πατριάρχην Κων- σταντινουπόλεως Ῥαφαήλ. Ἐπὶ μακρὰ δ' ἔτη καθίστανται ἀφανῆ τὰ ἴχνη αὐτοῦ, ἕως τῷ 1639, ἔπερ ὑπῆρξε, καθ' ἃ φαί- νεται, καὶ τὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, διωρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Γάνου καὶ Χώρας ἐν Θράκῃ.

ὑπὸ τοῦ κ. Κεραμέως ἀναγράφονται ὡς ἔργα τοῦ Παΐσιου α') Οἱ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 74 Σιναϊτικῷ κώδικι περιλαμβανόμενοι « Στίχοι ἐκλεγέντες ἐκ τοῦ ψαλτηρίου παρὰ τοῦ Παησίου »· β') Ἐπίγραμμα δέκα στίχων εἰς Μάξιμον τὸν Μαργούνιον περιλαμβανόμενον ἐν τῷ Νανιανῷ κώδικι τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης· γ') Τριάκοντα ὁμιλῖαι ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι· δ') Ἱστορία τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ διὰ στίχων.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ εἰς τὸν Μαργούνιον ἐπιγράμματος καὶ τῶν τριάκοντα ὁμιλιῶν γενήσεται κατωτέρω λόγος διὰ μακροτέ- ρων. Τὴν δὲ Ἱστορίαν τοῦ Σινᾶ, ἀπαρτιζομένην ἐκ στίχων 2294, ἐξεδωκεν ὁ κ. Κεραμεύς ἐκ δύο κωδίκων, τοῦ ὑπ' ἀρ. 680 τοῦ Παραρτήματος τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων (Supplement Grec) τῆς Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων καὶ ἰδίου κώ- δικος, ὃ αὐτὸς ἠγόρασε τῷ 1884 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Πλὴν δ' αὐτῶν ἐγίνωσκεν ὁ κ. Κεραμεύς τὴν ὑπαρξίν καὶ τρί- του κώδικος περιλαμβανόντος τὸ αὐτὸ ποίημα, τοῦ ὑπ' ἀρ. 534 τῆς Σιναϊτικῆς βιβλιοθήκης, μνημονευομένου μὲν ὑπὸ τοῦ Gardthausen ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης¹, γε- γραμμένου δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἔτος 1629 καθ' ὃ καὶ ὁ τῶν Παρισίων. Εἰς δὲ ἄλλος, ὃν εὐλόγως ἠγνῶει ὁ κ. Κεραμεύς, ἐγνώσθη ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ παρασκευασθεῖσαν ἔκ- δοσιν τοῦ Παΐσιου διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἑμοῦ Καταλόγου

¹ Catalogus codicum Graecorum Sinaiticorum σ. 130.

τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει κωδίκων. Εἶνε δὲ οὗτος ὁ ὑπ' ἀρ. 27 τῆς μονῆς Ἐηροποτάμου, γραφεὶς τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα.

Ὁ κ. Κεραμεύς περιέλαβε, καθ' ἃ εἶδομεν ἀνωτέρω, εἰς τὰ ἔργα τοῦ Παΐσιου καὶ τοὺς ἐν τῷ Σιναϊτικῷ κώδικι 74 στίχους ἐκ τοῦ Ψαλτηρίου, ἐπόμενος ἐν τούτῳ τῷ Gardthausen, ὅστις ἐν τῷ Πίνακι τοῦ Καταλόγου τῶν Σιναϊτικῶν κωδίκων ἐν σ. 274 παρέπεμψεν ὑπὸ τῷ ὀνόματι Paissius εἰς τε τοῦτον τὸν κώ- δικα καὶ τὸν ἄλλον τὸν περιλαμβάνοντα τὴν ἑμμετρον ἱστορίαν τοῦ Σινᾶ, ἅτ' ἐκλαμβάνων ἀμφοτέρωτα ταῦτα ἔργα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός, τοῦ Παΐσιου Ῥόδου. Ἀλλ' ἐγὼ νομίζω, ὅτι ἡ ἐν τῷ κώδικι 74 ἐπιγραφή « Στίχοι ἐκλεγέντες ἐκ τοῦ ψαλτη- ρίου παρὰ τοῦ Παησίου » δὲν ἀρκεῖ, ὅπως μετὰ βεβαιότητος ἀποφανθῶμεν, ὅτι τούτου τοῦ Παΐσιου καὶ ὄχι ἄλλου τινὸς ἔρ- γον εἶνε οἱ στίχοι ἐκεῖνοι. Ὁμοίως δὲ δὲν δύναται νὰ διαγνω- σθῇ, ἂν τὸ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἐηροποτάμου εἰς τὴν περὶ Σινᾶ συγγραφὴν τοῦ Παΐσιου Ῥόδου ἀκολουθοῦν ἀκέφαλον Συναξά- ριον ἐν τῇ δημῳδίῳ εἶνε τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως. Ἀρχεται δὲ τὸ Συναξάριον τοῦτο διὰ τῶν λέξεων . . . τοῦ βασιλέως· οἱ πτο- χοὶ πάλι ἐβαστούσαν πουλία πολλῶν γενεῶν τόσον ὅπου ὁ τόπος δὲν τοὺς ἐχώριεν ἀπὸ τὰ τετράποδα καὶ τὰ πουλία, ὅπου ἤφεραν εἰς τὴν θυσίαν καὶ ἀπὸ τὰς φρονὰς τῶν ἀλό- γων ζώων ὅπου ἄδικος ἐσφάζονται.

Διὰ τῆς μελέτης τοῦ κ. Κεραμέως ὁ Παΐσιος κατέλαβεν ἤδη ἀξίαν λόγου θέσιν ἐν τῇ γραμματολογίᾳ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶ- νος. Εὐπρόσδεκτος δὲ πλέον εἶνε πᾶσα προσθήκη εἰς τὰ περὶ αὐ- τοῦ. Διὸ οὐκ ἄσκοπον θεωρῶ νάνακοινώσω ἐνταῦθα τὰ πορί- σματα βραχείας ἐπισκοπήσεως τοῦ Μαρκιανοῦ κώδικος τῶν λόγων αὐτοῦ, ἣν ἐπεχείρησα τῷ 1877.

Ὁ κώδιξ οὗτος Nan. CXXIV (Cl. II Cod. 11). γεγραμμέ- νος ἐπὶ χάρτου τὸν δέκατον ἔκτον αἰῶνα τελευτῶντα, φαίνεται μοι αὐτόγραφος τοῦ Παΐσιου. Ἦτο δὲ ποτε κτῆμα Ζακυνθίων. Καὶ δὴ ἐν φ. 4^α γέγραπται χειρὶ νεωτέρῳ τὸ σημεῖωμα τόδε:

Εὐστρατίου ἱερέως τοῦ λογοθέτου καὶ πρωτοπαπᾶ Ζακύνθου ὑπάρχει τὸ παρὸν βιβλίον, τοῦ αὐτοῦ δ' Εὐστρατίου τὸ ὄνομα εὑρηται καὶ ἐν φ. 2^α. Ἐν δὲ τῷ παραφύλλῳ μεταξὺ διαφόρων ἄλλων σημειωμάτων φέρονται καὶ τάδε: †εγο νικολαος μπο-
ναφες.

Αἱ δ' ἐπιγραφαὶ τῶν λόγων τοῦ Παΐσιου, τριάκοντα ὄντων τὸν ἀριθμὸν, εἶνε αἱ ἐξῆς κατὰ τὸν ἐν φ. 3^α-4^α προτασσόμενον πίνακα, ὃν ἐκδίδω ἀπαραλλάκτως ὡς ἔχει ἐν τῷ κώδικι.

Εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Λόγος α^{ος}. Φύλλον α¹.

Εἰς τὴν αὐτὴν ἑορτὴν ἕτερος. Λόγος β^{ος}.

Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστοῦ γεννῶν. Λόγος γ^{ος}.

Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Θεοφανίων. Λόγος δ^{ος}.

Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου. Λόγος ε^{ος}.

Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Ἀσώτου. Λόγος ς^{ος}.

Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἀπόκρεω. Λόγος ζ^{ος}.

Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Τυρινῆς. Λόγος η^{ος}.

Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς ὀρθοδοξίας. Λόγος θ^{ος}.

Εἰς τὴν δευτέραν Κυριακὴν τῶν ἁγίων νηστειῶν. Λόγος ι^{ος}.

Εἰς τὴν τρίτην Κυριακὴν τῶν ἁγίων νηστειῶν. Λόγος ια^{ος}.

Εἰς τὴν τετάρτην Κυριακὴν τῶν ἁγίων νηστειῶν. Λόγος ιβ^{ος}.

Εἰς τὴν πέμπτην Κυριακὴν τῶν ἁγίων νηστειῶν. Λόγος ιγ^{ος}.

Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαίων. Λόγος ιδ^{ος}.

Εἰς τὴν δευτέραν Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ. Λόγος ιε^{ος}.

Εἰς τὴν τετάρτην Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ. Λόγος ις^{ος}.

Εἰς τὴν πέμπτην Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ. Λόγος ιζ^{ος}.

Εἰς τὴν ἕκτην Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ. Λόγος ιη^{ος}.

Εἰς τὴν ἑβδόμην Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ. Λόγος ιθ^{ος}.

Εἰς τὴν ἠγδόην Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ. Λόγος κ^{ος}.

Εἰς τὴν ἑνάτην Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ. Λόγος κα^{ος}.

Εἰς τὴν δωδεκάτην Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ. Λόγος κβ^{ος}.

Εἰς τὴν δεκάτην τρίτην Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ. Λόγος κγ^{ος}.

¹ Οὕτως ἔπεται καὶ ἐν ταῖς ἀκολουθοῦσι ὁμιλίαις ἡ παραπομπὴ εἰς τὸ φύλλον τοῦ κώδικος ἐν ᾧ ἀρκεῖται ἕκαστη αὐτῶν. Ἀλλὰ τὸ σημεῖωμα τοῦτο παραλείπω ἐφεξῆς, ἅτι τῆς παλαιᾶς παραπομπῆς μὴ ἀνταποκρινομένης πρὸς τὴν νέαν σημερινὴν ἀριθμη-
σιν τῶν φύλλων τοῦ κώδικος.

Εἰς τὴν ἑνδεκάτην Κυριακὴν τοῦ Ματθαίου. Λόγος κδ^{ος}.

Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Λό-
γος κε^{ος}.

Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Προπατόρων τοῦ Λουκᾶ ἑνδεκάτην. Λό-
γος κς^{ος}.

Εἰς τὴν Κυριακὴν πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως. Λόγος κζ^{ος}.

Εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Σπυριδῶνος. Λόγος κη^{ος}.

Εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Λόγος κθ^{ος}.

Εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης. Λόγος λ^{ος}.

Προηγούνται δὲ τοῦ πίνακος τούτου ἐν φ. 3^α τοῦ Μαρκια-
νοῦ κώδικος τάδε:

Τὸ παρὸν βιβλίον πόνημά ἐστι τοῦ ἐν ἀρχιερεῦσι μητροπολίτου Ῥόδου Παΐσιου, ἐκ τῶν πανταρίστων θεολόγων τῆς ἐκκλησίας τὰ κυριώτερα συλλέξας, τὴν μελέτην μιμησάμενος. Ὡς περ γὰρ ἐκείνη ἐκ τῶν ἐκασταχοῦ ἀνθέων τὰ ἡδύτερα δρεψαμένη τὸ νεκταρῶδες μέλι συνίστησιν, οὕτω καυτὸς ἐκ διαφόρων λογάδων τὰ κάλλιστα τῶν ἀμ-
βροσίων ἀνθέων ἐρανισάμενος, τὸ πνευματικὸν πνεύματι ἁγίῳ ταῖς ἀγο-
μένοις συνεστήσατο μέλι, εἰς καινὴν λυσιτέλειαν. Φέρει δὲ καὶ τὸν ὑπο-
γεγραμμένον πίνακα τῶν τῆς τριακοντάδος λόγων, ἐξ ὧν οἱ τέσσαροι ἐν ταῖς ἑαυτῶν δεσποτικαῖς ἑορταῖς ἀναγνωστέοι, οἱ δὲ λοιποὶ ἐν ταῖς διατεταγμέναις αὐτῶν ἑορταῖς τῶν Κυριακῶν.

Εἶνε δὲ ὁ λόγος τοῦ Παΐσιου μικτὸς τις ἐκ τῆς δημῶδους καὶ τῆς καθαρευούσης, οἷον αὐτὸς περιγράφει ἐν τῷ Προοιμίῳ, περὶ οὗ γενήσεται λόγος κατωτέρω, καὶ οἷον καταδεικνύει τὸ ἐπόμενον δείγμα λαμβανόμενον ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου, τοῦ περὶ Εὐαγγελισμοῦ, ἐν φ. 18^ο-19^ο τοῦ Μαρκιανοῦ κώδικος:

Ἐχει δὲ καὶ κάποιαν ἔννοιαν ὁ λόγος καὶ χρειάζεται ἐξηγήσεως διὰ τοὺς ἀπλουστέρους. Ἐὰν ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου ἐξωθεν ἐπι-
σκιάζῃ τὴν μακαρίαν Παρθένον ὡς ἀετὸς σκεπάσας νοσσιὰν αὐτοῦ, πῶς σαρκοῦται ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Παρθένου μέσα; Τοῦτο δηλοῖ τὸν ἀπεριόριστον καὶ ἀπερίγραφτον τοῦ θεοῦ λόγον, ὁποῖος τοσαῦτον ἦτον ὅλως ὅλος εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ὅσον ἦτον ὅλος ὅλως ἐξωθεν ἐπι-
σκιάζων τὴν Παρθένον καὶ ἔσωθεν σαρκούμενος. Καὶ εἶνε μέγα ἀλη-
θῶς θαῦμα τὸ νοούμενον καὶ λεγόμενον. Πῶς νὰ εἶναι αὐτό; Ἡξεύ-

ρεις πῶς; Λόγιασαι πῶς νὰ ἦσαι εἰς ἓνα μεγάλο παλάτιον μέσα βασιλικόν καὶ ἔσωθεν νὰ εἶναι πολλὰ καλλωπισμένον καὶ ὠραϊσμένον μετὰ χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτίμων, ἔξωθεν δὲ μετὰ μαρμάρων ἐκλεκτῶν γεγλυμμένων· καὶ τοῦτο νὰ εἶναι πάντοθεν περικλεισμένον, μόνον μίαν θυρίδα νὰ ἔχη κατὰ ἀνατολὰς, κεκλεισμένην μετὰ ὑαλίου λεπτοῦ καὶ καθαροῦ. Ἔστω δὲ ἔσωθεν ἀντικρὺς τῆς θυρίδος κρεμαζόμενον κάτοπτρον ἡγουν καθρίπτῃς¹. Ἀνατέλοντος δὲ τοῦ ἡλίου ἀντιδίδεται ἡ ἀκτίνα του εἰς τὴν θυρίδα τοῦ ὑαλίου καὶ διὰ τῆς θυρίδος τοῦ ὑαλίου μεταφέρεται εἰς τὸν καθρίπτῃν. Βλέπον λοιπὸν εἰς τὸν καθρίπτῃν πῶς φαίνεται ὁλος ὁ ἥλιος καὶ λάμπει τὸ παλάτιον ἐκ τῆς ἀκτίδος καὶ τόσον φαίνεται μέσα εἰς τὸν καθρίπτῃν ὁ ἥλιος ὡς ἂν φαίνεται καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ὁλος. Καὶ καθὼς ἡ ἀκτίνα τοῦ ἡλίου δὲν ἐτζάκιζε τὸ ὑάλι, ὅταν ἀνέτειλε μέσα, οὕτως οὐδὲ ὅταν ἐπέρασε τὴν δύσιν ὁ ἥλιος ἐρράγησε τὸ ὑάλι, οὕτω καὶ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης θεὸς λόγος ἀνατέλλει ὡς ἀπὸ δύσκου τοῦ πατρικοῦ κόλπου καὶ ἀντιδίδει τὴν ἀκτίνα αὐτοῦ εἰς τὸ ἔμψυχον παλάτιον τῆς δόξης αὐτοῦ Ἔστι δὲ θυρίδα ὑάλινη ἡ καθαρότης τῆς παρθενίας καὶ σεμνότητος τῆς Παρθένου· καθρίπτῃς δὲ εἶνε ἡ θεοειδὴς αὐτῆς καὶ λαμπροτάτη ψυχὴ. . .

Προτάσσεται δὲ τῶν τριάκοντα λόγων τοῦ Παϊσίου ἐν τῷ Μαρκιανῷ κώδικι προοίμιον ἐπιγραφόμενον μὲν «Ὁ Ῥόδου Παῖσιος τοῖς ἐντευξομένοις ἔλεος παρὰ Θεοῦ», ἀρχόμενον δὲ διὰ τῶν λέξεων τῶνδε· Ἄλλω μὲν ἄλλο σπουδαστέον ἐντρύφημα εἰς οἶον ἂν τὸ ἐκάστον ἐφέλκοιτο καταθύμιον. Ἐκθέτων δ' ὁ συγγραφεὺς τοὺς λόγους, δι' οὓς δεῖν φήθημεν τὸ τῆδε τῆς τριακάδος τῶν λόγων ὑποτυπώσασθαι τεῦχος, δικαιολογεῖ ἔπειτα τὴν γλῶσσαν ἐν ἧ ἔγραψε λέγων τάδε· Περιέχει δὲ τὴν ἐξήγησιν οἷον εἰ μεμιγμένην, τῇ κοινῇ καὶ ἀπλουστερά συγκρατημένην ἔσθ' ὅτε τὴν ἀπικίζουσαν ὑπεμγραῖνον, ἀρμονίαν γε οὔσαν κατὰ τὸ δοκοῦν τοῦ συνιέναι τὴν τῶν ἐκτεθέντων σαφήνειαν τοῖς τε τῶν ἐλλογίμων φιλοθεά-

μοσι καὶ τοῖς σαφεστέραν τὴν δῆλωσιν τῶν ἀφελεστέρων χρηζομένοις. Τελευτᾷ δὲ διὰ τῶνδε· Δῶρον γὰρ τοῦτο οὐκ ἀτερπὲς τῇ ἐνεργούσῃ με προεθυμήθην ἐπαποστεῖλαι εὐαγεστίῃ Ζακύνθῳ, ὄλβον κατὰ ψυχὴν οὐκ ἀλυσιτελοῦντα τοῖς ἐκείθεν αὐτόχθοσι προξενούν, ὅπερ καὶ τῇ καθ' ἡμῖς ταύτη τῶν Ῥοδίων μητροπόλει προὔποθεῖς ἀφοσιωσάμην, μνήμης εὐχῶν ἕνεκα. Ἐρρωσθε ἐν Κυρίῳ.

Ἐν δὲ φ. 5-9 τοῦ κώδικος ἄτινα εἶχον ἀφεθῆ κενὰ χάριν τῆς ἐν αὐτοῖς ἐγγραφῆς ἐπιγραμμάτων κατὰ τὸ ἔθος τῶν λογίων τῆς τουρκοκρατίας, παρενεγράφησαν ὑπὸ ἄλλης χειρὸς ἐπιγράμματα. Τούτων δὲ δύο μὲν εἶνε τοῦ Μαξίμου Μαργουνίου πρὸς τὸν Παῖσιον, ἐν δὲ τοῦ Παϊσίου πρὸς τὸν Μαργουνίου, καὶ ἄλλο τοῦ αὐτοῦ ἐπίγραμμα πρὸς τὸν θεὸν «δεκτικὸν εἶδος φέρον». Εὐρίσκεται δὲ μεταξὺ αὐτῶν καὶ «Τοῦ μακαριωτάτου Μελετίου Ἀλεξανδρείας ἐπιστολὴ εἰς τὸν αὐτὸν σοφώτατον κύριον Παῖσιον ἐν καιρῷ ἦκοντα τῶν τοῦ Νείλου ἀναβάσεων». Ἐχει δὲ ἡ βραχεῖα αὕτη ἐπιστολὴ ὧδε·

Τὰς Μούσας εὖρον, ὦ φίλη μοι κεφαλῇ, τήνδε τὴν νύκτα τὴν παγχάλεπον οὐ τὸ τυχὸν τῆς στενοχωρίας μοι παραμύθιον. Λίαν γὰρ εἶχον ἀνιαρῶς. Αἶδε καὶ ἐπελθοῦσαι κατέλιπον τοδὶ¹ τέκος ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ οὐ νυκτερινόν· φαεινόν γάρ. Ἔτεκον δὲ Παῖσιῳ σοὶ τῷ φιλότατῳ ὁ γε σύ γε ὑγιαίνων δέξαιο. Ἐρρωσο ἐν Κυρίῳ, τιμιώτατε καὶ φίλτατε.

Τὸ δὲ χάριν τοῦ Παϊσίου γραφέν πνευματικὸν τέκος τοῦ Μελετίου εἶνε τὸ εἰς τὴν ἐπιστολὴν ἀμέσως ἐπόμενον ἐπίγραμμα, ἔχον ὧδε·

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτὸν ἐξάστιχον.

Νείλος ἐρισμάραγδος ἐλισσομέναις² ἐνὶ δύναις
ἄλλεται³ αἰσθόμενος Παισίου ἐρχομένου.

Στέψατε, Νηρείδες, ἀμαράντοις, στίψατε Νύμφαι,
ἄνδρα φίλον ὕμνοις, εἰκελον ἀθανάτοις.

5 Ὡς ὁ γέρων ἔφαθ', αἰ δ' ἔκλυον μάλ' ὄκα·
ἤχησαν δ' ἀκταὶ Παῖσιον ἐρχόμενον.

1. τοδὶ

2. ἐλισσομέναις

δύναις

3. ἄλλεται

¹ Πρὸς τὸ καθρίπτῃς τοῦ Παϊσίου πρὸς τὸ καθρίπτῃς τοῦ Καλλιμάχου καὶ τῆς Χρυσορρῆς ἐν τοῖς ἐμοῖς Romans Grecs σ. 13-14 (στ. 305, 308, 310, 315). Πρὸς: σ. 342 τὸ Γλωσσάριον ἐν λ. καθρίπτῃς, ἐνθα ποιῶμαι λόγον καὶ περὶ τῆς λέξεως ταύτης παρὰ τῷ Παῖσιῳ καὶ παραθέτω τὸ ἄνω χωρίον.

Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο εἶχε μὲν ἤδη ἐκδοθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου¹ καὶ κατ' αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Κατραμῆ² καὶ τοῦ κ. Κεραμέως³. Ἄλλ' ἐθεώρησ' ἀναγκαίαν τὴν ἀναδημοσίευσιν αὐτοῦ μετὰ τῶν διαφόρων γραφῶν τοῦ κώδικος ἰδίως ἔνεκα τῆς ἀξίας λόγου ἀπὸ τῶν προτέρων ἐκδόσεων διαφορᾶς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Παΐσιου ἐν στ. 2 καὶ 6. Οἱ πρότεροι ἐκδότης γράφουσι *Παΐσιου* καὶ *Παΐσιον*· ἀλλ' ἐν τῇ κώδικι φέρεται *Πανσίου* καὶ *Πάυσιον*. Οὕτω δὲ πρέπει καὶ νὰ γραφῆ, διότι ὁ Μελέτιος Ἀλεξανδρείας μετέβαλε τὸ ὄνομα χάριν τοῦ μέτρου, ὡς ἔγραψε χάριν τοῦ αὐτοῦ λόγου καὶ Νηρείδες ἐν στ. 3. Ὁμοίως δ' ὁ κώδιξ ἔχει ἐν τῷ 5 στίχῳ Ὡς ὁ γέρων, εἰ καὶ τὸ μέτρον δὲν εὐοδοῦται οὕτω. Ἀλλὰ καὶ ἡ σιωπηρὰ διόρθωσις ἄλλως τῶν προτέρων ἐκδοτῶν οὔτε ὀρθῆ εἶνε οὔτ' ἐπανορθώνει τὰ κακῶς ἔχοντα.

ΑΝΥΠΑΡΚΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Θύτης. — Πιόντος Εὐγαμενός — Πιάντεκτος. — Μοσλτος. — Βασίλειος Ἐπεκτος. — Μαγκλαδίτης. — Κανίκελος — Γοργώ. — Πολυάνδριος. — Ἀλλέμωνος. — Γεώργιος Πέκος. — Νομάχλωμος. — Ἰξηρός. — Περντόχιος. — Ἰεχυρον.

Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν Ἀνύπαρκτα ὀνόματα ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Παρνασσῷ¹ πραγματείαν, ἐν ᾗ κατέλεξα διάφορα κύρια ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν μέσων αἰώνων οὐδέποτε ὑπάρξαντα, ἀλλὰ δημιουργηθέντα ἐκ παρανοήσεων ἢ παραγνωύσεων Ἑσπερίων λογίων. Ἐν τῇ πραγματείᾳ ἐκείνῃ συναδελφούνται ὁ Ἀμαρτωλός, ὁ Ρακενδύτης, ὁ Θύτης, ὁ Τάλας, ὁ Τάχας, ὁ Κύρος μετὰ τοῦ Μελανίου Μαύρου, τοῦ Μελανίου Κοκκίνου καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπὶ ἀγιότητι βίου τετιμημένου Γαδάρον (de quodam Gadaro sanctitate vitae clero).

Εἰς τοὺς ἀνυπάρκτους δ' ἐκείνους ἄνδρας προσθέτω ἐνταῦθα διαφορῶς ἄλλους ὁμοίως οὐδέποτε ὑπάρξαντας, ἀλλ' ἐκ παντοίων παρανοήσεων πλασθέντας.

Καὶ δὴ πρῶτον συμπληρῶν τὰ ἐν τῇ εἰρημένῃ πραγματείᾳ λεχθέντα περὶ τοῦ ὀνόματος Θύτης τοῦ ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον σημαίνοντος τὸν ἱερέα καὶ προσγραφομένου ὡς προσωνυμίας συγγραφέων ἢ βιβλιογράφων ἐκ τῆς ἱερατικῆς τάξεως, ἀλλ' ἐκληφθέντος ὑπὸ τινῶν ὡς ὀνόματος οἰκογενειακοῦ. Οὕτως ὁ Bethmann², περιγράφων κώδικά τινα τοῦ ἐν Κωνσταν-

¹ Τόμ. Α' (1877) σ. 497 κ. ε.

² Handschriften des Patriarchats von Jerusalem in Constantinopel ἐν τῷ Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde Τόμ. Θ' (1845) σ. 650.

¹ Ὁρθόδοξος Ἑλλάς σ. 141.

² Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου σ. 308.

³ Παΐσιου Ἀγιαποστολίτου Ἱστορία Σινᾶ σ. III.

τινουπόλει μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου, ἀπολεσθέντα ἔκτοτε, λέγει, ὅτι ἐν αὐτῷ περιέχεται καὶ ποίημά τι περὶ τῶν ἁγίων τόπων, worin sich der Verfasser Daniel Thytos nennt mit der Unterschrift *Δανιὴλ θύτου ἀρχῆα' μηνὶ Μαΐου ιζ'*. Ἀναδημοσιεύων δ' ὁ κ. Ἀθαν. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς τὴν περιγραφὴν ταύτην ἐν τῇ Ἱεροσολυμιτικῇ βιβλιοθήκῃ¹ ἐμεγαλογράφησεν ἐκ παραδρομῆς καὶ αὐτὸς τὸ ὄνομα *θύτης*, ἀλλ' ὀρθῶς ἔπειτα ἐν τῷ Πίνακι (σ. 529) ἔγραψε *Δανιὴλ θύτης - ἱερεὺς Ἀγιοταφίτης*. Ὁμοίως δ' ἐπηνώρθωσεν ὁ Κεραμεὺς ἐν τῷ ἀναδημοσιευθέντι ὑπ' αὐτοῦ παλαιῷ καταλόγῳ τῶν κωδίκων τοῦ μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου ὑπὸ τοῦ Χρυσάνθου² τὴν προσω- νυμίαν *ρακενδύτου* τοῦ αὐτοῦ Δανιὴλ, ἣν εἶχεν ἀνεπιστάτως γράψει *Ρακενδύτου* ὁ κ. Σάθας, ὅτε πρῶτον ἐξέδωκε τὸν κατά- λογόν ἐκεῖνον³.

Ὁ δὲ ἄλλως εὐπαίδευτος ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις βιβλιοθη- κάριος τῆς ἐν Ὁξωνίῳ Βοδληιανῆς Coxe, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἀνά- δοχος τοῦ Μελανίου Κοκκίνου, ἀνεδείχθη πατὴρ καὶ τοῦ ἀν- υπάρκτου συγγραφέως Πόντου *Εὐγαμενοῦ*. Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. CCXLII κώδικι τῆς εἰρημένης βιβλιοθήκης ἐν φ. 268^α κ. ἐ. περιλαμβάνεται κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ Coxe⁴ *Πόντος Εὐ- γαμενός ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀθανα- σίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ λόγου τῆς Ὑπα- παντῆς*. Ὡς ἐξῆς δὲ μεταφράζει ταῦτα ὁ Coxe: *Quaedam ex Athanasii homilia in occursum Domini a Ponto Eugameno confecta*. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Πίνακι τῶν περιεχομένων δις μνη- μονεύεται ὁ Πόντος Εὐγαμενός ὡς συγγραφεὺς, ἐν μὲν σ. 916 ἐν λ. *ATHANASIVS Quaedam . . . ο Ponto Eugameno*, ἐν δὲ σ. 129 *EUGAMENUS Pontus*. Ἀλλ' ἡ παρανόησις εἶνε σα-

¹ Τόμ. Δ' σ. 442.

² Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Δ' σ. 455.

³ Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 292.

⁴ Coxe Catalogi codicum manuscriptorum bibliothecae Bodleianae par- tium prima. Ἐν Ὁξωνίῳ. 1853 σ. 798, 37.

φῆς εἰς τὸν Ἑλληνα ἀναγνώστην. Τὸ μὲν *Εὐγαμενός* εἶνε παρα- νεγνωσμένον ἀντὶ τοῦ *εὐγαλμένος*, τὸ δὲ *πόντος* τὸ καὶ *ποῦν- τος* ἄλλως λεγόμενον εἶνε λέξις ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *punto* εἰλημ- μένη, ἧς γίνεται σπανία χρῆσις ἐν τῇ ἐννοίᾳ χωρίου. Ἄρα *πόν- τος εὐγαλμένος ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου* σημαίνει χωρίον ληφθὲν, ἀποσπασθὲν ἐκ τῆς ὁμιλίας ἐκείνης.

Ὁ αὐτὸς δὲ Coxe ἀνέγραψεν ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν ἑλλη- νικῶν κωδίκων τοῦ ἐν Ὁξωνίῳ κολλεγίου Lincoln ἐν τῇ περι- γραφῇ τοῦ ὑπ' ἀρ. 10 κώδικος ὡς κτήτορα, εἰς ὃν ἀνήκε ποτε τὸ χειρόγραφον τοῦτο, τὸν ἀνύπαρκτον **Παντέκτον**. Ἀλλ' ἰδοὺ πόθεν ἡ παρανόησις, καθ' ἣ ἐξηκρίβωσα μελετήσας τὸν κώδικα ἐν ἔτει 1876. Ἐν τῷ παραφύλλῳ τῷ καλύπτοντι τὸ ἐν ἀρχῇ ξύλινον κάλυμμα τοῦ χειρογράφου ἀναγινώσκονται αἱ λέξεις *Ἀντιόχου τοῦ Παντέκτου*, ἔπονται δὲ διάφορα ἀποφθέ- γματα, οἷον *Τὸ κατακρίνειν τὸν πλησίον... + εἶπε γέρον... + εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μωσῆς . . .* Εἶνε ἄρα ταῦτα ἀποφθέγματα εἰλημμένα ἐκ τοῦ Πανδέκτου τῆς Ἀγίας Γραφῆς, συλλογῆς γραφείσης ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Σαββαΐτου, μοναχοῦ τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος· τοῦ βιβλίου δὲ τούτου ἐγένετο κατὰ τοὺς μέσους αἰῶ- νας πυκνὴ χρῆσις ὑπὸ τῶν μοναχῶν, ὑφ' ὧν ὠνομάζετο μο- νολεκτικῶς Πανδέκτης, Πανδέκτη ἢ καὶ Παντέκτης¹.

Πλάνης δὲ γέννημα εἶνε καὶ ὁ **Μούλτις**, ὃν ἀντικατέστη- σεν ἀντὶ τοῦ *μούλτου*, ἥτοι τῆς ἀποστασίας, ὁ Ἐμμανουήλ Bekker² ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ εἰς τὴν ἀποστασίαν τοῦ Μανιάκη ποιήματος, ὅπερ ἐξέδωκα ἐν τοῖς ἐμοῖς Ἱστορικοῖς μελετήμασι.

Ἀνύπαρκτος δὲ εἶνε καὶ ὁ **Βασίλειος Ἐρείκιος**, οὗ μνη- μονεύει ὁ Γρηγορόβιος ὡς ἐξορισθέντος εἰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Εὐχαΐτων Θεοδώρου τοῦ Σανδαβαρηνοῦ τῷ 887 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ σοφοῦ³. Ἀλλὰ, καθ' ἣ

¹ Ἴδε τὸ σημείωμά μου ἐν τῷ ὑπ' ἐμοῦ μεταφρασθέντι καὶ πλουτισθέντι Ἐγχειριδίῳ παλαιογραφίας τοῦ *Θόμψωνος* σ. 107.

² *Anecdota Graeca* Τόμ. Γ' σ. 1089 ἐν σημ.

³ *Gregorovius* Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter Τόμ. Α' σ. 156.

ἤδη ἐπηνώρθωσα ἐν τῇ ἐμῇ μεταφράσει τῆς συγγραφῆς τοῦ Γέρμανου ἱστοριογράφου¹, ὁ ἀνεπίδς οὗτος τῆς αὐτοκρατείας Ζωῆς Βασίλειος οὐδαμῶς ἐπωνομάζετο Ἐπεικτὸς ἢ Ἐπεικτος. Ἐν τοῖς μετὰ τὸν Θεοφάνη συγγραφεύσιν² ἀναγινώσκομεν τάδε· Συμφυλιούται δ' ὁ ἐπείκτης Βασίλειος τῷ κουβικουλαρίῳ Σαμωνᾷ τῷ ἐξ Ἀγαρηνῶν. Μεταφράζεται δ' ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τῆς Βυζαντιδὸς τὸ ἐπείκτης τοῦτο, ὅπερ προφανῶς δὲν εἶνε ὄνομα γένους, διὰ τοῦ ἑακτοῦ, τοῦθ' ὅπερ ληπτέον ὅχι ἐν τῇ ἐννοίᾳ εἰσπράκτορος, ἀλλ' ἐπιστάτου δημοσίων φόρων³.

Ἀνάλογον δὲ εἶνε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου Μαγκλαβίτου, βιβλιογράφου γράψαντος περὶ τὸ 1128 τὸν Βιενναῖον Theol. Gr. CXXIX Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου⁴. Τοῦτον κακῶς ἐνόμισεν ὁ Montfaucon⁵ καὶ τούτῳ ἐπόμενος ὁ Gardthausen⁶ ὡς ὄντα τὸ γένος Μαγκλαβίτην, καθ' ὅτι οἱ μαγκλαβίται ὦν εἰς ἦτο καὶ οὗτος ὁ Ἰωάννης, ἀπετέλουν σῶμα φυλάκων φερόντων μαγκλάβια (manus clavus), ἦτοι ἱμάντας⁷. Ἐχομεν δὲ καὶ μαγκλαβίτας τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, ἦτοι τῆς Ἀγίας Σοφίας, περὶ ὧν ὀρθῶς εἶπεν ὁ Schlumberger, ὅτι ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τοὺς θυρωροὺς (suisses) τῶν μεγάλων μητροπόλεων τῆς Ἑσπερίας⁸. Περιεσώθη δὲ καὶ μολυβδόβουλλον Κωνσταντίνου τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ μαγκλαβίτου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας⁹.

Καὶ ἄλλος δὲ τις μαγκλαβίτης πιθανῶς ἐξελήφθη ὡς Μαγκλαβίτης. Εἶνε δὲ ὁ οὗτος ὁ Λέων (Leo) Manclave, οὗ ποιεῖται

¹ Τόμ. Α' σ. 223 ἐν σημ. 2.

² Ἐκδ. Βόννης σ. 362, 17.

³ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος ἐν Ἐκθέσει βασιλείου τάξεως σ. 459, 6.

⁴ Lambecius Comment. ἐκδ. Kollar Τόμ. Δ' σ. 189.

⁵ Montfaucon Palaeographia Graeca σ. 59 καὶ 100.

⁶ Griechische Paläographie σ. 325.

⁷ Ἴδε Schlumberger Sceaux en plomb de chefs des manglavites impériaux à Byzance ἐν Annuaire de la Société française de Numismatique et d'Archéologie Τόμ. Γ' (1882) σ. 120 κ. ἑ. καὶ Πλ. II.

⁸ Bulletin de correspondance Hellénique Τόμ. Ζ' (1883) σ. 174.

⁹ Schlumberger Sigillographie de l'empire Byzantin σ. 131.

μνεῖαν ὡς βιβλιογράφου Παρισιακοῦ κώδικος τῆς συλλογῆς Colbert ὁ Montfaucon¹. Ἀλλὰ τὸν κώδικα τοῦτον δὲν εὕρισκω ἀναγεγραμμένον ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ Ομοῦ ἐκδομένῳ καταλόγῳ τῶν ἐλληνικῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων.

Οὐχ ἦττον φαίνεται, ὅτι ἡ προσωνομία Μαγκλαβίτης ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ ὄνομα οἰκογενειακόν. Τοῦτο τοῦλάχιστον συμβαίνει ἐν τῷ προσώπῳ ἄλλου Ἰωάννου Μαγκλαβίτου τοῦ γράψαντος τῷ 1320 τὸν ὑπ' ἀρ. 352 Σιναϊτικὸν κώδικα τὸν περιέχοντα τοὺς λόγους Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μετὰ τῶν ὑπομνημάτων Νικήτα τοῦ Σερραῶν. Ἐν στίχοις τοῦ βιβλιογράφου τούτου σωζομένοις ἐν τέλει τοῦ κώδικος βλέπομεν αὐτὸν ὀνομαζόμενον

Ἰωάννην τ' ὄνομα, τὸ ἐπίκλην Μαγκλαβίτης

καὶ κατωτέρω

ἐμοῦ τοῦ παναθλίου καὶ οἰκτροτάτου τάλανος
Ἰωάννου δὲ τ' ὄνο[μα], τοῦ Μαγκλαβίτου λέγω².

Ἐνταῦθα αἱ λέξεις τὸ ἐπίκλην δηλοῦσι ῥητῶς οἰκογενειακὸν ὄνομα, οὐδὲ δύνανται νάναφέρωνται εἰς ἀπλήν προσωνομίαν, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐκ τῶν λέξεων παναθλίου καὶ οἰκτροτάτου τάλανος, αἵτινες ἄλλως εἶνε ἐφαρμέναι ἢ παρανεγνωσμένοι, ὡς διδάσκει τὸ μὴ εὐοδούμενον μέτρον, γίνεται σαφές, ὅτι ὁ γράψας ἦτο μοναχός, ἄρα οὐχὶ μαγκλαβίτης.

Καὶ ἄλλο δὲ ὄνομ' ἀρχῆς ἐξελήφθη ἀντὶ ὀνόματος γένους. Ὁ Brosset ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἀρμενίας καὶ ὁ Ἀρμένιος ἱστορικὸς Tchamichian ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου καταδιώξεως τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρμενίων Γεωργίου (Κεθγκί) ποιοῦνται μνεῖαν μαγίστρου καλουμένου Καπικιέ.

¹ Palaeographia Graeca σ. 102.

² Gardthausen Catalogus codicum Graecorum Sinaiticorum σ. 78.

Ἄλλὰ τὸ ἀνύπαρκτον τοῦτο ὄνομα προῆλθεν ἐκ παρανοήσεως τοῦ συγγραφέως, ὅστις ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ εἰς τοὺς ιστοριογράφους τούτους τῆς Ἀρμενίας. Εἶνε δ' οὗτος ὁ Στέφανος Ταρωνίτης (Arag'hi), παρ' ᾧ γίνεται λόγος περὶ τινος magistros du Kaniklion κατὰ τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν τῆς συγγραφῆς τοῦ Ἀρμενίου χρονογράφου. Ἄλλὰ κανίκλειον ἦτο τὸ μελανοδοχεῖον τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ μάγιστρος ἐπὶ τοῦ κανικλείου εἶνε προσωυμία τῆς οικείας ἀρχῆς, ἐξ ἧς παρανοηθείσης ἀπέρρευσε ἐσφαλμένως τὸ ἀνύπαρκτον οἰκογενειακὸν ὄνομα **Ἡ ἀνέκλειος**¹.

Ἄλλ' ἐν τούτοις αὐτὸς ὁ τὸ πταῖσμα τοῦτο ἐπανορθώσας πολυμαθέστατος περὶ τὰ βυζαντιακὰ πράγματα κ. Schlumberger ὑπέπεσε εἰς ἄλλο σφάλμα, γράψας ἐν τῇ περὶ Ἀλμουγαβάρων συγγραφῇ τάδε: Un autre haut fonctionnaire impérial fut délivré du même supplice par le dévouement d'une dame de qualité nommée Gorgo, qui, pour le sauver, rémit au wégauduc la somme considérable de mille sous d'or². Τὰ συμβάντα, περὶ ὧν πρόκειται ἐνταῦθα, ἀναφέρονται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Καταλωνίου Ρογήρου Δεφλὸρ ἐν ἔτει 1305 κατάληψιν τῆς Μυτιλήνης, εἰς ἣν εἶχε φύγει ὁ τὴν Ἄσσον τῆς Τρωάδος κατέχων Μαχράμης μετὰ τῶν περὶ αὐτόν. Ἀγόμενος δὲ ὁ Ρογήρος ὑπὸ δεινῆς πλεονεξίας ἠπεύλει θάνατον κατὰ τοῦ Μαχράμη καὶ τινος ἄλλου ὃς προενεργητικῶς δημόσια τὰ ἐξ ἐκείνων κέρδη ἐν χιλιάσι καὶ μίλιστα εἰσεπράττετο, ἀπαιτῶν παρ' αὐτῶν μεγάλα λύτρα. Τέλος δὲ κατὰ τὸν διηγούμενον ταῦτα Παχυμέρην ὡς γοῦν βραδεῖς ἐφαίνοντο οἱ μὴ ἔχοντες περὶ τὴν ἀπόδοσιν, αὐτῆς ὥρας προστάσσει ἐπ' ὄψει θατέρου κατατομεῖσθαι θάτερον τὸν Μαχράμην, καὶ ὁ μακελλικὸς φιτρός παρευθὺς καὶ τὸ ξίφος ἔτοιμον εἰς ἀναίρεσιν· τὰς γὰρ τῆς κεφαλῆς τρίχας ἰμᾶσι δεθεῖς, εἶτα δ' ἐπιταθεῖς ἐπὶ τοῦ

¹ Τὸ σφάλμα ἐπληρώθησεν ἤδη ὁ Schlumberger (Basile le tour de Bulgares σ. 486 σημ. 2).

² Expédition des Almogavares. Ἐν Παρισίῳ, 1902 σ. 97.

φιτροῦ καὶ καρτερῶς πεισθεῖς, ὥστε καὶ τοὺς σπονδύλους τοῦ τραχήλου ἐκλυθῆναι τῆς φυσικῆς ἀρμογῆς, οὕτως ἀθλίως καὶ τὴν τομὴν δέχεται. Καὶ τὸ συμβὰν θατέρω θεασαμένῳ Γοργῶ τις ἦν ἀπολιθοῦσα (γρ ἀπολιθοῦσα) τὸν δέλαιον, καὶ πικρὸν κλαίει, καὶ ποτινᾶται πρὸς Γεννούτας, καὶ τὴν ζωὴν χιλιοστύι χρυσίνων παρ' ἐκείνων περιποιεῖται¹. Οὕτως ὁ μὲν Μαχράμης δὲν ἠδυνήθη νάποφύγη τὸν θάνατον, ἀλλ' ὁ ἀνώνυμος συγκατάδικος αὐτοῦ, καταληφθεὶς ὑπὸ δέους ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ Μαχράμη, κατώρθωσε νὰ σωθῆ, δανεισθεῖς τὴν τελευταίαν ὥραν παρὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ παρεπιδημούντων Γενουησιῶν χίλια ὑπέρπυρα, ἅτινα προσήνεγκεν ὡς λύτρα εἰς τὸν ὠμὸν Καταλωνίον στρατηλάτην. Οἱ Γενουήσιοι λοιπὸν ἔσωσαν τὸν ἀνώνυμον εἰσπράκτορα καὶ ὄχι ἢ ἀνύπαρκτος δέσποινα **Γοργῶ**. Προφανῆς δὲ εἶνε ἢ ὑπὸ τοῦ κ. Schlumberger² παρανόησις τοῦ χωρίου τοῦ Παχυμέρους, ὅστις δὲν ἀναφέρει τὴν σωτηρίαν εἰς ἐπιφανῆ κυρίαν καλουμένην Γοργῶ, ἀλλὰ λέγει μόνον, ὅτι τὸ φοβερὸν θέαμα τῆς κατατομήσεως τοῦ Μαχράμη πρὸ αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ εἰσπράκτορος ὑπῆρξεν εἰς τὸν δέλαιον ἐκείνον τὸν θεώμενον αὐτὴν ὡς τις Γοργῶ, ὡς τις ἄλλη ἀποτετμημένη κεφαλὴ Μεδούσης ἀπολιθοῦσα τὸν θεατὴν. Ὄρθῶς δ' ἐνόησε τὸ χωρίον καὶ ὁ Πέτρος Ποσσίνος μεταφράσας λατινιστὶ ὧδε: Id spectaculum in alio pariter damnato vim habuit qualem esse aiunt Medusae Gorgonis, quam qui vident lapidescunt.

Ἀνύπαρκτος δ' εἶνε καὶ ὁ **Πολυάνδριος**, ὃν εὐρίσκομεν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Lagarde ἐκδόσει τῶν ἔργων τοῦ Ἰωάννου Εὐχαϊτων. Εἰς Πολυάνδριον ἐπιγράφει ἐν τῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ μητροπολίτου ὁ τᾶλλα σοφὸς ἐκδότης². Ἄλλὰ γραπτέον εἰς πολυάνδριον, ὡς ἐμφαίνει τοῦ ἐπιγράμματος ἡ ἔννοια. Τὸ ὀρ-

¹ Παχυμέρους ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 438,15-439,5.

² Johannis Euchaitorum metropolitae quae in codice Vaticano Graeco 676 supersunt. Ἐν Γοττίνῳ, 1882 σ. 23 ἀρ. 42.

θόν δ' ἄλλως ἔγραψεν ὁ Lagarde, παραλαβὼν παρὰ τοῦ Kollar, ἐν σ. 219 τῆς ἐκδόσεως (ἄρ. XLVI) ἐνθ' ἀνέγραψε τὰ περιεχόμενα τοῦ Βιενναίου κώδικος Theol. CCXL τοῦ περιέχοντος τὰ ποιήματα τοῦ Ἰωάννου.

Ἀνάλητος δὲ πρὸς τρυφεροῦς ἔρωτας εἶνε ὁ Ἀλλέμωνος τοῦ Coxe, ὃν ἐδημιούργησεν ἐκ τῆς παρανοήσεως ἢ παραγνωσεως τοῦ πρώτου στίχου, δι' οὗ ἀρχεται δημῶδες στιχοῦργημα τοῦ κώδικος Baroccianus 216 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ὁξωνίου, ἔχοντος ὡδε· Ἀλλέμωνον ἢ τάλαινα πῶς ἀρξώμαι τοῦ λόγου; Ἀφ' οὗ ἡ θρηνηδοῦσα παρίσταται ὡς γυνή, τί φυσικώτερον εἰς τὸν παρανοήσαντα τὸ ὄλον βιβλιοθηκάριον ἢ τὴν νομίση, ὅτι ἡ πρώτη λέξις τοῦ στίχου ἢ κακῶς γεγραμμένη ἢ παραγνωσθεῖσα ἀντὶ τοῦ ἀλλοίμονον δηλοῖ τὸν σκληρὸν ἐραστήν, ὃν ἐδυσπάθει ἐρῶσα ἢ τάλαινα; Διὸ τὸ στιχοῦργημα τοῦτο ἐνεγράφη εἰς τὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων τοῦ Ὁξωνίου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Θρῆνος κόρης τινὸς περὶ τοῦ ἐραστοῦ Ἀλλεμώνου» (Quaerimonia cujusdem puellae de amatore suo Alemono)'. Οὐχ ἤττον ἀξίον σημειώσεως εἶνε, ὅτι ὑπάρχει παρ' ἡμῖν οικογενειακὸν ὄνομα Ἀλλέμονος. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐφετεινῶν διδασκαλικῶν μεταβολῶν εὔρον ἀναγραφόμενον ἑλληνοδιδάσκαλον Α. Ἀλλέμονον.

Τί δὲ νὰ εἰπῶμεν περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου Πίκου; Καὶ ὁμῶς Gorgoriko (of George Piko) λέγεται ἐκ παρανοήσεως παρὰ τῷ Leake² καὶ Ecclesia D. Georgii Pici ἐν δημοσιεύμασιν ἐπιφανέσι, τοῖς Συντάγμασι τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν ἀττικῶν ἐπιγραφῶν³, ἢ παλαιὰ λεγομένη μητρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, ἢ σήμερον τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου, ἄλλοτε

¹ Coxe Catalogi codicum manuscriptorum bibl. Bodleianae pars prima σ. 360.

² The topography of Athens. σ. 262. Γερμ. μεταφρ. Baüer-Sauppe σ. 191.

³ O. I. G. Τόμ. Α' σ. 531 ἄρ. 919. C. I. A. Τόμ. Γ' μέρ. β' σ. 201 ἄρ. 3013. Πρβλ. Aug. Mommsen Athenae Christianae σ. 115. Τάσσον Νεροσσόν (Χριστιανικαὶ Ἀθῆναι ἐν Δελτικῇ Ἱστορ. καὶ ἔθνολ. ἱστειρίας Τόμ. Γ' σ. 83 ἐν σημ.).

δὲ τῆς Παναγίας Γοργοπήκου, ὅπερ ἐπώνυμον εἶνε παραφθορὰ τοῦ Γοργοπήκου, δι' οὗ παριστάνετο ἡ Θεοτόκος γοργῶς ἐπακούουσα τῶν δεήσεων τῶν δεομένων. Τὸ αὐτὸ δ' ἐπώνυμον τῆς ἀθηναϊκῆς ἐκκλησίας καὶ ἄλλην προεκάλεσε παρανόησιν, τὴν τοῦ Γρηγοροβίου, ὅστις ἐνόμισεν αὐτὸ διασῶζον λείψανα τῶν περὶ τῶν Γοργόνων μύθων¹. Ἐν τούτοις δὲ καὶ ἀλλαχοῦ πλὴν τῶν Ἀθηνῶν εὐρίσκομεν Θεοτόκον τὴν Γοργοπήκου. Τοιαύτη ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει μονή, ἢ παρὰ τῷ Καντακουζηνῷ (Τόμ. Β' σ. 165,8), ἢ κακῶς λέγει Geographicum ὁ Ducange² παρανοήσας τὸ ἐπώνυμον. Εἰς τὴν ὀρθὴν δ' ἐρμηνείαν ἐπλησίασεν ὁ Ἰταλὸς Menniti, ὀρθῶς μὲν ἀναγνοῦς

ΜΗΡ ΘΥ

Η ΓΟΡΓΟ ΕΠΗΚΟΟΣ

ἐρμηνεύσας δὲ διὰ τῶν λέξεων mater dei velox propitia τὴν ἐπιγραφὴν εἰκόνας τῆς Θεοτόκου βρεφοκρατούσης, εὐρίσκομένης ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας. Μανθάνομεν δὲ ταῦτα ἐκ σημειώματος τοῦ Villoison ἐν φ. 233 τοῦ κώδικος 23890 τοῦ Βρετανικοῦ μουσείου. Παρασημειώνει δὲ ὁ Γάλλος λόγιος εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Menniti τάδε· seroit ce parhégoros, patronne qui intercede?

Πλάσμα δὲ παρανοήσεως εἶνε καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἱατρός τῶν μέσων αἰώνων Νομάχλωμος. Ἐδημιούργησε δὲ καὶ τοῦτον ὁ Montfaucon³, περιγράφων τὸν ἱατρικὸν κώδικα τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων ὑπ' ἄρ. 2243 καὶ ὡς ἐξῆς ἀντιγράψας τὴν ἀρχὴν τοῦ σημειώματος, ἐξ οὗ ἐμάθομεν τὸ ὄνομα τοῦ ἐν ἔτει 1339 γράψαντος τὸν κώδικα ἐκεῖνον Κοσμᾶ Καμήλου τοῦ ἱερέως· Ἐπληρώθη δὲ τὸ παρὸν ἱατρικὸν βιβλίον

¹ Gregorovius Geschichte der Stadt Athen Τόμ. Β' σ. 349 σημ. 3. Ἰδὲ τὰς ἐμὰς ἀντιπαρατηρήσεις ἐν Ἑλλ. μεταφρ. Τόμ. Β' σ. 356 σημ. 3.

² Constantinopolis Christiana εκδ. 1729. Βιβλ. Δ' σ. 109.

³ Montfaucon Palaeographia Graeca σ. 70.

ὑπὲρ ἐξόδου καὶ μόχθου πολλοῦ κάμοῦ Δημητρίου ἰατροῦ τοῦ Νομαχλώμου. Ἄλλ' ὁ κ. Omoné, ὅστις ἐξέγραψε τὸ σημείωμα ἐκεῖνο πιστῶς μετὰ πάντων τῶν λαθῶν τοῦ βιβλιογράφου, τὰς τελευταίας λέξεις ἐξέδωκεν ὡδε· Δημητρίου ἰητροῦ ἀμαρτολοῦ τούνομα Χλωμοῦ¹. Ἀπλούστατα δῆλα δὴ διὰ τοῦ κακοῦ χωρισμοῦ τῶν λέξεων τούνομα Χλωμοῦ ὁ Χλωμὸς ἔγεινε Νομάχλωμος.

Ἐν δὲ τῷ ὑπ' ἀριθ. 136 κώδικι τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου τῷ ἀποκειμένῳ ἐν τῇ Δημοτικῇ βιβλιοθήκῃ Biblioteca comunale) τῆς ἰταλικῆς Φερράρας εὑρηται σημείωμα, καθ' ὃ ὁ προστάτης, ἦτοι ἠγούμενος, μονῆς τινος Ἰγνάτιος προστάττει τινὶ ἰζηρῷ ῥακενδύτη γραφῆναι ταύτην τὴν δέλτον. Τὸ ἀνορθόγραφον ἐπίθετον, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ ποιητικὸν οἰζυρὸς τὸ σημαῖνον τὸν ἄξιον οἴκτου, τὸν ἐλεεινόν, ὅπερ ὁ μοναχὸς βιβλιογράφος μετεχειρίσθη ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἤδη γνωστοῦ ἡμῖν ῥακενδύτης χάριν ἐνδείξεως ἄκρας χριστιανικῆς ταπεινότητος, παρανοήσας ὁ τὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης συντάξας ἰταλὸς Martini, ἐνόμισε σημαῖνον τὸ ὄνομα τοῦ γράψαντος τὸν κώδικα. Οὕτως ἐπλάσθη ὑπ' αὐτοῦ βιβλιογράφος Ἰζηρὸς ῥακενδύτης· ἡ δὲ σύγχυσις ἔγεινεν ἔτι μείζων διὰ τῆς προτεινομένης διορθώσεως τοῦ ῥακενδύτης εἰς ῥακενδύτης².

Ἀνύπαρκτος δ' εἶνε καὶ ὁ Θεόδωρος Βροντόχιος, ὃν ἔπλασεν ἐξ ἀνεπιστάσις ὁ Ἐμμανουήλ Miller. Μεταξὺ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ποιημάτων τοῦ Μανουήλ Φιλῆ εὑρηται στίχοι « ἐπιτάφιοι » εἰς ἄνδρα μὴ ὀνομαζόμενον ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ὅστις ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ ποιήματος ὀνομάζεται Παχώμιος τὸ

¹ Fac-similés des manuscrits Grecs datés de la Bibliothèque Nationale du IX au XIV siècle. Ἐν Παρισίοις 1891. Εἰσαγωγῆς σ. 17 ἐν τοῖς περὶ τοῦ Πίν. LXXIII Πρὸς. Σπυρ. Π. Λάμπρου Ἀθηναῖοι βιβλιογράφοι ἐν Ἐπετηρίδι Πανασοῦ Ἔτ. Γ' (1902) σ. 172 κ. ἐ. (ἰδίου τεύχους σ. 16 κ. ἐ.).

² Martini Catalogo di manoscritti Greci esistenti nelle biblioteche Italiane Τόμ. Α' σ. 341 ἐν τῷ Πίνακι ἐν ᾧ ἀναγινώσκωμεν Ἰζηρὸς ῥακενδύτης (num ῥακενδύτης?).

θαῦμα τῶν Δωριέων. Γίνεται δὲ λόγος περὶ κτίσματός τινος αὐτοῦ καὶ μνημονεύεται σὺν τοῖς ἄλλοις ὡς πρωτοσύγκελλος. Τέλος δ' ὁ ποιητὴς παριστάνει τὸν θανόντα λέγοντα·

καὶ τοῦ βίου μάνθανε τὴν ἀπιστίαν
τὸν Βροντοχίου δεῦρο νεκρὸν με βλέπων.

Ἵποσημειώνει δὲ ὁ Miller εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τάδε· Βροντόχιος cognomen Theodori cujusdam invenitur ap. Montfaucon Palaeogr. σ. 67¹.

Ἄλλὰ τί ἀναγινώσκωμεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Παλαιογραφίᾳ τοῦ Montfaucon, εἰς ἣν παραπέμπει ὁ Miller; Τὸ ἐκ τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος Regius 2334, σήμερον φέροντος ἀριθμὸν 708, σημείωμα τοῦ βιβλιογράφου ἔχει ὡδε· Ἐγρήρη ἡ παροῦσα βίβλος ἡ κατὰ Ἰωάννην (Χρυσόστομον) κελεύσει μὲν καὶ ἐξόδῳ τοῦ πανοσιωτάτου καθηγουμένου τῆς πανσέπτου μονῆς τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν Θεοδώρων τοῦ Βροντοχίου· χειρὶ δὲ εὐτελοῦς νομικοῦ τοῦ Βασιλάκη ἐν ἔτει ρωδ' ινδ. θ' (=1299)² καὶ ἐτελειώθη μηνὶ Ἰουλίῳ ια', ἡμέρα Τετάρτη τῆς ἐβδομάδος ὥρα ἕκτη. Ἀξία δὲ παρατηρήσεως εἶνε ἡ σημείωσις τοῦ Omoné, καθ' ἣν τῆς ὑπογραφῆς ταύτης προηγείται ἕμμετρος εὐχὴ τοῦ βιβλιογράφου ἔχουσα ἀκροστιχίδα Παχωμίῳ Βροντηχίτη (γρ. Βροντοχίτη) Βασιλάκης.

Ἡ παρανόησις εἶνε ἀληθῶς δεινὴ. Τὸ ὄνομα τῆς μονῆς, ἣτις ὀνομάζεται ῥητῶς καὶ σαφῶς, ἐξελήφθη ἀντὶ ὀνόματος ἀνδρός, ὁ δὲ ἀνύπαρκτος Θεόδωρος Βροντόχιος ἐθεωρήθη ἐπέχων ἐν τοῖς στίχοις τοῦ Φιλῆ τὴν θέσιν τῆς αὐτῆς μονῆς. Διότι πράγματι εἰς τὸν κτίστην τῆς μονῆς ταύτης Παχώμιον ἀναφέρε-

¹ Miller Manuelis Philae Carmina. Τόμ. Α' σ. 279.

² Omoné Fac-similés... du IX au XIV siècle. Ἐν Παρισίοις. 1891. Εἰσαγωγῆς σ. 14 ἐν τοῖς περὶ τοῦ Πίνακος LXIX. Αὐτόθεν παρέλαβον τὸ σημείωμα ὡς ἔχει ἀπηλλαγμένον τῶν παρὰ τῷ Montfaucon ἀντιγραφικῶν σφαλμάτων. Ἐπληρώθησα δὲ μόνον εἰς Θεοδώρων τὸ παρὰ τῷ Omoné κακῶς ἔχον Θεοδώρου.

ται τὸ ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα τοῦ Φιλῆ¹. Εἶνε δὲ ἡ μὲν μονὴ αὕτη, περὶ ἧς πολλὰ θὰ γράψω ἐν προσεχεῖ μέλλοντι, γνωστοτάτη τῶν ἐν Μυστρᾷ, ἧς τὸ ὄνομα προῆλθεν ἀρχῆθεν πιθανώτατα ὄχι ἐξ ὀνόματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ τοπωνυμίας, ὃ δὲ περιλάλητος αὐτῆς κτίστης Παχώμιος, ὃν εἶδομεν, ἐπονομαζόμενον ὑπὸ τοῦ Φιλῆ τὸ θαῦμα τῶν Δωριέων, ἥτοι τῶν Ἑλλήνων τῆς Πελοποννήσου, εἶνε νῦν εἴπερ ποτὲ γνωστός ἐκ τῶν ἐν Μυστρᾷ ἐπιγραφῶν, ἃς ἐξέδωκαν οἱ κ. κ. Κωνσταντῖνος Ζησιίου² καὶ ὀρθότερον κατόπιν ἀλλ' ὄχι ἀπταιστως ὁ κ. Γαβριήλ Millet³. Ἐν ταύταις ὁ μὲν Παχώμιος λέγεται ἀρχιμανδρίτης, πρωτοσύγκελλος Πελοποννήσου, κτίστης τῆς μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας τοῦ Βροντοχίου καὶ καθηγούμενος αὐτῆς⁴. Οἱ δὲ Ἅγιοι Θεόδωροι τοῦ Βροντοχίου μνημονεύονται τὸ μὲν πρῶτον ὡς μετόχιον⁵, εἶτα δὲ καὶ ὡς ἰδίᾳ μονῇ ἐν ἀποσπάσματι τινι χρυσοβούλλου ὑπὸ μόνου τοῦ Millet ἐκδοθέντος⁶. Καὶ ἡ εἰκὼν δὲ τοῦ Παχωμίου εὐρίσκεται ἐν Μυστρᾷ⁷.

Τοιαῦτα τάνύπαρκα ὀνόματα ὅσα ἔχω ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ καταλέξω ἐν ἐπιμέτρῳ τῆς πρώτης μου συλλογῆς. Εἰς ταῦτα δὲ δύναται νὰ προστεθῆ καὶ ἡ ἐν Χίῳ ἀνύπαρκτος πόλις Ὠχυρον, ἣν ἐγέννησεν ἡ παρανόησις τοῦ παρατατικοῦ ὠχύρου παρὰ τῷ Καντακουζηνῷ⁸.

ΟΝΟΜΑΤΑ ΠΑΡΑΓΝΩΡΙΣΘΕΝΤΑ

(Ῥουπένης — Φουρνιτάρης — Τρουμπάτζης).

Εἰς συμπλήρωσιν τῆς προηγουμένης πραγματείας ποιῶμαι ἐνταῦθα λόγον καὶ περὶ τοῦ ἐναντίου. Συνέβη δῆλα δὴ νὰ παραγνωρισθῶσι καὶ παρερμηνευθῶσι πράγματι ὑπάρχοντα ὀνόματα γενῶν. Ἴδου δὲ τὰ γνωστά μοι πρόχειρα παραδείγματα.

Παρὰ τῷ Κεδρηνῷ¹ ἀναγινώσκωμεν περὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου τάδε· Ὑπερηγάσθη δὲ καὶ τὸ ἐν Θερμοπύλαις γενόμενον τεῖχος, ὃ Σκέλος ἄρτι κατονομάζεται, εἰς ἀποτροπὴν τῶν Βουλγάρων παρὰ τοῦ Ῥουπένη. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ αἱ λέξεις παρὰ τοῦ Ῥουπένη ἀπεδόθησαν ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει διὰ τῶν λέξεων *apud Rurpenam*· ἡ δὲ μετάφρασις αὕτη παρήγαγε τὸν *Horf*² καὶ τὸν Γρηγορόβιον³ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνυπάρκτου παρὰ τὰς Θερμοπύλας ὄρους, ὅπερ ἐκεῖνος μὲν καλεῖ *Rurpenis*, οὗτος δὲ *Rurpenas*. Ἀλλ' ὀρθῶς πρῶτος μὲν ὁ Ῥῶσος *Wassiliowsky*, εἶτα δὲ κατ' αὐτὸν ὁ κ. *Schlumberger* παρέστησαν τὸν Ῥουπένην ὡς τὸν οἰκοδομήσαντα τὸ τεῖχος, εἰκάσαντες αὐτὸν ἐξ ἀρμενικοῦ οἴκου στρατηγὸν τῆς Ἑλλάδος⁴. Πράγματι δ' αἱ λέξεις παρὰ τοῦ Ῥουπένη οὐδαμῶς δηλοῦσι τόπον, ἀλλὰ συνδεόμεναι συντακτικῶς πρὸς τὴν μετοχὴν γενόμενον ἐμφαίνουσιν αὐτὸν τὸν κατασκευάσαντα τὸ τεῖχος⁵.

¹ Ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 475.

² *Geschichte Griechenlands* ἐν Ἑγκυκλοπαιδείᾳ *Ersch* καὶ *Gruber* Τόμ. 85 σ. 126.

³ *Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter* Τόμ. Α' σ. 162.

⁴ *Schlumberger* *Basile II le tueur des Bulgares* σ. 399.

⁵ Ἴδε καὶ τὴν ἐμὴν σημείωσιν ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἱστορίας τῆς πόλεως Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ὑπὸ Φερδινάνδου Γρηγοροβίου Τόμ. Α' σ. 229.

¹ Τὸν Βροντοχίου σημαίνει τὸν ἡγούμενον τοῦ Βροντοχίου. Ἡ χρῆσις εἶνε μὲν σπανία ἐν τῷ μεσαιωνικῷ λόγῳ, ἐν ᾧ συνηθέστατα οὕτω δηλοῦνται οἱ ἐπίσκοποι, ἀλλ' ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ παραδείγματα τῆς παραλείψεως τῆς λέξεως ἡγούμενος, τῆς ἐπομένης εἰς τὸ ἄρθρον γενικῆς δηλοῦσης τὴν οἰκείαν μονήν.

² Ζησιίου Σύμμικτα. Ἐν Ἀθήναις 1892 σ. 18-71.

³ *Gabriel Millet* *Inscriptions Byzantines de Mistra* ἐν *Bulletin de correspondance Hellénique* Τόμ. ΚΓ' (1899) σ. 97-156 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει ἔχοντι τὴν αὐτὴν σελίδωσιν.

⁴ *Millet* ἐνθ' ἄν. σ. 102, 26. 108, 22. 112, IV, 1, 113, 14. 115, V, 1. 118, 33.

⁵ *Millet* ἐνθ' ἄν. σ. 103, 25. 110, 37. 112.

⁶ Ἐνθ' ἄν. σ. 118, VI. Ἴδε ἐπιγραφὰς ἐκ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τοῦ Βροντοχίου παρὰ τῷ Ζησιίου ἐνθ' ἄν. ἀρ. 23 καὶ *Millet* ἐνθ' ἄν. σ. 121.

⁷ Ζησιίου Σύμμικτα σ. 41

⁸ Νέου Ἑλληνομνημονος Τόμ. Α' σ. 241.

Κατ' ἀντίθετον δὲ λόγον τοῦ Ἐπεικτου καὶ τοῦ Κανικλείου, δημιουργηθέντων ἐκ προσωυμιῶν ἀρχῶν, ἐνομίσθη ἀρχῆς δηλωτικὸν ὄνομα τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα Φουρνητάρης. Ἔχομεν δὴλα δὴ σωζομένην ἐπιστολὴν τοῦ Εὐσταθίου Τῷ διευπάτῳ καὶ τῷ φουρνητάρῃ, ἣν συνεχδοῦς ὁ Tafel μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ πολλοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ἐπιστολῶν ἐσημείωσεν ἐν τῷ Πίνακι πραγμάτων καὶ ὀνομάτων φουρνητάρης, dignitas Constantinopolitana¹. Ἄλλ' ἀρχὴν μὲν τοιαύτην οὐδεμίαν ἔχομεν ἐν Βυζαντίῳ· εἶνε δὲ σαφές, ὅτι πρόκειται περὶ ἀνδρὸς καλουμένου οὕτω. Πράγματι δὲ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Μιχαήλ Ἀχομινάτου ἡ δεκάτη ἐπιγράφεται Τῷ Φουρνηταρίῳ κῆρ Θεογνώστῳ. Εἶνε δ' οὗτος πιθανῶς ὁ αὐτὸς ἀνὴρ, εἰς ὃν ἐπέστελλε καὶ ὁ φίλος τοῦ μητροπολίτου τῶν Ἀθηνῶν Εὐστάθιος².

Ἐξ ἑτέρου δὲ κατ' ἀντίθετον λόγον τῶν ἐξ ἐπαγγελμάτων πλασθέντων ἀνυπάρχτων οἰκογενειακῶν ὀνομάτων παρενοήθησαν πραγματικὰ ὀνόματα γενῶν, νομισθέντα ὡς δηλωτικὰ ἐπαγγελμάτων. Τοιοῦτον εἶνε τὸ τοῦ Ζακυνθίου βιβλιογράφου Τρουμπάτζη τοῦ γράψαντος τὸν ὑπ' ἀρ. 275 κώδικα τῆς ἐν Μονάχῳ βιβλιοθήκης, ἐν ᾧ εὕρηται σημείωμ' αὐτοῦ, ὅπερ μεταγράψω ἐνταῦθα, οἷον προφανῶς ἐν τισὶ λελανθασμένον ἐξέδωκεν ὁ Hardt. Ἐπληρώθη ὁ παρῶν ἀπρίλλιος διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ ἀλεξίου τὸ κατέτος τρουμπάτζης, καλλῶς λέγω ἠδὲ ριζοκόμος κορυφιάτης καὶ καθεζόμενος πρὸς τὸ παρὸν εἰς νήσσω καὶ πόλεως διακίβθου³. Ὁ ἐκδοῦς τὸ σημείωμα τοῦτο τὰς λέξεις κατέτος (ἀνθ' ἧς πιθανῶς δεῖον νάναγνώσωμεν κατὰ κόσμον) τρουμπάτζης μετέφρασε κακῶς pro tempore tubicinis. Τούτῳ δ' ἐπόμενος ὁ Gardthausen ἐξέλαβεν ὁμοίως τὸ ὄνομα τοῦ Κερκυραίου βιβλιογράφου ὡς ἐπωνυμίαν δηλοῦσαν

τὸν σαλπιγκτὴν, οἷαν ἐννοίαν ἄλλως οὐδαμῶς δύναται νὰ ἔχη τὸ Τρουμπάτζης ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ. Ποιούμενος δὲ λόγον περὶ τῶν διαφόρων τάξεων, εἰς ἃς ἀνήκον οἱ βιβλιογράφοι τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων, ἔγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις τάδε· unſer im 16. Jahrhundert beschäftigte ſich ſogar ein Trompeter (τρουμπάτζης) auf Zante mit der Anfertigung von Handschriften, wie des c. Monac. 275¹.

Καὶ τὸν σαλπιγκτὴν δὲ πράγματι ἂν ἐσήμαινε τὸ κύριον ὄνομα Τρουμπάτζης, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκπλαγῶμεν, ἀφ' οὗ ἔχομεν πλεῖστα ὀνόματα γένους ἐξ ἐπαγγελμάτων, οἷα πλὴν ἄλλων τὰ Κεραμᾶς, Σχινᾶς, Ράπτης, Ψάλτης καὶ Τραγουδιστής. Τραγουδιστὴν μάλιστα ἔχομεν γνωστὸν βιβλιογράφον. Εἶνε δὲ οὗτος ὁ Ἰερώνυμος Τραγουδιστής ἐκ Κύπρου, ἀκμάσας μεσοῦντος καὶ ὑπερμεσοῦντος τοῦ δεκάτου ἑκτοῦ αἰῶνος καὶ γράψας τῷ μὲν 1545 τὸν Παρισιακὸν κώδικα 1770, τῷ δὲ 1558 τὸν κώδικα Μονάχου 189 καὶ τῷ 1559 τοὺς κώδικας Μονάχου 143 καὶ 177². Τὸ ἑμμέτρον αὐτοῦ σημείωμα ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι ἔχει ὧδε κατ' ἀκριβῆς μου ἀντίγραφον, γινόμενον τῷ 1876·

Γέγραπται, τέρμα εἴληφεν ἡ πλουτοβίβλος αὐτῆ διὰ χειρὸς τοῦ ταπεινοῦ τοῦνομα Γερονίμου ἐπίκλιν δὲ Τραγουδιστῆ ἐκ τε παπποπατρίας διὰ ἐξόδου συνδρομῆς καὶ πολλοτάτου πόθου εὐγενεστάτου ἄρχοντος, Λοῦτζιου γὰρ τὴν κλῆσιν τῶν περιλάμπρων καὶ γνωστῶν συνκλητικῶν τῷ γένει ἐν ἔτει γὰρ τῆς τοῦ υἱοῦ θεοῦ οἰκονομίας χιλιοστῆς δὲ τῆς μιᾶς, ἑκατοστῆς δὲ πέμπτης καὶ πέμπτης τεσσαρακοστῆς νῦν λέγω ἔχρονίας ἐν ἱκοστ' ἑκτ' ἡμέρα τε μηνός τε τοῦ Αὐγοῦστου.

¹ Eustathii Opuscula ἐκδ. Tafel σ. 406 ἐν λ. φουρνητάρης.

² Μιχαήλ Ἀχομινάτου τοῦ Χωνιάτου τὰ Σωζόμενα ἐκδ. Σπυρ. Π. Λάμπρου Τόμ. Β' σ. 14 καὶ 554.

³ Hardt Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae R. Bavaricae, Τόμ. Γ' σ. 139.

¹ Griechische Palaeographie σ. 302.

² Gardthausen ἐνθ' ἀν. σ. 324.

ΜΑΡΚΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΣΕΡΡΩΝ

ΖΗΤΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΚΟΛΑΚΩΝ

Οὐ μικράν ὑπηρεσίαν προσφέρω, νομίζω, εἰς τοὺς παρ' ἡμῖν περὶ τὴν λαογραφίαν διατρίβοντας ἐκδίδων τὴν κατωτέρω ἐκθεσιν περὶ βουκολάκων τὴν συντεταγμένην ὑπὸ Μάρκου μοναχοῦ Σερρών. Καὶ μικρὰ μὲν εἶνε ἡ συμβολὴ ὡς πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα τῶν προλήψεων τῶν εἰς τοὺς βουκολάκας ἀναφερομένων. Ἄλλ' εἶνε ἄξιον λόγου τὸ δίδαγμα περὶ τῆς ἐγκαίρου ἀποδείξεως πρὸς φυσικὴν ἐρμηνείαν τῶν ἀλύτων σωμάτων τῶν νεκρῶν τῶν μεταβαλλομένων εἰς βουκολάκας συμφώνως πρὸς τὴν δεισιδαιμονίαν τοῦ λαοῦ. Πράγματι ὁ συγγραφεὺς, ἀκολουθῶν τὰ ἴχνη τῆς ἐκκλησίας, ἀντιταχθείσης εἰς τὴν τοιαύτην δεισιδαιμονίαν δι' αὐστηρῶν τιμωριῶν, πειρᾶται νὰ ἐρμηνεύσῃ κατὰ φυσικὸν λόγον τὸ φαινόμενον τῶν ἀλύτων νεκρῶν καὶ τῆς παρατηρουμένης ἢ νομιζομένης καὶ μετὰ θάνατον αὐξήσεως τῶν ὀδόντων, ὀνύχων καὶ τριχῶν. Καὶ εἶνε μὲν τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ ἀνάλογα πρὸς τὰς γνώσεις τοῦ αἰῶνος καθ' ὃν ἔγραψεν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἶνε οὐχ ἥττον ἄξια λόγου.

Ἡ πραγματεία αὕτη εὐρίσκεται ἀνέκδοτος μέχρι τοῦδε ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 520 κώδικι τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων. Εἶνε δὲ ὁ κώδιξ οὗτος γεγραμμένος ἐπὶ χάρτου τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα. Ἄλλὰ πότ' ἔζησεν ὁ Μάρκος μοναχὸς Σερρών, εἰς ὃν προσγράφεται ἡ πραγματεία; Ὁ συγγραφεὺς εἶνε ἄλλοθεν ἄγνωστος· ἄρα ἀγνοοῦμεν καὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἔγραψεν, ἐπειδὴ οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος, ὅπως πιστεύσωμεν, ὅτι ἡ ζήτησις περὶ βουκολάκων σώζεται αὐτόγραφος ἐν τῷ Ἰβη-

ριτικῷ κώδικι. Καὶ δὲν ἀποκλείει μὲν τοῦτο τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ Σερραῖος μοναχὸς δυνατὸν νὰ ἔζησε τὸν αὐτὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, ἀλλ' ἡ αἰσθησις ἦν ἐμποιοῦσι τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα εἶνε μᾶλλον, ὅτι εἶνε πολὺ ἀρχαιότερος, χωρὶς δυστυχῶς νὰ εἶνε δυνατὸς ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τοῦ χρόνου τῆς βιοτῆς αὐτοῦ.

Ἡ δὲ χρονολογικὴ αὕτη ἀοριστία ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τὴν κριτικὴν τὴν ἐφαρμοστέαν πρὸς ὀρθὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου. Τυχάνει δῆλα δὴ τοῦτο γεγραμμένον ἐν τῷ κώδικι μεθ' ἱκανῆς ἀνεπιστάσις· ἀλλὰ, θέλοντες νὰ ἐπανορθώσωμεν τὰ κακῶς ἔχοντα, δὲν δυνάμεθα νὰ εἰμεθα πάντοτε ἀσφαλῆς ἐνεκεν αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος τῆς γλώσσης ἧς ποιεῖται χρῆσιν ὁ συγγραφεὺς. Εἶνε μὲν οὗτος ὄχι παντελῶς ἀπαίδευτος καὶ ὀπαδὸς τῆς ἀρχαϊζούσης, εἰ καὶ πολλάκις βαρβαρίζει καὶ σολοικίζει, συχνοτάτην μάλιστα ποιούμενος χρῆσιν τῆς ὀνομαστικῆς ἀπολύτου. Ἄλλὰ παρὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ἦν μεταχειρίζεται εὐρίσκομεν ἐγκαταμιγμένας ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ καὶ λέξεις δημῶδεις, ἀναμφιλέκτως γραφείσας ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου. Καὶ τύποι δὲ δημῶδεις ἢ ἀπομακρυνόμενοι τῆς ὀρθοεπειας τοῦ ἀρχαίου λόγου εὐρίσκονται πολλάκις ἐν τῷ χειρογράφῳ. Ἄλλὰ περὶ τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ ποφανθῶμεν ἀσφαλῶς ἂν προέρχωνται πάντοτε ἐξ αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἢ μᾶλλον ἐκ τοῦ ἀμελοῦς βιβλιογράφου. Καὶ συντάξεις μὲν οἶαι ἢ τοῦ ἴνα μετ' ἀπαρεμφάτου καὶ τοῦ ἔπομαι καὶ πείθομαι μεθ' ἀπλῆς αἰτιατικῆς εἶνε βεβαίως προῖον τοῦ καλάμου τοῦ συντάξαντος. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ σύνταξις θηλυκῶν ἐπιθέτων μετὰ οὐσιαστικῶν ἀρσενικῶν. Ἄλλὰ δεόν νὰ πιστεύσωμεν τὸ αὐτὸ περὶ τοῦ πτερὰ νεοθαλεῖς ἐν σ. 347,2 ἢ πρέπει νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὸ νεοθαλεῖς εἶνε ἀβλέπημα τοῦ ἀντιγραφέως; Ταῦτά παρατηροῦμεν καὶ περὶ τοῦ κοιλίαι τυμπανοειδεῖ (ἄρα τυμπανοειδῆ;) τῆς σ. 340,4. Εἶνε δὲ τοῦ συγγραφέως ἢ τοῦ βιβλιογράφου τὰ θεωρῶσιν ἀντὶ θεωροῦσιν, λαμβάνουσιν ἀντὶ

λαμβάνουσιν, ἔχουσιν ἀντὶ ἔχουσιν, μέλωμεν ἀντὶ μέλλομεν καὶ τὰ τοιαῦτα, πρὸς ἃ σχετίζεται ἴσως ἐμμέσως καὶ τὸ ἀποσκαπτῶντων ἀντὶ ἀποσκαπτόντων; Ἄλλως δ' ἔχουσι πιθανῶς τὸ κατὰ τὸ ἀναφύονται τῆς σ. 347,2 καὶ 3-4, ἐπειδὴ, καθ' ἃ δεικνύει τὸ ἀναφύονται τῆς σ. 339,25 καὶ τὸ ἐκφύονται τῆς σ. 346,19, ταῦτα εἶνε μᾶλλον προϊὼν ἀνεπιστασίας τοῦ βιβλιογράφου. Τὸ δὲ ἀδικαιολόγητον θηλυκὸν ἄρθρον τῆς λέξεως ὄνυχες ἐν σ. 339,28 δέον πάντως νὰ ἐπιρριφθῆ εἰς τὸν ἀντιγραφία, ὅστις ἔγραψεν ὀρθῶς οἱ ὄνυχες ἐν σ. 347,14 καὶ 24 καὶ τοὺς ὄνυχας ἐν σ. 347,22. Ἀμφισβητούμενον δὲ εἶνε τὸ ῥίξες ἐν σ. 347,13, καθ' ὅτι ἄλλως βλέπομεν τὸν συγγραφέα γράφοντα μὲν ὀρθῶς τρίχες — τὸ ἅπαξ μόνον ἐν σ. 346,19 εὐρισκόμενον τρίχαι εἶνε πάντως σφάλμα τοῦ ἀντιγραφίως —, ἀλλὰ γράφοντα καὶ γαστέρα, τῆς γαστέρας, γαστέραι ἐν σ. 349,1. 17,20,25, ἅπαξ δὲ μόνον εὐρίσκουμεν τὴν ὀνομαστικὴν ἢ γαστήρ ἐν σ. 349,26. Τὸ δὲ χοίρειος, τὸ γεγραμμένον ἐν τε σ. 339,26 καὶ ἐν σ. 346,20, ἐγρᾶφη ἄρα οὕτως ὑπὸ τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ, ἢ ἔγραψε μὲν οὗτος χοίρεος, σφαλλόμενος δ' ἔφθειρεν αὐτὸ ὁ ἀντιγραφεὺς εἰς χοίρειος, καθ' ἃ ἔγραψε καὶ παχαίων ἀντὶ παχέων, προσεκταίων ἀντὶ προσεκτέον; Καὶ φθογγικὰ δὲ τινὰ ἔχουσιν ὑπόπτως. Τοιαῦτα εἶνε τὸ καλλωπιστῆ τῆς σ. 348,3 καὶ τὸ ἡμερονυχθίου τῆς σ. 349,7. Ἀμφίβολον δὲ λίαν εἶνε ἂν ἢ ἐν σ. 350,9 λέξις ἀγνοοῦν εἶνε κακῶς γεγραμμένη ἀντὶ τοῦ ἀγνοοῦντες, ὡς διώρθωσα, ἢ δύναται νὰ στηριχθῆ διὰ τῆς ἀναλογίας τοῦ ἀποπίπτουν τῆς σ. 339,25 παρὰ τὴν συνήθη παρὰ τῷ συγγραφεῖ χρῆσιν τῆς ῥηματικῆς καταλήξεως ουσι. Ὅτι δὲ καθ' ὅλου ὁ συγγραφεὺς ἐστερεῖτο ἀνωτέρας γλωσσικῆς παιδεύσεως ἀποδείκνυουσιν αἱ ἐν σ. 342 κ.έ. ἀστεῖαι ἐτυμολογίαι, ἐν αἷς ζητεῖ νὰ εὕρη ἀναλογίας τοῦ ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένου ἐτύμου τῆς λέξεως βουλκόλαξ.

Μετὰ τὰς προεισαγωγικὰς ταύτας παρατηρήσεις ἔπεται τὸ ἀνέκδοτον κείμενον.

Μάρκου μοναχοῦ Σερρών Ζήτησις περὶ βουλκόλακων καὶ διὰ τί οὐ δέχεται ἡ ἀγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησία, ὅτι ὑπ' αὐτῶν γίνονται τὰ θανατικὰ, καὶ ὑπολαμβάνομεν ἡμεῖς ὅτι ὑπ' αὐτῶν ἐσθιόμεθα.

Ἡ ἀγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησία ὀρίζει μετὰ ἐπιτιμιῶν μεγάλων ἅπαντας τοὺς ὀρθοδόξους. ἵνα μὴ δέχωνται εἰς τοὺς καιροὺς τῶν θανατικῶν τοὺς βουλκόλακους, ὅτι παρ' αὐτῶν γίνονται τὰ θανατικὰ· οἷος δὲ δέχεται τοῦτο ὅτι οὕτως ἐστίν, ὀρίζει ἡ ἀγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησία ἵνα ἐπιτίμια καὶ κανόνας μεγίστους [ὑποστῆ]· καὶ ὅσον ὀρίζει προσκυνοῦμεν αὐτὸ καὶ ἀσπαζόμεθα τὴν παραγγελίαν ταύτην καὶ ἐνστεριζόμεθα τὰ ἅγια δόγματα, ὅτι καὶ τὰ ἐνεστῶτα καὶ τὰ μέλλοντα καὶ τὰ παρεληλυθόντα πάντα ἐπίσταται καὶ θεωρεῖ ταῦτα ὡς πηγὴν σοφίας καὶ γνώσεως. Ὅμως βλέπομεν εἰς τὸν καιρὸν τῶν θανατικῶν εἰς τὰ μέρη τὰ ἀνατολικώτερα καὶ εἰς τὰ δυτικώτερα καὶ εἰς τὰ μέρη τῆς Φραγγίας ἐν οἷς οὐδὲ αὐτὸ τὸ γένος δέχεται τοῦτο, ὅτι γίνονται τὰ θανατικὰ ὑπὸ τῶν βουλκόλακων· λοιπὸν εἰς τὰ ἔθνη βλέπομεν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανατικοῦ καὶ εἰς τὸ ἅπαν περίγειον τῆς οἰκουμένης ὅτι ἀπροσκάπτουσι τοὺς τάφους τῶν ἐντὸς ἑκατὸν ἡμερῶν τεθνηκότων, εὐρίσκουσι τινὰ σώματα ἐκ τῶν ἀποσκαπτόντων σταπιαδιασμένα καὶ τινὰ παχυνόμενα καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς αὐτῶν καὶ τῶν πωγῶνων μακρυνόμεναι πλεῖον παρ' οὐ ἦσαν εἰς τὸν καιρὸν τῆς θανάτου αὐτῶν καὶ χονδρότεραι παρ' οὐ ὑπῆρχον καὶ ταραττόμεναι πολλάκις καθ' ἑαυτῶν αὐθύπαρτοι. Εἰ μὲν ἐτέθη εἰς τὸν || τάφον κουτρούλης πολ- ρ.126^β λάκις ἢ τμήμα τζεφέτου ἔχων, μακρύνουσιν αἱ τρίχες αὐτῶν παρ' οὐ ἦσαν πλεον τῶν τεσσάρων δακτύλων. Πολλάκις δὲ οἶδαμεν, ὅτι καὶ τελείως ἀποπίπτουν αἱ τρίχες αὐτῶν καὶ ἀναφύονται ἕτεραι ὡς μωχὸς χοίρειος πυκνός· οἱ ὀδόντες αὐτῶν μακρότεροι παρ' οὐ ἦσαν· αἱ ὀψεις τῶν προσώπων αὐτῶν γίνονται ἐρυθραὶ ὡς δίκην πελιδνοῦ αἵματος· οἱ ὄνυχες αὐτῶν χονδρότεροι καὶ μακρότεροι. Καὶ ὡς τεθῶσι τὰ σώματα αὐτῶν εἰς τοὺς τάφους οὐχ εὐρίσκουσιν αὐτὰ ὡς ἐτέθησαν, ὡς περ καὶ τὰ ἕτερα σώματα ἅπερ εὐρίσκονται σταπιαδιασμένα, ἀλλὰ τὰ

1. serwōn	7. οὕτως ἐστίν	8. ὑποστῆ λείπει	11. πηγῆ
13. ἀνατολικώτερα	δυτικώτερα	17. ἐν τοῖς	18. εὐρί-
σκουσι τινὰ	ἀποσκαπτῶντων	σταπιαδιασμένα	22. κουτρούλ
23. τμήμα	25. ἀναφύονται	28. αἱ	χονδρότεραι
μακρότεραι	τεθῶσιν		

μὲν πλάγια, τὰ δὲ τελείως ἐπίκωπα, τὰ δ' ἄλλα πάντα ἀνακεφάλιστα ὡσπερ ἐπ' οὐδὲν καθεύδοντα, ἄλλως δ' ἕτερα, κατωφερεῖς ἔχοντα τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς καὶ τοὺς πόδας ἄνω κατέχοντα· αἱ κοιλίαι αὐτῶν τυμπανοειδεῖς, καὶ καθ' ὕπνον τινὲς βλέποντες αὐτούς, λέγουσι, 5 τὸ φαινόμενον, οἱ βουλκολάκοι, ὅτι ἡμεῖς μέλλομεν φαγεῖν σὲ ἢ τὸν δεῖνα, καὶ οὕτως ὡσπερ κατ' ὄναρ βλέπουσι παρακολουθεῖ καὶ ὁ θάνατος εἰς αὐτούς. Καὶ μετὰ τὸ ἐξορῦξαι αὐτούς ἐκ τῶν τάφων κεντῶσι τὰς κοιλίας αὐτῶν μετὰ ξίφους ἢ μετὰ πάλου ξύλου, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τῶν κοιλιῶν αὐτῶν αἷμα βορβορώδες ἐξ ἑκάστου σώματος 10 δίκην ἀσκοῦ μεγίστου τὸ πλῆθος καὶ πολλάκις καὶ πλεον τούτου. Τινὲς δὲ καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν καὶ τὸ ἥπαρ ἀποκόπτουσι καὶ καίουσι καὶ τὰ σώματα αὐτῶν μελίζουσι καὶ πολλάκις καὶ πυρὶ παραπέμπουσιν. || Ἐνὸς γὰρ οἶδαμεν τοῦτο, ὅτι παύει ὁ θάνατος. Οἶδαμεν δὲ 15 καὶ τοῦτο, ὅτι εὐρόντες τοὺς αὐτοὺς βουλκολάκους καὶ ταῦτα ποιήσαντες, ὁ θάνατος οὐκ ἐπαύσατο. Λοιπὸν διὰ τοῦτο ζητοῦμεν λύσιν. Ἴνα μὴ τρικυμίζωνται οἱ ἡμέτεροι λογισμοὶ κατὰ τινὰ αἰτίαν, ἐκανόνισεν ἡ ἀγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησία μετὰ ἐπιτιμιῶν μεγάλων περὶ τούτου, ἵνα μὴ δέχωνται οἱ Χριστιανοὶ τὸ τοιοῦτον θέαμα ὅτι ἀληθὲς ἐστὶ, καὶ οὕτως ἀληθῶς βλέπομεν ὡς ἄνω εἰρήκαμεν ὅτι γίνονται εἰς τοὺς τοιούτους βουλκολάκους καὶ ὑπολαμβάνομεν ὅτι ὑπ' αὐτῶν ἐσθιόμενοι ἀποθνήσκομεν. 20

Βον. Περὶ στηλιτεύσεως ἰδιωτῶν καὶ λύσεως τοῦ τοιοῦτου ζητήματος.

Λοιπὸν ἀκούσατε τὰς αἰτίας τὸ πῶς καὶ διὰ τί γίνονται. Ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ πρὸς εἰδότας ἐλάλησεν. Ἐν οἷς γὰρ οἶδασι οἱ παρακατιόντες τῆς γνώσεως, ἤγουν τὰ πλῆθη τῶν ἰδιωτῶν, ὅτι οἱ τελειότεροι τῆς φυσικῆς γνώσεως, καὶ τοῖς δραξαμένοις παιδευσιν ὑπὸ τῆς 25 θείας Γραφῆς καὶ ὑπὸ τῆς ἀρίστης ἔξω φιλοσοφίας ὅτι πείθονται τὰ κελύσματα καὶ τοὺς κανόνας τῆς τοῦ θεοῦ ἀγίας ἐκκλησίας ὡς ὑπερ-

ἔχουσα πάντων τῶν γνώσεων ἢ τοιαύτη ἀγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησία. Μέλλουσι γὰρ καὶ τὰ πλῆθη πείθεσθαι καὶ ἔπειθαι τὰς διορίσεις αὐτῆς.

Ἐπεὶ ποῦ γὰρ ἠδύνατο ἡ τοῦ θεοῦ ἀγία ἐκκλησία, ἵνα πρῶτον σταθῆναι καὶ διδάξαι τὴν ἅπασαν [οἰκουμένην] || καὶ τοὺς ἀνοητοτέ- 5 ρους ποιῆσαι ἅπαντας φιλοσόφους μικροῦς τε καὶ μείζονας, εἴθ' οὕτως ὁ διδάξαι τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τὰ μὲν δόγματα τῆς τοιαύτης πίστεως τὰ μέλλοντα εἰσάγειν ἡμᾶς τοὺς πειθομένους ταῦτα εἰς τὴν ἀληκτον καὶ ἐπουράνιον βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Πόσῃ γὰρ βίαν 10 καὶ ἀνάγκην ὑπέστησαν οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ ἅγιοι ἵνα δογματίσωσι ταῦτα διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τῶν ἀνοήτων, καὶ κατὰ βίαν Ἰσχυσαν ὑπὸ τῆς ἀντιδικίας τῶν αἰρετικῶν δογμάτων. Πόσῃ γε μᾶλλον ἠθέλον χωρισθῆναι οἱ μακαριώτατοι πατέρες ἡμῶν πλατυκώτερα ἵνα διδάξωσι τὴν ἅπασαν οἰκουμένην καὶ τοὺς ἀνοήτους, λέγοντας, ὅτι τὸ δεῖνα δόγμα διὰ τί τόδε αὐτὸ δογματίζομεν, ἐπεὶ διὰ τὴν δεῖναν αἰτίαν τοῦτο ποιῶμεν. Ἄρχεται δὲ ἡ τοιαύτη οὕτως καὶ γίνεται διὰ 15 τοῦτο εἰς τοσοῦτο καὶ μέλλει γενέσθαι τοῦτο εἰς τοῦτο, καὶ, ἂν οὐ ποιήσετε καὶ διαπράξασθε τοῦτο, μέλλετε παθεῖν φθορὰν τοιαύτην, εἰ δὲ ποιήσετε τόδε, μέλλετε ἔχειν ἴσως τοιοῦτον. Ποῦ γὰρ ἰδύνατο εἰς τὸ καθ' ἓν δόγμα τῆς ἐκκλησίας, εἰ μὴ εἶχον λεπτόναι τὰ τοιαῦτα πρότερον, εἴθ' οὕτως διδάξαι τὰ ἅγια δόγματα αὐτῆς, ἔτι δὲ μᾶλλον 20 εἰς τὰ πλῆθη τῶν ἰδιωτῶν καὶ ἀνοήτων λεπτομερῶς οὕτως; Ἐπεὶ τοῦτό || ἐστὶν εἰς μυρίους ἀπαιδεύτους γραφῆς· οὐχ εὐρίσκειται ὁ δέκατος τῶν τοιούτων ἔχων φυσικὴν γνῶσιν ὅστις ἡμελλε καταλαβεῖν τὴν τοιαύτην λεπτότητα. Ἐξ οὗ πόσα πονήματα καὶ βιβλία ἄπερ 25 πεποιήκασι οἱ ἀρχαιότεροι σοφοὶ, καὶ οὕτως εἰσὶ κείμενα καὶ ἀνεργητα, τὰ μὲν ἀγνοοῦσιν ὑπὸ τῆς ἀπειρίας διὰ τὸ οὐδὲν δυνάμεθα τοὺς ἀρχαίους σῶσαι τῶν χρόνων αὐτῶν καὶ ὑπὸ τῆς ὀλιγοζωίας ἡμῶν οὐ σώζομεν τὰ μαθήματα αὐτῶν, ἄλλως τε δὲ ὅτι καὶ ἀμελέστεροι ὑπάρχομεν τῶν μαθημάτων αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας βραθυμίας καὶ [διὰ]

2. διορήσεις 3 (καὶ 14,21. 342,27. 343,8. 344,19,23. 345,18. 349, 22. 351,1) ἐπεὶ 4. οἰκουμένην λείπει. Ἄλλ' ἴδε κατωτέρω στ. 13

5. μείζονας εἴθ' 8. ἀληκτον 11. δόγματα

12. πλατυκώτερα 14. δεῖναν 16. τοσοῦτω εἰς τοῦτω

ἂν 17. ποιήσεται διαπράξασθαι μέλλεται

18. ποιήσεται μέλλεται 20. αὐτοῖς 22. τοῦτω ἐστὶν

23 τὸν τοσοῦτον ἡμελλε 29. διὰ λείπει

1. με'ν 1-2. ἀνακεφάλιστα 2. ἄλλος κατωφεραῖς

3. κατέχοντες 4. τυμπανοειδεῖ 5. μέλλωμεν 6. δοῖνα

7. ἐξορῦξαι 11. ὕπαρ 13. Τὸ ἐνὸς διορθωτέον εἰς ἓν;

οἶδαμεν 14. εὐρόντες 16. τρικυμίζονται 25. οἶδασιν

25-26. παρακατιώντες 27. Αἱ λέξεις τοῖς δραξαμένοις διορθωτέαι

εἰς τῶν δραξαμένων ἢ τῆς δραξαμένης; 28. πείθονται

τὰς ὀχλήσεις τοῦ νῦν καιροῦ διὰ τε τῶν ἀκαταστασιῶν καὶ ὀχλήσεων τοῦ νῦν αἰῶνος, καὶ, τὸ μεγαλύτερον, οὐδὲ τὸ μάθημα τῆς φιλοσοφίας ἀκμάζει ὡς πρόην ἤκμαζεν. Ἔστι δὲ καὶ τὸ πλεον. ὅτι εἰς τὰ πονηρὰ διάκειται ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων τοῦ νῦν αἰῶνος. Ὅμως καὶ 5 γεγραμμένα εἰσὶν ἅπαντα ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων· ὀλίγοι δὲ εἰσι σήμερον οἱ ἐπιμελούμενοι ταῦτα. Διὰ τοῦτο ἀγνοοῦνται τὰ φυσικὰ τοῦ νῦν αἰῶνος ἀπὸ τὰ πλήθη τῶν ἰδιωτῶν καὶ ἕτερα ὑπάρχουσι καὶ ἑτέρως κρίνονται ὑπὸ τῆς ἑαυτῶν ἀπειρίας.

Γον. Περί φύσεως ζώων, ζωοφύτων καὶ φυτῶν καὶ σήψεως.

10 Λοιπὸν ἐπὶ τὰ προκείμενα τῆς γραφῆς τῷ λόγῳ πορευσώμεθα πρὸς φ.128^β τὴν ζήτησιν ἡμῶν, || ἐκάστης πραγματείας οἰκίαν ἀρμοδίως ἐπιγραφὴν ποιησάμενοι. Γέγραπται γὰρ Ἡ μὲν φύσις τὴν φύσιν κρατεῖ καὶ ἡ φύσις τὴν φύσιν νικᾷ καὶ ἡ φύσις τὴν φύσιν τέρπει. Λοιπὸν προσεκτέον εἰς τὰ μέρη τῶν φυσικῶν ἀκροάσεων, ἵνα ἐκ τοῦ μερικοῦ τοῦ τοιούτου 15 ἐξηγήματος μέλλης κατανοῆσαι τὴν τοιαύτην ζήτησιν. Τὸ μὲν σῶμα τοῦ ἀνδρὸς κατὰ φύσιν οὐκ ἐράται σῶμα τετραπόδου ζώου εἰς μίξιν συνουσιασμοῦ, ἀλλὰ τὸ ὁμοιον φυσικῶς τοῦ ὁμοίου· ὡσαύτως οὔτε τετράποδον ζῶον φύσιν ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὸ ὁμοιογενὲς αὐτοῦ ἐράται. Οὕτως νοητέον καὶ ὑπὸ τῶν πτηνῶν καὶ ἰχθύων καὶ τῶν ἐτέρων. Ὅμοιος καὶ ἐπὶ τῶν σπερμάτων ἀναδράμωμεν. Τὸ μὲν σίναπι 20 σπειρόμενον οὐ ποιεῖ μαλάχην, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ὁμοίαν φύσιν σινάπεος ὁμοίως καὶ ἡ μαλάχη μαλάχην καὶ ὁ σίτος σίτον καὶ ὁ κριθὸς κριθὸν γεννᾷ καὶ οἱ ἄκανθεσ ἀκανθας καὶ ὁ φοῖνιξ φοίνικα. Οὕτως γὰρ νοητέον ἐν πάσῃ τῇ οὐσίᾳ τοῦ νῦν αἰῶνος ζώων λέγω, ζωοφύτων καὶ 25 φυτῶν ὡσαύτως, καὶ ἡ σῆψις σῆψιν γεννᾷ.

Δον. Περί νεογενὲς πῦρ.

Ἐπεὶ ὅπου γὰρ ἂν τύχη σαπημένον ξύλον, πολλάκις εἰς λόγκον φ.129^α γίνεται ἐκ τῆς σήψεως αὐτοῦ εἰς αὐτὸ τὸ ξύλον ὡς || δίκην ἀμανίτου, ἐξ οὗ ἐξ αὐτοῦ μετὰ κράσεως καὶ δι' ἑτέρων μεθόδων ποιοῦσιν οἱ γη-

1. ὀχλύσεις	4. διακείνται	5. δὲ εἰσὶ	6. ἐπιμελλοῦμενοι
7. ὑπὸ	11. ὑμῶν	πραγματείας οἰκίαν	12. ποιησάμενος
13. τέρποι	13-14. προσεκτέων ἐκ	15. μέλλεις	17. μῆξιν
19. ὑπὸ διορθωτέον εἰς ἐπὶ;	20. σίνιπι	21-22. συνάπεως	
22-23. κρύθος κρύθον	23. φοῖνυξ φοίνικα	24. ζῶον	25. σῆψιν
	28. δοίκην ἀμανήτου		

γενεὶς ὕσχαν καὶ μετ' αὐτῶν ἄπτουσι νεογενὲς πῦρ ἐκ σιδήρων μετὰ καὶ τῶν πυριτῶν λίθων.

Εον. Περί πῶς καὶ διὰ τί γίνονται οἱ ἀμανίται.

Ὅμοιος καὶ οἱ ἐσθιόμενοι ἀμανίται ἐκ σήψεως τῆς γῆς γεννῶνται. Ὅταν γὰρ γίνεται βροχὴ ἐν καιρῷ φθινοπώρου, εἴθ' οὕτως ἡλιακῇ 5 καῦσις, τότε μᾶλλον γίνονται οἱ ἀμανίται πλείστοι. Ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς βροχῆς συχνάκις γενομένης γίνεται σῆψις τῆς γῆς καὶ ἀποτελεῖ ἡ σῆψις τὰ ἐνεργήματα αὐτῆς, ἡγουν ἀμανίτας, ἐπεὶ ἡ οὐσία προβάλλεται δύναμιν καὶ ἡ δύναμις ἐνέργειαν καὶ ἡ ἐνέργεια τὰ ἐνεργήματα, τὴν ἰδίαν κατὰ λόγον δύναμιν, καὶ ἡ σῆψις τὴν ὁμοίαν φύ- 10 σιν τῆς σήψεως.

Σον. Περί τῶν γινομένων ἀμανίτων ἐν τοῖς οἴκοις ἡμῶν.

Ὅμοιος καὶ δι' ἑτέρου παραδείγματος προσεκτέον περὶ τοῦ τοιούτου ἀμανίτου. Τὰ γὰρ ἀγγεῖα τὰ διηνεκῶς ἔχοντα ὕδατα εἰς ὑψηλάν τῶν οἴκων ἡμῶν ἐπὶ τῶν σταλαγμῶν αὐτῶν ἐμφύουσιν ἀμανίτας 15 ὑπὸ τῆς σήψεως τῆς γῆς.

Ζον. Περί πῶς καὶ διὰ τί λέγεται βουλκόλαξ τὸ ὀγκούμενον σῶμα ἐν τῷ τάφῳ κατ' ἐτυμολογίαν γραμματικῆς.

Περί δὲ τὴν ὀνομασίαν τῶν βουλκολάκων ἄκουσον μερικὸν παράδειγμα κατ' ἐτυμολογίαν || γραμματικῆς, ἵνα καταλάβῃς τὸ πῶς καὶ φ.129 διὰ τί λέγεται βουλκόλαξ. Ὀνομασία αὕτη οἷον τι λέγω παρθένος 21 ἐτυμολογεῖται, ἡγουν τὸ <πῦρ θανῶς> κατὰ τὴν πύρωσιν τῆς σαρκὸς θανατοῦν. Καὶ πάλιν ὀπνηνίκα λέγομεν περιστερὰ, οὐκ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ζώου, ἡγουν τῆς σαρκὸς αὐτῆς τὴν ποιότητα, ἐσήμανεν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν ἐν οἷς διαπράττεται. Ἀπὸ τοῦ πετᾶσθαι στερ- 25 ρῶς εἴρηται περιστερὰ, καθ' ἃ καὶ τὰ ἐξῆς οὐ φυσικὰς, ἀλλ' ἐνεργητικὰς ἔχουσι τὰς οἰκίας προσηγορίας, οἷον ἔλαφος διὰ τὸ ἐλεῖν καὶ διαφθεῖρειν τοὺς ὄφεις, χελιδῶν διὰ τὸ τὰ χεῖλη δονεῖν ἐν τῷ λαλεῖν, τρυγῶν ὅτι τηρεῖ τὸ οἰκίον γένος μὴ διγαμοῦσα ποτέ, ἀηδῶν διὰ τὸ ἀεὶ ἄδειν ἐν θέρει καὶ χειμῶνος πολλάκις, ἵππος ἐκ 30

1. ἴσχαν	2. τῶν τῶ πυρὶ τῶν	3 (καὶ 4, 6). ἀμανίται
4. ἐσθιόμενοι	γενῶνται	5. φθινοπώρου εἴθ' ἡλιακῇ
9. δύναμις ἐνέργεια	10. κατάλογον	13. προσεκταίων
18 (καὶ 20). ἐτυμολογίαν γραμματικοῖς	21. ὀνομασία οἷον τι	
22. ἐτυμολογεῖται	27. ἐχῶσι οἰκίας	ἐλεῖν
28. ὄφις		
δωνεῖν	29. διγαμοῦσα	30. θέρει

τοῦ ἵπτασθαι τοῖς ποσίν, ἐλλέβορος ἤγουν θανατοῦσα βρώσις, ἀετὸς παρὰ τὸ δεῖ ἔτος διὰ τὸ πολλάκις ἀνακαινίζεσθαι, πετεινὸν παρὰ τὸ τὴν πτέρυγα τείνειν, ποταμὸς διὰ τὸ πότιμον ἔχειν ὕδωρ, χεῖμαρρος διὰ τὸ ἐν τῷ χειμῶνι ρεῖν ἤγουν τρέχειν, φύσις ἐκ 5 τοῦ φύειν τὰς ὑποστάσεις, βοτάνιν παρὰ τὸ ἄνω βαδίζειν, ὡς περ καὶ ἄνθος ἐκ τοῦ ἄνω θέειν, ἤτοι τρέχειν, σημαίνεται. Ἐχομεν δὲ λέγειν καὶ ἕτερα πλείστα· διὰ δὲ τὸν κόρον τοῦ λόγου ταῦτα οὐ λέγομεν. Οὕτως νοητέον καὶ ἐπὶ τὴν ὀνομασίαν τῶν βουλκολάκων· ἤγουν

ρ.130^α βουλκόλαξ· || οὐ μὴν πνεῦμα διαφθεῖρον ζωὴν ἀνθρώπων ἐτάχθη ἢ 10 ὀνομασία αὐτῶν ἢ διασπαράττον σώματα ἀνθρώπινα, ἀλλὰ κατ' ἐτυμολογίαν γραμματικῆς, ὡς ἄνω εἰρήκαμεν, λέγεται βουλκόλαξ δῆλον βοῦλκος· λάκκου ἤγουν σῆψις.

Η^{ον}. Περὶ τοῦ ὅτι ὑπὸ τῶν παχείων καὶ εὐεκτῶν σωμάτων γίνονται οἱ βουλκόλακες φυσικῶς ἐγκατακλειόμενοι ἐντὸς τοῦ τάφου.

15 Καὶ ὅσα σώματά εἰσιν εὐεκτά, ἤγουν παχέα καὶ εὐογκα, οὕτως γίνονται φυσικῶς· ἀεὶποτε ἐγκατακλειόνται ἐντὸς τοῦ τάφου τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ, καὶ οὐκ ἔχει πῶς ἵνα ἀνιμᾶται ὁ ἀήρ τοῦ νεκροῦ πᾶσαν ὑγρότητα τοῦ σταπιδιασθῆναι τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ὡς περ καὶ τὰ θνησιμαῖα σώματα τὰ εἰς πόλεμον σταπιδιαζόμενα. Ἐπεὶ, εἰ γὰρ 20 ἠδύνατο τὸ πνεῦμα τοῦ δαίμονος ἵνα εἰσέρχεται εἰς τοὺς νεκρούς, ὡς περ οἱ ἄγνωστοι ὑπολαμβάνουσι, μᾶλλον εἰς τὰ τοιαῦτα τὰ τοῦ πολέμου θνησιμαῖα σώματα ἔμελλεν εἰσέρχασθαι τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ εἶχεν ἐνεργεῖν πολλὴν λύμην καὶ φθορὰν εἰς τὸν κόσμον, ἐπεὶ οὔτε φυλάττουσιν αὐτὰ, οὔτε ὅλως μεταλαμβάνουσι τὴν θείαν καὶ ἁγίαν 25 κοινωνίαν, οὔτε εἰς ἀρετὴν ἀπαντες ὑπάρχουσι· διὸ καὶ ἐκ τῶν ἀπρόσφ.130^β δοκῆτων σκοτόνονται θαρροῦντες || οἱ τοιαῦτοι, ἵνα νικήσωσι τοὺς ὑπεναντίους, καὶ οἱ πλείστοι ἐπὶ τοῦτο τὸ θάρρος εἰσέρχονται εἰς τὸν πόλεμον. Ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ἀσεβέστερα γένη ἔμελλε πλεῖον εἰσέρ-

1. ἵπτασθαι ἐλέβορος 1-2. βρώσις ἐτὸς 2. ἀνακαινίζεται
3. τῷ τείνειν ἔχων 9. διαφθεῖρων 10. διασπα-
ράττων 10-11. ἐτυμολογίαν γραμματικοῖς 13. παχέων
14. ἐγκατακλειόμενοι 15. σώματα εἰσὶν εὐεκτα παχέα
16. ἐγκατακλύονται 17. πῶς ἀνιμᾶται 26. σκοτώνονται
τοιαῦτοι 27. πλείστοι τούτω θάρρος

χεσθαι τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος, ἤγουν εἰς τὸ συγγενέστερον, ἀλλ' οὐ γίνεται τοῦτο εἰ μὴ τοῦτό ἐστιν.

Θ^{ον}. Περὶ πῶς καὶ διὰ τί οὐχ εὐρίσκεται ὁ βουλκόλαξ ὡς ἐτέθη ἐν τῷ καιρῷ τῆς θανάτου αὐτοῦ ἐν τῷ τάφῳ.

Ὅτι ἐγκατακλειόνται τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ ἐντὸς τοῦ τάφου· καὶ 5 τὸ μὲν σῶμα ὑπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων συνίσταται, καὶ εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου ψυχραίνονται τὰ τέσσαρα αὐτὰ στοιχεῖα καὶ μετὰ ἡμέραν μίαν καὶ ἔμπροσθεν διαλύονται οἱ χυμοὶ καὶ γίνονται ὡς ὕδωρ, καὶ περισωρεύεται τὸ αὐτὸ ὑγρὸν εἰς τὰ κούφη τοῦ νεκροῦ σώματος καὶ γίνεται ἀπὸ τῆς συναγωγῆς τοῦ ὑγροῦ ἐμπνευμάτωσις καὶ πρίσκει- 10 ται τὸ σῶμα διὰ τὸ εἶναι ἐγκεκλεισμένον ἐντὸς τοῦ τάφου καὶ οὐκ εἶχεν ἐξεπνεῦσαι. Καὶ βιαζόμενον τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ ἐντὸς πνεύματος, ἤτοι τῆς ὑγρότητος, γυρίζεται ὡς ὀρθώση αὐτὸ ἡ φύσις καὶ τὸ κοίλωμα τοῦ τάφου ἢ τοὺς πόδας ὀλίγον ἀνωφερές καὶ τὴν κεφαλὴν κάτω. Μόνον γὰρ τοῦτο γίνωσκε, ὅτι ἀπὸ τῆς βίας τοῦ σώματος ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα 15 οὐκ ἔστιν.

Ι^{ον}. Περὶ βουλκολάκων παράδειγμα πῶς μετατίθεται.

Ἐπεὶ καὶ τὸ ἀέριον πνεῦμα, ἐν κάτω κλειόμενον εἰς τὰ ἐνδοτέρω μέρη τῆς γῆς καὶ κούφη καὶ βιαζόμενον ἵνα ἐξεπνεύσῃ, ταραττει μέ- 20 ρος τῆς οἰκουμένης, || ὃ λέγεται σεισμὸς, πόσῳ γε μᾶλλον οὐ πρέπει φ.131^α πιστευθῆναι τὸ μηδαμινὸν βάρος τοῦ σώματος ὅτι ἀπὸ τὴν πνοὴν 21 τῆς οὐσίας, ἤγουν τῶν ὑγροτήτων, ἐμετετέθη τὸ σῶμα παρ' ὃ ἦτον.

ΙΑ^{ον}. Περὶ τοῦ τί πῶς καὶ διὰ τί γίνεται τὸ σῶμα τῶν βουλκολάκων ἐρυθρόν.

Οὐ μὴν τῆς ὄψεως τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπὸ τῆς σήψεως φθειρό- 25 μενος ἀποπίπτει, καὶ μένει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐρυθρόν ὡς δίκην αἵματος· οὐ μὴν δὲ κατὰ πολὺ ἐρυθρόν. Ὁμοίως καὶ τὸ ἅπαν δέρμα τοῦ σώματος.

ΙΒ^{ον}. Περὶ πῶς καὶ διὰ τί αὐξάνονται τῶν βουλκολάκων οἱ ὄνυ- κες αὐτῶν καὶ αἱ τρίχες ἐν τῷ τάφῳ.

1. πείθωνος 2. τούτω τοῦτο ἐστίν 3. βουλκόλαξ
8. χυμοὶ 11. ἐγκεκλυσμένον 13. αὐτῷ κοίλωμα
18. τὸ ἐνδοτέρω 19. ἐξεπνεύσει ταραττει 20. σεισμὸς
21. μηδαμινόν 25. Λύμην ἐκ σφάλματος τοῦ γράψαντος τὸ ἀρχικόν
γράμμα ἐρυθρογράφου 26. δοίκην

[Ο]ι ὄνυχες αὐτῶν τρεφόμενοι ὑπὸ τῆς σήψεως μακρύνουσι καὶ χονδρύνουσι· ὁμοίως καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς αὐτῶν καὶ τοῦ πώγωνος μακρύνουσι καὶ χονδρύνουσι, διότι τὰ ὑλικώτερα μέρη τοῦ σώματος ὑπὸ τῶν ὑλικωτέρων τρέφονται, τὰ δὲ μέλη φθείρονται.

Ἰ. Πῶν. Περὶ μελῶν σώματος καὶ μερῶν.

Μέρη δὲ εἰσι τοῦ σώματος τὰ μετὰ γεννήσεως ἀναφυόμενα, οἷον ὀδόντας, ὄνυχας, τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ τρίχας τοῦ πώγωνος καὶ τὰ τούτων ὁμοία· μέλη δὲ ἢ ὀλομέλεια ἢ γεννηθεῖσα ἅμα σὺν τῇ αὐτοῦ γεννήσει, οἷον ἢ κεφαλῆ, ὠτία, ῥίνα, χεῖλη, πώγωνας, χεῖρας, πόδας, 10 δακτύλους καὶ τὰ τούτων ὁμοία.

ΙΔον. Περὶ τριχῶν παράδειγμα.

Ἔχομεν δὲ παράδειγμα περὶ τῶν τοιούτων τριχῶν. Λάβε τρίχας ἵππου ἢ ἐκ κεφαλῆς ἀνθρώπου ἢ πώγωνος, καὶ θέε ταῦτα εἰς ὕδωρ ἔ- 131^βως ἡμέρας ἰκανάς, καὶ μέλλεις ἰδεῖν ὅτι χονδρύνουσι καὶ || μακρύνουσι 15 καὶ, τὸ μεγαλύτερον, ὅτι ἐμπνευματοῦνται καὶ ὑπὸ τῆς ὑγρότητος καὶ κινουῦνται ὡς εἶδος νεροφιδῶν· ἐξ οὗ, ὡς λέγουσιν, ὅτι καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν αὐτῶν νεροφιδῶν ἐκ τριχῶν ἐγένετο καὶ γίνεται.

ΙΕον. Περὶ τὸ πῶς καὶ διὰ τί ἐκπίπτουσιν αἱ τρίχες τῶν βουλκολάκων ἐν τῷ τάφῳ καὶ ἐκφυόνται ἕτεραι τρίχες εἰς τὰς κεφαλὰς 20 αὐτῶν ὡς περ μωχὸς χοίρειος πυκνός.

Περὶ δὲ τὸ ὅτι πιπτόντων τῶν τριχῶν καὶ ἐκφυόντων ἑτέρων τριχῶν ὡς περ εἶδος μωχοῦ χοιραίου, ἀκουσον καὶ περὶ τούτου. Ἔστι πετεινὸν λεγόμενον πασιδὸν· λέγουσι δὲ καὶ τινες κατὰ τόπους ἑτέρας ὀνομασίας αὐτῶν διατρίβει δὲ ἀείποτε ἐπὶ τῶν ὑδάτων, καὶ ἀγρεύουσι 25 τινες καὶ κρεμοῦσιν ἐπὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν ἀπὸ τῶν ῥινῶν· θνησιμαίων

1. Ὁ ἐρυθρογράφος ἐλησμόνησε νὰ γράψῃ τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῆς λέξεως Οἱ
2. αὐτοῦ
3. ὑλικώτερα μέρη
4. ὑλικωτέρων
5. φθείρονται
6. μέρη
7. Τὰ μετὰ γεννήσεως δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ διορθωθῶσιν εἰς γέννησιν. Πρὸς σ. 349,6 μετὰ τῆς ἀφαιρέσεως καὶ σ. 350,3-4 μετὰ σφαγῆς
8. μέλει
9. αὐτῆς
10. ῥίνα
11. χεῖρας
12. ἔχωμεν
13. μέλει
14. μεγαλύτερον
15. ἐμπνευματοῦται
16. οἱ ἀρχοὶ
17. γίνονται
18. ἐκφυόνται
19. τρίχαι
20. πιπτόντων
21. ἐκφυόντων
22. Τὸ πτηνὸν τὸ ἐνταῦθα καλούμενον πασιδὸν εὐρίσκομεν καλούμενον πασιδόνα ἐν τῷ Πουλολογῳ. Ὁ δὲ συνάδελφος καθηγητῆς τῆς ζωολογίας κ. Νικόλαος Ἀποστολίδης φρονεῖ, ὅτι τούτο εἶνε ἢ ἀλκυῶν τῶν ἀρχαίων. Ἴδε Ἐπετηρίδα Παρνασσῶν Τόμ. Α' (1896) σ. 123
23. ἀγρεύουσι τινές
24. κρεμοῦσιν
25. ῥινῶν

ὄντων καὶ κρεμομένων κατὰ ἑνιαυτοῦ κατὰ τῆς ἔνδον ὑγρότητος πίπτουσι τὰ πτερὰ αὐτοῦ καὶ ἀναφύονται ἕτερα πτερὰ νεοθαλῆ, καὶ πάλιν εἰς τὸ ἐρχόμενον ἕτερον ἔτος πίπτουσι τὰ ἐξερχόμενα καὶ ἀναφύονται ἕτερα. Τοῦτο δὲ γίνεται ἕως ἑνιαυτοῦς τρεῖς καὶ πολλάκις καὶ πλείον τούτων πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ὕλην τῆς ὑγρότητος. Κρεμῶσι δὲ 5 αὐτό τινες διὰ θεῖαν θαύματος, ἵνα οἱ παρατυχόντες θεωρῶσιν αὐτό· λαμβάνουσι δὲ αὐτὸ ὑπὸ τῶν πλείστων οἱ σπετζάριοι· εἰς τὰς ἑαυτῶν προβολὰς ὑπὸ τῶν ὑλικωτέρων τρέφονται. Ἔχομεν δὲ περὶ τούτου πλείστα παραδείγματα λέγειν· διὰ δὲ τὸν κόρον τοῦ λόγου ταῦτα οὐ λέγομεν ὑπὸ τοῦ βάρους γράφοντες. 10

ΙΣον. Περὶ πῶς καὶ διὰ τί αὐξάνουσιν οἱ ὀδόντες καὶ οἱ ὄνυχες τῶν βουλκολάκων καὶ περὶ φαντασίας αὐτῶν.

|| Τὰ οὐλῆ αὐτῶν καὶ τὰ χεῖλη ἀποφεύγουσι καὶ φαίνονται αἱ ῥίζες φ.132^α τῶν ὀδόντων μετὰ τῶν ἐπιφανεστάτων ὀδόντων, ἅμα καὶ λευκαίνονται ὑπὸ τῆς ὑγρότητος καὶ λαμβάνουσιν ἀπὸ τῆς ὑγρότητος μέρος χον- 15 δρότητος καὶ μακρότητος. Οὐ μὴ δὲ ὡς τῶν τριχῶν ἢ ὡς τῶν ὀνύχων τὸ μακρὸν διὰ τῆς στερεμνιότητος καὶ πυκνότητος τῶν αὐτῶν ὀδόντων ἐπὶ τὰ μαλακώτερα καὶ ἀραιότερα φυσικῶς ἀξητικώτερα γίνονται καὶ μαλακώτερα ὑπὸ τῶν ὑγροτήτων. Λοιπὸν ἀπὸ τῶν οὐλῶν καὶ τῶν χειλῶν τὴν ζάρωσιν καὶ τοῦ μέρους τῆς φυσικῆς ἀξήσεως ποιοῦ- 20 σιν οἱ ὀδόντες φαντασίαν πλείστην, καὶ λανθάνονται οἱ θεωροῦντες ταῦτα ὑπὸ τῆς ἀπειρίας. Ὡσαύτως καὶ εἰς τοὺς ὄνυχας τὸ αὐτὸ γίνεται· σταπιδιάζονται αἱ ῥόγαι τῶν δακτύλων αὐτῶν καὶ κρεποῦνται οἱ ὄνυχες καὶ ποιοῦσι φαντασίαν μήκους· γίνεται δὲ καὶ ἐκ τῆς ὕλης 25 αὐξήσις ὑπὸ αὐτῶν καὶ ἐπιλανθάνονται οἱ θεωροῦντες ταῦτα.

ΙΖον. Παράδειγμα περὶ τῶν ὀδόντων καὶ τῶν ὀνύχων τὸ πῶς καὶ διὰ τί ποιοῦσι φαντασίαν καὶ γίνονται μακροί.

Ὡς περ γὰρ ἔχουσι καλλωπισμοὺς ἰδίους τὰ γύναια εἰς τὰς ὄψεις αὐτῶν διὰ τινῶν εἰδῶν καὶ μεθόδων καὶ ποιοῦσι διὰ τῆς φαντασίας τὰς ἀσχήμους εὐόπτας καὶ λανθάνουσι τοὺς θεωροῦντας αὐτὰς διὰ 30

1. κρεμμομένων
2. Τὸ κατὰ διορθωτέον εἰς ἀπὸ;
3. 2 (καὶ 3-4). ἀναφυόνται
4. νεοθαλεῖς
5. κρεμμῶσι
6. αὐτῶ τινές
7. θεωροῦσιν αὐτῶ
8. αὐτῶ
9. ὑλικωτέρων τρέφονται
10. γράφοντος
11. φένωνται
12. 18 (καὶ 19) μαλακώτερα
13. ἀραιότερα
14. ἀξητικώτερα
15. οὐλῶν
16. 21. λανθάνονται
17. 22. τὰς ὄνυχας
18. 25. ἐπιλανθάνονται
19. 29. διὰ τε φ.

τῆς φαντασιώδους ὄψεως καὶ ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι ἐκ φύσεώς ἐστίν ἡ τοιαύτη, ὅψις καὶ ὑπὸ τῶν εἰδῶν καὶ ἀσχήμων γυναιῶν γίνεται τοιαύτη καὶ τηλικαύτη παροφθαλμησις, πόσῳ δὲ μάλλον, ἂν καλλωπισθῇ εὐεῖδὲς γύναιον διὰ τῆς τοιαύτης μεθόδου, φυσικὸν καὶ ἀληθές φ.139β στατον κάλλος ἔχον, προσεκτίον πόσον καλλωπισμὸν καὶ φαντασίαν 6 μέλλει δεῖξαι τὸ φυσικὸν τοιοῦτον κάλλος. Τί μὲν διὰ τῆς φυσικῆς ὄψεως, τί δὲ διὰ τοῦ μεθοδικοῦ καλλωπισμοῦ ποιεῖ φαντασίαν ὑπερβάλλουσαν. Οὕτως νοητέον καὶ ἐπὶ τούτοις. Ἐχουσι μὲν τὴν φυσικὴν αὐξήσιν, γίνεται δὲ καὶ ἡ ζάρωσις τῶν χειλῶν καὶ ὁ σταπιδιασμός εἰς τὰ 10 αὐτῶν ῥόγας τῶν δακτύλων· καὶ τί μὲν ἀπὸ τῆς ἀληθεστάτης αὐξήσεως, τί δὲ ἀπὸ τῆς προρρηθείσης φαντασίας γίνεται ἡ θεὰ θαυμάστη.

ΙΗον. Περὶ πῶς καὶ διὰ τί γίνονται τὰ εὐεκτὰ σώματα βουλκολάκων, τὰ δὲ λεπτὰ σώματα οὐ γίνονται.

Καὶ περὶ μὲν τῶν εὐεκτῶν σωμάτων καὶ παχείων γίνονται τοιαῦτα, 15 διότι πίνει ἡ γῆ μέρος τῆς ὕλης αὐτῶν καὶ κορηννομένη οὐ ζητεῖ πλείον, καὶ ἀπομένουσα ἡ ἑτέρα οὐσία ποιεῖ ταῦτα πάντα. Ἐπὶ δὲ τῶν λεπτῶν σωμάτων τοῦτο οὐκ ἐστίν, διότι ἐστὶ τὸ σῶμα ὀλιγούλον, καὶ πίνουσα ἡ γῆ τὴν μερικὴν ὕλην αὐτοῦ σταπιδικάζεται τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ τοῦτο οὐ γίνεται. Συμβαίνει δὲ πολλάκις καὶ ἐπὶ τῶν λεπτῶν σωμάτων. 20 Πίνεται ἀπαξ τοῦτο· ὅταν γὰρ γίνεται ὁ καιρὸς πολυόμβρος, κορέννεται ἡ γῆ ὑπὸ τῆς ὑγρότητος τοῦ ὄμβρου καὶ τῆς ὀλίγης ὕλης τῆς ὑπαρχούσης ἐν αὐτῷ, καὶ γίνεται τὸν αὐτὸν καιρὸν τὸ λεπτὸν σῶμα ὡς περὶ καὶ τὸ εὐεκτόν. Τὰ δὲ εὐεκτὰ τὸν τότε καιρὸν πάλιν ἐπέκεινα γίνονται εὐεκτότερα παρ' οὐ ὑπῆρχον τὸν ξηρότερον καιρὸν. 25 Πείθου δὲ καὶ ἐκ τούτου· ὅταν τῶν θρεπτικῶν καὶ αὐξητικῶν καὶ φυ- φ.133α σικῶν βοτανῶν ἢ τύχη ἐμβληθῆναι τῇ γῆ, ὡς κραιμπίον καὶ πράσον ἄλλον ὀλόκληρον, πῶς ὑπὸ τῆς φύσεως τῆς αὐξητικῆς σφοδρότεραν καὶ τραχυτέραν ἔχει τὴν ἐνέργειαν. Οὕτως καὶ ἐπὶ τούτου νοητέον.

1. φαντασιωδοῦς	φύσεως ἐστίν	3. παραφθαλμησις
3-4. καλλωπιστῆ εὐωδεῖ	4. τοῖς	5. προσεκταίων
Τὰ τί δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ διορθωθῶσιν εἰς τὸ.	Πρὸς καὶ κατωτέρω σ.	
350,10-11	6 (καὶ 8) μὲν	7 (καὶ 9) δὲ
14. παχίων	15. πίνη	13. γίνονται
		κορηννομένη.
Ἄλλ' ἴδε κατωτέρω σ. 27,11	17. τοῦτω	18. σταπιδικάζεται
20. πολλύομβρος	23. τῶν	24. ξηρότερον
26. τύχει	κραιμπίου	πράσσον
		28. ἔχων

ΙΘον. Περὶ πῶς καὶ διὰ τί, κεντῶμεναι αἱ γαστέραι τῶν βουλκολάκων, ῥέει ἐξ αὐτῶν αἷμα.

Περὶ δὲ τῆς κεντήσεως τῶν γαστέρων αὐτῶν, ὅπερ κεντῶμεναι ἐξέρχεται ἐξ αὐτῶν αἷμα βορβορώδες καὶ πελιδνόν, ἀκουσον φυσικὸν παράδειγμα. Ποιοῦσι γὰρ οἱ ἰατροὶ ἀφαιρέσεις αἱμάτων διὰ φλεβοτομιῶν 5 καὶ μετὰ τῆς ἀφαιρέσεως τὸ αἷμα πῆσσει ψυχραίνόμενον· φυλαττόμενον δὲ ἐντὸς ἡμερονυχτίου πάλιν καθ' ἑαυτὸ ἀλλοιοῦται καὶ γίνεται τὸ ὅλον ὑγρότης. Οὕτως νοητέον καὶ ἐπὶ τῶν νεκρωθέντων σωμάτων· καὶ μετὰ τὴν ὥραν τῆς νεκρώσεως ψυχραίνεται τὸ αἷμα σὺν τοῖς ἐτέροις στοιχείοις καὶ πυκνοῦται, μετέπειτα δὲ πάλιν ὑγροῦται. Καὶ ὡς 10 περὶ μετὰ κρόκου ὀλίγου βάπτουσι ἐψήματα εἰς μεγάλας κύθρας καὶ λέβητας, καὶ γίνεται τὸ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὅλον κροκοειδὲς ἀπὸ τῆς μερικῆς πιότητος τοῦ κρόκου, οὕτως μοι νοεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ αἵματος. Ἡ 15 πιότης γὰρ τοῦ αἵματος μετὰ θάνατον εἰς τὴν διάλυσιν βάπτει καὶ τὰ ἑτέρα τρία στοιχεῖα καὶ τὴν πᾶσαν ὑγρότητα· οὐ μὴν δὲ ἐρυθρὸν ὡς 15 δίκην ζωτικοῦ αἵματος, ἀλλ' ἐρυθρότητα πελιδνήν.

Κον. Περὶ πῶς καὶ διὰ τί, κεντῶμεναι αἱ γαστέραι αὐτῶν, εὐθύς ἐξέρχεται ἐκ τῶν γαργαρεῶνων καὶ ἐκ τῶν μυκτήρων αὐτῶν μογκρισμός.

Ἢ Γίνεται δὲ καὶ τοῦτο φυσικῶς. Κεντωμένη τοῦ βουλκολάκου ἡ φ.133β γαστέρα μετὰ πάλου ὑπὸ τινος, γίνεται διὰ τοῦ γαργαρεῶνος αὐτοῦ 20 ψόφος. Τοῦτο δὲ συμβαίνει, πληττομένου τοῦ σώματος, ἀποτελεῖται ὁ αὐτὸς φθόγγος, ἐπεὶ τὸ πνεῦμα πανταχοῦ χωρεῖ καὶ ἐπὶ τῶν ἀδῆλων πόρων τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ μετὰ πασῶν τῶν ὑγροτήτων ἐστὶ μεμιγμένον· διότι συγγενὲς καὶ προσεχὲς ὑπάρχει τὸ πνεῦμα μετὰ τῶν ὑδάτων, καὶ, πληρουμένης τῆς γαστέρας, ἤγουν γεμάτης οὐ 25 σης τῶν ὑγροτήτων μετὰ τοῦ πνεύματος, πληττομένη ἡ γαστήρ ἀπὸ τοῦ κρούσματος, συνάσσεται ἐνδότερον τῇ αὐτῇ γαστρὶ, καὶ βιαζόμε-

3. αἰτήσεως	4. αὐτοῦς	πελιδνόν	6. Ἄντι τῶν λέξεων μετὰ τῆς ἀφαιρέσεως δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ γράψωμεν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν. Πρὸς σ. 346,6 μετὰ γεννήσεως καὶ σ. 350,3-4 μετὰ σφαγῆς
7. ἡμερονυχτίου	ἐαυτὸν	ἀλλοιοῦται	12. λεύπτας
	13 (καὶ 14). Ἄντι πιότητος καὶ πιότης γραπτὸν ποιότητος καὶ ποιότης;	15. τριστοιχεῖα	18 (καὶ σ. 350,5). γαργαρεῶνων αὐτοῦ μογκρισμός
	19 (καὶ 21). τούτω	20 (καὶ σ. 350,1). γαργαρεῶνος	23. πόρων
	24. προσεχῶς ὑπάρχοι	27. συνάσσεται = συνάγεται	

νον τὸ πνεῦμα ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ γαργαρεῶνος καὶ τῶν μυκτῆρων αὐτοῦ καὶ γίνεται ὑπ' αὐτοῦ κτύπος, ὡς περ καὶ ἐν γερανοῖς καὶ χησίν καὶ ὄρνισι κατοικιδίοις καὶ ἐν πᾶσι πτηνοῖς. Τοῦτο γίνεται μετὰ σφαγῆς αὐτῶν· πληττόμενα γὰρ ὑπὸ τινων, ἐξέρχεται τὸ πνεῦμα τὸ χωροῦν ἐν αὐτῷ ὑπὸ τῶν γαργαρεῶνων καὶ τῶν μυκτῆρων αὐτῶν καὶ γίνεται φθόγγος. Οὕτως γὰρ ἐπὶ τούτοις καθέστηκεν, καὶ ὑπὸ τοῦ τοιοῦτου φθόγγου μᾶλλον βεβαιοῦνται οἱ ἄπειροι ὑπὸ τῆς αὐτῶν ἀπειρίας λέγοντες, ὅτι, κρούοντες τῶν τοιοῦτων βουλκολάκων, τηλικαῦτα ἐμόγκρισεν, ἀγνοοῦντες τὸ πῶς καὶ διὰ τί τοῦτο φυσικῶς γίνεται, καὶ λαμβάνουσι καὶ τοῦτο εἰς πλειοτέραν βεβαίωσιν. Τί μὲν διὰ τῆς προρρηθείσης ὀφείας ὑπερορῶσιν, τί δὲ διὰ τοῦ ἀκουσθέντος μογκρισμοῦ τοῦ γινομένου διὰ τοῦ πνεύματος.

φ. 134^a || [ΚΑ^{ον}]. Περὶ πῶς καὶ διὰ τί θεωρῶσι τινες καιρὸν τοὺς βουλκολάκους, λέγοντας, ὅτι ἡμεῖς μέλλομεν φαγεῖν σὲ ἢ τὸν δεῖνα καὶ οὕτως ὡς περ ὄρωσιν κατ' ὄναρ παρακολουθεῖ.

Ἄκουσον περὶ τούτου. Οἶδαμεν, ὅτι πολλάκις ἔχοντά τινα σώματα ἐρωτικὰς ἐνθυμήσεις εἰς γυναῖκα καὶ ἕτερα σώματα [ἢ] ἔρωτας θεϊκοὺς καὶ τινα πολλάκις ὀργιζόμενα παρὰ αὐθεντῶν, ἕτερα δὲ ὁμοίως ὀρεκτικὰ ἐνθυμήματα καθ' ἑαυτῶν πρὸς τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ὀρέξεις αὐτῶν, ἄλλοι δὲ ἐν λύπαις καὶ θλίψεσι μερικὰς ὑπάρχοντες, ἄπερ πανταχόθεν εἰς τὸν ἅπαντα κόσμον συμβαίνει εἰς τοὺς ἑαυτῶν ὕπνους, βλέπει ἕκαστος τὰ φροντιζόμενα ὑπ' αὐτῶν. Ὅστις μὲν ἔρωτος φροντίζει συναφείας, καὶ ἀσπασμοὺς κατ' ὄναρ φαντάζεται διὰ τὴν ἔρωμένου σώματος, ὁ δὲ ἔχων ἔρωτα θεῖον θεωρεῖ, ὅτι ἐργάζεται πρᾶξεις ἐναρέτους καὶ θεοφιλεῖς, ὁ δὲ ὀργιζόμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ θεωρεῖ φυλακὰς καὶ μάστιγας· οἱ δὲ ἕτεροι πάλιν πρὸς τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν καὶ τὰς μερίμνας ἃς ἔχουσιν ἐν ὀνείροις φαντάζονται.

2. Διορθωτέον τὸ γερανοῖς εἰς γεράνοις; 3 (καὶ 9,10). τούτω
3-4. μετὰ σφαγῆς. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ διορθωθῇ μετὰ σφαγῆν. Πρβλ. σ. 346,6 μετὰ γεννήσεως καὶ σ. 349,6 μετὰ τῆς ἀφαιρέσεως 7. αὐτοῦ
9. ἐμόγκρισεν ἀγνοοῦν 10. πλεοτέραν τί μὲν . . . τί δὲ. Πρβλ. καὶ σ. 348,6-7 11. ὑπερορῶσιν μογκρισμοῦ
13. ΚΑ^{ον} λείπει θεωρῶσι τινὲς Τὸ καιρὸν ἔχει ἄρα καλῶς;
14. λέγοντες 16. ἔχοντα τινα 20. Διορθωτέον τὸ θλίψεις μερικὰς εἰς θλίψεις μερικαῖς; 21. συμβένει 23. συναφείας κατόναρ 24. ἔρωταν

Ἐπεὶ μεθημερινὴ φροντίς ἐστὶν ὀνείρων καὶ εἰς τὰς ὀρέξεις τὰς δι' ὀλίγων ἀπαλλαττομένας τρικυμίζονται τῶν ἀνθρώπων οἱ λογισμοί, πόσῳ γε μᾶλλον εἰς τὸν τοιοῦτον μέγαν φόβον καὶ εἰς τὴν τοιαύτην μερίμναν τοῦ πικροῦ καὶ ἀνιλεοῦ θανάτου οὐ δυνάμεθα φαντάζεσθαι καὶ θεωρεῖν κατ' ὄναρ τὰ φροντιζόμενα ὑπ' αὐτῶν; Καὶ ἐνεκεν τῶν τοιοῦτων μερίμνων θεωρῶσιν ἐν ὀνείροις || τοὺς βουλκολάκους τάχα δια-φ. 134^b λεγομένους μετ' αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ ὅλης τῆς ἡμέρας τὸν τότε καιρὸν διὰ τοὺς τοιοῦτους βουλκολάκους διαλέγονται οἱ ἄνθρωποι, καὶ διὰ τῆς νυκτὸς πολλάκις θεωρῶσι τινες τὰ διαλεγόμενα ὑπ' αὐτῶν· καὶ ἐν οἷς γὰρ ἴδωσιν τοῦτο, εὐθὺς λαμβάνουσι δαίλιαν ἄπειρον καὶ ἀνία- 10 τον, καὶ ἐκ τοῦ τοιοῦτου φόβου παρακολουθεῖ καὶ ὁ θάνατος πρὸς τὰ θεαθέντα.

ΚΒ^{ον}. Περὶ πῶς καὶ διὰ τί παύει ὁ θάνατος ἀποσκαπτόντων τῶν βουλκολάκων καὶ περὶ ἀποτομῆς καὶ διαπλάσεως σώματος μερικῶν καὶ ιδιοτήτων καὶ ὑγείας, καὶ ἐναντιῶντα τὰ τέσσαρα στοιχεῖα τῆς οἰκουμένης οὐ δύνανται ἐνωθῆναι ὅλως εἰς ἄλληλα εἰκῆ διὰ τῶν ὁμοουσιῶν ιδιοτήτων.

Ἐτι δὲ ἀποσκαπτόντων τῶν βουλκολάκων, εὐθὺς παύει ὁ θάνατος. Ἄκουσον περὶ διαπλάσεως σώματος μερικῶν, καὶ εἶθ' οὕτως μέλλεις καταλαβεῖν τὸ πῶς καὶ διὰ τί τοῦτο συμβαίνει. Ἡ καρδία καὶ τὸ ἥπαρ καὶ ἡ ξανθὴ χολή καὶ ὁ πνεύμων ἐτάχθη ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος μέσον τοῦ σώματος ὅλου. Τοῦτο δὲ ἔταξεν διὰ τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος ὁ θεός, ἵνα τὸ μὲν ἥπαρ μετὰ τῆς ξανθῆς χολῆς ζωपुरοῖ τὴν καρδίαν, ὑπέρθερμος οὔσα ἢ ξανθὴ χολή μετὰ τοῦ ἥπατος ὑπὲρ πάντων τῶν στοιχείων τοῦ σώματος καὶ ρίζα οὔσα πάσης ἀρχῆς θερμότητος. Ὅμως ἔχει καὶ φυσικὴν θερμότητα ἢ καρδία, λαμβάνει δὲ καὶ ἑτέραν θερμότητα ἐκ τῆς ξανθῆς χολῆς καὶ τοῦ ἥπατος, καὶ ἐν τούτῳ || γίνεται ἡ καρδία θερμότερα. Ἡ δὲ καρδία πάλιν ἀναπέμπει τοὺς ἀτμοὺς αὐτῆς πρὸς τὸν ἐγκέφαλον καὶ ζωपुरεῖ αὐτὸν τὴν τοῦ σώματος φ. 135^a

2. ἀπαλλαττομένης τρικυμίζονται 4. Διορθωτέον τὸ ἀνιλεοῦ, καὶ πῶς, εἰς ἀνίλω ἢ εἰς ἀνηλεοῦς; 7. ἐπὶ τῶν
9. θεωρῶσι τινὲς 10. τούτω 13 (καὶ 18). ἀποσκαπτόντων 15. ιδιοτήτων Τὸ ἐναντιῶντα δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ διορθωθῇ τυχόν εἰς ἐναντία ὄντα, καθ' ἃ γράφεται κατωτέρω ἐν σ. 352,8
19. μερικῶν εἶθ 21 (καὶ 23). ἥπαρ τούτου
23. ζωपुरοῖ, ἀλλ' ἐν σ. 29 ζωοपुरεῖ

ὄλου, μεταδίδων φυσικὴν καὶ εὐκρατον θερμὴν ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ.
 Ὁ δὲ πνεύμων πάλιν ἐτάχθη ἵνα δράσεται ἐκ τῶν φαινόντων ἀέριον
 πέλαιος. Τοῦτο τὸ ἀνούσιον καὶ ἀψαυστον διὰ τῆς ὀσφρῦσεως πνεῦμα
 ἵνα κατὰ γωμεν ὡς τὸ ἥπαρ σὺν τῆς καρδίας καταπραΰνουσαν ἄγαν
 5 θερμὴ ἐκ μὲν ἀέρος τὸ αἷμα θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ἐκ δὲ πυρός ἢ ξανθῆ
 χολῆ θερμὴ καὶ ξηρὰ, ἐκ δὲ τῆς γῆς ἢ μέλαινα χολῆ ξηρὰ καὶ ψυ-
 χρὰ, ἐκ δὲ ὕδατος τὸ φλέγμα ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν. Ταῦτα οὖν τὰ δ'
 στοιχεῖα ἐναντία ὄντα οὐ δύνανται ἐνωθῆναι εἰς ἄλληλα εἰ μὴ διὰ
 τῶν ὁμοκατιῶν καὶ ὁμοιογενῶν ποιότητων· ἦγουν τὸ αἷμα ἐνοῦται τῷ
 10 φλέγματι διὰ τῆς μελαίνης χολῆς, καὶ ἡ μέλαινα χολῆ ἐνοῦται τῇ
 ξανθῇ χολῇ διὰ τοῦ αἵματος, καὶ ἡ ξανθῆ χολῆ ἐνοῦται τῇ μελαίνῃ
 χολῇ διὰ τοῦ φλέγματος. Καὶ ἐνεκεν τῆς τοιαύτης συγκράσεως, ἦγουν
 μεταδιδόμενα πρὸς ἄλληλα, συνίσταται τὸ σῶμα, καὶ πρὸς ἄλληλα
 μεταδιδόμενα ὑπὸ τὸ συγγενὲς τῶν ποιότητων, καθὼς συνέταξεν αὐτὰ
 15 ὁ ποιητής. Οὕτως νοητέον καὶ ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις σώμασιν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ
 ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ
 ΠΛΗΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ

Α'

ΚΩΔΙΚΕΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ¹

* II

Χαρτ. 0,205x0,13. Αἰῶνος XVI (φ. 435).

« Ἱστορία ὅπου ὠφελεῖ πολλὰ τὴν ψυχὴν. Τὴν ὁποίαν τινὲς
 ἄνδρες τίμιοι ὅπου ἦλθον ἀπὸ τὴν χώραν τῶν μαύρων Ἰνδιάνων
 πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἀγίου Σάββα τὴν
 εἶπον καὶ τὴν ἐφανέρωσαν. Καὶ ἐγράφη παρὰ Ἰωάννου τοῦ
 Δαμασκηνοῦ ».

Ἀρχ. (φ. 3^a). Ὅσοι μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ζῶσι, τοῦτοι
 εἶναι θεοῦ παιδιὰ. λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Τέλ. (φ. 428^b).
 Καὶ ὅσοι τὸν ἀκούομεν τοῦτον τὸν λόγον ὁποῖος ὠφελεῖ τὰς
 ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἀξιωθοῦμεν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον
 ὅπου εἶναι ὅσοι ἀρέσασι τοῦ θεοῦ, μὲ ταῖς εὐχαῖς καὶ ταῖς
 πρεσβείαις τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ τῶν μακαρίων. διὰ
 τοὺς ὁποίους ἐγεινεν ἡ διήγησις τούτη ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 τῷ Κυρίῳ ἡμῶν τοῦ ὁποίου πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ κράτος
 καὶ μεγαλωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια ἀντάμα μὲ τὸν πατέρα
 καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ τώρα καὶ πάντοτε
 καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν :+

1. Ἐχει τὸ μεταδίδων ὀρθῶς; 2. ὁ πνεῦμα. Πῶς
 πρέπει νὰ διορθωθῇ τὸ φαινόντων; 3. ὀσφρῦσεως 3-5. τοῦτο
 — ἄγαν θερμὴ εἶνε ἐφαρμένα καὶ δίδονται θεραπείας 4. κατὰ γωμεν
 ἥπαρ 9. Πῶς διορθωτέον τὸ ὁμοκατιῶν; 10. μελένης 11. μελένη
 10. μελένης 11. μελένη

¹ Συνέχεια ἐκ τῆς σ. 234.

Ὁ κώδιξ κοσμεῖται ἐν φ. 2⁶ ὑπὸ τῆς εἰκόνας τοῦ ὁσίου Βαρλαάμ, κοσμοῦσι δ' αὐτὸν καὶ ἕτεροι εἴκοσι καὶ δύο εἰκόνες ἀναφερόμεναι εἰς τὴν διήγησιν, ἀνά μίαν μὲν ἐν φ. 52^a, 52^b, 102^a, 149^a, 169^b, 193^a, 205^b καὶ 244^a, ἀνά δύο δ' ἐν φ. 56^a, 59^b, 143^b, 144^a, 175^a, 314^a καὶ 319^b. τὸ δὲ φ. 278^b προωρισμένον πρὸς ζωγράφησιν εἰκόνων ἔμεινε λευκόν.

Χεῖρι δὲ μεταγενεστέρᾳ εὑρηνται γεγραμμένα ἐν μὲν φ. 1^a - 2^a ἀνθήμια κηκότεχνα καὶ δοκίμια κονδυλίου, ἕτερα δ' ἐν φ. 432^b καὶ 433^b - 435^a. Ἐν δὲ φ. 430^b μεταξύ ἄλλων καὶ τάδε· Ἐτούτο το χαρτὴ που λέγουσὴ βαρλαάμ υνέ του κυρήτζι δημητρακί του γουλιανου τοῦ εκλαπροτάτου αρχοντος της μεγάλης κοστατηνουπολεος, καὶ ἐν φ. 433^a κατὰ μῆκος τῆς σελίδος τάδε· Ἐτούτο τω χαρτη . . . . υνέ τωῦ κηρητζη δίμητρακί του γούλπανου αρχωντα μεγάλης κοστατηννόπωλής. Ἐν φ. 431^a φέρεται βαναύσως γεγραμμένον τὸ γνωστὸν αἰνίγμα τη η δεν κινω το πουλη ωπου γενα αχ τη μιτη. Ἐν δὲ φ. 432^a ἡ ἀρχὴ τῆς Ὠραίας Βοσκοπούλας τοῦ Νικολάου Ἰριμυτικοῦ· μια ταχνη επηγα στο κοπαδι μεσα στα δεντρα.

Ἐν φ. 431^b ἀναγινώσκοντα· σημειώματα περὶ τοῦ ὁσίου Βαρλαάμ ἐκ διαφόρων συγγραφέων συμπεπιλημένα καὶ γεγραμμένα αὐτῇ χειρὶ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Καρατζᾶ· εἰς ὃν κατὰ ταῦτ' ἀνήκε ποτε ὁ κώδιξ. Περὶ ἄλλων δὲ κωδίκων ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Καρατζᾶ ἴδε Ἄθ. Παπαδόπουλον Κεραμέα Δύο κώδικες τῆς βιβλιοθήκης Νικολάου Καρατζᾶ, ἐν Ἐπιτηρίδι Παρνασσῶ "Ἐτ. Η' (1904) σ. 5 κ. ε.

Τῆς ἀρχαίας σταχῶσεως τοῦ κώδικος ἐναπέμειναν μόνον τὰ ἐκατέρωθεν ξύλα· ἐκ δὲ τῆς ῥάχεως λείπει ἢ ἄλλοτ' ἐπικαλύπτουσ' αὐτὴν βύρσα.

12

Χαρτ. 0,15 < 0,20. Αἰῶνος XVI (φ. 489).

Μάνουηλ Μαλαξῶς Νομοκάνων.

Προτάσσεται τὸ προσίμιον καὶ ὁ Πίναξ τῶν κεφαλαίων, ἀναγράφων τὸ ὅλον κεφάλαια φ', ἅτινα καὶ ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κώδικι. Κεφ.

τμα' « Περὶ τοῦ λαβόντος ἄλογον μετὰ ἀγωγίου καὶ φορτώση βαρέως ». . . . Κεφ. υμγ' α' Ἡ γεγανυῖα διατύπωσις παρὰ τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ σοφοῦ ὅπως ἔχουσι τάξεως οἱ θρόνοι τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὑποκειμένων τῇ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως». Ἐν τέλει χρονικὸν βραχὺ, ὅλον τὸ συνεκδεδωμένον τῷ Δούκα ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βόννης.

Τὰ φ. 487 - 489 γεγραμμένα ἄλλῃ χειρὶ μεταγενεστέρᾳ. Ἐν αὐταῖς φ. 487^a τὸ τέλος τοῦ βραχέος Χρονικοῦ. Ἀπὸ δὲ τοῦ φ. 487^b « Περὶ ἱερέως τοῦ ἀναξίως ἱερουργοῦντος. Ἐκ τοῦ Πατερικοῦ ». Ἀρχ. « Ἐνας καλόγηρος ἀναχωρητῆς ἐκάλεσεν ἕναν ἱερέα ».

Ἐν φ. 489^b. Καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις κτίμα καμοῦ Καλινίκου ἱερομονάχου Βαρβατακίου καὶ αὐθις ταῦτά ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ.

Στάχωσις βυραῖνη μετ' ἐντύπων ἀπλῶν κοσμημάτων.

13

Χαρτ. 0,24 < 0,178. Αἰῶνος XVI (φ. 321).

« Στιχηράριον ἀρχὴ σὺν θεῷ αγίῳ περιέχον ἅπαντα τὰ στιχηρά του ὄλου ἐνιαυτοῦ, ἅτινα ἐκαλλωπίσθησαν παρὰ κύρ Χρυσάφου τοῦ νέου καὶ πρωτοφάλτου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ».

Μετὰ μουσικῶν σημείων.

Ἐν φ. 321^b ἀναγινώσκειται τὸ σημεῖωμα τότε Νῦν δὲ ὑπάρχει κάμοῦ Ζαχαρίου ἱερομονάχου.

Στάχωσις νεωτέρα.

14

Χαρτ. 0,15 < 0,21. Αἰῶνος XVII (φ. 86).

1 (φ. 2^a). Ἰωάννου Χρυσοστόμου Λειτουργία.

2 (φ. 32^a). Βασιλείου τοῦ μεγάλου Λειτουργία.

3 (φ. 69^a). Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων.

Ἐν φ. 3^a - 4^a ἔχουσι γραφὴ ὑφ' ἑτέρας χειρὸς Εὐαγγελιά τινα.

Ἐν δὲ φ. 31^a Στίχοι ἱαμβοὶ χρηστοθηλας Δανιὴλ τῷ Πατριῷ.

Ἐν φ. 2^α. Τὸ παρὸν ὑπάρχει Νικολάου Καλοῦ· καὶ ὁποῖος ἀποτολμήσῃ νὰ τὴν πάρῃ ἐτοῦτοι τὴν φυλάδα νὰ ἔχῃ τὴν ἀρὰν τῶν τριακοσίων ἀγίων καὶ τῆς Παναγίας καὶ πάντων τῶν ἀγίων ἀμήν. Νικόλαος Καλὸς γράφω. Ἐν δὲ φ. 31⁶. Καὶ τῷδε Νικολάου τοῦ Καλοῦ τοῦ Πατριῶν . . . 1801 Νοεμβρίου αἰ. Ἐν δὲ φ. 5^α καὶ 85⁶ σημειώματα κτητόρων τῶν νεωτάτων χρόνων.

Ἐν φ. 5^α, 32^α καὶ 69^α ἐπίτιτλα μετριωτάτης τέχνης. Κοσμεῖται δὲ ὁ κώδιξ καὶ ὑπὸ 105 ἀρχικῶν γραμμάτων πολυχρῶμων ὁμοίως μετριωτάτης τέχνης. Τὰ δὲ μικρὰ ἀρχικὰ γράμματα εἶνε μονόχρωμα.

Στάχωσις βυραίνη ἔχουσα ἐντυπα κοσμήματα ἀπλᾶ καὶ ἐπίχρυσα.

115

Χαρτ. 0,21 × 0,15. Αἰῶνος XVII (φ. 89).

- 1 (φ. 1^α). Ἰωάννου Χρυσοστόμου Λειτουργία.
- 2 (φ. 30^α). Βασιλείου τοῦ μεγάλου Λειτουργία.
- 3 (φ. 67⁶). « Εὐχὴ ἐπὶ σταφυλῶν εὐλογήσεως ».
- 4 (φ. 68⁶). « Εὐχὴ συγχωρητικὴ ἀπαγγελιομένη πρὸ τῆς μεταλήψεως ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ἢ πνευματικοῦ ».
- 5 (φ. 72⁶). « Ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ ».
- 6 (φ. 82⁶). « Εὐχὴ εἰς εὐλόγησιν οἴνου ».
- 7 (φ. 86^α). Ἡ ἀκολουθία τῆς μεταλήψεως (ἀτελής).

Ἐν ἀρχῇ τοῦ κώδικος δύο παράφυλλα ἄγραφα, ὧν ἐν τῷ πρώτῳ τὸ σημείωμα· τὴν παροῦσαν βίβλον ἠγόρασα παρὰ τοῦ Σωτηρίου Λαφαζάνη ἀντὶ δραχμῶν νέων τριάκοντα. Ἐν Ἀθήναις τὴν 8 Μαρτίου 1879 Γ. Μπουρνιάς. Ἄγραφα δὲ εἶνε καὶ τὰ φύλλα 28, 29, 87⁶, 88 καὶ 89. Ἐν φ. 27⁶ ἀχοᾶ⁶ γέγραπται χειρὶ Παρθενίου ἱερομονάχου. Ἐν δὲ φ. 67⁶ Ἐγράφη διὰ χειρὸς Παρθενίου ἱερομονάχου ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀχο⁶.

Στάχωσις βυραίνη μετ' ἐπιτετυπωμένου σταυροῦ.

116

Χαρτ. 0,22 × 0,16. Αἰῶνος XVIII (φ. 92).

« Προσίμιον εἰς τὴν ῥητορικὴν τέχνην ».

Ἄρχ. Τὴν ἐμφυτον ἐπιθυμίαν καὶ ἔφεσιν, ὡς περὶ τοῦς λόγους καὶ τὰ μαθήματα φύσει ἔχουσιν ἄνθρωποι. Τὰ φ. 4^α, 90⁶, 91 καὶ 92 ἄγραφα. Ἐν δὲ φ. 1^α - 3⁶ γέγραπται ἄλλη χειρὶ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος Ἀναφορὰ πρὸς ἀνώνυμον ἐπίσκοπον Πωγωνιανῆς, ἣν ἀποστέλλουσι διάφοροι μαγίστορες ἰσυναφίων ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβοντες. Ἐν δὲ φ. 4⁶. Καὶ τότε ἐκ τῶν τοῦ Διονυσίου Ῥεσβανίου τοῦ ἐξ Ἄρτης.

Στάχωσις βυραίνη μετ' ἐπιτετυπωμένων χρυσῶν ῥομβοειδῶν σχημάτων.

117

Χαρτ. 0,145 × 0,20. Αἰῶνος XVIII (φ. 183).

1 (φ. 1^α). Πίναξ τῶν περιεχομένων, ὧν τινὰ λείπουσιν ἐκ τοῦ κώδικος.

2 (φ. 1⁶). Τύπος ἐπιστολῆς πρὸς κληρικόν.

3 (φ. 2^α). Ἐπιστολὴ ἀνυπόγραφος πρὸς τὸν βοεβόδαν Οὐγροβλαχίας Ἰωάννην Στέφανον Καντακουζηνόν.

4 (φ. 4^α). Πρᾶξις ἐκκλησιαστικὴ περὶ ἀποδόσεως προικὸς εἰς τὴν Δέσπα κακωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Βλάχου συζύγου Νικουλήχοι, ἀχρόνιστος.

5 (φ. 5⁶). Ἐπιστολῶν ἐλληνικῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνάθροισις.

6 (φ. 6^α). « Ἰγνατίου τοῦ Μητυλιναίου Ἐπιστολαὶ τῷ Καλλινίκῳ »

7 (φ. 7^α). Τροπάρια δύο μετὰ διαστήχου ἐρμηνείας.

8 (φ. 7⁶). Ἰγνατίου τοῦ Μητυλιναίου Ἐπιστολὴ πρὸς Καλλίνικον.

9 (φ. 8^α). **Καλλινίκου** Ἐπιστολὴ πρὸς Ἰγνάτιον τὸν Μυτιληναῖον.

10 (φ. 9^α). «Χρυσόβουλλον ὅπερ ἐξεγράφη ἐκ τοῦ σλοβανορούσικου χρονικοῦ τοῦ ἐν τῇ Μεγάλῃ Νοβογράδα εὑρισκομένου κατὰ λέξιν».

11 (φ. 10^β). **Νικοδήμου ἱερομονάχου** Ἐπιστολὴ πρὸς τινα διατρέβοντα παρὰ τῷ ἡγεμόνι Μολδοβλαχίας Ἰωάννη Κωνσταντίνῳ Νικολάου βοεβόδα, κατὰ Μάιον 1742.

12 (φ. 11^α). Ἐπιστολῶν τύποι.

13 (φ. 13^β). Τεμάχια ἀρχαίων συγγραφέων ἐν μεταφράσει.

14 (φ. 14^α). **Γρηγορίου Θεολόγου** «Περὶ τῶν τῆς αὐτοῦ ψυχῆς παθῶν θρῆνος».

Μετὰ διαστίχου ἐρμηνείας.

15 (φ. 22^α). Ἐξήγησις τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων τῆς μνημοσύνου τῆς ἐνθυμήσεως.

16 (φ. 37^α). **Ἀριστοφάνους Πλοῦτος**.

Μετὰ διαστίχου ἐρμηνείας. Ἐν τέλει 8 Φεβρουαρίου 1770

17 (φ. 92^α). Ἐπιστολάριον.

Μετὰ διαστίχου ἐρμηνείας. Προτάσσονται ἑπτὰ στίχοι, ὧν ἡ ἀρχὴ Ἐπιστολῶν ἄθροισις ἀνδρῶν πανσόφων, | οὗς ὁ πρὶν ἐδλάστησεν ὡς ῥόδα χρόνος.

Περιλαμβάνονται δὲ ἐπιστολαὶ α' (φ. 92^β). Ἰωάννου **Χρυσοστόμου**. — β' (φ. 97^β). Ἰσιδώρου **Πηλουσιώτου**. — γ' (φ. 120^α). **Βασιλείου τοῦ μεγάλου** καὶ τινες **Λεβανίου** πρὸς Βασίλειον καὶ μια ἀνεπίγραφος (φ. 129^β). — δ' (134^α). **Φαλάριδος**. — ε' (140^α). **Βρούτου**. — ς' (φ. 140^β). **Παυλιανού** — ζ' (φ. 151^α). **Ἀριστοτέλους Ἀλεξάνδρου**. — η' (φ. 153^β). **Διογένους** καὶ **Κράτητος**

18 (φ. 161^α). «Γνώμαι μοναχῶν κατὰ στοιχεῖον ἐκ διαφόρων ποιητῶν εἰς ἀγαθοὺς ἀνδρας».

Μετὰ διαστίχου ἐρμηνείας.

Ὁ κώδιξ ἀστάχωτος καὶ τιλφόβρωτος. Ἐν τοῖς κενοῖς τοῦ φ. 3^α-6 δοκίμια κονδυλίου. Τὰ φ. 21^β, 36, 91, 119, 158-160 ἄγραφα.

Μετὰ τὸ φ. 21 ἀπεκόπησαν ὀκτὼ φύλλα, περιέχοντα Ἐξήγησιν κατὰ τῶν ὀργιζομένων, καθ' ἃ συνάγεται ἐκ τοῦ ἐν ἀρχῇ Πίνακος περιχομένων.

18

Χαρτ. 0,21 × 0,16. Αἰῶνος XVIII (σ. 320).

Ἀλεξάνδρου [**Μαυροκορδάτου**] Ῥητορική.

Ἐν τέλει· Εἴληψε τέρμα γραφῆς ἢ παροῦσα κατὰ τοὺς ἀψκβ' γέγραπται [διὰ χειρὸς] Ἰωάννου Βαπτιστοῦ τοῦ Καβαδία. Ἡ σ. 94 ἄγραφος. Ὁ κώδιξ ἀστάχωτος καὶ τιλφόβρωτος.

19

Χαρτ. 0,22 × 0,17. Αἰῶνος XVIII (φ. 118).

1 (φ. 1^α). **Ἀγαπητοῦ διακόνου** Παραίνετικὴ πρὸς Ἰουστινιανόν.

2 (φ. 21^α). **Γρηγορίου Θεολόγου** Γνωμικὰ δίστιχα.

3 (φ. 28^α). **Φωκυλίδου** Ποίημα νοθετικόν.

Προτάσσονται Στίχοι εἰς Φωκυλίδην.

4 (φ. 37^β). «Χρυσὰ ἔπη τοῦ **Πυθαγόρου**».

5 (φ. 41^α). «Γνώμαι ἑλληνικαὶ βραχεῖαι ῥωμαῖστὶ μεθερμηνευόμεναι».

Ἄρχ. Ἀρχὴν ἀπάντων καὶ τέλος ποιεῖ θεόν.

Διαιρεῖται εἰς κεφ. κ', ὧν τινα φέρουσιν ἰδίας ἐπιγραφάς. Κεφ. α'. «Θεός, θεοσέβεια καὶ λατρευταὶ αὐτοῦ· ἐθελοθρησκεία· οὐρανός· ἀστέρες». — . . . Κεφ. γ'. «Σοφία· ἐπιστήμη· τέχνη· ἄγνοια».

6 (φ. 71^α). **Δημοκράτους** (γρ. **Δημοκρίτου**) φιλοσόφου **Γνώμαι χρυσαί**».

Ἄρχ. Γνωμῶν μὲν τῶνδε εἴ τις ἐπαῖοι.

7 (φ. 75^α). «**Δημοφίλου** ἐκ τῶν Πυθαγορείων».

Ἄρχ. Ἔοικεν ἢ κολακεία γραπτῇ πανοπλίᾳ.

8 (φ. 79^α). «Τοῦ αὐτοῦ Γνώμαι Πυθαγορικαί».

Ἄρχ. Ἄν κτησάμενος οὐ καθέξεις, μὴ αἰτοῦ παρά Θεοῦ.

9 (φ. 83₂). «Ἠδάτωνος Γνώμαι παραινετικάι δίστιχοι»
κατὰ μετάφρασιν **Μαξίμου Πλανούδη**.

10 (φ. 99^α). Ἰσοκράτους «Νικοκλῆς ἢ συμμαχικός λόγος».

Ἄπαντα μετὰ διαστίχου ἑρμηνείας, λειπούσης ἐν φ. 61^α-70^α. Τὰ φ. 41^α, 59^α, 71^α-82^β φέρουσιν ἰδίαν ἀρχαιοτέραν ἀρίθμησιν κατὰ σελίδας. Τὰ φ. 20^β, 40^β, 70^β, 82^β καὶ 98^β ἄγραφα.

Ἐν φ. 20^α. Ὁ γράψας ἀγὼ ὁ Μανολάκης υἱὸς τοῦ Ναντάλτζου βόρνικου τῆς δόμνας ὁποῦ ἦτο εἰς τοῦ Νικολάου βοιβόνδα. Ἐν δὲ φ. 74^β. Ὁ γράψας Μιχαὴλ Εὐσταθίου 1736 Ὀκτωβρίου α'. Ἐν δὲ φ. 118^α. Ὁ γράψας ἀγὼ Μανολάκης υἱὸς Νεντάλτζου.

Ὁ κώδιξ ἀστάχωτος καὶ τιλοβρωτος.

20

Χαρτ. 0,21×0,16. Αἰῶνος XVIII (φ. 11+σ. 896).

1 (φ. 1^α). «Ἡ ῥητορικὴ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, ἐκ τῶν τοῦ Συριανοῦ, Σωπάτρου καὶ Μαρκελλίνου καὶ τοῦ Ἀνωνύμου ἐκτεταμένων σχολίων εἰς ἓν συνεργανισθεῖσα, ἐν ἔτεσι περίπου εἴκοσι καὶ πέντε».

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐν φ. 1^α, τὰ δὲ φ. 1^β-5^α περιέχουσι Πίνακα τῶν περιεχομένων. Ἐν δὲ φ. 6^α «Ὁρισμὸς φιλοσοφίας ἐκ τοῦ Ἀμμεωνίου. Μετὰ δὲ τὰ ἄγραφα φ. 5^β-11^α ἔπονται α' (σ. 1)». «Ἀφθονίου τοῦ σοφιστοῦ Περί προγυμνασμάτων μετὰ τῶν εἰς αὐτὰ παλαιῶν ἐξηγήσεων». — β' (σ. 47). «Προλεγόμενα εἰς ἅπασαν τὴν ῥητορικὴν πραγματείαν, ἐκ τῶν ἀρχαίων τεχνογράφων συνοψισθέντα». — γ' (σ. 59). «Τίνες καὶ ὁποῖοι οἱ ποτὲ ῥητορικὰς τέχνας συγγραψάμενοι, ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ Ἑρμογένους». — δ' (σ. 64). «Σχόλια καὶ ἐξηγήσεις τῶν παλαιῶν ἐξηγητῶν, ἧτοι Συριανοῦ, Σωπά-

τρου, Μαρκελλίνου καὶ ἑτέρων, εἰς ἓν κατὰ σύνοψιν ἀνακραθίντα».

2 (σ. 865). «Ἐγχειρίδιον διδάσκον ἰδίᾳ περὶ τοῦ ἐπιδεικτικοῦ γένους».

Ἐν σ. 863. Συνώψισται, συντέτακται καὶ συντετέλεσται ἡ παροῦσα πραγματεία ἐν ἔτει σωτηρίῳ τῷ αψπη^ο κατὰ μῆνα τὸν Αὐγουστον, ἐν τῷ κατὰ τὴν περιώνυμον νῆσον Χίον καθίσματι τῆς παναγίας καὶ προσκυνητῆς. καὶ πανυμνήτου, καὶ ὁμοουσίου, καὶ ἀδαιρέτου Τριάδος. τῆς πρώτης καὶ μόνης καὶ ἐσχάτης πάντων τῶν καλῶν αἰτίας, καὶ δὴ καὶ τέλους· ἧ πρέπει πᾶσα δόξα τιμῆ, καὶ προσκύνησις καὶ κράτος εἰς ἀπεράντους αἰῶνας ἀμήν.

Ἡ κατὰ σελίδας ἀρίθμησις παλαιὰ καὶ πολλαχῶς ἀμειλής. Μετὰ τὴν σ. 838 ὀκτὼ φύλλα ἄγραφα. Μένοντος δὲ τοῦ κώδικος ἀτελοῦς μετὰ τὴν σ. 896 συνεπήχθησαν ἕτερα 20 φύλλα ἄγραφα.

Στάχωσις βυρσίνη μεθ' ἀπλῶν ῥομβοειδῶν σχεδίων ἐπιτετυπωμένων καὶ χρυσῶν κοσμημάτων ἐπὶ τῆς ῥάχews.

21

Χαρτ. 0,24×0,17. Αἰῶνος XVIII (φ. 261).

1 (φ. 1^α). Συνεσίου Κυρήνης Ἐπιστολαί. αψπς' Νοεμβρ . . . (τὰ λοιπὰ τιλοβρωτα).

2 (φ. 102^α). Γρηγορίου Θεολόγου Ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς.

αψκς^ο Φεβρουαρίου ιε'. Μετὰ διαστίχου ἑρμηνείας πλὴν τοῦ τέλους.

3 (φ. 167^α). Ἰσοκράτους Πανηγυρικὸς λόγος θ'.

Μετὰ διαστίχου ἑρμηνείας. Προηγείται ἐν φ. 166^α Ἡρωνίου Βολφίου Ὑπόθεσις εἰς τὸν Πανηγυρικόν.

4 (φ. 223^α). Ἰσοκράτους Νικοκλῆς ἢ συμβουλευτικὸς λόγος τρίτος.

Μετὰ διαστίχου ἑρμηνείας. Ἐν φ. 242^α. Τέλος καὶ τῷ θεῷ

δόξα κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον: ἐτελειώσαμεν. Ἐπιτεταί ἐν φ. 246^α α' Ὑπόθεσις Ἱερονίμου Βολφίου εἰς τὸν τρίτον λόγον, ἧς ἐν τέλει αψοδ' Σεπτεμβρίου θ' ἐκάμαμεν ἀρχὴν τοῦ παρόντος λόγου.

5 (φ. 247^α). « Ἐρμηνεία εἰς τὸν τοῦ Ἰσοκράτους λόγον τοῦ κυρ Νεοφύτου [τοῦ Πελοποννησίου] ».

Ἐγράφη μόνη ἢ ἐπιγραφή αὕτη, τὸ δὲ φύλλον ἔμεινεν ἄγραφον.

6 (φ. 248^α). Νεοφύτου Πελοποννησίου Ἐρμηνεία εἰς λόγον Ἰσοκράτους.

Ἄρχ. Κράτιστον μὲν τῆς ἀκμῆς τῶν καιρῶν τυγχάνειν.

Ἄλλη χειρὶ. Ἄνευ διαστήτου ἔρμηνείας.

7 (φ. 250^β). « Εἰς τὸ περὶ παίδων ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου ἐπιθεωρήματα τινὰ τοῦ σοφοτάτου διδασκάλου κυρίου κυρίου Νεοφύτου τοῦ Πελοποννησίου ».

8 (φ. 257^α). « Μετάφρασις τοῦ ἀκτιναμέ τοῦ Ὀμέρου Χητασὲ δοθέντος τῷ πατριάρχῃ Σοφρονίῳ ἐν τῷ καιρῷ τῆς παραδόσεως τῆς Ἱερουσαλήμ ἐν ἔτει σωτηρίῳ χλς' ».

Ἐν τέλει . . . Ὀκτωβρίου. Ἐκ τοῦ ἱεροῦ μετοχίου μετὰ ὑπογραφῆς Κ. Οἰκονόμος [ὁ ἐξ Οἰκονόμων].

Κωδιξ ἀστάχωτος καὶ οἰκτρῶς τιλφόβρωτος.

22

Χαρτ. 0,235×0,17. Αἰῶνος XIX (σ. 163).

« Ἡ ἀπέριττος Λογικὴ συνερανισθεῖσα ὑπὸ Ν. Λογαίου χάριν τῶν αὐτῷ μαθητιῶντων. Ἦς ἢ σὺν θεῷ ἔναρξις 1832 3 8/βρίου Ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ Φανάριον αωλδ' 1832 ».

Ὅπισθεν τῆς ἐν ἀρχῇ ἐπιγραφῆς ταύτης τοῦ κώδικος· Κτῆμα Γρηγορίου Στουδίτου. Ἐν τέλει (σ. 160)· Γέγραπται μοι ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀπὸ θεογονίας αωλδ' κατὰ μῆνα Νοέμβριον. Γρηγόριος Ν. Στουδίτης. Ἐν δὲ σ. 161· « Κεφαλαιώδης πίναξ »,

οὐ ἐν τέλει· α' Ἰαμβικὸν Γ. Στ. αὐτοσχέδιον. Ἐξήληφε τέρμα σὺν θεῷ, ταυτησί δὴ | τῆς Λογικῆς πραγματείας ἔρμηνεία. Τῆ 22 10/βρίου 1832 ».

Στάχωσις νεωτέρα.

23

Χαρτ. 0,24×0,16. Αἰῶνος XIX (φ. 410).

1 (φ. 8^α). Λυσίου Λόγοι.

α' (φ. 8^α). Ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθένους φόνου ἀπολογία. — β' (φ. 16^α). Κατὰ Ἐρατοσθένους τοῦ γεννημένου τῶν τριάκοντα, προτασομένης σημειώσεως περὶ τοῦ λόγου τούτου. — γ' (φ. 34^α). Ἐπιτάφιος εἰς τοὺς Κορινθίους βοηθοὺς, προτασομένης σημειώσεως περὶ τοῦ λόγου τούτου.

Προτάσσονται 1 (φ. 4^α). Βίος Λυσίου. — 2 (φ. 4^β). Τὰ ὀνόματα τῶν δέκα ἄττικῶν φυλῶν. — 3 (φ. 4^α). Τὰ ὀνόματα τῶν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα τεσσαρῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς.

2 (φ. 56^α). Δημοσθένους Λόγοι.

α' (φ. 56^α). Κατ' Ἀνδροτίωνος. — β' (φ. 88^α). Ὀλυνθιακὸς Α'. — γ' (φ. 95^α). Ὀλυνθιακὸς Β'. — δ' (φ. 103^β). Ὀλυνθιακὸς Γ'. — ε' (φ. 113^β). Κατὰ Φιλίππου Α'. — ς' (φ. 128^α). Κατὰ Φιλίππου Γ'. — ζ' (φ. 152^α). « Δημοσθένους Ὁ κατὰ Μειδίου λόγος περὶ κονδύλου, ἐξήγησις ἀναπτυχθεῖσα παρὰ διδασκάλου Λάμπρου Πρωτεάδου, μετὰ πλείστης ἀκριθείας τε καὶ ἐπιμελείας ». — η' (φ. 230^α). Περὶ τῆς παραπρεσβείας.

3 (348^α). Αἰσχίνου Περὶ παραπρεσβείας.

Ἄπαντα τὰ ἀνωτέρω κείμενα συνοδεύονται ὑπὸ ἔρμηνείας πραγματικῆς. Ἐν φ. 16^β εὗρηται κιονηδὸν γεγραμμένα τάδε· Λόγοι τοῦ Λυσίου κόλαις - - - 14: Δημοσθένους κατὰ Ἀνδροτίωνος κόλαις - - - 8: τοῦ αὐτοῦ Ὀλυνθιακὸς κόλαις - - 16: τοῦ αὐτοῦ κατὰ Μειδίου κόλαις - - 22: λόγοι δὺς Δημοσθένους καὶ Αἰσχίνου κόλαις: — 48: πρὸς ἑνδεκα παρ[άδες]: καὶ ἑκατὸν τὸ δέσιμον. Μαξίμου καὶ τόδε. Ἐν δὲ τέλει τοῦ κώδικος· 1801 Σεπ. ιε Γεώργιος Σιφν!

Στάχωσις νεωτέρα.

24

Χαρτ. 0,15 × 0,105. Αἰῶνος XVII (φ. 147).

1 (φ. 1^α). Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ νέου Λόγος περὶ τῶν τξε' πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

2 (φ. 45^α). Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ Περὶ τοῦ Ἀντι-χριστοῦ.

3 (φ. 49^α). « Τοῦ ῥήτορος Αἰῶνος Γεωργίου Λόγος περὶ συντελείας εἰς τὴν Ἀποκρίαν ».

Ἄρχ. Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου Χριστιανοί μου εἰς τὸν αἰῶνα μένει καθὼς λέγει ἡ Γραφή.

4 (φ. 99^α). « Γεωργίου ῥήτορος Αἰῶνος πρεσβυτέρου Λόγος Δ^οσ περὶ τῆς σιμωνίας ».

Ἄρχ. Ἐπαινῶ τὴν προθυμίαν σου καὶ τὴν σπουδὴν σου εὐγενέστατε Καντακουζηνέ.

5 (φ. 119^α). « Τοῦ αὐτοῦ ῥήτορος Περὶ τῶν ψευδαδέλφων καὶ φιλαργύρων. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Λόγος Ε' ».

Ἄρχ. Λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης μὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα· Ἀγαπητοὶ μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε.

Τὰ φ. 44⁶ καὶ 144⁶ - 147⁶ ἄγραφα. Ἐν φ. 147^α. Το παρον βιβλιον υπάρχη καμου Θεοδοσιο. Ἐν τῷ παραφύλλῳ τῷ ἐπι-κεκολλημένῳ ἐν ἀρχῇ ἐπὶ τῆς πινακίδος τοῦ σταχώματος εὑρηται ἐγγεγραμμένα δοκίμια κονδυλίου καὶ ἀνάξια παντός λόγου σημειώματα.

Στάχωσις βυρσίνη μετὰ βομβοειδῶν σχημάτων.

25

Χαρτ. 0,15 × 0,10. Αἰῶνος XVIII (φ. 405).

1 (φ. 11^α). Γεωργίου Παχυμέρους « Περὶ τῶν φυσικῶν ἀρχῶν καὶ αἰτιῶν ».

Διήρηται εἰς κεφ. λα'. Προτάσσεται (φ. 1^α) α Γεωργίου τοῦ

Παχυμέρους· τίς ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος βιβλίου». Ἐπιτετα δ' εἰς τὴν συγγραφὴν (φ. 337⁶) α Ἐκ τῆς εἰς τὸν ὄγδοον ψαλμὸν ἐξηγήσεως ».

2 (φ. 355^α). « Τοῦ σοφωτάτου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου [Νικηφόρου] τοῦ Βλεμμέδου Λόγος περὶ ψυχῆς ἀναγκαιότατος ».

3 (φ. 379^α). Τοῦ αὐτοῦ « Διδασκαλία πρὸς τοὺς μοναχοὺς τοῦ ἀνεγερθέντος παρ' αὐτοῦ φροντιστηρίου ».

4 (φ. 398^α). Θεοδωρήτου [Κύρρου] « Ἑρμηνεία περὶ τῆς Κιβωτοῦ ».

Τὰ φ. 8, 9, 10 καὶ 354 ἄγραφα.

26

Χαρτ. 0,17 × 0,14. Αἰῶνος XVIII (φ. 126).

1 (φ. 3^α). Περὶ τῶν ἐπτὰ συνόδων κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀποκρίσιν.

Ἄρχ. Ποῦ ἐγένεν ἡ α' σύνοδος. Εἰς τὴν Νικάϊαν. — Ποῖος βασιλεὺς ἦτον; ὁ μέγας Κωνσταντῖνος.

2 (φ. 5^α). Ὁ ἐπτάριθμος.

Ἐρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις περὶ πραγμάτων ἱερῶν, ἐπτὰ ὄντων τὸν ἀριθμὸν.

Ἄρχ. Πόσα εἶναι τὰ μυστήρια τῆς ἐκκλησίας; Ἐπτά.

6 (φ. 8^α). Σύμμικτα περὶ λατρείας, ἐκκλησιαστικῆς ιστορίας καὶ δογματικῆς.

7 (φ. 13^α). « Σκευφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Παράνεσις τοῖς νέοις κατὰ στοιχεῖον.

Μετὰ διαστίχου ἑρμηνείας γεγραμμένης διὰ γραμμάτων λεπτοτήτων, μόλις ἀναγινωσκομένων διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ.

Ἄρχ. Ἀκουσον ὦ παῖ τῆς ἐμῆς συμβουλίας | βλέτιον πρὸς αὐτὴν μᾶλλον ἢ πρὸς ἄλλους.

8 (φ. 15_α). Γρηγορίου Θεολόγου « Ἀλφάβητος παραινετική πρὸς Φιλόπονον ».

Μετὰ διαστίχου ἐρμηνείας ὁμοίως λεπτῆς ὡς ἡ τοῦ ὑπ' ἀρ. 7.

9 (φ. 17_α). « Γεναδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως » κατ' ἀλφάβητον.

10 (φ. 19_α). « Κεφάλαια τοῦ ὁσίου . . . Νείλου μοναχοῦ » κατ' ἀλφάβητον.

11 (φ. 21_α). « Διάλογοι ἑλληνικοὶ χάριν τῶν ἀχαρίων ».

Μετὰ διαστίχου ἐρμηνείας.

12 (φ. 33_α). Θαλασσίου τοῦ Αἰδύου « Περὶ ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας καὶ τῆς κατὰ νοῦν πολιτείας πρὸς Παύλον πρεσβύτερον ».

Μετὰ διαστίχου ἐρμηνείας.

13 (φ. 46_α). Γρηγορίου Θεολόγου Τετράστιχα.

14 (φ. 62_α). Ἰσοκράτους πρὸς Δημόνικον.

Μετὰφρασις εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν.

15 (φ. 98_β). Τοῦ αὐτοῦ Ἐγκώμιον εἰς Εὐαγόραν.

Μετὰφρασις εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν.

16 (φ. 122_β). Δουκιανοῦ Πατρίδος ἐγκώμιον.

Μετὰ ψυχαγωγίας συνεχοῦς ἐν τῷ αὐτῷ κειμένῳ. Τὰ φ. 32, 60^β καὶ 61^α ἄγραφα. Ἐν φ. 16 Κατάλογος τῶν βιβλίων τοῦ κτήτορος, ἔχων ὡδε· 4 τόμους Μελετίου γεωγραφία· 4 τόμους στοιχεῖα φιλοσοφίας· 4 τόμους τοῦ Ξενοφώντος ἄπ· 2 τόμοι Θουκυδίδης· 2 Κυριακοδρόμια τοῦ Θεοτόκη· 1 Θησαυρὸς νέος ἐκκλησιαστικός· 1 τόμος ἐπιτομὴ ἐκ τῶν προφητανακτοδαβιτικῶν ψαλμῶν· 1 τόμος ἀρχαιολογία ἑλλην[νική]· 1 Κανονικὸν ἀποστολικόν· 1 τόμος Χριστιανῶν ὁδηγία Σολομῶντος· 4 τόμοι ἐγκυκλοπαιδεία· 1 εἰρμολόγιον ψαλτικὴ· 1 λεξικὸν γραικοτουρκικόν· 1 ψαλτικὴ στοιχειάρη· 1 Συνέσιος· 1 Ὀμοῖρος· 2 γραμματικαῖς Ματθαίου· 1 Βησσαρίωνος· 1 Γραμματικὴ Θεοδώρου· 1 Ἐξηγητικὸν ψαλτήριον· 1 ἄνθος χαρίτων· 1 θεωρία χριστιανική· 1 ἀγιασματάριον· 1 ἀποστειλάριον· 1 ἰατροσόφη· 2 ἰταλικά βιβλία· 1 λεξικόν· 1 φυλλάδα συλλειτουργική·

1 φυλλάδα Σοσάνης· 1 βοσκοπούλας· 1 κοτζίνης· 1 Σταυράκη· 1 Συντίπα· 1 Μπερτόδουλον· 1 Βατραχομουμαχία· 1 πολλῶν σοφῶν γνωμικά· 1 Κατάλογος· 1 γαϊδάρου· 1 Λουγίκη τῆς κίνας· 1 Μαβὶ χειρόγραμμα· 3 δεμένα μὲ λόγους· 1 λογικὴ χειρόγραφος.

Ἐν δὲ φ. 12^β Σημειώσεις περὶ τοῦ ἀνωτέρω χειρογράφου ὑπὸ Γρηγορίου Γ. Παπαδοπούλου 9 Φεβρουαρίου 1834.

Ὁ κώδιξ ἀστάχως.

27

Χαρτ. 0,16 × 0,10. Αἰῶνος XIX (φ. 3 + σ. 169).

Συλλογὴ διστίχων, ἔσμάτων καὶ ἀκροστιχίδων.

Τὰ πλείστα τῶν περιεχομένων ἀνούσια κατασκευάσματα στιχοπλόκων ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ 17^{ου} αἰῶνος τελευτῶντος καὶ τοῦ 18^{ου} ἀρχομένου. Ἄλλ' ὅπωςδήποτε δεόν νὰ μελετηθῇ μὴ ὁ κώδιξ περιέχει καὶ τινὰ καθαρῶς δημῶδη ποιητικὰ προϊόντα.

Ἐν φ. 3^β αὐτὰ ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν ποιήματα πολιτικῶν στοιχῶν καὶ τραγουδιῶν τοῦ σοφολογιωτάτου πρωτοψάλτου κὺρ Ἰακώβου ». Ἐν σ. 154 αὐτῶν ὅσων τραγουδιῶν ἔχω ἔμπροσθεν, κατὰ ἀλφάβητον.

Ὁ κώδιξ τιφόβρωτος. Στάχως νεωτέρα βυραίνη.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Μιχαήλ Παλαιολόγος Β' καὶ ἡ εἰς αὐτὸν μονω-
δία τοῦ Σταφιδάκη — Ὁ Krumbacher ποιεῖται μνείαν ἐν τῇ
Byzantinische Litteraturgeschichte σ. 498 ('Ἑλλ. μεταφρ. Σωτη-
ριάδου Τόμ. Β' σ. 179) Μονωδίας Σταφιδάκη εὑρισκομένης ἐν τῷ Cod.
Vaticanus Graecus 1374, ἐν φ. 166^α-169^α. Ἡ αὐτὴ δὲ εὑρηται
ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν καὶ ἐν τῷ κώδικι 15 (B. 70) τῆς ἐν Ῥώμῃ
βιβλιοθήκης Vallicellana, ὡς ἐγνώσθη ἐκ τοῦ ἐπ' ἐσχάτων δημοσιευ-
θέντος καταλόγου αὐτῆς (*Martini Catalogo dei manoscritti esi-*
stenti nelle biblioteche d'Italia. Τόμ. Β' σ. 30). Ἀμφότεροι δ' οἱ
κώδικες ἐγράφησαν τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα. Μελετήσας δὲ τὴν
Μονωδίαν ταύτην ἐν τῷ Βατικανῷ κώδικι, ἀνακοινῶ ἐνταῦθα πλείο-
τέρα τινα περὶ αὐτῆς. Ἡ ἐπιγραφὴ αὐτῆς ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κώδιξι
ἔχει ὡδε: α' Τοῦ Σταφιδάκη μονωδία ἐπὶ τῷ αὐτοκράτορι Παλαιο-
λόγῳ β' ὁμοία δ' εἶνε ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κώδιξι ἡ ἀρχὴ αὐτῆς ὡς καὶ
τὸ τέλος. Καὶ ἀρχεται μὲν ὡδε: Ἄνδρες τί ὀρώμεν οὕτω δεινῶν
μεγάλων ἀπροσδοκῆτων συμβεβηκότων, τελευταῖ δ' εἰς τὰς λέ-
ξεις πάντες μὲν εὐχονται, ὀφείλουσι γὰρ, ὀλίγοι δὲ ἐφι-
κνοῦνται. Τέλος.

Ἄλλὰ τίς τῶν βασιλευσάντων Παλαιολόγων εἶνε ὁ νοούμενος ἐν-
ταῦθα; Δύσκολον θὰ ἦτο νάποφανθῶμεν ἕνεκα τοῦ καθ' ὅλου σοφι-
στικοῦ καὶ ληκυθώδους χαρακτήρος τοῦ ῥητορεύματος τοῦ Σταφι-
δάκη, ἂν μὴ ὑπῆρχον ἐν μέσῳ τῆς ἄλλης κενηγορίας τρία χωρία
δυνάμενα νά φωτίσωσιν ἡμᾶς ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν ἀσφαλῶς. Καὶ
δὴ ἐν μὲν φ. 167⁶ τοῦ κώδικος τοῦ Βατικανοῦ ἀναγινώσκομεν τὰδε
λεγόμενα ὑπὸ τοῦ ῥήτορος πρὸς τὸν θανόντα αὐτοκράτορα: Τί τὸν
σαυτοῦ πατέρα καὶ βασιλέα, πρὸς ὃν καὶ τῶν ὑπηκόων αὐ-

τῶν εὐπειθέστερος ὢν ἐτύγχανες καὶ τούτῳ μᾶλλον ἢ τῷ
διαδήματι ἔχαιρες ἢ πῶς ἂν εἶπω, νῦν ἔρημον καταλείπων
εἶπερ ἄλλοτέ ποτε μάλιστα σου χρῆζοντα .. Ἐν δὲ φ. 168^α
γίνεται μνεία τῆς χηρευσάσης δεσποίνης. Τέλος δ' ἐν φ. 168⁶ λέγον-
ται τὰδε: Ὡ μάλιστα πόλεων Θεσσαλονίκη δυστυχῆσασα σὺ,
πρότερον ἀπὸ καλῆς τινος φήμης ἐγνωρίζου τοῖς ἑκαστα-
χοῦ γῆς οἰκοῦσιν ἄνθρωποις, νυνὶ δὲ ἀπὸ κακίστης ἀπα-
σῶν γνώριμος ἔση τοῖς ἀναζητοῦσί σε ἐν ἧ πέπτωκεν ἐκεῖ-
νος ὁ μέγας πάντων βοώντων ὅπόσε σε δεικνύοιεν ὄψωδή.
Ὡς ὄφελος μῆτε τιμηθῆναι τὰ μέγιστα παρ' αὐτοῦ τῶν
ἄλλων προκριθεῖσα εἰς οἴκησιν μῆτε δυστυχῆσαι τὰ μέγι-
στα δι' αὐτόν.

Τὰ χωρία ταῦτ' ἀρκοῦσι πρὸς διαφώτισιν ἡμῶν τελείαν. Τίς τῶν
Παλαιολόγων εἶν' ἐκεῖνος, ὅστις εἶχε μὲν στεφθῆ αὐτοκράτωρ ζῶντος
τοῦ πατρὸς, προαπέθανε δ' αὐτοῦ, καταλιπὼν τὴν σύζυγον ἐν χη-
ρείᾳ; Οὐδεὶς ἄλλος πλὴν τοῦ Μιχαήλ Παλαιολόγου Β' τοῦ υἱοῦ τοῦ
Ἀνδρονίου τοῦ γέροντος. Πράγματι οὗτος ἐστέφθη μὲν τῇ 21 Μαΐου
1295 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ ΙΒ', ἀπέθανε δ' ἐν ἡλικίᾳ
ἑτῶν τεσσαράκοντα καὶ τριῶν τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1320. Κατέλιπε
δὲ χήραν τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Λέοντος Γ' καὶ
ἀδελφὴν Αἰθῶνος Γ' (Héthoum), ἐξ ἧς εἶχε γεννήσει ἄλλα τε τέκνα
καὶ τὸν ἔπειτ' αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον τὸν νέον. Εἰς
ἐπικύρωσιν δὲ τῆς ἀποδείξεως, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Μιχαήλ Πα-
λαιολόγου Β' ἐπέρχονται καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Σταφιδάκη λεγόμενα περὶ
τῆς Θεσσαλονίκης, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν αὐτῇ ὡς καὶ ἐν Ἀδρια-
νουπόλει κυρίως διατριβῇ τοῦ Μιχαήλ ἐν τοῖς πολυωδύνοισι χρόνοις
τῶν πρὸς τοὺς Καταλωνίους ἀγώνων. Μόνα δὲ τὰ γραφέντα περὶ τῶν
σχέσεων τοῦ Μιχαήλ πρὸς τὸν πατέρα δὲν φαίνονται ἀνταποκρινό-
μενα πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Ἐκ τῆς ἱστορίας γινώσκομεν, ὅτι
αἱ σχέσεις αὐταὶ δὲν ὑπῆρξαν πάντοτε ἀγαθαί, ἀφ' ὅτου μάλιστα
ἡ δευτέρα σύζυγος τοῦ Ἀνδρονίου καὶ μητριὰ τοῦ Μιχαήλ Εἰρήνη
ἡ Μομφερρατικὴ κατώρθωσε τὴν χάριν τοῦ ἰδίου ἑαυτῆς πρωτοτόκου
υἱοῦ Ἰωάννου παραγκώνισιν τοῦ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τοῦ Ἀνδρονί-
κου μετὰ τῆς Ἄννης τῆς Οὐγγαρικῆς υἱοῦ Μιχαήλ, ὅστις καὶ ἄλλως
διστατο πρὸς τὸν πατέρα περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκ-

κλησιῶν. Ἀλλὰ κατὰ τοῦτο ἀληθεύει ὁ Σταφιδάκης, ὅτι παρὰ πάντα ταῦτα ὁ Μιχαὴλ δὲν ἐστασίασε πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον, καθ' ἃ ἀργότερον ὁ υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ καὶ ἕγγονος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρόνικος ὁ νέος. Ἐντεῦθεν δὲ δικαιολογοῦνται ὅσα λέγει περὶ τῆς πρὸς τὸν πατέρα εὐπειθείας αὐτοῦ.

Εὐαγγέλιον καὶ σκεύη τῆς μητροπόλεως Ξάνθου. — Ὁ ὑπ' ἀρ. 29713 κώδιξ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου εἶνε πολυτελέστατον Εὐαγγέλιον κατὰ τὰς ἀναγνώσεις, γεγραμμένον τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα εἰς σχῆμα τέταρτον. Ἐν δὲ τῷ τέλει αὐτοῦ ἀνεγνων τῷ 1876 γεγραμμένον ἐν κενῷ μείναντι χώρῳ ὑπὸ χειρὸς νεωτέρας περὶ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα τὸ σημεῖωμα τόδε· Τῷ παρὸν εὐαγγέλιον ὑπάρχει τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ξάνθου τοῦ τιμίου Πρόδρομου καὶ ὡς τῆς βουλιθεῖ ἀπόξενόσι αὐτῷ ἐκ τῆς μονῆς ταύτης ἔστο ἀφωρισμένος παρατῆς ἀσυγχίτου καὶ ἀδιερέτου Τριάδος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος· ἐχέτο δὲ καὶ τὸν τίμιον Πρόδρομον ἀντιδικὸν ἐνὶ ἡμέρα τῆς κρίσεως. Ἀπέναντι δ' ἐν τῷ τελευταίῳ παραφύλλῳ τοῦ αὐτοῦ Εὐαγγελίου παρενεγράφησαν ταῦτα· Τὰ σκεύη τῆς μητροπόλεως Ξάνθου εἰς τὴν Ἀρχαγγελιώτισσα· τὸ παρὸν εὐαγγέλιον, φελόνια δύο, στιχάριο δυο, ὁμοφώριον ἐν, ὑπογονάτια δύο, ποδίες δύο, ζόνι μίαι, ἐπιμάνικα ζιγὲς τρεῖς, ποδιά του ἐπιτάφιου, ὀράριον ἐν.

Ἡ δὲ μητρόπολις, εἰς ἣν ἀναφέρονται ταῦτα, δὲν εἶνε ἡ σημερινὴ Ξάνθη τῆς Μακεδονίας, ἣτις καλεῖται Ξάνθεια ἐν ταῖς Τάξεσιν, ἀλλ' ἡ Ξάνθος τῆς Λυκίας, καίτοι αὕτη ἀναγράφεται ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις Τάξεσιν ὡς ἐπισκοπὴ τεταγμένη ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Μύρων ἢ τὴν Πισινοῦντος τῆς Γαλατίας. Ἡ δὲ νῦν Ξάνθη ἀναγράφεται ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις Τάξεσιν ὁμοίως ὡς ἐπισκοπὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ξάνθεια τασσομένη ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Τραϊανουπόλεως.

Σκευασία μέλανος, κινναβάρεως καὶ καταστατοῦ. — Ὁ κώδιξ Vaticanus Graecus 914, γεγραμμένος τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, ἔχει ἐν ἀρχῇ τρία φύλλα περιλαμβάνοντα διαφόρους συνταγὰς χρησίμους εἰς παλαιογραφικὰς μελέτας, περὶ ὧν εἰρήσθησαν ἐνταῦθα ὀλίγα. Ἐν φ. 16, φ. 26 καὶ μετὰ τὴν κατωτέρω ἐκ τοῦ φ. 3^α ἐκδομένην ὁδηγίαν περὶ κολλήσεως χαρτίων περιέχονται συν-

ταγαὶ χρυσογραφίας, αἵτινες δέον νὰ μελετηθῶσιν ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὰς ἐκδομένας ὑπὸ τοῦ *Montfaucon* (*Palaeographia Graeca* σ. 5 κ. ἐ.) καὶ *Wessely* ἐν *Wiener Studien* Τόμ. IB' (1890) σ. 1 κ. ἐ.¹ Ἐν δὲ φ. 2^α περιέχεται «Σκευασία μελανίου μαύρου». Ἀρχ. Κικίδιον μαῦρον μικρὸν βαρὺ οὐγγίας γ'· καλακάνθην ἀλεξανδρηνὸν οὐγγίας γ'». Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ φύλλῳ «Σκευασία μελανίου ξανθοῦ» ἔχουσα ὡδε· Ὑδωρ λίτρας β'· κικίδια ἐξάγια ς'· κομμίδιον ἐξάγια ε'· ζωμὸν καριδίων χλωρῶν η' ἢ κυπαρισσόμυλα ιβ'· σκευασθέντα καὶ αὐτὰ κατὰ τὸν ἀνωθι εἰρημένον τρόπον. Ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ μετὰ συνταγὰς περὶ χρυσογραφίας «Σκευασία κινναβάρεως». Ἀρχ. Τρίψον αὐτὴν πρῶτον καλῶς ὅσον ἐνὶ δυνατὸν· μετὰ δὲ ταῦτα εἰς ὑέλλον καθαρὰν βάλε αὐτὴν καὶ ὕδωρ μετ' αὐτῆς ὅσον ὑπερέχει τῆς ἐπιφανείας δάκτυλον ἕνα. . . Ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ «Σκευασία τοῦ καταστατοῦ». Ἀρχ. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θέρους λαβὼν σίτον καθαρὸν νέον βρέξον αὐτὸν εἰς τζουκάλ² καθαρὸν καὶ εἰς ἕτερον ἀγγεῖον. Εἶνε δὲ, ὡς ἐξέγεται ἐκ τοῦ περαιτέρω λόγου, τὸ καταστατὸν γαλακτώδης κόλλα κατασκευαζομένη διὰ τζακίσεως τοῦ σίτου ἐντὸς ὕδατος. Ἐπενται δ' ἐν φ. 3^α ταῦτα· Ἡ δὲ κόλλησις τῶν χαρτίων ἢ διὰ τοῦ καταστατοῦ τοιαύτη. Βαλὼν ἐξ αὐτῆς εἰς τζουκάλιον καθαρὸν βάλε καὶ ὕδατος· δεῖ δὲ τὸ ὕδωρ αἰεὶ καταπολὺ πλεονάζειν τοῦ καταστατοῦ· ἄφες οὖν αὐτὸ μένειν χρόνον ὀλίγον ἕως οὗ ἀλοιωθῆ καὶ γένηται γαλακτώδες· καὶ μεταταῦτα ἐπίθες τὸ τζουκάλιον ἐπάνω τοῦ πυρὸς, ἥτοι καρβούνων· τάραξον οὖν αὐτὸ ξυλαρίῳ καθαρῷ, ἕως οὗ δόξει μελαίνεσθαι, καὶ τνικαῦτα τοῦ πυρὸς ἐκβαλὼν, χρῶ πρὸς τὴν τῶν χαρτίων κόλλησιν.

Μετὰ ταῦτα δ' ἔπονται ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ δύο σκευασίαι βαρ-

¹ Πρὸς, καὶ ἄλλους κώδικας περιέχοντας συνταγὰς χρυσογραφίας καὶ σημειομένους μοι ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ παλαιογραφίας Θόμψωνος σ. 99 σημ. β ἐνθα διόρθου εἰς Studien τὸ κακῶς ἔχον *Schriftten*.

² Ἀναγκάζομαι ἐνίοτε νὰ μεταγράψω οὕτως ὡς ἔχουσιν ἐν ταῖς κώδιξι τὰς λέξεις τὰς ἔχουσας ἐν τῇ καταλήξει τ ἢ λ, ἅτε ἀγνοῶν πῶς ἤθελε νὰ γράψῃ τὴν κατάληξιν ὁ βιβλιογράφος. Πῶς δέον λόγου χάριν νάναγνώσωμεν ἐνταῦθα· τζουκάλι, τζουκάλη, τζουκάλιν, τζουκάλην ἢ καὶ τζουκάλιον, καθ' ἃ κατωτέρω;

ζίων και ἡ τελευταία περί χρυσογραφίας, δι' ὧν τελευτᾷ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ κώδικος.

— **Δημῶδη ἑλληνικὰ κείμενα ἐν κώδικι τοῦ Βατικανου.** Ὁ Vaticanus Graecus 1139, κώδιξ μικροτάτου σχήματος, γεγραμμένος τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, περιέχει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἄξια λόγου ἐξ ἀρχαιοτέρων κωδίκων ἀντιγεγραμμένα μεσαιωνικὰ δημῶδη κείμενα, ὧν ἕνεκεν εἶνε ἄξιος ἰδίας μελέτης. Εἶνε δὲ τὰ κείμενα ταῦτα τὰ ἐξῆς: α' (φ. 45^α-53^α) ποίημα ἀνεπίγραφον εἰς στίχους ἀνομοιοτελεύτους. Ἄρχ. Ὁ κάτεις καὶ ὁ μποντικὸς ἐκάμαν καλοσύνει | ἀγάποι καὶ μπιστοὶ φιλία καὶ ἀρξα συντεκνοσί-νει. Οἱ ὅλοι στίχοι εἶνε ὀλίγω περισσότεροι τῶν ἑκατὸν, ἐκάστης σελίδος ἕνεκα τῆς ἀραιότητος τῆς γραφῆς περιλαμβανούσης μόνον ἕξ μέχρις ἑπτά. Μετὰ τῆς αὐτῆς δ' ἀραιότητος εἶνε γεγραμμένα καὶ τὰ ἐπόμενα κείμενα. - β' (φ. 86^α - 132^α). α' Ἀπόκοπος τοῦ Μπεργαῆ ῥῆμα λογιωτάτη | τὴν ἔχουσιν οἱ φρόνιμοι πολλῶ ποθεινοτάτη». Ἄρχ. Μίαν ἀπὸ κόπου ἐνύσταξα νακοιμηθῶ ἐθυμήθην, | ἔθεκα στο κρεβδάτιν μου κ' ὕπνον ὑποκοιμήθην. Τέλ. Δὲν ἔχω πλέον να σου πῶ να πῆς τῶν πονεμένων | εἰ μὴ χερετησμοὺς πολλοὺς ἐκ τῶν πολλὰ βλαμμένων. | Δόξα πατρι καὶ τῷ υἱῷ καὶ πνεύματι ἀγίῳ | τῷ ποιητῇ μου καὶ θεῷ καὶ πλάστη παναιτίῳ. | Ἀμὴν. ἀφῆμ μνηὶ νοεβρίῳ γ. Τέλος. Τέλος. **Τῷ ἔχοντι καὶ γράψαντι κριστέ μου σωσον.** - γ' (φ. 136 κ. ἐ.). α' Προυκία τοῦ κακοῦ σπανοῦ». Ἄρχ. Δίδο σε τὴν εὐχὴν μου καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ καλογέρου τοῦ σφυροκουτζούλη ὁποῦ μένη εἰς τὴν ἀγίαν μηρθίαν. Τίλ. ἀκόμη καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ ἀγίου τοῦ πησκόλου μας: τῆς θείας σου πούτνος πάπους μου . . .² - δ' (φ. 139^β κ. ἐ.). α' Γιατροσώφην τοῦ σπανοῦ». Ἄρχ. Να ποιᾶσω τὸν σφηνῶν σου ἀπὸ τὴν φτέρνα καὶ να σὲ ἐπάρω κρανίακὴν φλεβοτομίαν μὲ τὸ ἀξηνάριν. Τίλ. (φ. 148^α). Καὶ ἀπο τοῦτο ἐφάνθης ἕως τέλος: ἵναι γοῦν καὶ ἀξιόπιστοι μάρτυρες ὁ υἱὸς τοῦ παπᾶ κόλου ἀπὸ τοὺς φιλίπους. - ε' (φ. 151^α). α' Συναξάριον τὸν κακὸν σπανόν». Ἄρχ. Οταν γενοῦνται οἱ κακοὶ σπανοὶ οὔδε ἡμέρα

¹ Παραλείπονται αἰσχραὶ λέξεις οἷων ἀφθονεὶ τὸ κείμενον.

ἦτον οὔτε νύκτα. Τίλ. (φ. 165^α). Ἰδὼν δὲ ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου ἔδωκεν ὄλον τὸ σῆδερὸν τὸν πραγματευτὴν καὶ ἐπήρεν τὸ παιδίον του. **Τέλος.** Τὸ κείμενον τοῦτο ἔχει ἰδίας ἐπιγραφὰς ἐν φ. 160^α α' **Περὶ τοῦ πονηροῦ καὶ ὀκνηροῦ**. Ἄρχ. Λέγετε γὰρ ὅτι ὀκάτης πονηρὸς καὶ ὀκνηρὸς, καὶ ἐν φ. 163^β α' **Περὶ τοῦ πραγματευτοῦ**. Ἄρχ. Λέγετε γὰρ ὅτι πραγματευτῆς ἐπίγεν εἰς πραγματίαν εἰς ἄλλην χώραν. Τὸ δὲ τέλος τοῦ ἀνεπιγράφου κεφαλαίου τοῦ προηγουμένου τῶν ἐν φ. 160 κ. ἐ. Περὶ τοῦ πονηροῦ ἔχει ὡδε: ὅπου σε μαρναν ἢ ξένη ἄνδρες καὶ ἐγὼ ἐπεριπάτουν καὶ ἐχέρουμουν τὸν κόσμον. Ἄπασαι αἱ ἀνωτέρω διὰ παχέων γραμμάτων φερόμεναι λέξεις εἶνε γεγραμμέναι ἐρυθραὶ ἐν τῷ κώδικι.

— **Τὸ Λοπαδίον ὡς ἐπισκοπή.** Παρὰ τὰ γραφίντα ἐν σ. 239 τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος περί τοῦ Λοπαδίου ὡς μὴ ἔχοντός ποτε ἰδίαν ἐπισκοπὴν ὁ φίλος κ. Γ. Ζολώτας ἐπέστειλέ μοι ἐκ Χίου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7 Αὐγούστου τὴν ἐπομένην συμπληρωτικὴν ἐπιστολήν, ἣν εὐχαρίστως δημοσιεύω.

α' Σπεύδω να ἐπανορθώσω τὴν ἐν τῷ ἐμῷ παρατηρήματι ἀπόλυτον βεβαίωσίν μου, ὅτι ἐπίσκοπος Λοπαδίου δὲν ὑπῆρξεν. Ἡ βεβαίωσις αὕτη διαμένει ἄπτωτος μόνον καθ' ὅσον λέγω, ὅτι ἐν ταῖς Τάξεσι τῶν μητροπολιτῶν κτλ. οὐδαμοῦ φέρεται ἐπισκοπὴ Λοπαδίου. Ἄλλ' ἐγὼ αὐτὸς εἶχον πρὸ πολλοῦ ἤδη σημειώση ἀρχιεπίσκοπον Λοπαδίου Ἱερόθεον, συνυπογεγραμμένον ἐν τῇ κατὰ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Καλίου Ἀναφορᾷ τῶν ἀρχιερέων (πέντε μητροπολιτῶν καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Λοπαδίου) πρὸς τὴν αὐγοῦσταν Ἄνναν τὴν Παλαιολογίαν, μητέρα τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου τοῦ Α', ἀνηλίκου ὄντος, ὑποβληθείση τῇ αὐτοκρατείᾳ α' μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, Ἰνδικτιῶνος ιε'», δηλαδὴ τοῦ ἔτους 1348, καθ' ὃν χρόνον καὶ ἡ πατρις μου Χίος, δι' ἐρημίαν προστασίας παρὰ τοῦ κράτους, διασπαρραττομένου ὑπὸ τοῦ ἐμφυλίου μεταξὺ Ἄννης καὶ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ πολέμου, ὑπετάσσεται μετὰ τρίμηνον ἐπίμονον ἄμυναν εἰς τοὺς Γενοάτας.

α' Τὴν κατὰ τοῦ Καλίου ἀναφορὰν τῶν ἐξ ἀρχιερέων δημοσιεύει ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἐν σ. 8-9 τοῦ πρὸ τῶν Προλεγόμενων ἀσελιδῶτου προοιμίου τοῦ Τόμου Ἀγάπης, ληφθεῖσαν ἐξ ἀντιγράφου, ἐπι-

κεκυρωμένου ὑπὸ τοῦ συγχρόνου τῷ γεγονότι μητροπολίτου Φιλαδελφείας Μακαρίου τοῦ Χρυσοκεφάλου, ἀποκειμένου δὲ, ἄγνωστον ἔμοι ἂν ἐν φύλλῳ ἰδίῳ ἢ ἐν κώδικι, ἐν τῇ Λαύρα τοῦ Ἁθωνος. Ἀναμφισβόλως οὐδεμία ὑπόνοια χωρεῖ περὶ γνησιότητος τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Λοπαδίου Ἱεροθέου καὶ ἐπομένως οὐδὲ τῆς γνησιότητος τῆς ἀρχιερατείας του. Ἀλλὰ Λοπαδίου ἐπισκοπὴ ἢ ἀρχιεπισκοπὴ δὲν ἀναγράφεται οὔτ' ἐν τῇ Ἐκθέσει Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος, γενομένη ὀλίγα πάντως ἔτη πρὸ τοῦ Ἱεροθέου τούτου, περισχούση δὲ καὶ μεταβολὰς πολλὰς ὑστέρως καθ' ὃ παραδίδεται κείμενον, οὔτ' ἐν τῇ μετὰ ταύτην Νέᾳ Ἐκθέσει, ἣτις ἐγένετο ἐν ἔτει 1386 κατὰ τὴν ἐν Συντάγματι Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ (Τόμ. Ε' σ. 497) δήλωσιν, καὶ περιέχει τὰς ἀπὸ τῆς πρώτης Ἐκθέσεως μεταβολὰς. Τὸ δὲ Λοπαδίον ἐν ἔτει 1346 ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἱεροθέου κατείχτο ἤδη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐξ ἅπαντος λοιπὸν ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Λοπαδίου ἐγένετο τιμῆς ἕνεκα προσκαίρως ἢ καὶ ὁ Λοπαδίου ἐτιμήθη προσκαίρως διὰ τῆς ἐπαρχίας ταύτης διὰ τινὰ λόγον. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἐξετασθῆ κάλλιον ἄλλοτε ».

— **Διορθώσεις εἰς τὴν περὶ τοῦ Καισαρείου γένους συγγραφὴν.** Εὐγνωμόνως δημοσιεύω ἐνταῦθα τὰ ὑπὸ τοῦ φίλου συναδέλφου κ. Σπυρ. Βάση ἐπισταλέντα μοι τάδε· « Τὸ ἐν σ. 198 ἐ. τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος δημοσιευθὲν ἀπόσπασμα συγγραφῆς περὶ τοῦ Καισαρείου γένους δὲν εἶναι ἡμῖν παραδεδομένον ἐν τῷ κώδικι κατὰ πάντα ὀρθῶς. Πρὸς τοῖς ἤδη ἐν τῇ ἐκδόσει διορθωθεῖσι χωρίοις διορθωτέα καὶ τὰ ἐξῆς·

Σελ. 148,16 γρ. « **Μάρκελλαι** ». Ὡσαύτως δὲ καὶ 149,16 « **Μάρκελλαν** », διότι ἢ ἐν 150,18 γενικὴ Μαρκέλλης ἐκ τοιαύτης ὀνομαστικῆς προῆλθε. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ 150,11 γρ. « **Δρούσελλαν** ». - Σελ. 150,6 γρ. « Ἐπεισι ». - Σελ. 150,20 ἐ. γρ. « τελευτῶσι δ' ἀμφοτέροι βιαίως Τιβερίου ζῶντος, ὅτε Σηιανὸς . . . ἤρξατο ». - αὐτ. 26 γρ. « Δρούσων δὲ (ὑπακ. κατειργάσατο) πρότερον . . . μοιχεύσας » κτέ. - Σελ. 151,7 γρ. « τῆς οἰκίας » (ΓΚΠ : τῆς οἰκείας). Πρβλ. 154,1. - αὐτ. 7-8 γρ. « ἐξημέρου τῇ ἀναστροφῇ ». - αὐτ. 11 ἐ. γρ. « τὸν ἐξ αὐτῶν οὖν φόβον ἀποσκευάσασθαι παρήνευε καὶ πείσας καθείρξεν ». Τῇ γραφῇ ταύτῃ ἐπικουρεῖ ὅτι ἀντὶ μὲν τοῦ παρήνευκε ὁ Π ἀνέγνω παρήνευες, ἀντὶ δὲ τοῦ καθείρξεν ὁ τε Γ καὶ ὁ Κ ἀνέγνωσαν καθείρξεν. - Σελ.

152,20 ἴσως γρ. « ἔσφζε τὰ πατρῶα ὀνόματα ». - Σελ. 153,1 γρ. « καὶ δεύτερον υἱοῦ κατέχοντος φυσικοῦ τὴν οἰκίαν, ὡς περ γενεᾶς ἄρρενος ἐνδεῆ, κατὰ θέσιν τῷ γνησίῳ τὸν ἀλλότριον καὶ τῷ νεωτέρῳ τὸν τέλειον ἐπιτειχίσαι ». Πρβλ. 149,23. - αὐτ. 7 γρ. « βραχὺ μὲν κατ' ἀρχὰς καλλωπισάμενος » (= βραχὺν χρόνον. ΓΚ : βραχεῖα). - Σελ. 153,18 ἴσως γρ. « **Ὁ** μικρὰ τοίνυν ἀμφοτέρας δυσωπήσας », τοῦ δυσωπήσας λαμβανομένου ἀντὶ τοῦ δυσωπηθεῖς = φοβηθεῖς. - Σελ. 154,15 γρ. « εἰς τοῦτον κατέληξεν . . . ἡ διαδοχὴ ». - αὐτ. 18 γρ. « ὡς καὶ μόνου τοῦδε σημαίνοντος αὐτάρκως τὸν ἡγούμενον ». - αὐτ. 21 γρ. « Τοῦτο μέντοι καὶ τῷ πρώτῳ Καίσαρι τῆς ἐπιβουλῆς αἰτίον κατέστη τῷ (ΓΚΠ = διὰ τὸ) δοκεῖν ἐπιτεθυμηκέναι διαδήματος, ὅτι δικτάτωρ ἐπενοήθη πρὸς Καίσαρος ἐξουσία καὶ παράνομος, ἣν καί περ ψηφισθεῖσαν . . . ὁ Σεβαστὸς παρητήσατο. - αὐτ. 26 γρ. « πάτρια μᾶλλον ἔστι ». - Σελ. 155,7 ἐ. γρ. « εἴτε γὰρ ὀμνύοι τις . . . εἴτ' ἐπικαλοῖτο . . . εἴτ' ἐλέου χρεῖος ὦν ἰκετεύσει ». Ὁ εἰ δὲν δύναται ἐν εὐθείᾳ λόγῳ νὰ συνταχθῆ εὐκτικῇ μέλλοντος. - Τὸ δὲ ἐν σελ. 148,14 διαλαχῶν ἔχει ὀρθῶς νοούμενον περὶ τῶν πρὸ τῆς διαμάχης Ἀντωνίου καὶ Ὀκταουιανοῦ γενομένων, ὅτε οὗτοι διέλαχον ἦτοι διενείμαντο πρὸς ἀλλήλους τὴν τοῦ κόσμου ἀρχήν. Πρβλ. **Δέωνος Κασσίου ΜΗ'**, 1, 2· « τὴν τε γὰρ ἀρχὴν αὐτίκα ἀνεδάσαντο καὶ Καίσαρι μὲν ἢ τε Ἰβηρία καὶ ἡ Νουμιδία, Ἀντωνίῳ δὲ ἢ τε Γαλατία καὶ ἡ Ἀφρικὴ ἐγένετο. . . Ταῦτά τε μόνον διέλαχον, ὅτι Σαρδῶ μὲν καὶ Σικελίαν Σέξτος ἔτι κατεῖχε, τὰ δ' ἄλλα . . . ἐν ταραχῇ ἔτι ἦν ».

Εἰς τὰς διορθώσεις ταύτας προσθέτω ἐν σ. 151,12 καὶ τὸ ὑπ' ἐμοῦ τε καὶ τοῦ κ. Βάση παρατηρηθὲν παρόραμα Τυρηννίδας, ἀνθ' οὗ γράφει τὸ ἐν τῷ κώδικι ὀρθῶς ἔχον Τυρηννίδας.

— **Ὄνόματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.** Εἰς τὰς ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Α' σ. 168 σημ. 1 παραπομπὰς περὶ κυρίων ὀνομάτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πρόσθετος πλὴν τῶν οἰκογενειακῶν ἐπωνύμων τῶν ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς βιβλίοις τοῦ κ. Ἀντων. Μηλιαράκη καὶ τὰ ἐκ κώδικος Προθέσεως μακεδονικὰ κύρια ὀνόματα τὰ ἐκδεδομένα ὑπὸ τοῦ κ. Π. Παπαγεωργίου (Ἐκδρομὴ εἰς τὴν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν μονὴν Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἐν Byzant. Zeitschrift Τόμ. Ζ' 1898, σ. 68-69). Ἀξιόλογον δὲ εἰδικὴν με-

λέτην Περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν Κυπρίων ἐξέδωκεν ἐπ' ἐσχάτων ὁ κ. Σ. Μενάρδος ἐν τῇ Ἀθηνᾶ (Τόμ. 15' σ. 257-294), ἀποσπασθεῖσαν καὶ εἰς ἴδιον τεύχος.

— **Παρανόησις τοῦ ὀνόματος τῆς Γοργοπηκίου.**
Ὁ Lebeau (Histoire du Bas-Empire ἐκδ. Saint-Martin Τόμ. Κ' σ. 55), διηγούμενος τὰ περὶ τῆς δηώσεως τῶν κτημάτων καὶ τῶν καρπῶν τῆς μητρὸς τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις dans une de ces pyramides qui étaient près du monastère de Georges Pecon. Ἄλλ' ὁ Lebeau ἔχει πηγὴν αὐτὸν τὸν Καντακουζηνόν (ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 165, 7), ὅστις ποιεῖται λόγον περὶ τῶν πυραμίδων τῶν ἐγγὺς Γοργοπηκίου τῆς μονῆς. Παρανόησις λοιπὸν ὁ Lebeau τὸ ὄνομα τῆς Γοργοπηκίου, καθ' ἃ πρότερον ὁ Ducange. Ἴδε ἀνωτέρω σ. 329.

— **Ὁ Ἀθηναῖος βιβλιογράφος Μιχαὴλ Ἀνδρίστος.**
Ὁ ὑπ' ἀρ. 68 κώδιξ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Γυμνασίου Θεσσαλονίκης, περιέχων Νομοκάνονα, εἶτα δ' ἄλλα τινὰ, φέρει ἐν τέλει τοῦ Νομοκάνονος τὸ σημεῖωμα τοῦ βιβλιογράφου τῶδε· ἐτελειώθη τὸ παρὸν νόμιμον διὰ χειρὸς Μιχαὴλ υἱοῦ Νικολάου ἱερέως τοῦ ἀντρίστου ἐν ἔτει αἴφζ' νοεμβρίου ι'. Οὕτω φέρεται τὸ σημεῖωμα τοῦτο παρὰ τῷ κ. Δανιὴλ Serruys, Catalogue des manuscrits conservés au Gymnase Grec de Salonique ἐν Revue des Bibliothèques Ἔτ. 13 (1903) σ. 66. Πρὸς ταῦτα δὲ παρατηρῶ, ὅτι πρῶτον μὲν ἡ λέξις ἀντρίστου ἔπρεπε νὰ κεφαλαιογραφηθῇ, ἀφ' οὗ καὶ ἄλλως κεφαλαιογραφεῖ τὰ ἐν τοῖς κώδιξι κύρια ὀνόματα ὁ συντάκτης τοῦ καταλόγου, εἶτα δὲ, ὅτι τὸ αἴφζ' βεβαίως παρανεγνωσθῆ ἀντὶ τοῦ ἀφζζ', καθ' ἃ καὶ τὸ ρωρδ' ἀντὶ τοῦ ρωηδ' ἐν σ. 72 ἀρ. 29 τοῦ αὐτοῦ καταλόγου· τέλος δὲ κακῶς ἐν ἀρχῇ τῆς περιγραφῆς τοῦ κώδικος οὗτος λέγεται γραφεῖς τῷ 1697 ἀντὶ τοῦ 1597. Τὸν δὲ βιβλιογράφον τοῦτον γινώσκωμεν ἤδη ὡς Ἀθηναῖον ἐξ ἄλλων κωδίκων τῶν ἐτῶν 1599 μέχρι 1608. Ἴδε τοὺς ἐμοὺς Ἀθηναίους βιβλιογράφους καὶ κτήτορας κωδίκων ἐν Ἐπιτηρίδι Πάριου Ἔτ. 5' (1902) σ. 196 κ. ἑ. (ἰδίου τεύχους σ. 40 κ. ἑ.). Εἰς τοὺς κώδικας δ' ἐκείνους προστιθέμενος ὁ τῆς Θεσσαλονίκης εἶνε κατὰ ταῦτα ἄξιος προσοχῆς, ὅτι εἶνε κατὰ δύο ἔτη ἀρχαιότερος τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ὡς γραφέντων ὑπὸ τούτου τοῦ βιβλιογρά-

φου καὶ ὅτι ἐξ αὐτοῦ τὸ πρῶτον μανθάνομεν τὸν πατέρ' αὐτοῦ, τὸν ἱερέα Νικόλαον Ἀντρίστον ἢ Ἀνδρίστον ἢ Ἀνδρῆστον, ὡς ἄλλως ἄλλοτε γράφει τὸ οἰκογενειακὸν αὐτοῦ ὄνομα ὁ βιβλιογράφος.

— **Ἐπιστολαὶ τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου ἐν τῷ κώδικι τῆς Νεαπόλεως III, AA 6.** Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. III, AA 6 κώδικι τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Νεαπόλεως περιλαμβάνονται τινες ἐπιστολαὶ τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου. Εἶνε δ' αἱ ἑξῆς· α' (φ. 109^b). «Τοῦ μακκρυωτάτου Προδρόμου ἐπιστολαί. Τῷ λογοθέτῃ κυρῷ Στεφάνῳ τῷ Μίλητι (κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος Μέλιτι)». Ἄρχ. Εἶτα δέ μοι λέγε τὸν ἴμνητον καὶ τὰς Σειρῆνας ἀρίθμει. Τέλ. καὶ οὕτως ἔλκων μᾶλλον ἐδραϊότερους ποιεῖς. - β' (φ. 110^a). «Τῷ νομοφύλακι διὰ τὴν λαχοῦσαν λίμωξιν». Ἄρχ. Ἐκ κοιτίας Ἄδου, τοῦτο δὴ τὸ προφητευόμενον, καὶ ἡμεῖς σοι τὰς ὀλίγας ταύτας ὑπηχοῦμεν δέσποτα συλλαβάς. Τέλ. Τίς οὖν ἀρωγὸς ἡμῖν ἔσται καὶ ἐπαμύντωρ ἢ ἡ τῆς σῆς ἀγιοσύνης εὐχή; Ἐρρωσο. - γ' (φ. 110^b). «Τοῦ αὐτοῦ τῷ αὐτῷ». Ἄρχ. Πότε ἤξω θεσπέσι δέσποτα. Τέλ. μεθ' ἠττόνος ἡμῖν αὐτοπροσωπῆσις τοῦ γέλωτος. Ἐρρωσο. - δ' (φ. 111^b). «Τοῦ αὐτοῦ». Ἄρχ. Πόλλυς ἡμερῶν κύκλος ἀνεμετρήθη ἡμῖν σιωπῆς. Τέλ. εἴ τι οὖν μέλει σοι τοῦ ζῆν ἐμὲ καὶ τὰ τῶν ζώντων ὀρᾶσθαι πραττόμενον, γράμμασιν ἀναζωπύρει τοῖς σοῖς. - ε' (φ. 112^a). «Λίοντι μητροπολίτη Σάρδειων». Ἄρχ. Ἄρτι τῆς ἐώας διαυγαυζούσης Τίλ. ἀφανιζέσθωσαν λοιπὸν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν γραμμάτων ἃ μόνον λοιπά. Ἡ δὲ παρὰ τῷ *Cyrillus* (Τόμ. Β' σ. 201) ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ κώδικος μνημονευομένη ὡς ἐν φ. 115^b εὑρισκομένη ἐπιστολὴ τοῦ Προδρόμου εὔρηται ἐκδεδομένη παρὰ τῷ *Lazarus Miscell.* Τόμ. Α' σ. 25 κ. ἑ. Τέλος σημειωθῆτω ἐν ταῖς ἀνω ἀναγραφείσαις ἀρχοτελείαις τὸ ἀθησαύριστον ἐν τοῖς λεξικοῖς ῥῆμα αὐτοπροσωπῆσι - ὦ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Daniel Serruys Catalogue des manuscrits conservés au Gymnase Grec de Salonique ἐν τῇ Revue des bibliothèques *Ετ. 13 (1903) σ. 12-89 καὶ ἐν χωριστῷ τεύχει εἰς 8ον ἐκ σ. 82.

Ἡ συγγραφή αὕτη εἶνε ἀξία λόγου συμβολή εἰς τὴν γνῶσιν τῶν κατὰ τὰς βιβλιοθήκας τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Γυμνασίου Θεσσαλονίκης ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν, ἐκ συλλογῆς νεωτέρων χειρογράφων καὶ ἐξ ἀρχαιοτέρων μετακομισθέντων ἐκ τῆς μητροπόλεως τῆς Θεσσαλονίκης, ἐν ἧ πιθανῶς ἐναπέκειντο καὶ λείψανα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μητροπολίτου Εὐσταθίου, καθ' ἃ παρετήρησα ὅτι πρῶτος μετὰ τὴν συνένωσιν τῶν δύο τούτων συλλογῶν ἔγραψά τινα τῷ 1884 περὶ τῶν ἐν Θεσσαλονικῇ βιβλιοθηκῶν (*Notes épi-graphiques et paléographiques ἐν τοῖς Mélanges Graux* σ. 623 κ. ἐ.). Δυστυχῶς ἔκτοτε πολλὰ χειρόγραφα ἔγειναν παρανάλωμα τοῦ πυρός κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τελευτῶντος τοῦ Αὐγούστου 1890· ἐν δὲ τῷ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν καταλόγῳ ἀνεγράφησαν τὰ λείψανα τῆς βιβλιοθήκης, 146 κώδικες ἐν ὄλῳ. Τούτων 67 μὲν κώδικες λειτουργικαὶ ἀναγράφονται μετὰ μεγίστης συντομίας, τῶν δὲ λοιπῶν εἶνε κατὰ τὸ δυνατόν πλήρης ἡ περιγραφή. Ἦτο δὲ τὸ ἔργον τοῦ συντάξαντος τὸν κατάλογον οὐ μικρὸν ἕνεκα τῆς ἀταξίας τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῆς διασπαράξεως τῶν ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς σωθέντων κωδίκων, ὧν πλείστοι ὅσοι εἶδει νὰ συνταχθῶσιν ἐκ φύλλων διεσπαρμένων. Τὸ δὲ πολὺ τῆς ἐργασίας ταύτης καὶ τῆς σπουδῆς τοῦ κ. Serruys δικαιολογεῖ οὐ μόνον τὴν ἔλλειψιν τῆς σημειώσεως τῶν φύλλων ἐν οἷς ἀρχεται ἐκάστη νέα ὕλη ἐν πολλοῖς τῶν μὴ ἠριθμημένων κατὰ φύλλα κωδίκων, ἔλλειψιν, περὶ ἧς ποιῆται λόγον αὐτὸς ὁ συντάκτης τοῦ καταλόγου, ἀλλὰ καὶ ἄλλας τινὰς ἀμαρτάδας, αἰτίνας δέονται ἐπανορθώσεως ἐν τῷ ἄλλως

καλῷ τούτῳ ἔργῳ. Καὶ πρῶτον παρατηρῶ, ὅτι ἕνεκεν οὐκ ὀλίγων εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον παρεμφρησάντων τυπογραφικῶν παροραμάτων καὶ σφαλμάτων περὶ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα (ἐρωτήσεις ἀντὶ ἐρωτήσεις ἐν σ. 66, ἰδιογράφαι ἀντὶ ἰδιόγραφα) ὁ διεξερχόμενος αὐτὸν καταλαμβάνεται καὶ ἀλλαχοῦ ὑπὸ δικαίας ἀμφιβολίας ἀντὰ ἐν ταῖς παρεχομέναις ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς τῶν συγγραφῶν σφάλματα εὕρηνται ἐν αὐτοῖς τοῖς κώδιξιν ἢ προέρχονται ἐκ παραναγνωσεως ἢ ἐκ τυπογραφικῶν παροραμάτων. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι ἐν σ. 17 ἀρ. 5 εὕρισκομεν τὸ ὀρθὸν ἱερομονάχου, ἀλλὰ διστάζομεν νὰ ποδεχθῶμεν ἀν' ἔχῃ ὀρθῶς τὸ ἐν σ. 65 ἀρ. 65 καὶ ἀλλαχοῦ ἱερομοναχοῦ. Ὁμοίως παρανεγνωσμένα εἶνε πάντως τὸ ἐν σ. 19 ἀρ. 8 καὶ σ. 62 ἀρ. 55, 5 καὶ ἀλλαχοῦ Ἰωασάφ ἀντὶ Ἰωάσαφ, τὸ αὐτόθι Θεσσαλονικῆς ἀντὶ Θεσσαλονίκης, τὸ ἐν σ. 65 ἀρ. 65 καὶ σ. 76, 18 Βλασταρέως ἀντὶ Βλαστάρεως, τὸ ἐν σ. 67 ἀρ. 72, 2 Τρυψῶνα ἀντὶ Τρύψωνα, τὸ ἐν σ. 70 ἀρ. 77, 9 Ἀμήρας ἀντὶ ἀμηρᾶς, τὸ ἐν σ. 67 ἀρ. 71 καὶ σ. 81 ἐν τῷ Πίνακι Ζυγομάλα ἀντὶ Ζυγομαλᾶ. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ ῥηθῇ περὶ τοῦ κατὰ χρῆσιν ἀντὶ κατήχης τῆς σ. 66 ἀρ. 68, 3 ἐνθα πρόκειται περὶ τῶν Κατηγήσεων Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Ὁ Νικηφόρος Ξανθόπουλος ἐπωνομάζετο Κάλλιστος· εἶνε δὲ λίαν ἀμφίβολον ἀν' ὀρθῶς ἀνεγνω ὁ κ. Serruys ἐν τῷ κώδικι τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐν σ. 62 ἀρ. 54, 8 γραφὴν Καλλιστράτου, ὅπερ καὶ ἐπανελήφθη ἐν τῷ Πίνακι τῆς σ. 84. Ἡ Λευχειμονοῦσα ῥητορικὴ τοῦ γνωστοῦ ἐξ Ἰωαννίνων λογιῶν Ἀναστασίου Παπαβασιλοπούλου δυσκόλως ἀποδέχομαι ὅτι ἐπιγράφεται ἀσχημονοῦσα ἐν τῷ κώδικι 76, 3 (σ. 68), ὡς λίαν ἀπίθανον θεωρῶ ὅτι ἀνεγνώσθη ὀρθῶς τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως πάπα Βασιλοπούλου ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι καὶ ἐν σ. 66 ἀρ. 70, 2. Ὁμοίως λειανθασμένον φέρεται ἐν σ. 67 ἀρ. 73 τὸ ὄνομα Βικεντίου Δαμουδοῦ καὶ ἐν τῷ Πίνακι ἐν σ. 79 Δαμουδοῦ ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Δαμουδοῦ. Παρανεγνωσμένον δὲ εἶνε καὶ τὸ ἐξ Ἀγγάρων ἐν σ. 66 ἀρ. 69 καὶ ἐν τῷ Πίνακι τῆς σ. 78 παρὰ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἀναστασίου Γορδίου ἀντὶ τοῦ ἐξ Ἀγγάρων. Κακῶς δὲ φέρεται Γεωργίου Σκαριάτου ἐν τῷ Πίνακι σ. 79 ἀντὶ τοῦ ἐν σ. 60 ἀρ. 51 ὀρθῶς ἔχοντος Σκαρλάτου. Ἀμφίβολα δὲ μοι φαίνονται τὸ Γερμανοῦ Σαρμιώτου ἐν σ. 66 ἀρ. 70, 1 καὶ τὸ ἀποξενώθεται τῆς σ. 67 ἀρ. 71

ἀντί ἀποξενώνεται. Ἐν τῷ ἐν σ. 19 ἀρ. 8 σημειώματι . . . τὸ παρὸν βιβλίον καὶ ἐβρέθην ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μπιροπόλη περοί θεωρίου καὶ οἱ φέρεντο ὁ παναγιώτατος δεσπότης ἐνωτέον μὲν τὰ περοίθεωρίου=Περιοθεωρίου, γραπτέον δὲ οἱ φέρεν το=ἤφερέν το. Κακῶς δ' ἔχει καὶ ὁ στίχος ἐστὺ φησὶ ἄλλοι Χαρὶ κλει κόρε ἐν τῷ κώδικι τῶν Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικῶν 59 ἐν σ. 63. Ἄλλα δὲ τινὰ ἀβλεπτήματα ἴδε ἀνωτέρω ἐν τοῖς Συμμίκτοις σ. 376.

Τὰ χειρόγραφα τῆς Θεσσαλονίκης, καθ' ὅσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τοῦ Καταλόγου τούτου, ὀλίγα παρέχουσι τὰξια προσοχῆς εἰς τοὺς διατρέποντας περὶ τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν, τὴν θύραθεν μεσαιωνικὴν γραμματείαν καὶ τὰ κατὰ τὴν παιδείαν ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ὁ Θεόφιλος Νικολάου Τζερτζέλλης, οὐ σώζονται ἐπιγράμματα ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 51 κώδικι τοῦ τέλους τοῦ ιη' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ιθ' αἰῶνος εἶνε πάντως υἱὸς τοῦ Νικολάου Κυριάκη Τζερτζέλη ἢ Ντζαρτζέλλη, οὐ αἱ μεταφράσεις τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας Οὐολφίου σώζονται ἐν τοῖς ἀγιορειτικοῖς κώδιξι **2282** (Ἐσφιγμένου 269) καὶ **6288** (Παντελεήμονος 751). Ἄξια δὲ λόγου εἶνε τὰ κρυπτογραφικὰ σημειώματα τῶν κωδίκων 66, 67 καὶ τοῦ λειτουργικοῦ 22, περὶ ὧν ἄλλοτε. Εἰς δὲ τὴν ἀξιόλογον ἐν τῷ ἐπιμέτρῳ ἱστορίαν τῶν τυχῶν τῆς βιβλιοθήκης δύναται νὰ προστεθῇ καὶ τὸ ὅτι ἐξ ἀπογράφου τῆς ἐν Θεσσαλονικῇ ἑλληνικῆς σχολῆς ἐξέδωκεν Ὁμιλίας Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ὁ ἀείμνηστος Σοφοκλῆς Κ. ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἐν Ἀθήναις τῷ 1861, κατὰ δὲ τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἐκτεθέντα ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β' σ. 336 ὁ κώδιξ οὗτος εἶνε ὁ νῦν ἀποκείμενος ἐν τῇ μονῇ Παντελεήμονος τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὑπ' ἀρ. 216.

Karl Krumbacher Eine neue Handschrift des Digenis Akritas, mit zwei Tafeln (Separat-Abdruck aus den Sitzungsberichten der philol.-philol. und der histor. Klasse der Kgl. Bayer. Akademie der Wissenschaften. 1904. Heft II). Εἰς 8ον σ. 309-356.

Πᾶσα προσκομιζομένη νέα γνώσις περὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνικοῦ ἔπους, τοῦ Βασιλείου Διγενοῦς Ἀκρίτα, εἶνε πολύτιμος. Ὡς γνωστὸν, τέσσαρας ἔχομεν μέχρι τοῦδε γνωστὰς διατυπώσεις, τὴν τοῦ χειρογράφου τῆς Τραπεζοῦντος, ἐξ οὗ τὸ πρῶτον ἐξεδόθη τὸ ἔπος ὑπὸ

τοῦ κ. Κωνστ. Σάθα καὶ τοῦ Legrand τῷ 1875, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τοῦ Σ. Ἰωαννίδου τῷ 1887, τὴν τοῦ κώδικος τῆς Κρυπτοφέρρης, ἐξ οὗ, τὸ πρῶτον ὑπ' ἐμοῦ περιγραφέντος τῷ 1880, ἐξέδωκε τὸ ποίημα ὁ Legrand τῷ 1892, τὴν τῆς Ἄνδρου τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ἄντ. Μηλιαράκη ἐκδοθεῖσαν τῷ 1881 καὶ τὴν πολὺ νεωτέραν ἐν ὁμοιοτελεύτοις στίχοις διατύπωσιν τοῦ Χίου μοναχοῦ Ἰγνατίου Πετρίτζη, ἣν ἐκ τοῦ ἑξωνιακοῦ κώδικος ἐξέδωκα τῷ 1880 ἐν τοῖς ἐμοῖς *Romans Grecs*.

Διὰ δὲ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης τοῦ κ. Krumbacher γίνεται γνωστὸς ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ πέμπτος κώδιξ, ὁ τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ Ἐσκουριάλου Ψ-IV-22, ἐξ οὗ πρὸ μικροῦ ὁ φίλος Γερμανὸς καθηγητῆς ἐξέδωκεν ἐν τοῖς αὐτοῖς Πρακτικοῖς τῆς Βαυαρικῆς ἀκαδημίας τοῦ 1903 σ. 345-348 τὸν Ὀψαρολόγον. Προῆλθε δ' ἡ περιγραφή τοῦ κώδικος, ἐφ' ἧς ἐστηρίχθη ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ κ. Krumbacher, ἐκ τῆς φιλόφρονος μελέτης τοῦ ἐν Χάλλῃ καθηγητοῦ κ. Γεράρδου Ficker, εὐγενῶς ἐργασθέντος χάριν τοῦ ἐν Μονάχῳ μεσαιωνοδίφου, καὶ ἐκ φωτογραφιῶν, ἃς κατόπιν αὐτῆς ἔλαβον οὗτος παρὰ τῆς διευθύνσεως τῆς ἰσπανικῆς βιβλιοθήκης.

Εἶνε δὲ γεγραμμένη ἡ νέα αὕτη διατύπωσις τοῦ Διγενῆ καταλογάδην ἐν τῷ κώδικι τούτῳ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, καίπερ ἐν ἀνομοιοτελεύτοις στίχοις πεποιημένη, καὶ σώζεται ἀκέφαλος καὶ κολοβή, διακοπτομένη ὑπὸ ἄλλων μεσαιωνικῶν ποιημάτων, ἐν τοῖς φ. 139^a - 185^b καὶ 198^a - 201^a τοῦ κώδικος. Συμφώνως δὲ πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ κ. Krumbacher γενομένους ὑπολογισμοὺς περιελάμβανε περίπου τοὐλάχιστον 2600 στίχους καὶ ἦτο κατὰ ταῦτα πολὺ βραχυτέρα ἀπασῶν τῶν ἄλλων γνωστῶν διατυπώσεων, εἰ μὴ ἡ βραχύτης αὕτη προῆλθεν ἐκ τῆς ἐκπτώσεως φύλλων.

Ὁ κ. Krumbacher, ἐκδίδων τὰ ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ τεμάχια κατὰ τὴν ἰσκουριάσειον διατύπωσιν, ἐξετάζει μετὰ πολλῆς κριτικῆς δεξιότητος τὰ μέρη αὐτῆς ἕκαστα ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὰς ἐκ τῶν προτέρων ἐκδόσεων γνωστὰς διατυπώσεις, καὶ εὕρισκει μάλιστα πλησιάζουσαν ἐν τῷ ἀνακοινουμένῳ μεγάλῳ ἐκ τῆς ἀρχῆς τεμαχίῳ τὴν τοῦ χειρογράφου τῆς Ἄνδρου. Ἄλλ' ἐν τῷ τέλει τοῦ ἔπους εἶνε μεγάλαι αἱ διαφοραὶ τοῦ κώδικος τοῦ Ἐσκουριάλου ἀπὸ τῶν λοιπῶν διατυπώσεων, δικαίως δὲ ἄγουσι τὸν ἐκδότην εἰς τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν, ὅτι ἐν τῷ μέρει τούτῳ ἔχομεν ἀναμφηρίστως ἀπηχῆσεις δημῶδων ἀσμά-

των τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου, ὧν ἐν οὐδεμίᾳ τῶν ἄλλων διατυπώσεων ἔγεινε χρήσις.

Δυστυχῶς ἡ παράδοσις τοῦ κώδικος εἶνε οἰκτρὰ. Ἐν τοῖς πεζῇ γεγραμμένοις στίχοις ὑπάρχουσι πολλὰ χάσματα ἢ πλεονασμοί, ἀφθονοὶ δὲ εἶνε αἱ κακαὶ γραφαὶ καὶ τὰ περὶ τὸ μέτρον πταίσματα τοῦ βιβλιογράφου. Ὅρθως δ' ὁ κ. Krumbacher ἐξαίρει ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης τοῦ χειρογράφου καταστάσεως καὶ τῆς περὶ τὸ μέτρον ἐλευθερίας τῶν πολλαχοῦ ἀπολελυμένων στίχων τῆς ἐσκουριαλείου διατυπώσεως τὰς δυσχερείας αἰτινες θὰ ἐπιπροσθήσωσιν εἰς τὴν κριτικῶς ὀρθὴν ἐκδοσὶν τοῦ καιμένου. Ἄλλ' οὐχ ἦττον αὕτη ἐπιβάλλεται, εὐχόμεθα δὲ τὴν ταχεῖαν ἐπίτευξιν τοῦ σχεδίου τοῦ κ. Krumbacher, ὑπισχνουμένου τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῆς, ἂν δὲν ἐπιλείψωσιν οἱ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενοι πόροι. Μόνον δὲ τότε, μετὰ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ ὅλου καιμένου τοῦ Ἐσκουριάλου, ἔσται δυνατὸς ὁ ἀσφαλῆς καθορισμὸς τῆς σχέσεως τῆς ἐσκουριαλείου διατυπώσεως πρὸς τὰς λοιπὰς καὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν συνετάχθη ἑκάστη αὐτῶν, ἐξαιρουμένης τῆς τοῦ Πετρίτζη, ἣτις οὐ μόνον κεχροτισμένη εἶνε καὶ νεωτῆ ἀπασῶν, ἀλλὰ καὶ ὀλιγώτερον παρέχει ἑνδιαφέρον διὰ τὴν μεγάλην περὶ τὰ καθ' ἑκάστ' αὐθαιρεσίαν καὶ τὰς αὐτοβούλους μεταβολὰς τοῦ στιχοπλόκου. Καίτοι δὲ ἡ λύσις τῶν τοιούτων ζητημάτων εἶνε πρόωρος ἀπὸ τοῦδε, οὐχ ἦττον ὁ κ. Krumbacher μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος, ἐξ ὄνυχος κρίνων τὸν λείοντα, προέτεινέ γνώμας, αἰτινες λίαν πιθανῶς θὰ ἐξελεγχθῶσιν ὑπὸ τῆς τελικῆς ἐξετάσεως ὀρθαί. Ἀξία δὲ λόγου εἶνε μεταξὺ τούτων καὶ ἡ ἐκφραζομένη ἐλπίς νὰ εὕρεθῃ ποτε ἱστορημένον, ἦτοι μετ' εἰκόνων, καιμένον τοῦ Ἀκρίτα, οἷον θὰ ἦτο τὸ τοῦ Ἐσκουριάλου, ἂν εἶχον γραφῇ αἱ ἐν αὐτῷ εἰκόνες, δι' ἃς εἶχεν ἀφεθῆ κενὸς χώρος. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦδε δέον νὰ ἐπανορθωθῇ ἡ ὑπ' αὐτοῦ διαμφισβήτησις τῆς μαρτυρίας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διδάκτορος Mordtmann, ὅστις εἶχεν ἀνακοινῶσαι εἰς τὸν ἐκδότην τοῦ τραπεζουντίου καιμένου Σάββαν Ἰωαννίδην, ὅτι εἶχεν ἴδει ἐν Κωνσταντινουπόλει πεζὴν διατύπωσιν τοῦ ἔπους. Ὁ κ. Krumbacher, ἀφορμώμενος ἐκ τοῦ λυτοῦ μέτρου τῶν στίχων τοῦ ἐσκουριαλείου κώδικος καὶ τῆς γραφῆς αὐτῶν καταλογάδην, εἰκάζει, ὅτι τοιοῦτό τι ἦτο καὶ τὸ χειρόγραφον, ὅπερ εἶχεν ἴδει ὁ Mordtmann, περιλάμβανε δῆλα δὴ καιμένον ἔχον τοὺς στίχους γεγραμμένους ἐν πεζῷ καὶ ἐφθαρμένον ἔχοντα τὸν μετρικὸν χαρα-

κτῆρα. Ἀλλὰ δὲν ἔχει δίκαιον, ἂν κρίνω ἐκ τοῦ ἔκτου χειρογράφου, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸν κ. Δημήτριον Π. Πασχάλην, νῦν νομάρχην Φθιώτιδος, οὐ ἐπ' ἰσῆς μνημονεύει ὁ κ. Krumbacher κατὰ τὴν ἐν τῇ Deutsche Litteraturzeitung ἐν ἀρ. 43 στ. 1655 ἀνώνυμον ἀνακοίνωσιν, ἣτις προήρχετο ἐξ ἐμοῦ. Πράγματι, ἰδὼν τὸν κώδικα ἐν Ἀνδρῶν παρὰ τῷ κ. Πασχάλη, ἐπίσθην, ὅτι οὐ μόνον καταλογάδην γεγραμμένος ἦτο ἐν αὐτῷ ὁ Ἀκρίτας, ἀλλὰ καὶ ἐν πεζῷ λόγῳ συνηταγμένος. Ἐκτοτε δὲ παρεκίνησα τὸν κ. Πασχάλην νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῆς ἀξίας λόγου πεζῆς ταύτης διατυπώσεως.

Ἐν ἐκδόσει τμηματικῇ καὶ προσωρινῇ, οἷα ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνταῦθα, πᾶσα πρότασις περὶ διορθώσεως θὰ ἦτο περιττή. Οὐχ ἦττον παρατηρῶ, ὅτι ὁ στίχος 55 ἐν σ. 317

Ζῆς νὰ χαίρεσαι, καλὲ νεώτερε, ἐδικόν σου ἔνε τὸ νῆκος
ἐν παραβολῇ πρὸς τὸν στ. 196 τῆς σ. 319

Παῦσαι, καλὲ νεώτερε· σὸν γάρ ἐστι τὸ νῆκος
δύναται νὰ διορθωθῇ οὕτω·

Νὰ ζῆς, καλὲ νεώτερε, ἐδικόν σου ἔνε τὸ νῆκος.
Ὁ δὲ στίχος 24 τῆς σ. 316

Καὶ ἂν ἔχη καρδίαν ὁ ἄγουρος, ὅτι νὰ γυρίζῃ ἐγλήγορα
διορθωτέος πιθανῶς

Καὶ ἂν ἔχη καρδίαν ὁ ἄγουρος, γλήγορα νὰ γυρίζῃ.
Ἐν δὲ τοῖς ἐν σ. 335 στ. 87 καὶ 99 λέγω σᾶς καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι στ. 96 καὶ 98 ἀφῆνω σᾶς διορθωτέον τὸ σᾶς εἰς σας. Ὅμοίως ἐν σ. 317 στ. 66 ἀντὶ τοῦ πῦραν τὴν γραπτέον πῦράν την. Ἐν δὲ σ. 317 ἐν τῷ στίχῳ

Καὶ τότε ἐχέρισεν (so) ὁ ἀμυρᾶς νὰ φεύγῃ καὶ νὰ τρέμῃ
ἢ διὰ τοῦ μετὰ τὸ ἐχέρισεν ἐπομένου so (οὕτως) δηλουμένη ἀμφιβολία περὶ τῆς γραφῆς ἔχει ὀρθῶς μόνον ἂν ἀναφέρηται εἰς τὸ διατεταραγμένον μέτρον, οὐ ἄλλως πλείστα ὑπάρχουσι ἄλλα ἀνάλογα ἐν τῷ ἐσκουριαλείῳ κώδικι. Τὴν δὲ λέξιν ἐχέρισεν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ὑπολαμβάνω ὀρθῶς παραδεδομένην καὶ σημαίνουσαν τὸ ἦρχισε, καθ' ἃ δεικνύει ἡ κοινὴ φράσις ἔβαλε χερικόν.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

— Κατά νεωτέρας ειδήσεις τῶν ἀθηναϊκῶν ἑφημερίδων αἱ ἐν τῷ βυθῷ τοῦ Ναβαρρίνου ἔρευναι, περὶ ἧν ἴδε Νέου Ἑλληνομνήμονος σ. 256, εἶχον ἀρχίσαι ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τῶν ἐργασιῶν τούτων ἐπόπτευσον οἱ κ. κ. Ἀμπατζόγλους, Γεράκης καὶ Σταΐκος, ὑποστράτηγος. Ἐπ' ἐσχάτων δ' ἠγγέθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν τηλεγραφικῶς ἐκ Πύλου, ὅτι αἱ ἐργασίαι πρὸς ἀνακάλυψιν λειψάνων τῆς ναυμαχίας ἀπέδησαν μάταιαι. Καὶ ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης εὗρέθησαν μόνον ξύλα, σίδηρα πλοίων διαλελυμένων, δοκοὶ καὶ διάφορα τεμάχια σιδήρου χρησιμεύοντα ὡς ἔσρα τῶν πλοίων τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου. Πάντα τὰ ἀνακαλυφθέντα εἶνε ἐφθαρμένα.

— Ἀπεβίωσεν ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁ Σωκράτης Κατσαίτης, κτήτωρ τοῦ ἀρχαιότερου τοῦ ὀγδόου αἰῶνος πολυτίμου Εὐαγγελίου, περὶ οὗ ἴδε τὰ γραφέντα ὑπὸ Ἰωάννου Ἰζέτζη (Ἀρχαῖα Εὐαγγέλια ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐν τῇ Ἑστία 1887 Τόμ. Β' σ. 765 καὶ Χειρόγραφα ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐν Ἑφημερίδι Συζητήσεων 10 Φεβρουαρίου 1895) καὶ Σπυρ. Π. Λάμπρου (ἐν τῷ Athenaeum 1896 ἀρ. 3595 σ. 389). Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο προέρχεται ἐκ κληρονομίας προγόνου τινός τοῦ θανόντος, τοῦ Γεωργίου Κατσαίτου, ἱερέως καὶ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου ἐν Κεφαλληνίᾳ, ζήσαντος περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος.

— Πρὸς ἄνω ἐκδίδεται ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα Ἑπειρωτικῆς ἐνώσεως τὸ πλουσιώτατον ἀλθανοελληνικὸν λεξικὸν τοῦ πρὸ ἐτῶν ἀποθανόντος ἀλθανολόγου Χριστοφορίδου, ἀποτελούμενον ἐκ πεντακοσίων περίπου σελίδων.

— Γενομένου ἀπὸ τῆς 18 μέχρι τῆς 24 Σεπτεμβρίου ἐν τῇ Ἑθνικῇ βιβλιοθήκῃ διαγωνισμοῦ πρὸς πληρωσιν τῆς κενῆς θέσεως ἐπιμελητοῦ τῶν χειρογράφων, διεξαχθέντος ὑπὸ ἐπιτροπῆς συγκειμένης ἐκ τοῦ πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Σπυρ. Π. Λάμπρου καὶ τῶν καθηγητῶν κ. κ. Νικολάου Γ. Πολίτου καὶ Σπυρίδωνος Σακελλαροπούλου ἐπέτυχον ἐξ ἑσῶ οἱ διδάκτορες τῆς φιλολογίας κ. κ. Σωκράτης Κουγέας καὶ Θεμιστοκλῆς Βολίδης.

— Τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ἀποδεχθὲν τὴν ὑπὸ ἀνωνόμου ἀγωνοθέτου ἀνατεθείσαν αὐτῷ ἐνταλὴν, προσεκήρυξε διαγώνισμα πρὸς συγγραφὴν βιβλίου ἐξ 100 περίπου σελίδων εἰς 16ον «περὶ τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐκπαιδευτικῆς δράσεως τοῦ Ἡροκλέους Βασιάδου». Τὰ χειρόγραφα εἶνε δεκτὰ ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ Συλλόγου μέχρι τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1905. Εἰς τὸ βραβευθησόμενον ἔργον θέλει δοθῆ γέρας δραχμῶν 500. Οἱ ὅροι τοῦ διαγωνίσματος εἶνε ὅμοιοι πρὸς τὰ διὰ τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος ἐν σ. 255 ἀγγεθέντα διαγωνίσματα τοῦ αὐτοῦ Συλλόγου.

— Ὁ συντάκτης τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος εὐχαριστεῖ ἀπὸ καρδίας τὰ ἑλληνικὰ ἐκεῖνα φύλλα τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων ἑλληνικοῦ τύπου, τὰ εὐφήμεως ἀναγγέλλαντα τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ. Ὁμοίως δ' ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ πρὸς τὰς διευθύνσεις τῆς Revue critique καὶ τῆς Byzantinische Zeitschrift διὰ τὴν θερμὴν ὑποδοχὴν ἣς ἤξιωσαν τὸν Νέον Ἑλληνομνήμονα ὡς καὶ τοὺς ἐν τοῖς περιοδικοῖς τούτοις ἀναλύσαντας τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου τεύχους κ. κ. Fernot καὶ Marc. Ἀλλὰ παρατηρητέον, ὅτι ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ΙΓ' σ. 682 ἐκ παραδρομῆς λέγεται, ὅτι ἐγὼ ὑπέδειξα ὡς κυριωτάτην πηγὴν τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείως ἑλληνικὴν μετάφρασιν τοῦ Εὐτρόπιου.